

200-річчя
з дня народження
Т.Г.Шевченка

ЛЕЖКІВСЬКИЙ
КАЛЕНДАР 2014

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ УКРАЇНОЗНАВСТВА НАН УКРАЇНИ
ВСЕУКРАЇНСЬКЕ ТОВАРИСТВО “ЛЕМКІВЩИНА”
ФУНДАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛЕМКІВЩИНИ У ЛЬВОВІ
Бібліотека Лемківщини. Ч. 62

ЛЕМКІВСЬКИЙ КАЛЕНДАР **на 2014 рік**

До 200-ліття від дня народження Тараса Шевченка

Львів
2013

УДК 050.9

ББК 92.5

Л 44

У 2013 році вийшов ювілейний 20-й випуск Календаря. Вступаючи у нове десятиліття, редколегія вносить певні зміни у структуру альманаха, а саме: релігійний календар, який на початках виходу Календаря виконував інформаційну релігійну функцію, зараз її вичерпав, оскільки книжковий ринок переповнений такими окремими поліграфічно добротними виданнями. Отож починаючи із Лемківського календаря на 2014 рік церковний календар не подаємо.

В альманасі висвітлюються події з життя як української, так і світової лемківської громади за 2013 р., розкривається болюча рана депортованих з рідного Лемківського краю: спогади очевидців, заторкуються питання як обласних, так і районних лемківських осередків, аналізуються нові лемківські книжкові видання, піднімаються інші актуальні проблеми. І традиційно – ювіляри.

Альманах розрахований на широке коло читачів.

Упорядник: **Марія ГОРБАЛЬ**

Редактор: **Ольга КРОВИЦЬКА**

Редакційна колегія: **Андрій ТАВПАШ, Світлана Говенко,**

Іван КРАСОВСЬКИЙ

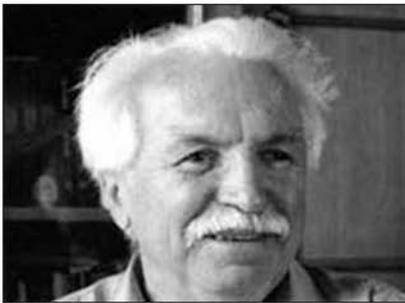
Відповідальний за випуск: **Петро ГАНДЯК**

ISBN

© Фундація дослідження
Лемківщини у Львові, 2013

Іван КРАСОВСЬКИЙ

ЮВІЛЕЙ “ЛЕМКІВСЬКОГО КАЛЕНДАРЯ”

Іван Красовський

Лемківська громада в Україні, і зокрема у Львові, відзначає ювілей важливої події: вийшов з друку 20-й річник “Лемківського календаря”. Передісторією для видання щорічника було створення у Львові Товариства “Лемківщина” (липень, 1988), Фундації дослідження Лемківщини (грудень, 1991), бу-

дівництво лемківської церкви у Шевченківському гаю (вересень, 1992), заснування видавничого об’єднання “Бібліотека Лемківщини” (1991).

На одному із засідань правління Фундації хтось із присутніх заявив: “Для нас, лемків, було б дуже корисним видання періодичного збірника з відомостями про життя лемків в Україні, про діяльність наших організації, співочих колективів, про роль лемківської церкви в духовному і культурному житті лемків...”

– Давайте, будемо випускати щорічний “Лемківський календар”, – заявив я, тоді голова правління.

– Ідея чудова. Але хто буде опрацьовувати видання?

– Візьму це на себе.

Усі радо погодилися, бо, мабуть, тоді ще ніхто не уявляв, яким чином створити відповідальне видання. А сталася ця подія весною 1993 року.

Не стану описувати труднощів в опрацюванні тексту першого календаря. Працював “у поті чола”. Восени 1993 року текст був переданий до друку. Перед Новим роком перший “Лемківський календар, 1994” порадував читачів. На його обкладинці красувався сатиричний малюнок “Лемко на серповидному місяці спішить до нас з календарем”.

Хоча перший календар був ще доволі скромним, він приніс велику радість вихідцям з Лемківщини. Крім церковного календаря був поміщений також цікавий “Історичний календар”, вірш Василя Хомяка “Лемківська молитва”, твори давнього іконопису, що збереглися в музеях і старих церквах.

Особливо радувало те, що всі матеріали були для переважної більшості читачів до цього часу невідомими. Такою була стаття про визвольний збійницький рух на Лемківщині під керівництвом отамана Андрія Савки. Статтю доповнив вірш Романа Вархоли “Шугай Савка”. Цікавими були інформації про діяльність І. Бірецького, О. Павловича, В. Яворського, поета Б.-І. Антонича, Я. Дудри, В. Кітика, Б. Ковача. Друкувалися також сторінки про творчість лемківських діячів літератури І. Головача, В. Барни, І. Желема, І. Русенка та інших. Інформація про творчість лемківських письменників і поетів не проходила мимо уваги і авторів наступних видань. В “Лемківському календарі, 1994” знайшли місце цікаві матеріали про будівництво лемківської церкви у Шевченківському гаю у Львові, роль Фондації у розвитку культури лемків, організації святкування ювілярів.

Однозначно, що це була подія чималої ваги. Тому перший “Лемківський календар” не пройшов повз увагу преси. В українському тижневику “Наше слово” (Варшава) надрукована рецензія Наталії Кравчук “Лемківський народний календар 1994”, а у журналі “Дзвін” ч. 11, 12 етнограф А. Данилюк надрукував рецензію “Лемківський календар – 94”.

Надалі “Лемківські календарі” виходили своєчасно і читачі були задоволені. Уже за першими випусками календаря закріпилася назва “Мала енциклопедія Лемківщини”.

“Лемківський календар – 1995” починався віршем В. Хомика “Пророк у Львові” з фотографією відкритого у Львові пам’ятника Т. Шевченкові авторства братів Сухорських. Після календарної частини поміщена стаття “Славна четверта річниця” (до 4-річчя проголошення Незалежної України), далі моя стаття “Лемківщина в літературі, мистецтві та музейних збірках”, вірш Івана Мацинського (Словаччина) “Лемки”, стаття Галини Щерби “Півстоліття скорботи” (про депортацію лемків у 1944–1947 рр., стаття Я. Швягли “Славний син зелених Бескидів” про Никифора Дровняка, стаття А. Сухорського “Різьбярі з Вільки”, стаття Р. Одрехівського про визначного різьбяр Михайла Орисака, стаття про дослідника Лемківщини Франца Коковського.

Цікаві також статті “На сторожі здоров’я (до 70-ліття В. Масляка), про І. Желема з його гуморескою “Юж видит”. Стаття “Співець краси Карпатської”, присвячена 70-літтю Дмитра Солинки. Літературну частину завершила інформація про Петра Смереканича з його оповіданням “Фецьова наука”, оповідання Володимира Хиляка “Гумор у Лемків”.

У наступному “Лемківському календарі – 1996” поміщені цікавий драматичний твір Ольги Петик “Сон про Никифора”, стаття П. Когута про композитора Д. Бортнянського, моя стаття “Визначний лемківський скульптор” (до 85-ліття Михайла Черешньовського) та інші матеріали.

“Лемківський календар – 1997” готувався у видавництві “Український Архів” у Варшаві з ініціативи редактора Анатолія Кобеляка, як подарунок з нагоди мого 70-ліття. Упорядником видання залишався я, редактором – Роман Галан.

Більшість матеріалів календаря присвячувалася 50-річчю депортації лемків з Польщі, що завершилася акцією “Вісла” у 1947 році. Поміщені матеріали про життя лемків у м. Монастирську на Тернопільщині, спогади Михайла Костика про його рідне село Гирову, інформації про поета Б.-І. Антонича,

культурних діячів Юліана Тарновича, Володимира Кубійовича, про різьбяря з с. Балутянки Василя Шалайду, митця – лемка у США Василя Мадзеляна. Про мене, з нагоди 70-річчя від дня народження, написав статтю митець і педагог Осип Величко.

Статті з нагоди ювілеїв митців О. Величка і А. Орисика, стаття С. Батюка “Вчителював я на Лемківщині”, стаття Марії Стахів “Нещасні долі”. Прикрасою календаря стали репродукції мистецьких творів Василя Мадзеляна.

“Лемківський календар – 1998” ілюстрований репродукціями творів відомого лемківського різьбяря в Польщі Григорія Пецуха з надрукованою про нього статтею.

Цікаві статті Богдана Жеплинського про село Завадку Риманівську, про трагедію села Ростайне розповіла Тереза Кишчак. Надрукований художній твір І. Нечуя-Левицького “В Карпатах”. Зацікавила читачів моя стаття “Іван Франко – дослідник історії і культури лемків”, розповідь про “Лемківські республіки” 1918 року, матеріали про В. Кітика, Б. Гижу, Р. Соболевського, О.С. Дзюбину та інші.

У “Лемківському календарі” на 1999 рік подані матеріали з нагоди 70-ліття від дня народження лемківського різьбяря, члена церковного комітету Андрія Сухорського. Крім статті про ювіляра видання проілюстроване репродукціями його творів. Цікаві матеріали про давню історію Західних Карпат, про лемківське збійництво XVI – XVIII ст. 185-річчю від дня народження Т. Шевченка присвячена стаття А. Козюка “Лемківщина у вінок пошани Великому Кобзареві”, повчальні статті про В. Яворського (“Пробудитель Новосандеччини), про маляра Д. Солинку, “Спогад з рідного краю” Ольги Голод (Цуприк).

Позитивно оцінені читачами матеріали про успіхи лемківських хорів, про літературну діяльність Петра Смереканича, з нагоди 80-річчя від дня народження великого симпатика Фундації, вихідця з Любачівського повіту професора медичного інституту Михайла Подільчака “На варті здоров’я”. Ярослав Швягла присвятив статтю “Патріот рідного краю” 80-річчю П. Когути, а статтю “Митець, учений, громадський діяч” – 70-річчю

проф. Е. Миська. Цікава стаття П. Когута з нагоди 60-річчя диригента хору “Лемкована” Івана Кушніра. Також статті про історію сіл Вілька, Волтушова, Жидівське, Кам’янка, Радоцина, Свіржова Руська та інші матеріали.

“Лемківський календар – 2000” присвячений великому ювілею християнства, історії християнської церкви на Лемківщині, а також проблемам розвитку історії, мистецтва і культури лемків, творчості церковних діячів Лемківщини Дмитра Блажейовського, Володимира Яреми. Окрему статтю присвячено 65-літтю фундатора лемківської церкви у Львові Олега Івануєва, дуже позитивно сприйнята читачами інформація про лемківські села, які припинили своє існування.

Календар вийшов з додатком – брошурою-передруком праці О. Торонського “Русини-лемки” (1860).

“Лемківський календар – 2001” започаткувала моя стаття “Народне світорозуміння (міфологія) у лемків”. Стаття П. Когута присвячена аналізу історії та культури лемків короснянського “острівця” та моя стаття про етнографічні межі українців Карпат. Вміщено інформацію про святкування 10-річчя Фундації дослідження Лемківщини, нарис А. Сухорського про будівництво лемківської церкви, матеріали про лемківських митців Михайла Черешньовського, Івана Кищака, Василя Одрехівського. Заслужену увагу присвячено Владиці Адаму з нагоди його 75-ліття, а також Ярославу Дуді з нагоди такого ж ювілею, з 75-літтям поздоровлено також Михайла Костика, Ореста Чабана поздоровлено з 70-літтям, Миколу Мушинку з 65-літтям, Миколу Горбаля – 60-літтям. Далі продовжено опис лемківських сіл, які в результаті війни припинили своє існування. Надруковані віршовані твори Володимира Барни, Романа Вархоли, Івана Головчака, Василя Хомика, моя кіноповість “Андрій Савка”.

“Лемківський календар – 2002” починає стаття Т. Кищак “Лемківська писанка”. Заслуговує на увагу наукова розвідка о. Д. Ступака “Причинки до історії лемків села Святкова”. Цінні матеріали про лемківські села Бонарівка (В. Качмарський),

Дальова (М. Крупій), Більцарова (В. Троханівський), Бортне (М. Кузьяк). З моїх матеріалів поміщена стаття про художницю Олену Кульчицьку, “10 років лемківській церкві у Львові”, продовжено опис лемківських сіл, які припинили своє існування. Опубліковані нові матеріали про лемківські мистецькі святкування, довідки про літературні новинки.

Десятий за чергою “Лемківський календар – 2003” позитивно оцінила редактор тижневика “Наше слово” Н. Кравчук, як також схвальну рецензію надіслала дирекція Тернопільського художнього музею. Календар за своєю структурою був подібним до попередніх, хоч більшість матеріалів публікувалися вперше. Друкувалися нові поезії В. Хомика, Б.-І. Антонича, о. Ростислава Свистуна, статті А. Тавпаша, о. Анатолія Дуди. З моїх матеріалів – це статті про літературну діяльність О. Духновича, В. Хиляка, стаття “Матеріальна культура лемків”, О. Фабрики “Духовна культура лемків”.

Додатком до календаря була книжечка Михайла Крупи “Моє лемківське село Репедь”.

У “Лемківському календарі – 2004” я опрацював тему “Культура лемків у доробку польського сусіда Оскара Кольберга (до 190-річчя від дня його народження), інформацію про В. Яворського, О. Гижу, різьбярів О. Стецяка, у співавторстві з Ігорем Дудою написав статтю “Наше місце в історії”. З нагоди 190-літнього ювілею народження Т. Шевченка статтю “Лемківщина у вінок пошани Великому Кобзареві” написав Андрій Козюк, про шкільництво на Лемківщині – Й. Звірик. Присвячено також увагу “Лемківській Ватрі”, ювілярам та моя праця “Лемківське весілля”.

Упорядником “Лемківського календаря – 2005” правління Фондації затвердило Марію Горбаль та редколегію у складі: Іван Красовський, Петро Когут, Андрій Тавпаш, Марія Янко. Стараннями редакційної групи видання набуло глибшої наукової змістовності, збільшилася кількість авторів.

У календарі – цікаві статті Марії Горбаль. Історична тематика була присвячена 60-літтю депортації лемків. Додаткові

матеріали присвячені 90-літтю Талергофської трагедії і 70-літтю газети “Наш Лемко”.

Наступні два календарі (2006 і 2007 рр.) упорядковував я. Структура розділів збереглася попередня. Це “З нашої історії”, “Вони творили нашу історію”, “Наші ювіляри”, “На літературних стежках”. У 2006 р. читачі познайомилися з нарисом “Лемки в Карпатах”, спогадами про життя депортованих лемків (О. Гавриляк), про трагічні події в с. Завадка Морохівська (Ю. Білас), друкувалися довідки про О. Чабана, А. Петришака. У 2007 р. читачі познайомилися з матеріалом “Стародавні лемківські колядки”, інформацією про акцію “Вісла” 1947 року (проф. С. Заброварний). Про трагедію с. Ославиця писали П. і С. Антоніви, про боротьбу за свободу і незалежність України Я. Швягла. Окрема стаття присвячувалася 15-літньому ювілею лемківської церкви, інформація про визначних людей Лемківщини, розділ “На літературній ниві”.

Функції упорядника “Лемківського календаря” у 2008–2012 роках виконувала Люба Смереканич. Видання щораз збільшувалося в об’ємі, збагачувалося кількістю матеріалів, їх змістом.

Варто відзначити, що додатком до “Лемківського календаря” на 2008 рік був цікавий дитячий “Лемківський календарик”, додатком до наступних календарів стало щорічне “Лемчатко”.

Серед найкращих матеріалів згаданих щорічників варто відзначити: “Місце операції “Вісла” в політиці Польщі” (Я. Дашкевич), “60 років тому почалася акція “Вісла” (С. Кульчицький), матеріали про лемківських активістів, ювілярів.

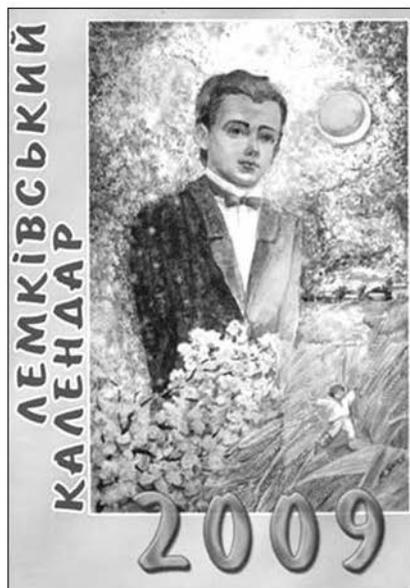
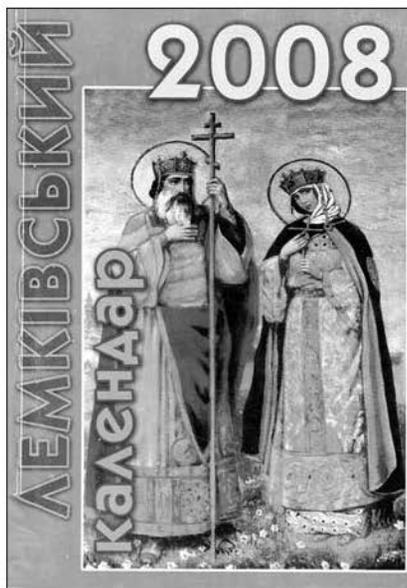
Заслужене місце у “Лемківському календарі – 2009” займають матеріали про літературну і громадську діяльність

Марія Горбаль

Люба Смереканич

відомого поета з Лемківщини Богдана-Ігоря Антонича з нагоди 100-ліття від дня його народження. Розділ цей склали спогади про творчість поета, твори, присвячені його пам'яті. Цікаві розділи “Пам'ять дбає про нас”, “День за днем”, “Вітаємо ювілярів”, “Культура і мистецтво”, “Книжкові новини”.

Багатий своєю різноманітністю матеріалів “Лемківський календар – 2010”, зокрема інформації про історію окремих сіл, матеріали про ювілярів, стаття до 100-ліття від дня народження о. Дмитра Блажейовського, ювілейні інформації про Олега Іванусіва, Степана Майковича, стаття про Михайла Вербицького, про Франца Коковського, нарис про мистецтво, культуру і літературу лемків.

У “Лемківському календарі – 2011” заслуговують на увагу стаття про історію Української учительської семінарії в Криниць, стаття “Лемківщина у творчості Івана Франка”, інформації розділу “День за днем”. Викликають інтерес статті про ювілярів В. Шуркала, Люби Смереканич, матеріали про

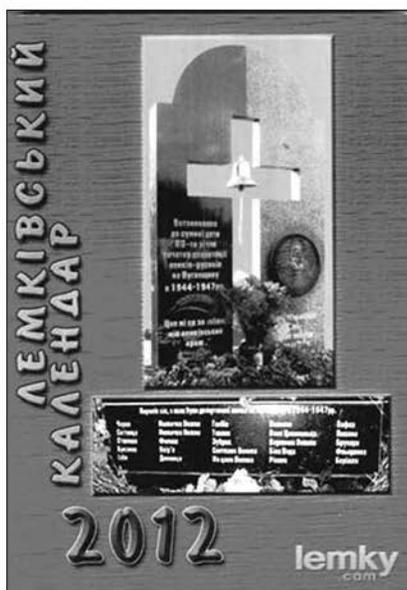
окремі лемківські родини, розділи “Пам’ять для майбутніх поколінь”, “Літературними стежками”, “Мистецтво, культура і освіта”.

“Лемківський календар – 2012” радує, що збільшується кількість авторів-професіоналів, кількість цікавих матеріалів. Багато думок з історії рідного краю навіть розділ “На крилах історії”. Лемкам є чим похвалитися.

2012 рік – рік двадцятиліття існування у Шевченківському гаю лемківської церкви святих Володимира і Ольги. Діяльність нашого храму відома чи не на усій землі, де розсіяні лемки.

Вельми багаті і різноманітні “Ювіляри Лемківщини”, розділи про літературні здобутки, культуру, мистецтво.

У наших руках “Лемківський календар – 2013”. Його упорядник – Марія Горбаль. Це 20-й, ювілейний календар, – збірник глибокозмістовних матеріалів, статей, інформацій з історії, культури, літератури і мистецтва лемків, а також ряд відомостей про долю всього українського народу. “Лемківський

календар”, як стверджують численні читачі, це дійсно мала енциклопедія Лемківщини.

У “Лемківському календарі – 2013” вміщені цікаві нові матеріали. Варто згадати про репортаж Андрія Тавпаша про Конгрес Світової Федерації українських лемківських об’єднань, який проходив 12-13 травня 2012 р. в м. Горлиці (Польща), про розповідь, присвячену Софії Федині – новообраній голові СФУЛО, її звернення до земляків. Викликали інтерес читачів нові матеріали про депортацію лемків 1944-1946 рр., про акцію “Вісла” 1947 р., про життєві стежки наших славних земляків, інформація про літературні успіхи наших письменників, поетів, книжкові новинки.

Лемківська громада у Львові та в Україні покладає великі надії на наступні наші “енциклопедичні” щорічники, бажає “Лемківському календарю” процвітання, а його Творцям щасливого довголіття.

*Тарас Шевченко. Дерево.
1980 рік. Скульптор
Андрій Сухорський*

ХРОНІКА ПОДІЙ 2013 РОКУ – СТИСЛО

6 грудня 2012 р. в Науковій бібліотеці НУ “Львівської політехніки” (вул. Професорська, 1) відбулась творча зустріч з автором п’яťох поетичних збірок, кандидатом технічних наук **Тетяною Гурей**. У програмі:

1. Презентація відновленої “Студії рідного слова”: підсумки і перспективи – *Петро Шкраб’юк*, член Національної спілки письменників України.

2. Пісні у виконанні ансамблю бандуристок “Заспів”.

3. Коли фізика дружить з музою: погляд із Києва – *Володимир Барна*, поет, відповідальний секретар Національної спілки письменників України.

4. Поезія *Тетяни Гурей* у авторському читанні.

5. Вірші *Тетяни Гурей* у виконанні учасників Народного театру-студії “Хочу”.

6. Пісні *Лесі Горлицької* (*Мацьків*) на вірші *Тетяни Гурей*.

7. Виступи учасників “Студії рідного слова”.

23 грудня 2012 р. в конференц-залі Львівського палацу мистецтв (вул. Коперника, 17) відбувся літературний вечір **Василя Гірного** (псевдоніми: Федь Триндик, Федь Твердий, Панько Щипавка), письменника, фейлетоніста, громадського діяча, педагога. В 30-х роках В. Гірний разом з Б.-І. Антоничем входив у літературну групу “Дванадцятка”. З 1941 р. проживає в с. Святкова Велика на Лемківщині і готує дітей до вступу до Української вчительської семінарії в Криниці.

23 грудня 2012 року у приміщенні Івано-Франківської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. І. Франка відбувся захід “Як лемки святкують Різдво”. Ця зустріч навмисне проводилась перед цим великим християнським святом. Щоб пригадати, гостя зі Львова Марія Юліанівна Горбаль, науковий редактор Інституту народознавства НАН України, розповіла присутнім, чому і як вона досліджує різдвяну обрядовість Лемківщини. Це не лише цікава, але й малодосліджена тема. Часто навіть самі лемки не знають лемківських традицій, а тим більше не лемки; для багатьох лемківська культура – це terra incognita. Це продемонструвала модератор зустрічі Анна Кирпан, коли запропонувала присутнім коротку вікторину із

23 грудня 2012 р. о 15.00

Конференц-зал Львівського палацу мистецтв, вул. Коперника, 17

Музей Тараса Шевченка, Львівського палацу мистецтв
ГО “Центр розвитку української культури та самоорганізації”
Волинське товариство “Лемківщина”

До 110 річниці з дня народження

Василя Гірного
письменника, громадського діяча,
педагога

Його учителем був Шевченко
Літературний вечір

запитаннями про різдвяні обряди. Хоч відразу пролунали правильні відповіді, та, як з'ясувалось, багато присутніх не знали лемківських звичаїв. І саме тому з великою цікавістю слухали розповідь Марії Горбаль, авторки книжок “Різдво на Лемківщині” та “Різдвяна обрядовість Лемківщини”. Отже, подібні заходи сьогодні дуже потрібні.

Після теорії перейшли до практики... На жаль, формат заходу не дав можливості проілюструвати усі різдвяні обряди. Але організатори намагалися бодай частково передати дух лемківського Різдва. Тому присутнім традиційно завіншували Андрій Сенько родом зі с. Тилич, Анастасія Коломийчук зі с. Мушина, Орест Шуплат та наймолодший учасник – Миколка Савчин (родина обох походить із села Бонарівка). Лемківські колядки прозвучали у виконанні двох учасників відомого не лише в Івано-Франківську гурту “Кораллі”. А завершила захід дегустація традиційних святвечірніх страв, які приготували лемківські господині. Під час дегустації тривало

*Посередині – ведуча Анна Кирпан, справа – Марія Горбаль,
зліва – Анатолій Ядловський*

Гудачи з гурту “Кораллі”

неформальне спілкування, обмін рецептами, то тут, то там заводили лемківські колядки... (В Інтернеті ця інформація розміщена на сайті <http://lib.if.ua/news/1356081445.html> . Молоді лемківські гудачи “Кораллі” з Івано-Франківська будуть раді, якщо до них завітати на сайт www.koralli.com.ua). *Інформацію подала Анна Кирпан*

12 січня 2013 року – величне Лемківське Різдво в теплих стінах Львівської політехніки. Майже усі лемки Львова, ба й Дрогобича, Тернополя, з інших міст та місцевостей зібрались, щоб подякувати Богові за щасливо прожитий рік та побажати щасливого прийдешнього року в тісній лемківській родині. Хорова капела “Лемковина”, що виконувала чарівні лемківські колядки, привітала Заслуженого майстра народної творчості України **Степана Кищака** з його славним 85-літтям. Заслужена артистка України, професор **Марія Байко** подарувала рідним краянам “Батькову коляду” і “Мамину

коляду”. Голова СФУЛО **Софія Федина** також проспівала свої чарівним голосом лемківську колядку. Учасники свята також мали змогу милуватися традиційним лемківським вертепом “Молодої Лемківщини” та святкуванням Маланки у виконанні молоді Львова.

Лемківське Різдво вдалося на славу.

У червні 2013 року серед фіналістів вокального конкурсу “Голос країни” була Христина Соловій, родина якої походить з мальовничого лемківського села Одрехова. Христина Соловій виступила із композицією “Полетів би-м на край світу”. За Христину проголосували 52% глядачів. С. Вакарчук віддав співакці 30%. Та все ж львів’яни (і не тільки) сердечно раділи, що до фіналу дійшла красуня-лемкиня Христина Соловій.

17 травня 2013 року в Києві у Національному музеї народного декоративного мистецтва відкрилася перша в українській столиці виставка знаменитого художника-примітивіста Никифора. Виставку організовано за сприяння Окружного музею в Новому Санчі (частиною якого є й музей Никифора в Криниці), Польського інституту в Києві, Міністерства культури і національної спадщини Польщі, Міністерства культури України та департаменту культури Київської міської держадміністрації.

До уваги відвідувачів – графіка Никифора з деяких основних серій – “портретна”, “жанрові сценки”, “фантастична архітектура”. Як зазначають організатори виставки, завдяки цьому заходу творчість Никифора поступово вливається у загальноукраїнський культурний та інформаційний простір.

З 26 по 28 квітня 2013 року – V Всеукраїнський фестиваль-конкурс “Лемківська писанка” у Львові. Організатори Фестивалю – львівська Дитяча школа народних мистецтв, Фондація дослідження Лемківщини (Львів) та Львівське обласне товариство Лемківщина.

20–24 серпня 2013 року у Львові пройшов ювілейний X Світовий конгрес українців (СКУ). Цей форум зібрав понад 400 представників організації, що об'єднує діаспорні громади в понад 30 країнах світу. Конгрес присвячено 80-м роковинам Голодомору. Під час Конгресу відбулося засідання лемкознавчої секції: виступи доповідачів, перегляд фільму про долю мешканців лемківських сіл Пантна і Маластів, презентація молодіжного табору “Вирій” (у роботі якого беруть участь також члени “Молодої Лемківщини”), екскурсія-презентація мапи “Лемківські місця Львова”.

Серед учасників Конгресу приємно було бачити лемків-керівників різних українських організацій Польщі, Словаччини, Хорватії, США, Канади та ін.

24 серпня у рамках IV Міжнародного Конгресу Української Діаспори відбулася перша екскурсія по маршруту “Лемківські

Голова ВУТЛ Олександр Венгринович та майстриня лемківської писанки Марія Янко зі своїми вихованцями львівської Дитячої школи народних мистецтв

місця Львова”, який буде внесено до переліку туристичних маршрутів Львова.

У планах авторів продовжити роботу над розширенням проекту, пошуку нових місць, перекладу на іноземні мови.

ФЕСТИВАЛІ – ЛІТО, 2013

- 15-16 ЧЕРВНЯ – ФЕСТИВАЛЬ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ У СВИДНИКУ (СЛОВАЧЧИНА)
- 13-14 ЛИПНЯ – ЛЕМКІВСЬКА ВАТРА У ЛУКАХ КРАЄНСЬКИХ (ЗАХІДНА ПОЛЬЩА).
- 14 ЛИПНЯ В с. КОСТРИНО ВЕЛИКОБЕРЕЗНЯНСЬКОГО РАЙОНУ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ – ІV ЗАКАРПАТСЬКА ЛЕМКІВСЬКА ВАТРА
- 19-21 ЛИПНЯ – ЛЕМКІВСЬКА ВАТРА В ЖДИНІ (ЛЕМКІВЩИНА, ПОЛЬЩА)
- 27-28 ЛИПНЯ – ЛЕМКІВСЬКА ВАТРА У США (ОСЕЛЯ СУМЕЛЛЕНВІЛ, Н.Й.)
- 28 ЛИПНЯ – ФЕСТИВАЛЬ “ОД РУСАЛЯ ДО ЯНА” В с. ЗИНДРАНОВА (ПОЛЬЩА)
- 3-4 СЕРПНЯ – ФЕСТИВАЛЬ ЛЕМКІВСЬКОЇ КУЛЬТУРИ “ДЗВОНИ ЛЕМКІВЩИНИ”, м. МОНАСТИРИСТКА (ТЕРНОПІЛЬЩИНА)
- 3-4 СЕРПНЯ – 28-ма ЛЕМКІВСЬКА ВАТРА В КАНАДІ. МІСЦЕ ПРОВЕДЕННЯ: ЛЕМКІВСЬКА ОСЕЛЯ, КОЛО м. ДЮРКГАЙ
- 31 СЕРПНЯ – 1 ВЕРЕСНЯ – Х ЮВІЛЕЙНИЙ ФЕСТИВАЛЬ ЛЕМКІВСЬКОЇ КУЛЬТУРИ “ДО ТЕБЕ ЛИНУ, МОЯ РІДНА ЗЕМЛЕ”. с. НАГІРНЕ, (САМБІРЩИНА, ЛЬВІВЩИНА)

Інформація із “Вісника СФУЛО”

13 жовтня 2013 року відбулися звітно-виборні збори “Фундації дослідження Лемківщини” у Львові. Новим головою наново обрали Петра Гандяка.

Мирон Амбіцький

5 листопада 2013 року відбувся “круглий стіл” на тему: Встановлення пам’ятника в Тернополі – “Українцям, депортованим з Польщі в 1944-1946 роках”.

20 листопада 2013 року в Музеї етнографії та художнього промислу міста Львова (проспект Свободи, 15) відкрилась виставка скульптури лемківського митця Мирона Амбіцького, приурочена до його 85-літнього ювілею.

7 грудня 2013 року у приміщенні львівського Музею етнографії та художнього промислу України відбувся науково-практичний семінар на тему “Лемківські Республіки в контексті українського визвольного руху першої третини XX століття” (до 95-річчя Команчанської Республіки).

*Мені тринадцятий минало.
Дерево. 1957 рік.
Скульптор Андрій Сухорський*

ХРОНІКА ПОДІЙ 2013 РОКУ – ШИРШЕ

*Анна КИРПАН,
Івано-Франківськ*

ФЕСТИВАЛЬ “ВЕРТЕП-2013” У ПОЛЯНСЬКІЙ ГУТІ

13 січня 2013 року у Перечинському районі на Закарпатті відбувся традиційний колядницький фестиваль “Вертеп-2013”. Зорганізувало його районне управління культури. Щороку це свято відбувається у іншому селі району, а цього разу – у досить віддаленому від Перечина, але мальовничому гірському селі Полянська Гута.

Локальний фестиваль коляди відбувався на ганку місцевої школи. Тут колядували, віншували, жартували колядники з різних сіл району. Тим часом у фойє школи було розгорнуто невелику експозицію, де кожна сілрада представила твори прикладного мистецтва, та поряд – святкове частування.

У Перечинському районі є дві більші річки, тут Тур'я впадає в Уж. Можна сказати, що цей район – це передусім долини Ужа і Тур'ї. Мешканці Ужанської і Тур'янської долин, хоч і мають багато спільного, але дещо різняться традиціями, звичаями, певними нюансами у духовній та матеріальній культурі. Ужанська долина – це лемківсько-бойківське пограниччя, а у Тур'янській живуть долиняни. Лемківськими у Перечинському районі вважають два села: Новоселиця і Зарічово. Це так на мапах, а насправді будь-які межі етнорегіонів завжди умовні. (Інші ж мапи показують увесь район як лемківський.) У всякому випадку, тут збереглись

Фестиваль “Вертен-2013” у Полянській Гуті. Фото Анни Кирпан

досить давні різдвяні звичаї, і головне, що вони живі.

На імпровізовану сцену навіть вибігли, шалено видзвонюючи пастушими дзвінками, “ведмеді”, які традиційно стрибали, ганяли, боролися і падали. Це дуже давні персонажі зимових свят, очевидно, це дохристиянські.

Звичайно, на святі широко були представлені традиційні парубочі колядницькі гурти – “бетлегемі” із сіл Туриця, Сімер, Сімерки, Вільшинки, Тур’я-Ремета, Полянська Гута та інших. В Перечинському районі в таких гуртах зазвичай небагато персонажів: пастухи, ангели, які носять шопку-вертеп та дід. Увесь сценарій досить простий: пастухи дізнаються про народження Спасителя, часом не ймуть віри чи не розуміють, що сталося, але, зрештою, ідуть до вертепу вклонитися Ісусу. Дід є, на противагу іншим, наче комічним персонажем, але, очевидно, це персонаж дуже архаїчний і колись, можливо, мав цілком інше, серйозне значення. Тут варто пригадати, що і різдвяний сніп називаємо дідом. Очевидно, в обох випадках ідеться про культ предків. Цікаво, що часто дід має маску, яка цілком закриває обличчя – наприклад, із кролячого хутра.

Два юнаки носять шопку, яка є зазвичай копією місцевого храму. Іноді в ході дійства пастушки приклякають перед шопкою-бетлегемом та вголос моляться до малого Ісуса, просячи всякого добра.

*Фестиваль “Вертеп-2013” у
Полянській Гуті. Фото Анни
Кирпан*

Текст іноді максимально наблизений до норм сучасної української мови, іноді – з відлунням “язичія” чи з церковнослов’янською лексикою, але у будь-якому випадку давній. Промовляється він строго, навіть сухо. Оживляють “канонічний” текст включені тут куплети колядок, хоч бетлегемі теж виконують їх строго, часто ще і відбиваючи ритм особливими “пастирськими” палицями, на яких іноді кріплять дзвіночки.

Такий традиційний вертеп для звиклого до яскравих різдвяних дійств мешканця галицької сторони Карпатських гір може виглядати надто строгим, лаконічним і прісним, а то і нудним. Тим більше юнаки чи підлітки, як правило, зодягнуті у довгі білі сорочки та штани, часто оздоблені мереживом. Єдиним кольоровим акцентом є стрічки-перев’язи та пояси. На головах – високі циліндричні шапки. Дід – у кожусі, з бородою, а часто і в масці. Немає “галицького” багатства кольорів, розмаїття колядницьких костюмів.

Фестиваль “Вертеп-2013” у Полянській Гуті. Фото Анни Курпан

Цікаво, що такий парубочий вертеп популярний до сьогодні у селах Перечинського району, разом із сучасними формами колядування й віншування. Юнаки, які ходять у колядницьких гуртах, дуже серйозно ставляться до своєї місії. Тут варто зауважити, що і в інших регіонах Карпат, наприклад, на Гуцульщині чи Північній Буковині традиційно колядують, маланкують, посівають, ходять в ролі полазників виключно лише хлопці та чоловіки.

Водночас на фестивалі можна було бачити колядування, віншування і у новіших, сучасних формах (презентували це найстарший у районі фольклорний колектив “Лемківчанка” зі села Зарічево, “Раківчанка” зі села Раково, ансамбль із села Поропково, ансамбль районного будинку культури “Нівроку”), дитячий фольклорний гурт “Родина”, дівочий вокальний ансамбль зі школи села Полянська Гута та інші. Вони виконували як давні, так і сучасні колядки – без супроводу, а також з баяном, акордеоном, скрипкою.

Фестиваль “Вертеп-2013” у Полянській Гуті. Фото Анни Кирпан

Що співали у Полянській Гуті? Звичайно, загальновідомі колядки, які популярні по обох сторонах Карпат, як-то “Бог предвічний”, “Небо і земля”, “Нова радість стала” та інші церковні коляди. Водночас тут дуже популярними є ті колядки, які були поширені саме на Лемківщині. Найулюбленішою з них, мабуть, тут є коляда “Час радості, веселости”, а також “В глибокій долині”, “Дивная новина”, “Ой пойме мы, пойме”, “Темнькая нічка” а також колоритні щедрівки.

Фестиваль “Вертеп-2013” у Полянській Гуті – це чудове поєднання давнього й нового. А найприємніше, що більшість учасників та глядачів свята – то діти й молодь – ті, кому далі нести наші традиції.

До уваги лемківської громади: лемківські передачі, які веде Анна Кирпан, можна слухати на сайті www.lem.fm

Фестиваль “Вертеп-2013” у Полянській Гуті. Фото Анни Кирпан

СОФІЯ ФЕДИНА СТАЛА ЛАУРЕАТОМ ПРЕМІЇ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

14 січня 2013 року у Києві вже традиційно відбулося відзначення знакових особистостей українського громадського і культурного простору премією імені Василя Стуса. Одним із лауреатів стала співачка, громадський діяч і голова Світової Федерації Українських Лемківських Об'єднань Софія Федина.

Софія Федина

“Для мене ця відзнака є одночасно і великою приємністю, і великою відповідальністю, – говорить Софія Федина. Такі нагороди – недержавні і ніким не лобійовані, тим і є особливими, бо достойна українська громада сама визначає, хто далі має ще активніше працювати і творити для свого народу і своєї держави. Кожна така нагорода є початком широкого шляху, яким треба йти щоденно”.

Також цьогорічними лауреатами стали політв'язень, голова Музею шістдесятицтва Микола Плахотнюк, художниця Любов Міненко та письменник і краєзнавець Борис Ткаченко.

Довідка:

Премія імені Василя Стуса присуджується митцям, які мають видатні успіхи у своїй галузі, займають виразну громадянську позицію та активно присутні в українському культурному просторі. Премія була заснована 1989 року Українською асоціацією незалежної творчої інтелігенції (УАНТІ). Вперше вручалася у Львові, а 1990 р. набула столичного статусу. Серед лауреатів Премії Микола Горбаль, Іван Світличний, Кость Москалець, сестри Тельнюк, Мирослав Маринович, Євген Захаров, Володимир Вятрович та інші.

*Інтернет-портал lemku.lviv.ua Автор **admin***

Джерело: Галінфо. Січень 15, 2013

Тарас РАДЬ

“НАШ ЛЕМКО” ТА “УКРАЇНСЬКИЙ БЕСКИД” ВІДТЕПЕР У ВІЛЬНОМУ ДОСТУПІ

Наукова бібліотека Львівського національного університету імені Івана Франка запустила новий електронний ресурс україномовних періодичних видань, які виходили у Галичині у першій половині ХХ століття. Це база даних оцифрованих газет, часописів та журналів, які знаходяться у фондах бібліотеки, і тепер доступні кожному через мережу інтернет. Зараз в електронному архіві розміщено 13 найменувань періодичних видань: газети “Батьківщина”, “Волинське слово”, “Голос з-над Буга”, “Діло”, “Думка”, “Мета”, “Надсянська земля”, “Неділя”, “Свобода”, “Українське слово” і журнал “Говерля”. Поміж них також є два лемківські видання: часопис “Наш Лемко”, який виходив у 1934–1939 рр. у Львові, та газета “Український Бескид”, яка у 1930–1939 рр. видавалась у Перемишлі. Отож доступні усі наявні номери 1938 та 1939 року.

Архів періодичних видань у процесі наповнення і постійно поповнюється. Нагадаємо, раніше Центр дослідження визвольного руху спільно з Науковою бібліотекою Львівського національного університету імені Івана Франка створили Електронний архів визвольного руху.

Довідка:

“Наш Лемко” – лемківський часопис, який видавався у Львові з 1 січня 1934 до 1 вересня 1939 року, українською мовою та лемківською говіркою. Виходив двічі на місяць – кожного 1-го та 15-го числа місяця. Всього у світ вийшло 137 номерів. Головним редактором “Нашого Лемка” був публіцист та журналіст лемко Юліан Тарнович-Бескид (1903–1977).

“Український Бескид” – українська щотижнева газета, яка видавалась з 1930 по 1939 роки Перемишською Єпархією під патронатом єпископа УГКЦ лемка Йосафата Коциловського (1876–1947). Газета виходила українською мовою, проповідувала християнську мораль, а значна частина матеріалу була присвячена лемківській тематиці.

РОМАН КОЛОС – НОВООБРАНИЙ ГОЛОВА ОБ’ЄДНАННЯ ЛЕМКІВ КАНАДИ

Роман Колос народився 26 червня 1952 р. в м. Торонто. Його обидвое батьків походили з Лемківщини. Мати Юлія Колос, з дому Маїтська, народилася в селі Зубинське, батько Романа Теодор походив зі села Радошиці. 1969-го року Роман Колос закінчив матурою навчання у Свято-Миколаївській рідній школі. У 1974 р. отримав бакалавра в університеті м. Торонто. ...Змалку став парафіянином Свято-Миколаївської церкви, при якій у 2005-2007 рр. Обіймав посади секретаря Братства Українських Католиків Канади (БУКК), опісля був обраний головою на трьох каденціях (2008, 2009 і 2010 рр.). Тепер він є заступником голови та довіреною особою для фінансових справ парохії. Останнім часом виконує обов’язки посередника поміж парохією св. о. Миколая та українською цілоденною школою ім. св. о. Миколая.

Брав активну участь у виборчих кампаніях федеральних і провінційних урядів Канади. З Канади в Україні був призначений спостерігачем на президентських виборах 2004-го та 2010-го рр., на виборах до Верховної ради (2007 та 2012 рр.), на виборах мера міста Одеси (2010 р.), як рівнож на виборах до Верховної ради в Грузії та Чорногорії у 2012-му році.

За прикладом свого батька Роман Колос став членом Першого Відділу Об'єднання Лемків Канади (ОЛК) в Торонто, а скарбником був обраний на Загальних зборах 2007 року. На цьому посту старанно виконував свої обов'язки до кінця 2011 року.

Виявився активним членом при організуванні Лемківських ватр в Канаді та завше був готовим брати участь у новорічних колядах та допомагати у влаштуванні різних лемківських святочних імпрез.

На Загальних Річних зборах ОЛК, які відбулися 23 червня 2013 р., був обраний головою Крайової Управи ОЛК.

Роман Колос – власник фірми оцінок нерухомостей. Він є батьком двох дітей – доньки Ніни та сина Миколи.

Джерело: Вісник СФУЛО, 2013, № 6, с. 10

Тарас РАДЬ

V ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ФЕСТИВАЛЬ “ЛЕМКІВСЬКА ПИСАНКА”

Символом життя є писанка моя,
Вірою в безсмертя, що зійшла з небес.
Вдячний буду Богу за життя і я,
Славмо Бога! Наш Христос Воскрес!
“Славень Лемківській Писанці”,
сл. Богдан Пастух

З 26 по 28 квітня цього року у Львові відбувався V Всеукраїнський фестиваль-конкурс “ЛЕМКІВСЬКА ПИСАНКА”.

Організатором Фестивалю традиційно були львівська Дитяча школа народних мистецтв, Фондація дослідження Лемківщини (Львів) та Львівське обласне товариство Лемківщина. Цьогорічний “Писанка” була ювілейною і запам’ятовується її учасникам та гостям надзвичайно насиченою програмою.

Розпочався Фестиваль у п’ятницю в Українському Католицькому Університеті. Там, ще до офіційного відкриття “Лемківської писанки”, студентська молодь отримала можливість вперше познайомитись з самобутньою традицією розпису лемківської писанки, а також спробувати власні сили під час майстер-класу. У суботу Фестиваль продовжився у Дитячій школі народних мистецтв, де відбувалась його офіційна та конкурсна частина. Десятки майстер-класів писанкарів з усієї України – Львівщини, Тернопільщини, Івано-Франківщини, Полтавщини, Черкащини, а також гості з Польщі та Словаччини – ділилися досвідом один з одним та навчали усіх охочих основ мистецтва малювання лемківської писанки. Школу оповив запах топленого воску, а класи заповнили натовпи охочих людей, молодших і старших, досвідчених і не дуже. Проте основну частину аудиторії становили гості, які побачили процес розпису лемківської писанки вперше. Кожен, хто узяв до рук писачок, отримав змогу торкнутися сакраментального всесвіту лемків, який передають традиційні символи лемківської писанки – сонце, зірка, квітка, дерево, вода, ластівка, бджола, колосок, сніп, риба, павук, що виринають на яйці з-під нанесених воском крапок та ком.

Координаторами конкурсної програми “Лемківської писанки” були Галина Вихованська та Лілея Квасниця-Амбіцька, а кураторами – Марія Янко, Соломія Сенчик, Софія Канас, Володимира Гурська. У цей же день відбувся круглий стіл на тему “Народні традиції та звичаї лемків, їх розвиток у сучасній культурі та побуті”. Він став майданчиком, на якому майстри-писанкарі ділилися досвідом та думками про багатогранну традицію української писанки, різнопланові техніки виконання,

обговорили особливості орнаментики лемківської писанки, а також плани на майбутнє.

У завершальний недільний день “Лемківської писанки” учасники Фестивалю взяли участь у спільній молитві на Богослужінні у Лемківській церкві в Шевченківському гаю. Після цього відбулося відкриття виставки “Намалюй мі писаночку” і вручення дипломів учасникам фестивалю у Львівському музеї етнографії та художніх промислів.

Софія ФЕДИНА

ВШАНУВАННЯ ПАМ'ЯТІ ЖЕРТВ ДЕПОРТАЦІЇ У ЛЬВОВІ

29 квітня 2013 року у Львові відбулося вшанування пам'яті жертв депортації українців із їхніх етнічних земель у Польщі. В заході взяли участь голова об'єднання товариств депортованих українців “Закерзоння” Володимир Середа, голова Світової Федерації Українських Лемківських Об'єднань Софія Федина, голова ЛОО ВУТЛ Лемківщина Степан Майкович, голова Фондації дослідження Лемківщини Петро Гандяк, представники товариств Надсяння, Холмщини, Любачівщини, Лемківщини та небайдужі львів'яни.

Покладання квітів відбулося до меморіального каменя біля кінцевої зупинки трамваю № 4 (перехрестя вулиць Снопківська, Свенціцького і Стуса).

Нагадаємо, що 28 квітня 1947 року розпочалися злочинні дії в рамках Акції “Вісла” депортації українців з їхніх етнічних земель у Польщі на Північ та Захід Польщі, внаслідок чого понад 140 000 людей втратили свої домівки, а а отже свою культуру, історію, ґрунт під ногами. Тисячі були ув'язнені у таборі Явожно. Проте Акція “Вісла” це був лишень завершальний етап масових депортацій, насильних переселень українців, що почалися ще в 1944 році. Кількість прямих жертв депортації

оцінюється числами понад 700 000. Непрямі наслідки депортацій ми відчуваємо по сьогоднішній день.

Марічка ПАПЛАУСКАЙТЕ

МОЛОДЬ ДІАСПОРИ У ЛЬВОВІ ОБГОВОРИЛА ПЛАНИ НА 2013-Й РІК

Керівники молодіжних організацій діаспори та України запланували ряд спільних заходів на 2013 рік. Це питання було під час зустрічі у Львові провідників українських молодіжних організацій діаспори та України, серед яких також були делегати “Молодої Лемківщини”. У конференції взяла участь молодь з Румунії, Молдови, Болгарії, Росії, Канади, Бразилії, Сербії, Словаччини та України. Обговорили основні проблеми молоді діаспори, які в основному стосувалися питань культури, мови, дефіциту достовірної інформації про події в Україні та проблеми висвітлення діяльності діаспори на історичній Батьківщині. В підсумку проведення конференції учасники визначили шляхи співпраці між українською молоддю та обговорили програму спільних заходів. Так, 2013 року заплановано проведення Табору молоді діаспори, фестивалю українських гуртів з закордону “Діаспора Фест 2013”, а також Форуму української молоді діаспори “Тернопіль, 2013”.

У ЛЬВОВІ ШУКАТИМУТЬ ШЛЯХИ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ З ДІАСПОРОЮ

15 березня 2013 року у Львові відбулась конференція під назвою “Шляхи розвитку співпраці Діаспора-Україна”. Про це медіапорталу VIDIA повідомили в прес-службі Світового конгресу українських молодіжних організацій. Конференція відбулась у рамках зустрічі голів та провідників українських

молодіжних організацій діаспори 14–17 березня у Львові. Як повідомили організатори, проведенню конференції сприяла Львівська міська рада.

Джерело: Медіа-портал VIDIA

Марія ГОРБАЛЬ

25-ЛІТТЯ ДУШПАСТИРСЬКОГО СЛУЖІННЯ ОТЦЯ-НАСТОЯТЕЛЯ АНАТОЛІЯ ДУДИ-КВАСНЯКА

26 травня 2013 року у храмі св. Володимира і Ольги м. Львова з нагоди 25-літнього душпастирського служіння отця-настоятеля Анатолія Дуди-Квасняка на Божественній Літургії співав хор “Алилуя” каплиці св. Володимира селища Рудно, диригент

Отець Анатолій Дуда-Квасняк та диригент хору Іван Кушнір (справа) з усім хором “Алилуя” каплиці св. Володимира селища Рудно на Львівщині. Фото Володимира Чабана

*Отець Анатолій Дуда, настоятель Лемківської церкви святих Володимира і Ольги у Львові. На другому плані справа – дружина відомого лемківського поета Василя Хомика Марія Хомик.
Фото В. Максимовича, США*

хору Іван Кушнір. Завдяки цьому хоровому співу це була одна з найвеличніших Служб, яка колись відбувалась у цьому храмі. Пан Іван Кушнір від імені і свого хору, і усієї молитовної громади подякував отцю-настоятелю Анатолію за ту жертвовність задля прослави Господа і збереження та плекання пам'яті про рідну Лемківщину, її мови, культури. 25 років і в погоду, і в негоду, і в сніг, і в хурделицю, по дорозі та бездоріжжю з Монастирськ Тернопільської області за кермом свого авто добирається, щоб відслужити для лемків, своїх краян, рідною лемківською мовою (хоча їх може в негоду прийти навіть 10 чоловік, зате

Зліва направо: диригент хору Іван Кушнір, пан Іван Красовський та хористи хору "Алилуя" каплиці св. Володимира селища Рудно на Львівщині біля лемківської церкви св. Володимира і Ольги після Служби Божої із вишануванням 25-літнього душпастирського служіння у ній о. Анатолія Дуди-Квасняка.

Фото Володимира Чабана

Він, Душпастир, їде і служить для отих десяти). Повчальними в отця Анатолія є слова приповідок Соломона “Хто віддає злом за добро – не забереться зло з його хаги”, слова матері Терези із Калькутти “Добро, яке ти чиниш, напевно взавтра забудеться. На зважай, чини добро”, “Те, що ти збудував, може бути знищене. Не зважай, будуй”.

“Схиляєм голови перед Вами, отче, – сказав у привітанні пан Іван Кушнір, – за ту самопожертву, яку Ви приносите, щоб лемки могли почути, послішати нашу лемківську бусіду, якою сіете Слово Боже, мудрі житейські настанови”. І як величне многоліття для отця Анатолія звучало Христос Воскрес. Воістину Христос Воскрес!

Тарас РАДЬ

ВІДЗНАЧЕННЯ ДНЯ ПАМ'ЯТІ БОГДАНА-ІГОРЯ АНТОНИЧА У ЛЬВОВІ (76-та річниця від дня смерті)

У суботу 6 липня 2013 р. у Львові відбулися заходи з нагоди Дня пам'яті Богдана-Ігоря Антонича (1909-1937). У цей день виповнилось 76 років з часу смерті Великого українського поета та Лемка, якому було відведено лише 28 років життя.

6 липня вранці у Львові та Бортятині відбулися заупокійні Служби Божі за Богдана-Ігоря Антонича, їмость Ольгу та отця Василя Антонича (батьки поета). Після цього відбулась панаида на могилі поета на Янівському цвинтарі, поле №4. Відслужив її парох лемківської церкви св. Володимира та Ольги у Львові о. Анатолій Дуда.

Віддати гідну шану Антоничу прийшла значна кількість членів Львівської обласної організації Всеукраїнського товариства “Лемківщина” та “Молодої Лемківщини”, Фундації дослідження Лемківщини, учні Бортятинської школи та працівники Музею-садиби родини Антоничів в селі Бортятин (парохом

місцевої церкви був батько поета о. Василь Антонич-Кот, який похований на сільському цвинтарі), а також поет Ігор Калинець, який разом із дружиною Іриною та колегами у далекому 1964 році відшукали поховання Антонича.

Після панахиди учні “поклали” поетичний вінок на могилу, продекламувавши вірші Поета, Ігоря та Ірини Калинців. Під час свого виступу Ігор Калинець поділився спогадами про пошук поховання, відновлення могили та написання книги про це. В результаті пошуку вдалось встановити, що поряд із Богданом-Ігорем похований його вуйко Володимир Волошинович, який помер на пів року раніше, та біля якого поховали самого Поета. На завершення голова Львівської обласної організації Всеукраїнського товариства “Лемківщина” Степан Майкович віддав шану Богдану-Ігоря Антоничу та висловив слова вдячності усім учасникам панахиди, побажавши і надалі збиратись так численно.

Маємо за свій обов’язок берегти світлу пам’ять про Великого сина лемківської землі та відати шану у День його народження (5 жовтня), день смерті (6 липня) чи День усіх святих (1 листопада), коли на могилі Богдана-Ігоря Антонича за гарною традицією збираються львівські письменники.

Біографічна довідка

Народився Б.-І. Антонич 5 жовтня 1909 р. у с. Новиця на Лемківщині у сім’ї греко-католицького священника Василя Антонича-Кота та Ольги Волошинович. З середини 1920-х років сім’я проживала у с. Бортятин на Львівщині. У Львові поет здобув вищу освіту і розпочав активну та плідну літературну діяльність. За свої неповних 28 років життя Антонич видав чотири збірки поезії (“Привітання життя”, 1931, “Велика гармонія”, 1932-1933, “Три перстені”, 1934, “Книга Лева”, 1936), ще дві збірки вийшли по-смертно (“Зелена Євангелія”, 1938, “Ротації”, 1938).

Останні дев’ять років свого життя Поет прожив у Львові у сім’ї рідного брата матері Володимира Волошиновича за адресою вул. Городоцька, 50. Сьогодні на фасаді будинку встановлено меморіальну таблицю.

Поховали Богдана-Ігоря Антонича 8 липня 1937 р. на Янівському цвинтарі у Львові. Могилу Поета було втрачено у роки військових лихоліть і віднайдено у 1964 році завдяки зусиллям молодих львівських письменників. У 1989 році на могилі постав пам'ятник авторства скульпторки Теодозії Бриж.

*Ольга ДЯДИНЧУК,
Завідувач музею-садиби родини Антоничів*

БОРТЯТИНСЬКІ ДІТИ ВШАНУВАЛИ ПАМ'ЯТЬ ПОЕТА

Липнева днина, сонце світить.
Бджолиний гул лунає скрізь.
Невже природа не помітить,
В очах поета – море сліз.
Згасала свічка на чернетці,
Піднялась ввєрх душа співця.
А все не сказане у серці
Навік спинила хвиля ця.
Тихесенько простивсь з землею,
Й летів до неба князь весни.
У дїм – що там десь, за зорею,
Щоб оселитись навіки.

6 липня 1937 року о 10.30 не стало відомого українського поета Богдана-Ігоря Антонича. У розквіті сил, проживши 28 років, відійшов “співець природи” у “дїм за зорею”.

Богдану-Ігорю зробили операцію на апендицит. Точної дати операції ніде не вказано. Газета “Дїло” (1937 р.) у некролозі подає, що операцію на слїпу кишку зробили у половині червня. Зї спогадів поетових друзів нам відомо, що операція пройшла вдало, бо Антонич, потрапивши до санаторію, відразу береться до праці над лібретто до опери “Довбуш”. Про це згадує і його

наречена Ольга Олійник: “Вже в санаторії робить останні поправки [в лібретто]. Скінчив тільки дві дії, а третю мав писати вдома на вакаціях. Вірив, що буде жити. Нікому й на думку не приходило, що може бути інакше” [ВРК, с. 368]. Але тут ще одна недуга – пневмонія. Сучасники поета мали різні припущення, звідки взялась ця хвороба: одні згадували, що це ускладнення після операції, інші – що Богдана-Ігоря зачепив перетят. Точної відповіді немає й досі. Дуже цікавий факт подає у своїй книзі “Знане і незнане про Антонича” Ігор Калинець. Він знайшов у міському архіві у Львові книгу, де є запис смерті Антонича. “Книга з фонду “Церква св. Юра. Смерть з 1921–1939, № 206, книга 2, с. 277” – є запис, що помер Богдан-Ігор Антонич, магістер філософії, поет, син Василя і Ольги, родом з Новиці, вільний, католик, мужчина, а там, де недуга – стоїть прочерк. Чому так? Калинець пише, що це виняток серед записів у книзі смертей, ніде більше не зустрічається прочерк у рядку “недуга”. Зараз можна тільки здогадуватись про те, що рідні чи близькі поета не могли ствердити, від якої хвороби помер Богдан-Ігор.

Добрий друг Антонича Святослав Гординський підсумував у 1967 р. життєву дорогу поета: “Антонич рано зійшов зі світу на 28 році життя, жертва різних зкомплікованих недуг, на які тодішня медицина не мала ліку” (*С. Гординський*. На переломі епох. – Львів: Світ, 2004, с. 228).

...**6 липня 2013 р.** 13.00, могила Богдана-Ігоря Антонича на Янівському кладовищі. Сумна дата зібрала чимало людей: поета І. Калинця, поетесу М. Людкевич, товариство “Лемківщина” на чолі з головою С. Майковичем, працівників Музею-садиби родини Антоничів, учнів Борятинської школи та людей, які люблять поезію Антонича.

Розпочалося вшанування пам’яті поета панахидою, яку відправив отець-лемко Анатолій Дуда. Борятинські діти склали поетичний вінок своєму улюбленому поету Богдану-Ігорю та запалили свічки на могилі. Потім розумне і цікаве слово мав Ігор Калинець. Отець Анатолій подякував усім за пам’ять про великого поета, запросив усіх на празник до Лемківської церкви

св. Володимира та Ольги . Лемківське товариство заспівало пісню Б. Лепкого “Чуєш, брате мій”. Вкінці усі щиро помолилися за душу Богдана-Ігоря Антонича та заспівали “Вічна пам’ять”.

А далі працівники музею, борятинські діти та Марія Людкевич зі своїм чоловіком п. Орестом вирушили на зустріч з поетом Романом Лубківським, яка відбулася у с. Рокитне вдома у п. Романа. Борятинські діти, які займаються у літературній студії “Друзі Антонича” при Музеї-садибі родини Антоничів, мали змогу повчитися у відомих поетів: Марія Людкевич давала настанови молоді і зазначила, що для поета дуже важливим є спостерігати і записувати свої спостереження. Діти читали поетам свої вірші, отримували за це словесні оцінки, і передали Марії Людкевич власні поезії, які вона обіцяла опублікувати у газеті “Галицьке юнацтво”. Роман Мар’янович вручив усім пам’ятку про зустріч у Рокитному і пригостив усіх смачнючим борщем та мачкою.

Втомлені та безмежно щасливі музейники Антонича та борятинські діти повернулися додому.

Зіновія ВОРОНОВИЧ

ВАТРА В МОНАСТИРИСЬКУ

3-4 серпня – фестиваль лемківської культури “Дзвони Лемківщини”, м. Монастириськ (Тернопільщина)

Щороку на початку серпня Монастирський район на Тернопільщині перетворюється на лемківську столицю. Лемки з усього світу з’їжджаються до ватри, яку запалюють в урочищі Бичова. Адже саме на Тернопільщині проживає чи не найбільша лемківська громада в Україні. Цього року фестиваль “Дзвони Лемківщини”, чи, простіше, “Ватра у Монастириськах”, зібрав рекордну кількість відвідувачів. За оцінками учасників, за два дні фестиваль відвідало від 40 до 50 тисяч людей з різних країн.

“Торік, за даними міліції, яка пропускала людей на Ватру, було приблизно 42–45 тисяч. Цього року значно більше, – каже

Фоторепортаж Віктора Солинка

голова Світової федерації українських лемківських об'єднань співачка Софія Федина. – Ми приїхали в суботу, то уже не було місць, аби зупинити автобус та встановити намет. Казали, що все було зайнято вже у п'ятницю ввечері – аби зайняти місце, люди приїжджали за кілька днів наперед. Приїхали не лише лемки, а й люди, захоплені лемківською культурою і тією силою єднання, яка відчувається на таких фестивалях”.

Лемківська ватра у Монастириськах – не єдина. У цей же час відбувається ватра в Канаді поблизу Торонто. За тиждень до того пройшла ватра в США. У третю неділю липня традиційно відбувається головна Лемківська ватра – у Ждині (нині територія Польщі), до того були ватри на Закарпатті, Івано-Франківщині... Лемківських фестивалів так багато, що неможливо встигнути на всі. Але при цьому кожна Ватра збирає від кількох тисяч до кількох десятків тисяч відвідувачів. Такими масштабними фестивалями не може похвалитися жодна інша етнічна група українців.

Фоторепортаж Віктора Солинка

Фоторепортаж Віктора Солинка

“У мене враження, що якби не було депортації лемків з етнічних земель, то вони значно швидше асимілювалися б у польському суспільстві. Але ця трагедія об’єднала людей та активізувала інстинкт збереження своєї ідентичності та регіональної особливості. Це дало поштовх до того, щоб наново почала відроджуватися лемківська культура. Розкручуючи, популяризуючи своє, лемківське, ми тим самим розкручуємо і загальноукраїнське. Адже лемки – це один з коренів українського народу. Без зайвої скромності

Фоторепортаж Віктора Солінка

Фоторепортаж Віктора Солинка

можу сказати, що чи не найпопулярніші пісні в Україні – лемківські, – каже Софія Федина. – Люди потребують єднання, спільної забави, але щоб це не просто був рок-, поп- чи фольк-фестиваль невідомого якогось спрямування. Це об'єднання своїх. Бачачи, як нас багато, кожен відчуває, що ми – сила, яка може щось змінювати, щось робити, обстоювати свої права, берегти свою культуру...

“Високий Замок”. – 2013. – 9–11 серпня

Тарас РАДЬ

НА ТУРИСТИЧНІЙ КАРТІ ЛЬВОВА З'ЯВИЛИСЬ “ЛЕМКІВСЬКІ МІСЦЯ”

12 серпня у приміщенні Музею етнографії та художнього промислу України відбулася презентація проекту “Лемківські місця Львова”.

Авторами проекту є активісти ЛОМГО “Молода Лемківщина” – Богдан Сиванич, Назар Радь та Олесь Куйбіда та ЛОО ВУТ “Лемківщина”. Проект виконувався за підтримки управління туризму Львівської міської ради в рамках реалізації соціально-культурних заходів.

У рамках проекту розроблено туристичний маршрут та мапу накладом 6 тис. примірників. Мапи поширюватимуться через інформаційні центр Львівської міської ради, туристичні агентства, мережі костелів та закладів харчування.

Як показали наступні події, поява карти “Лемківські місця Львова” є на часі, затребуваною, та має свою вдячну аудиторію. Презентація проекту отримала великий резонанс у львівських ЗМІ та лемківській громаді. Про це показали сюжет Канал “24” та ТРК Львів, написали у Радіо Свободі, Львівській газеті, Новий погляд, 20 хвилин, інформаційних агенціях ZIK, ZaxidNet, GalInfo, інтернет виданнях Купол, Join, ДивисьInfo.

Тарас РАДЬ

УКРАЇНЬСЬКА МОЛОДЬ ПОВЕРНУЛАСЯ З “ВИРІЮ”

20 серпня до Львова повернулася V Міжнародна науково-пошукова та освітня експедиція “Вирій-2013”.

Протягом двох тижнів 40 молодих людей з України та діаспори відновлювали український цвинтар у Польщі і знайомились з історією та культурою українців Закерзоння.

“Вирій-2013” розпочався 7 серпня у Львові з відвідин могили відомих уродженців Закерзоння на Янівському цвинтарі.

Після перетину кордону першою зупинкою у Польщі була могила-пантеон Михайла Вербицького у с. Млини, де вирійчани віддали шану автору музики національного гімну України.

Протягом першого тижня таборування експедиція продовжила відновлювальні роботи на українському цвинтарі у

с. Любича Князі (історична назва Князі), які були розпочаті минулого року. За підсумками роботи проведено інвентаризацію, намальовано план та опис цвинтаря, склеєно та направлено більше 10 хрестів. Також сформовано цифрову базу даних, яка потребує опрацювання. Крім того, було остаточно розчищено терен та наведено благоустрій.

Паралельно були проведені роботи на руїнах церкви св. Параскевії у Князях. Завершено обміри та складено акт технічного стану руїн, впорядковано територію із середини та довкола храму.

За підсумками стаціонарної частини експедиції біля відновленого цвинтаря та руїн церкви було встановлено інформаційні вказівники трьома мовами – українською, польською та англійською – про історію села та храму.

Учасники “Вирію-2013” побували з екскурсією у Холмі, де відбувається українсько-польська археологічна експедиція на Холмському пагорбі. Вирійчани відвідали чотири церкви Закерзоння, які нещодавно потрапили до світової спадщини ЮНЕСКО – у Хотинці, Радружі, Туринську, Квятоні. Побували з екскурсіями у Музеї-садибі родини Антоничів у Борятині (Україна), Музеї бойківської культури у Мичкові (Польща), Музеї лемківської культури у Зиндрановій (Польща), Музеї української культури у Свиднику (Словаччина), Музеї мазярства у Лосе (Польща). Завітали у Старе Брусно, яке було центром Бруснівської школи каменярства.

Довідка:

“Вирій” – міжнародний науково-пошуковий та освітній табір-експедиція, основним завданням якої є проведення комплексу заходів із відновлення та збереження пам’яток матеріальної культури на етнічних українських землях поза межами сучасної території України. Починаючи з 2008 р. “Вирій” став щорічним і відбувається влітку у формі стаціонарного тижневого табору. На сьогодні в рамках табору відновлено український цвинтар у с. Жуків та розпочато роботи на цвинтарях у с. Подемщина та с. Князі.

Організаторами “Вирію” є Фондація громадських ініціатив “Вирій”, яка об’єднує активістів громадських молодіжних організацій та студентів-реставраторів з НУ “Львівська політехніка”. Серед партнерів – Пласт-НСОУ, ЛММГО “Пластове товариство “Вагага Бурлаків”, ЛОО “Лемківщина”, ЛОМГО “Молода Лемківщина”, ОУМ Спадщина, ГО “Закерзоння” (Канада), Львівська міська рада, Львівська обласна рада, Львівська обласна державна адміністрація.

Тарас РАДЬ

ТОВАРИСТВУ “ЛЕМКІВЩИНА” – 25!

23 серпня 2013 р. в Національному академічному українському драматичному театрі імені М. Заньковецької відбулась урочиста академія з нагоди 25-річчя від часу створення Товариства “Лемківщина”.

З історії: 8 липня 1988 р. у приміщенні Львівської обласної філармонії відбулися Установчі збори. Участь у них взяло 56 делегатів. Саме тоді було прийнято рішення про заснування суспільно-культурного товариства “Лемківщина”.

12 травня 1989 р. було офіційно зареєстровано статут Товариства. Засновниками “Лемківщини” стали п’ять організацій: Львівське обласне відділення українського фонду культури, Львівська обласна організація Спілки письменників України, Львівський музей народної архітектури і побуту “Шевченківський гай”, Львівське обласне відділення Товариства охорони пам’яток історії та культури, Львівське обласне відділення Товариства “Україна”.

Створенню Товариства передувала самовіддана праця ініціативної групи у складі 21 особи. Серед них, зокрема, були Марія Байко, Іван Майчик, Еммануїл Мисько, Іван Красовський, Петро Когут, Василь Хомик, Іван Шерба, Ярослав Швягла, Степан Кищак, Василь Одрехівський та інші.

Суспільно-культурне Товариство “Лемківщина” (сьогодні Львівська обласна організація ВУТ “Лемківщина”) була першою лемківською організацією в Україні, яка згодом розрослася до рівня всеукраїнської структури Товариства “Лемківщина”. Крім того, Товариство стояло біля витоків лемківського руху та інших суспільно-культурних товариств в Україні.

Урочиста академія розпочалася із вступного слова Голови Львівської обласної організації ВУТ “Лемківщина” Степана Майковича, який зробив історичний екскурс в історію створення організації та привітав старійшин товариства, які творили його історію. Зі сцени з вітальним словом виступили голова Світової Федерації Українських Лемківських Обеднань Софія Федина, голова Всеукраїнського Товариства “Лемківщина” Олександр Венгринавич, а також делегати організацій-членів СФУЛО: голова Організації Оборони Лемківщини Зенон

*Степан Майкович.
Фото Віктора Солінка*

Галькович, Роман Колос від Об'єднання лемків Канади, голова Союзу русинів-українців Сербії Богдан Віславський, голова Союзу русинів-українців Словаччини Петро Сокол, голова Об'єднання лемків Польщі Стефан Гладик.

Прийшли привітати “Лемківщину” із ювілейною датою голови інших суспільно-культурних товариств – “Надсяння”, “Холмщина”, “Любачівщина”, “Гуцульщина”.

Тішили око глядачів виступи народних колективів пісні і танцю зі Львова та обласних осередків “Лемківщини”.

Тарас РАДЬ

ТАБІР-ЕКСПЕДИЦІЮ “ВИРІЙ” ПРЕЗЕНТУВАЛИ ПІД ЧАС КОНГРЕСУ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ

24 серпня у рамках IV Міжнародного Конгресу Української Діаспори у Львові відбулася презентація Міжнародного науково-пошукового та освітнього табору-експедиції “Вирій”.

Захід відбувся у приміщенні НУ “Львівська політехніка”, де з 18 по 24 серпня експонувалася виставка з підсумками діяльності “Вирію”. На 13 стендах розкривалася історія табору-експедиції, починаючи з 2008 року, її здобутки та досягнення, досвід роботи з відновлення українських цвинтарів та знайомство з історією українських етнографічних земель у складі сучасної Польщі, так званого Закерзоння.

Презентацію під назвою “Вирій”: відновлення українських цвинтарів у Польщі” представила керівник наукової частини експедиції доцент інституту археології НУ “Львівська політехніка” Олена Стасюк. Участь в обговоренні також взяли інші співorganizатори табору, а також велика кількість зацікавленої аудиторії зі Львова, України та діаспори.

Під час виступу було представлено методологію відновлення цвинтарів, напрацьовану протягом п’яти років роботи у селах Жуків, Подемщина та Князі. Матеріалом для цього послужив досвід реставрації кам’яних хрестів та надгробків, які відносяться до так званої Бруснівської школи каменярства.

Окремо було висвітлено просвітницьку та мандрівну частину “Вирію”, який має на меті познайомити молодих українців з України та діаспори з історією та культурою українських етнографічних земель Лемківщини, Надсяння, Холмщини та Західної Бойківщини. Учасники експедиції мають можливість прослухати лекції з історії, географії, етнографії, відвідати музеї, церкви та знакові для українців місця, поспілкуватися із живими свідками історичних подій.

Презентація “Вирію” отримала багато схвальних відгуків, слова підтримки та пропозиції для співпраці. З-поміж них по-особливому виділяються слова людей, які були депортовані із теренів Закерзоння.

Організатори табору-експедиції “Вирій” надалі продовжуватиме роботу задля відновлення та збереження української історичної пам’яті та шукатимуть можливостей для залучення якомога ширшого кола учасників з різних куточків України та світу.

Тарас РАДЬ

ВШАНУВАННЯ ПАМ’ЯТІ УКРАЇНСЬКИХ ЖЕРТВ КОНЦТАБОРУ ЯВОЖНО

*Пам’ятник жертвам
Центрального трудового
табору в Явожно (Польща)*

31 серпня львівська делегація Об’єднання товариств депортованих українців “Закерзоння” взяла участь у заходах вшанування пам’яті українських жертв Центрального трудового табору в Явожно (Польща). Серед її учасників також була Львівська обласна організація “Лемківщина”.

Табір в Явожно став трагічним символом операції “Вісла”. Саме тут щойно проголошена комуністична польська влада ув’язнила українську інтелігенцію та простих українців, які не хотіли покидати рідних домівок і противились

депортаціям на західні та північні землі Польщі. У цей самий час у Ряшеві, Сяноку та Варшаві виносились близько пів тисячі смертних вироків тим з них, яких звинувачували у співпраці з ОУН-УПА.

Саме тут, серед лісу, де знаходяться безіменні поховання в'язнів, священики української греко-католицької та православної церков вже традиційно провели спільну Літургію та відслужили панахиду. Сьогодні на цьому місці встановлено пам'ятник українським жертвам табору в Явожно.

Участь у поминальних заходах також взяли Генеральний консул України у Кракові Віталій Максименко, голова гуртка ОУП в Катовицях Ірина Ковалик та в минулому багаторічний голова гуртка ОУП в Кракові Роман Любинецький, мер міста Явожно Павел Сільберт.

У переддень відвідин Явожно львівська делегація побувала на Раковицькому цвинтарі у Кракові. Тут віддали шану, помолились і поклали вінок на братській могилі українських військових, які померли у 1919-1921 роках, а також поклали квіти до могили Богдана Лепкого та Степана Смаль-Стоцького.

Довідка

Концентраційний табір в Явожно був створений німцями 15 червня 1943 р. як філіал концтабору Аушвіц. Його в'язнями були особи українського, чеського, німецького, польського, югославського, румунського, шльонзького тощо походження. Проіснував концтабір до 17 січня 1945 р.

У лютому 1945 р. польська комуністична влада перепрофілювала концтабір в Явожно у філіал Централізованого табору праці, який функціонував до березня 1949 року. Його в'язнями було близько 4 тис. українців, серед яких понад 800 жінок і біля десятка дітей, 22 греко-католицьких і 5 православних священиків.

Загиблих в таборі ховали в розташованому поблизу лісі, в нашвидкуруч викопаних між деревами могилах.

Тарас РАДЬ

ДОВГООЧІКУВАНА ПОЇЗДКА У ВАНІВКУ

20-21 вересня лемківська громада Львова та Борислава побувала у лемківських селах Ванівка та Красна (Кросна, Коростенка), що у Польщі.

Обидва села, так само, як і ще вісім довколишніх сіл, до депортації формували лемківську оазу, малий етнічний острів, неподалік від повітового міста Кросно (Коросна), на південь від Стрижева і на схід від Фриштака. Отож на цьому малому

*Церква Різдва Пресвятої Богородиці у Ванівці. 1898 р.
Справа від церкви – дуб “Поганин”. Вік 650 років*

етнічному острові знаходилось всього десять сіл, а саме: Близнянка, Бонарівка, Ванівка, Гвоздянка, Красна (Кросна, Коростенка), Опарівка, Петруша Воля, Ріпник, Чорноріки, Яблониця, який ще називають “Замішанщина”. Цей острів, ця оаза знаходилась дещо північніше межі заселення лемків і відділялась пасмом польських поселень.

У перший день мандрівки делегація з Борислава відвідала село Ванівка (нині – Weglowka). Серед учасників було багато тих, які народилися тут або мають коріння у селі. Першочергово бориславці відвідали місцевий український цвинтар, на якому кожен з трепетом розшукував поховання своєї рідні. До гостей з України приєднались теперішні українські мешканці Ванівки та сусіднього села Чорноріки.

Львівська делегація завітала до села Красна (нині – Krasna), де також відвідали український цвинтар. Місцеве кладовище розчищено та впорядковано стараннями місцевого жителя Лукаша Урама та його родини. Разом з тим відновлено близько 50 могил.

Цього ж п'ятничного дня обидві делегації об'єднались у Красній, де спільно взяли участь у вечірній Службі Божій у місцевій греко-католицькій церкві архистратига Михаїла (нині – костюл Святої Богородиці).

У суботу 21 вересня з нагоди храмого празника парох греко-католицької церкви з Ряшева о. Мирон Михайлишин відправив Службу Божу у Ванівській церкві. Сьогодні це римо-католицький костел. Літургія була відспівана хором “Лемківська студенка” з міста Борислав. Після спільної молитви відбувся невеликий концерт та частування, як це заведено в українській традиції з нагоди храмового празника.

Дата поїздки вибрана не випадково. Саме 21 вересня 1946 року, на храмове свято у Ванівці, на кермеш, мешканців села було виселено в радянську Україну. Пароха місцевої церкви, який протривався депортації, того ж дня було розстріляно.

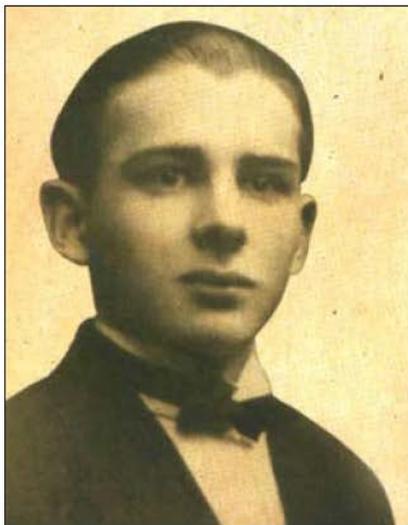
Тарас РАДЬ

ВІДЗНАЧЕННЯ ДНЯ НАРОДЖЕННЯ БОГДАНА-ІГОРЯ АНТОНИЧА НА ЛЬВІВЩИНІ

З 3 по 6 жовтня цього року на Львівщині з нагоди 104-ї річниці від дня народження українського поета та Великого лемка Богдана-Ігоря Антонича (1909–1937) відбулася широка програма святкувань.

3 жовтня у Музеї-садибі родини Антоничів у Бортятині розпочався триденний пленер “Стежками Антонича” за участі художників Наталії Пальчинської, Любомира Тимківа, Інни Водоставської, Валерії Піглік та Анастасії Рудневої. Також вони провели майстер-клас для дітей з Бортятини та Судової Вишні. По завершенні пленеру кожен з художників подарував музею по одній із своїх картин.

4 жовтня у Львівському музею історії релігії відбулася зустріч з поетами Романом Лубківським, Марією Людкевич, Марією Павленко.

Богдан-Ігор Антонич

5 жовтня у Львові на могилі поета на Янівському цвинтарі львівська громада віддала йому шану. Поминальну панахиду відправив отець з церкви Святої Анни у Львові. Серед присутніх було керівництво львівського товариства “Лемківщина”, працівники Музею-садиби родини Антоничів у Бортятині, поет та дисидент Ігор Калинець, а також шанувальники творчості Антонича.

6 жовтня у Музеї-садибі родини Антоничів у Бортятині,

який відзначав чотири роки своєї діяльності, відбулися заключні святкування. Вже традиційно участь в урочистостях взяла численна делегація Львівського обласного товариства “Лемківщина” у складі 20 осіб, на чолі з головою Степаном Майковичем і заступниками Ярославом Козаком та Іваном Радем.

З вітальним словом виступив директор Львівського музею історії релігії Орест Малиць та поет, перекладач Юрій Садловський. Заступник директора музею Зоряна Білик представила художників, які провели у Бортятині пленер та майстер-клас.

У рамках святкувань відбулась презентація книги “Чаргород”. Видавництво Старого Лева представило своєрідний путівник світами творчої уяви поета Богдана-Ігоря Антонича і художника, доцента кафедри реставрації НУ “Львівська політехніка” Олега Рибчинського. Свої перші світлини він почав малювати близько двадцяти років назад під враженням поезії Антонича, з якою його у 1983 р. познайомила вчителька Софія Іваничук.

Під час презентації виступив музичний проект “Колискова для гобоя” у складі Марії Кошелінської-Мартинюк (бандура, автор музики), Віктора Мартинюка (перкусія) та Данила Ільницького (гобой, англійський ріжок), які виконали камерну інструментальну музику.

У концертній програмі взяли участь поет Богдан Пастух (Львів), виконавець авторської пісні Наталія Гнатюк (Яремче), співак Володимир Кудовба, чоловічий вокальний ансамбль “Ірій” (Львів) та жіночий народний ансамбль “Вишиванка” села Годовиця Пустомитівського району. У їхньому виконанні прозвучали авторські й лемківські пісні, ретро-пісні часів Б.-І. Антонича, вірші лемківською говіркою.

Підсумковим акордом святкування стала згода керівництва музею, лемківської громади Львівщини та митців докласти усіх зусиль задля гідного вшанування пам’яті поета через рік – 5 жовтня 2014 року, – коли ми відзначатимемо 105-ту річницю від народження Богдана-Ігоря Антонича та 5-річчя Музею-садиби родини Антоничів. До цього закликаємо долучатись усіх зацікавлених, охочих та небайдужих людей.

Леся СИДОРОВИЧ
м. Золочів

ЛИПОВЕЦЬ ТА ЧЕРЕМХА, МОЇ ЛЕМКІВСЬКІ СЕЛА

13 жовтня 2013 р., напередодні свята Покрови Пресвятої Богородиці, в м. Золочеві зійшлися члени та симпатички товариства “Родинне дерево”, щоб разом згадати про колишні лемківські села Липовець та Черемха. На жаль, цих двох сіл, як і багатьох інших на Закерзонні, вже немає, та чи житимуть вони в наших серцях – залежить тільки від нас.

Урочистість розпочалася біля пам’ятника депортованим українцям – з молебня, який відправляло 13 священників різних конфесій. (Варто пригадати, що пам’ятник депортованим українцям був освячений в місті 24 жовтня 2010 року. Він споруджений суспільно-культурною громадською організацією українців, депортованих у 1944–1947 рр. із Лемківщини, Любачівщини, Надсяння, Підляшшя, Холмщини). На пам’ятнику зворушливий напис:

“Дякуємо Тобі, Боже наш, що ця благодатна земля при тулила нас”.

Продовжилось вшанування в малому залі Народного дому “Просвіта”.

“Знов зібралися разом до купи два села, як сусіди близькі. Це Черемха з Липовцем із нашої Лемківщини завітали у наші краї”. Саме ці слова стали лейтмотивом зустрічі.

Із перших акордів лемківського гімну “Тори наши Карпати!”, які залунали піднесено і врочисто, стало зрозуміло, що свято обіцяє бути наповненим високою духовною наснагою. А далі – слова поезії:

Земля батьків, далека Лемковина.
Могили предків постають зі снів.
Чи ти була у Бога в чомусь вина,
Що розгубила всіх своїх синів?

Чи ти їх, земле, мало так любила,
Чи ти їх не плакала, не вела?
...Пішли вони у світ – і не спинила,
І від біди тоді не вберегла.

Вони пішли із тугою у серці,
Узявши дрібку рідної землі.
Чому не піднялось усе у герці,
Коли ішли беззахисні, малі?!

Хати лишали, корені рубали.
Не озирались – сил нема ридать.
Усі щось мали, і усе лишали,
Торбину тільки встигли в руки взять.

Товарний поїзд. Далі – невідомість.
Брутальна лайка липне до душі.
Затьмарювала думка лиш свідомість:
“Ми тут свої, а там – чужі, чужі”...

Як прийме нас нове село? А люди?
Які там люди? А яка земля?
І так нестерпно тисне, тисне в груди,
І крик душі до Бога промовля:

“Ми там росли кожну деревину,
Ми тяжко працювали день при дні...
Прости нас, Боже, й нашу Лемківщину
Віддай у руки добрі, а не злі”.

Земля дідів, квітуха Лемківщина.
Чи я побачу всю твою красу?
Та думкою до тебе часто лину
І в серці, там, на дні, любов несучи.
(Леся Сидорович)

Фільварські музики

І весь захід пройшов на такій високій ноті. Організатори дійства підійшли до справи дуже серйозно, тому присутні в залі змогли почути і про географічне положення цих двох лемківських сіл (доповідав А. М. Сенчакович), і цікаві історичні факти з їх історії (ведуча Л. В. Сидорович), і спогади людей, які народилися та провели свої дитячі роки на тих землях. Чудові лемківські пісні звучали з уст “Фільварських музик” (Богдан та Ігор Стефури (теж родом із Липівця); Олег Юркевич). Неповторні враження залишилися від невеличкої вистави золочівського народного театру: під керівництвом режисера І. А. Вархоли актори-аматори чудово зіграли лемківське сватання.

У с. Черемха на Лемківщині храмовий празник (кормеш) припадав саме на свято Покрови Пресвятої Богородиці, 14 жовтня. Тому золочівські організатори приготували частування з кормеша: медівники, цвібаки, тістечка. Адрже лемки дуже гостинні люди!

У спогадах не минули найвизначнішого лемківського поета Б.-І. Антонича, адже Богдан-Ігор в 10-річному віці жив і навчався в с. Липівці, а його дідо був там священиком. Про це розповіла Я. Д. Сухецька.

Надзвичайно приємно, що серед гостей були поляки, які тепер живуть на цих землях, де колись були наші лемківські села. Запрошували нас у гості.

Настоятель золочівського храму о. Ігор, поряд з гарними словам на адресу організаторам зустрічі, пообіцяв посприяти здійсненню поїздки на землі, де колись були села Липівець і Черемха, щоби відправити там на могилах предків Службу Божу. Адже цього ніхто не робив упродовж десятиліть...

Голова товариства “Родинне дерево” С. М. Наливайко подякувала всім, хто так чи інакше долучився до цього свята: збирав інформацію, випікав, прикрашав зал, готував музичні виступи. Було дуже приємно, що в залі майже не було порожніх місць, разом зі старшими було багато молоді та дітей.

В малому залі Народного дому “Просвіта”

*Кобзар. Дерево. 1964 рік.
Скульптор Андрій Сухорський*

ПРОБЛЕМИ НАШОГО ЧАСУ

Григорій СПОДАРИК

ДВОГОЛОСНЯ НАВКОЛО АКЦІЇ “ВІСЛА”

Дев'ятьма голосами “за” і чотирма “проти” 6 грудня 2012 року парламентська комісія нацменшин прийняла в першому читанні проект постанови про засудження Акції “Вісла”. Наступним кроком може стати обговорення проекту на форумі всього Сейму

Польщі та його прийняття. Як показала депутатська дискусія, це радше не супроводжуватиметься однодумністю.

Ідею політичного засудження Акції “Вісла” польським парламентом підтримали всі депутати – учасники засідання комісії нацменшин, за винятком представників партії Право і справедливість. За відмову від проекту голосували депутати партії “Право і справедливість”, які у своїй аргументації повторювали постулати кресових середовищ. На думку і тих, і інших, постанову не слід приймати, зокрема, без попереднього засудження польських жертв конфлікту на Волині. На адресу комісії та до спікера Сейму РП Еви Копач кресов’яни надіслали листи з протестом. До тих самих адресатів потрапили й голоси подяки за сеймову ініціативу – їхніми авторами були українські, зокрема лемківські організації не лише з Польщі, але також з Канади, США, Австралії та інших країн. Слід відзначити, що акція кресов’ян супроводжувалася персональними атаками на ініціатора постанови, голову комісії Мирона Сича. Закидають йому те, що він нібито намагається виправдовувати свого померлого батька, який, як член Української повстанської армії, відповідає за жорстокі вбивства поляків. В офіційному зверненні до Е. Копач історик Євген Місило, спираючись на документи, назвав такі закиди безпідставними. Персональну атаку на М. Сича можна розцінювати як складову ширших заходів, які мають перекопати загальне суспільство у безпідставності засудження депортації українців. В історії подібний механізм використовували щодо Володимира Мокрого, який намагався довести Сейм Польщі до політичного засудження Акції “Вісла”. Колишній депутат і в минулому член комісії нацменшин Мирослав Чех закликав, щоб у дискусії над польсько-українською історією не виносити популярних постулатів: “Я шокований тим, що політична сила, яка засуджує комуністичний період, сьогодні обстоює таку позицію, що можна використовувати принцип колективної відповідальності”, – наголошував М. Чех, пригадуючи: комуністи нищили після війни польське підпілля, з масової депортації українців зробили собі “привід до польського патріотизму”.

Противники політичного засудження Акції “Вісла” сягнули до перевіреного в минулому засобу аргументів, які не витримують зіткнення з дійсністю та оцінками фахових істориків. Під час засідання депутат Марек Аст говорив, що важко засуджувати депортацію українців, якщо замовчується справа увічнення польських жертв на Волині. Якщо спиратися на ті слова, то можна віднести враження, що депутат ніколи не був на масштабному Волинському сквері у Варшаві або не бачив присвячених цій трагедії меморіальних дощок та монументів (не лише у столиці, а в десятках інших польських міст). Можливо, також не читав декількох постанов польських воевідських сеймиків щодо Волині. До речі, зміст постанови щодо Акції “Вісла” у зіставленні з мовою цих документів – це шедевр поміркованості й пошани до сусідської нації. Депутат М. Аст, мабуть, не зіткнувся з широкою волинсько-тематичною продукцією таких установ, як Інститут національної пам’яті чи польське громадське радіо і телебачення. Варто навести слова М. Чеха, який пригадував, що про ці болісні справи говорити починали вже у 80-ті роки польські опозиціонери з “Солідарності” зі своїми українськими партнерами з “Руху”. Справу ініціював і постійно пілотував невтомний прихильник польсько-українського примирення, перший голова комісії нацменшин Яцек Куронь.

Чергові “єдинослушні” правди, базуючись на кресових зразках, копіювала Дорота Арцішевська-Мелевчик, також депутат “Права і справедливості”. Її виступ – це, мабуть, найкращий зразок вибіркового способу мислення. Пані депутат спочатку відзначила, що подібні справи повинні вирішувати не політики, а історики, після чого, перераховуючи прізвища науковців, чомусь забула про тих, які наводять аргументи на користь злочинного характеру депортації. Широко описуючи геноцид поляків на Волині, не менш палко заохочувала не забувати, що депортованим у рамках Акції “Вісла” були надані кошти на господарювання. Депутат Д. Арцішевська-Мелевчик не забула українців-громадян Польщі вкотре зробити заручником політичних реалій в Україні – тобто прив’язувала визнання

кривд потерпілих у рамках Акції “Вісла” до рішень політиків у Києві щодо засудження польських жертв на Волині. Інші аргументи противників постанови прямо можна розцінювати, як налаштування загалу суспільства проти української нацменшини. Кресов’яни ще у своїх документах остерігали, що засудження депортації спричинить появу фінансових домагань. Правда є такою, що компенсації за безправно відібране майно – це просто обов’язок демократичної держави, до якого політичні жести не мають ніякого відношення. Варто пригадати, що Польща досі не спромоглася вирішити цієї проблеми шляхом прийняття реприватизаційного закону.

Знаковими для суперечностей навколо політичного засудження Акції “Вісла” були риторичні запитання історика Гжеґожа Мотики, який оцінював, що спір не з історичної точки зору в основному йде про те, як має виглядати сучасна демократична держава і яке в ній місце громадян непольської національності? Чи вони повинні мати рівні права і чи можна застосовувати щодо них принцип колективної відповідальності? Як показала сеймова дискусія, певна частина польського суспільства не вміє на ці запитання дати відповідей, які би наближувалися до європейських стандартів шанування прав нацменшин. У таких обставинах вартісною стає мобілізація українства в Польщі та за кордоном. Офіційні листи у справі політичного засудження Акції “Вісла” надіслали, зокрема, Головна управа Об’єднання українців у Польщі та його відділи – Любуський, Ольштинський, Поморський; Головна управа Українського товариства, Об’єднання лемків, Товариство “Український народний дім”, Українське історичне товариство у Польщі, Українське вчительське товариство у Польщі, Український архів, Світовий конгрес українців, Об’єднання українців Закарпаття (Торонто, Канада), Об’єднання лемків Канади, Українсько-канадський дослідно-документаційний центр, Союз українських організацій Австралії та інші. Лідери українських організацій у своїх офіційних зверненнях дякують за сеймову ініціативу і висловлюють сподівання на остаточне прийняття постанови. Вона, як відзначає голова Українського товариства Григорій

Купріянович, була б “моральною оцінкою репресій тоталітарної держави, які спиралися на етнічних критеріях і були скеровані проти групи своїх громадян”. Об’єднання лемків, звертаючись з проханням до Е. Копач про внесення постанови до порядку засідань Сейму РП, відзначає, що такий документ може “зняти з нас тавро злочинців і стати моральною компенсацією за кривди, яких ми зазнали”. Канадські організації у своїх зверненнях підкреслюють, зокрема, що уряд Канади перепрошував українську та японську громади, яких у минулому переслідував, і таким чином вдалося зміцнити багатонаціональне суспільство: “Силою будь-якої розвинутої держави є її здатність помірятися з важкими моментами зі свого минулого і рухатися вперед”, – говорить у листі Світовий конгрес українців.

Як видно, у своїх рішеннях щодо оцінки Акції “Вісла” Сейм Польщі може спертися на два повністю відмінні голоси. Або найгірше – коли вирішить усе ж мовчати...

*Інтернет-портал letky.lviv.ua | Автор **admin***

Джерело: Наше Слово. Січень 13, 2013

ДЕПОРТОВАНИ З ПОЛЬЩІ УКРАЇНЦІ ПРО СПІЛЬНЕ ПРИМИРЕННЯ

Заява

об’єднання товариств депортованих українців “Закерзоння” про українсько-польське поєднання і взаємне прощення

Польсько-українське протистояння у міжвоєнні – а особливо у 40-ві роки минулого століття – на Волині, Холмщині, Підляшші, в Галичині, Надсянні, на Західній Бойківщині, Лемківщині, на жаль, залишило для суцільних сьогодні поколінь українців і поляків не тільки прикрі спогади про ці часто трагічні події, а й потребу об’єктивно і всебічно проаналізувати причини, які призводили до масових вбивств сотень невинних як українців, так і поляків, в

тому числі беззахисних людей похилого віку, жінок, дітей. Впродовж панування комуністичних режимів потужні пропагандистські машини по обидва боки нашого кордону тенденційно, замовчуючи або спотворюючи не вигідні для них факти, зомбували масову свідомість сотень тисяч людей. На превеликий жаль, і в останні два десятиліття надзвичайно галасливі різні т.зв. кресові патріотичні рухи, товариства у Польщі, використовуючи широкі можливості засобів масової інформації, в тому числі інтернету, продовжують нагнітати антиукраїнську істерію, зокрема явно спекулюючи на трагічних подіях 1943–1944 років на Волині.

Очевидно, що важко говорити про поєднання і взаємне прощення з тими у Польщі, хто вперто називає українське націоналістичне підпілля бандами, а взаємну братовбивчу польсько-українську боротьбу у 40-х роках минулого століття, вслід за публічними ухвалями окремих польських воєводських сеймиків, вважає вчиненим українцями людинобвиством, тобто геноцидом (*ludobójstwo* польською означає “геноцид” – ІІ) поляків.

Масові вбивства українців, здійснені у ці ж роки різними польськими збройними формуваннями на Волині, Поліссі, Холмщині, у Надсянні, якщо вони про них взагалі згадують, то називають т.зв. вимушеними “відплатними” акціями або навіть “випереджувально-відплатними”, як це ніби було у Сагрині на Холмщині. Воістину людський цинізм не має меж!

Окремо хочемо заявити, що публічні акції, статті, коментарі краківського ксьондза Тадеуша Ісаковича-Залеського, як і всі матеріали на теми українсько-польських взаємин, що регулярно з’являються на його інтернет-сайті, на наше глибоке переконання, не тільки не мають нічого спільного з покликанням християнського священика, вони відверто шкодять справі українсько-польського поєднання.

Ми з повагою ставимося до польських науковців, що досліджують ці складні події. Але часто оцінки цих подій – зумовлені, очевидно, усталеними особистими політичними уподобаннями окремих із них – на жаль, бувають далекими від наукової об’єктивності.

На наше переконання, важко заперечувати, що визначальною причиною польсько-українського протистояння на Волині, Поліссі, у Східній Галичині у 40-ві роки минулого століття була боротьба за політичне і державне майбутнє цих земель. Причому ця жорстока взаємна боротьба часто провокувалася і стимулювалася зовнішніми силами.

У повоєнні роки в Україні та Польщі народились і виростили нові покоління українців і поляків, які хочуть як добрі сусіди жити у злагоді та взаємоповазі. То ж заради цього **взаємне українсько-польське поєднання, взаємне прощення кривд, що їх зазнали в ці трагічні роки тисячі як українців, так і поляків стає вимогою сьогодення.**

Для багатьох з нас, чие дитинство, юність пройшли на нашій споконвічній прабатьківській землі – Холмщині, Надсянні, Західній Бойківщині, Лемківщині, сотні невинно убієнних поляками українців у Сагрині, Бересті, Верховинах, Шиховичах, М'ягкому, Модриню, Ласкові, Вершині, Новосілках, Горайці, Новому Люблинці, Старому Люблинці, Пискоровичах, Заліській Волі, Малковичах, Павлокомі, Березці, Бахові, Лубні, Завадці Морохівській і десятках інших місцевостей були нашими односельцями, близькими, рідними.

Не забуваючи про їх мученицьку смерть, ми одночасно схилиємо наші голови перед світлою пам'яттю усіх беззахисних жертв українсько-польської братовбивчої боротьби.

Ми звертаємося до всіх людей доброї волі у Польщі, що ми готові зробити все залежне від нас заради досягнення благородної мети – взаємного примирення між нашими народами та прощення взаємних кривд.

Довідка: до Об'єднання “Закерзоння” входить 10 обласних суспільно-культурних товариств і ветеранських організацій примусово виселених з південно-східної повоєнної Польщі на територію УРСР понад півмільйона автохтонних українців.

*Інтернет-портал lemky.lviv.ua | Автор **admin***

Джерело: Історична правда. Січень 24, 2013

ІНТЕЛІГЕНЦІЯ ЛЬВІВЩИНИ ЗАКЛИКАЛА ПОЛЯКІВ НЕ ПІДДАВАТИСЯ НА ПРОВОКАЦІЇ

Представники громадськості та інтелігенції Львівщини поширили заяву, у якій засудили розпалювання міжнаціональної ворожнечі між українським і польським народами та закликали поляків не піддаватися на ворожі провокації. Відповідна заява поширена 7 червня 2013 р.

Заява громадськості Львівщини з приводу розпалювання міжнаціональної ворожнечі між українським і польським народами

Історія польсько-українських стосунків має складні, інколи драматичні, періоди, які в кінцевому рахунку призводили до трагічних наслідків для обох народів, і з яких користали інші. Та з відновленням у кінці ХХ століття своєї незалежності українці і поляки зробили мудрі висновки з минулого, устами своїх президентів, релігійних діячів взаємно попросили вибачення і простили один одного за минуле та почали спільно в мирі та взаємодопомозі будувати польсько-українські стосунки.

Та коли ці добросусідські відносини, що вже почали давати гарні плоди, не вписувались у чийсь імперіалістичні плани, нас, як це вже не раз було, знову почали нацьковувати один на одного. Напередодні підписання Україною угоди про асоціацію з Євросоюзом окремі польські псевдовчені, а за ними і деякі політики, спираючись на фальшиві факти і відверті наклепи, розпалюють антиукраїнську істеріку, звинувачуючи українців у геноциді проти поляків. До цієї кампанії синхронно з українського боку приєднується команда відомого українофоба, активного лобіста інтересів північного сусіда, В. Колісніченка, а також розгортається так званий “антифашистський” рух осканжених українофобів та прихильників Митного союзу. До них дивним чином долучаються деякі галицькі лжепатріоти, котрі перекладають і популяризують в Україні ці антиукраїнські

опуси, засновані здебільшого на недостовірних фактах і бездоказових твердженнях. За усім цим виразно простежується рука єдиного ляльководи. Свідомо чи несвідомо такі “дослідники” та “інтелектуали” об’єктивно виступають ворогами не тільки українського, а й польського народів. Дивує й обурює їхнє патологічне намагання сіяти ворожнечу, провокувати нове протистояння, щоби знову лилася українська і польська кров на догоду ненаситним вампірам з Півночі.

Громадськість Львівщини різко засуджує будь-які спроби посварити наші народи. Ми закликаємо польських побратимів не піддаватися на ворожі провокації. Не можна жити минулим. Треба разом, у злагоді, будувати спільний європейський дім, у якому будемо жити ми і наші нащадки. Тож акцентуємо увагу на тому, що нас об’єднує, а не на тому, що роз’єднає”.

Заяву підписали:

Конгрес української інтелігенції Львівщини

Львівське регіональне суспільно-культурне товариство “Надсяння”

Львівське крайове Братство ОУН-УПА

Львівське обласне Товариство політ’язнів і репресованих

Львівська обласна організація Спілки офіцерів України

Львівська організація Національної спілки письменників України

Львівське обласне відділення Всеукраїнського об’єднання ветеранів

Ліга творчої інтелігенції Львівщини

Львівське відділення Союзу українок

Львівська обласна організація Спілки політ’язнів України

Суспільно-культурне товариство “Любачівщина”

Львівська обласна організація “Лемківщина”

Львівське обласне суспільно-культурне товариство “Холмщина”

Львівська крайова організація Асоціації українських правників

Львівське міське Товариство “Тернопільщина”

Асоціація видавців та книготорговців Львівщини

Джерело: ІА ЗІК

Іван КРАСОВСЬКИЙ

ПОЧАТКИ ХРИСТИЯНСТВА НА ЛЕМКІВЩИНІ

27 жовтня 2013 року комітет і актив лемківської церкви святих Володимира і Ольги, правління товариства “Лемківщина” і Фундації дослідження Лемківщини за участю лемківської громади Львівщини і сусідніх областей провели багатолюдне свято – відзначення 1150-ліття християнства на землях теперішньої Лемківщини і 1025-ліття Хрещення Русі.

Чудового недільного дня у церкві і на церковному майдані зібралося багато народу. У відправі урочистого богослужіння брали участь: о. Яків ієромонах, о. Іван Ференц – лемко зі с. Фльоринка, та парох лемківської церкви о. Анатолій Дуда. Проголошення святкової промови доручено мені. Подаю децю скорочений її зміст.

Достовірні історичні джерела про мешканців північних схилів Західних Карпат сягають IV століття н.е. Цими мешканцями були “русини”, які рятувалися втечею з Подніпров’я перед нападами войовничих племен. Частина втікачів через деякий час поверталася до рідних осель, частина залишалася в Карпатах.

Віра у карпатських русинів була язичницька. Вони поклонялися зображенням бога сонця Святовида, бога вогню, блискавки і грому Перуна, популярним був культ богині щастя, краси і кохання Лади. Все ж близькість християнських Греції і Риму сприяла проникненню до населення гірського карпатського краю ідей нової релігії.

Землі західнокарпатського краю, що їх заселяли русини, входили до складу Велико-Моравської держави. Як свідчать дослідники історичних процесів X ст. в Західних Карпатах історик Антоній Петрушевич, голова “Галицько-Руської Матиці”, посол галицького сейму, автор понад 200 наукових праць, та Юліян Пелеш – лемко з села Смерековець, Перемиський єпископ, доктор теології, автор багатьох праць з історії – в роках 860-861 у Моравію прибули християнські місіонери брати Кирило (827-869) та

Мефодій (820-885), які здійснили місію поширення християнства. Брати були греками, але старанням матері-слов'янки прекрасно оволоділи церковно-слов'янською мовою, на яку перекладали церковні книги та створили церковно-слов'янську азбуку "Кирилицю". Повний тріумф місії братів у Карпатах припав на 863 рік, що його визнано роком початку християнства східного обряду русинами Західно-карпатського краю.

Успішне поширення християнства східного напрямку у Моравії визвало тривогу у католицьких німецьких рицарів, які почали боротьбу проти його ідейних керівників і латинізацію нової релігії. На захист Кирила і Мефодія та їх здобутків виступили римські папи. І коли 869 р. німецькі рицарі ув'язнили Мефодія, папа його визволив. У тому ж році помер Кирило, трохи згодом (у 885) помер Мефодій. У 906 році припинила своє існування Велико-Моравська держава, а Західні Карпати згодом були з'єднані з Чеським князівством.

Продовжувалася активізація християнства у Київській Русі. Християнську релігію у різний час приймали князі родини Аскольда, а також княгині Ольги. Але остаточну перемогу святкувала нова релігія в період князювання Володимира – внука княгині Ольги. Ці стремління завершила історична подія 988 року – хрещення Київської Русі.

Князь Володимир мріяв приєднати до Русі західнокарпатський край, де перебували вихідці з Русі – русини, і захистити визнане ними християнство перед його противниками, поширити в горах освіту, культуру, мистецтво.

Вже у 992 році князь Володимир з загоном княжих воїнів, серед яких були священики, дяки, митці вступив на землю західнокарпатського краю. Чеський княжий уряд не чинив жодного опору руському воїнству. Тоді ж був заключений мирний договір про добровільне з'єднання Західних Карпат в складі Русі. Ця історична подія зміцнила державний і суспільний лад Карпатського краю, сприяла розвиткові освіти, науки, культури, мистецтва. Новоприбулі священики, дяки надійно зміцнили християнські общини. Почалося будівництво храмів. Князь

Володимир запропонував розпочати розбудову на ріці Сян західноруської оборонної фортеці, що було здійснено до кінця XI ст. Місто отримало назву Сянік.

Після 350-літнього перебування під крилом рідної держави – Київської Русі – Західнокарпатська Русь була завойована Польщею. Шляхта проголосила польсько-німецьку колонізацію Західних Карпат, відтіснивши русинів углиб гір, завела панщизняні повинності.

У XVII–XVIII ст. серед русинів Західних Карпат почала народжуватись нова етнографічна назва “лемки”, а для території – “Лемківщина”. Назва ця, без сумніву, склалася завдяки мовній частці “лем”, що її вживали і вживають русини (українці) Західних Карпат замість “лише”, “тільки”.

Настоятель лемківської церкви у Львові о. Анатолій Дуда та Андрій Сухорський після Служби Божої. Фото В. Максимовича, США

Після трагічних подій 1944–1946 років насильно депортовані лемки, які живуть в Україні, щораз більш сміливо і успішно змагаються у розвитку рідної культури, науки, мистецтва, релігії. А очолюють ці благородні змагання активісти Товариства “Лемківщина”, Фундації дослідження Лемківщини, Лемківської церкви святих Володимира і Ольги у Львові.

Андрій та Володимир СУХОРСЬКІ

АВТОР ГІМНУ УКРАЇНИ ПОСТАНЕ У БРОНЗИ

Композиція “Автор і гімн України”. Проект творчого колективу скульпторів Андрія і Володимира Сухорських та архітектора Володимира Стасюка

У 2015 році відзначатимемо дві поважні ювілейні дати: 200-річчя від дня народження Михайла Вербицького та 150 років від першого публічного світського виконання гімну “Ще не вмерла Україна” у Перемислі, на вечорі, присвяченому вшануванню пам’яті Великого Кобзаря.

З 1995 року велися розмови про створення пам’ятника Михайлу Вербицькому у Львові. Але далі розмов справа не йшла. “Тому наше товариство, – зазначив Голова суспільно-культурного товариства “Надсяння” Володимир Середа, – виступило його ініціатором та замовником. Оскільки композитор народився у Надсянні, там зростав, то це наш прямиий

обов'язок – увіковічнити його постать й у Львові, де він провів тринадцять років свого життя – тут гімназію закінчив, тут у духовній семінарії навчався. Його постать об'єднує всіх українців”.

Отож на конкурсній основі було визначено переможця на найкращу концептуальну ідею побудови пам'ятника Михайлові Вербицькому. З-поміж 21 проекту перше місце посів проект творчого колективу скульпторів Андрія і Володимира Сухорських та архітектора Володимира Стасюка. Нагадаємо, саме лемки брати Сухорські – автори пам'ятника Тарасові Шевченку та Юрію Зміборцю у Львові, Соломії Крушельницькій у Тернополі.

Уже й місце визначили для скульптури. Вона постане у сквері на розі вулиць Михайла Вербицького, Генерала Чупринки та Степана Бандери, навпроти школи № 3.

Товариство “Надсяння” фінансує (з пожертв громади) виготовлення і встановлення самої бронзової фігури, а гроші на благоустрій скверу місто має намір закласти у бюджет розвитку.

Композиція “Автор і гімн України” має горизонтальне вирішення. Запропонована висота пам'ятника – 2м 90 см. Михайло Вербицький зображений в момент найбільшого апогею творчого піднесення, в момент створення гімну України.

Архітектурно композиція органічно вписана в містобудівне середовище. Вирішення ідеї пам'ятника спонукає глядача до прямого спілкування з образом композитора. Михайло Вербицький наче серед львів'ян та гостей міста.

Образно-просторове та пластичне рішення співзвучне свіжим, сучасним тенденціям у світовому мистецтві.

Ганна ВОЛОШИНСЬКА

УВІЧНЕННЯ НЕВИННО УБІЄННИХ КОБЗАРІВ

3-го грудня 1933 року в Харкові зібрали на “з'їзд” українських незрячих кобзарів і лірників (337 чол.) разом з поводитирями

(також 337 чол.). Усіх їх (674 чол.) по звірячому було вбито за межами Харкова.

Володимир Миколайович Турський – голова Всеукраїнської благодійної організації інвалідів та пенсіонерів “Обличчям до істини”, він же “Заслужений юрист України” (має титул “Гордість України”), незрячий, кинув клич, щоб в кожному місті неподалік від церков зробити пам’ятний знак (чи обеліск) в пам’ять невинно вбитих кобзарів. Пропонується зібрати монети номіналом по 10 коп. (десятина, а також розмір дула пістолета) за кожену душу. З монет виготовити щось символічне. У Львові запропонували виготовити пам’ятний знак, який встановити біля лемківської церкви святих Володимира і Ольги, що у Шевченківському гаю. Настоятель храму о. Анатолій і парафіяни підтримали цю пропозицію. Спонсорську допомогу надає товариство “Лемківщина” на чолі з головою п. Степаном Майковичем. До виготовлення знака залучений митець п. Юліан Квасниця.

Знак планується встановити до 80-ліття сумної події – 3-го грудня 2013 року.

До 80-ліття сумної дати
(скорочено)

80 років вже минає
Від страшної дати,
Як від куль НКВДистських
Мусіли вмирати.

За що, рідні, ви вмирили?
За те, що незрячі?
Ще й за пісні українські
Терпіли глум звірячий.

“Кобзар з поводирем”. Дерево.
Скульптор Андрій
Сухорський

За що ж діти-поводирі,
За що ж ви вмирали?
За те, хіба, що сироти,
Й покривдженим любов свою дали.

Співці наші українські,
Де ж Ваші могили? –
Бузувіри лиходійські
Асфальтами вкрили.

Ми знайдем могилу вашу,
Уквітчаємо калиною,
Понахиди відправимо
Й скажемо: “Ви жили Україною!”

Марія ВАНІВ

“ОЙ ВАТРО, ВАТРО, ЗАПАЛИТИ ТЯ БИ ВАРТО!” (Х ювілейна Ватра в Нагірному)

Від вересня до вересня – у такому ритмі живе останніми роками село Нагірне, організатори й уся лемківська громада не тільки Самбірщини, а й усіх сусідніх районів, та й цілої Львівщини. Саме в першу неділю вересня збираються тут лемки, щоб запалити свою чергову ватру, і запрошують на свято всіх, хто лемків шанує, хто хоче розділити з ними біль втрати вітцівської землі, послухати душевну лемківську пісню, зустрітись з родиною, давніми друзями, гарно провести недільний день. Маленький вогник нагірнянської ватри загорівся десять років тому завдяки зусиллям активістів-переселенців з Боська та Одрехови й інших сіл Лемківщини, що купно проживали в цій окрузі. І горів він чимраз то сильніше, бо з кожним роком збільшувалося коло ватрян, звідусюди приїжджали гонорові гості.

А на цьогорічну X ювілейну Ватру 1 вересня прибули делегації з різних областей України та гості з-за кордону. Тернопільщину представляв голова Всеукраїнського товариства “Лемківщина” Олександр Венгринович, делегацію з Івано-Франківщини очолював Степан Криницький, від лемків із Закарпаття виступав Василь Мулеса. Чисельно прибули львів’яни під орудою Степана Майковича. Відвідали Ватру також високопосадовці: народні депутати Ярослав Дубневич та Андрій Тягнибок, депутат Львівської обласної ради Осип Магур, голова Самбірської районної ради Геннадій Дейниченко. Особливого значення святу надала присутність голови СФУЛО Софії Федини, яка запалювала ватру, першою привітала присутніх, а під час концерту заспівала, додаючи чару лемківській пісні й настрою слухачам.

А починалося свято традиційним ритуалом благословення, підняттям прапорів, покладанням квітів. Пишний кошик квітів лемкині Нагірного поклали до пам’ятного місця з портретом великого сина українського народу Тараса Шевченка як знак того, що лемки з усією світовою спільнотою відзначатимуть 200-ту річницю від дня його народження, пророка, який заповів на всі часи “свого не цурайтесь!” Хвилиною тиші й призадуми присутні вшанували тих організаторів нагірнянської ватри, хто відійшов у вічність: Андрія Бобака, Романа Нового, Миколу Цупа, Аделю Ванів, а також усіх переселенців, котрі по волі Божій не дочекали бути присутніми на цьому поважному ювілеї.

Концертну програму, яку вели незмінні Люба Тепла й Марія Ванів, розпочав народний ансамбль пісні й танцю “Лемковина” (кер. Богдан Кривко). Особливо тепло вітали присутні аматорський колектив з Київщини – гурт “Надвечір’я” (кер. Ніна Варченко) зі смт. Борова Фастівського району, котрі приїхали з духмяним короваем і гарною пісенною та гумористичною програмою. У вокальні виступи веселкою впліталися численні танці дитячого колективу “Едельвейс” з Нагірного та “Едельвейс-денс” з Ралівки (кер. Наталія Кузбит).

Далі сцена була віддана гостям з інших областей. Свої пісенні вітання склали солісти із Закарпаття: Анна Волинець, Натавлія

Цап та Андрій Лисименко. Зачарувала слухачів лемківськими й авторськими піснями заслужений працівник культури з Тернополя Надія Кулик. Разом з жіночим тріо “Розмарія” з Івано-Франківщини чудово співав ватрянам Степан Криницький.

Як завжди, цікаво виступали постійні гості нагірнянських ватр – народний хор з м. Борислава “Лемківська студентка” (кер. Світлана Шемеляк), а також неперевершений гуморист Микола Прибило. Засвідчив пошану до землі предків і подарував кілька лемківських мелодій молодий творчий колектив зі Львова “Перекоти Поле” (кер. Юрко Дворник). Вітали лемків та гостей свята дрогобичани: фольклорний хоровий колектив “Яворина” (кер. Ліля Андрух) та школа бойового гопака “Духобор” (кер. подружжя Максим та Романна Гончаруки). Заспівали наприкінці Ватри вокальна група з Дублян Самбірського району разом зі солістом Юрієм Спринським; солісти Іван Кость, Ніна Левицька, Марія Хомин-Маморська та Ігор Теплий у супроводі духового оркестру “Ретро” (кер. Мирослав Гавран), народний фольклорний ансамбль з Нагірного “Юш мелем” (кер. Люба Тепла), церковний хор храму Преображення Господнього з Ралівки (регент Ігор Брода). Послухали ватряни віршик про татуса, який чудово задекламувала найменша учасниця ватри – чотирирічна Софійка Мороз. Зворушливе віршоване привітання з нагоди ювілею прислала минулорічна гостя з далекої Австралії Діана Тепла разом зі своїм батьком Йосифом Теплим – лемком з Боська:

З далекого південного раю
Посилаю найтепліші вітання...
Тож танцюйте, жартуйте
І від серця співайте
Та красу Лемківщини прославляйте
І на зеленім лузі в Нагірнім
Свою батьківщину пригадайте!

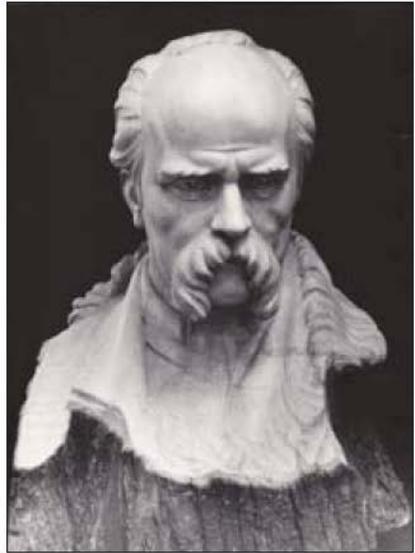
Христина Соловій

А справжньою зіркою ювілейної ватри була Христина Соловій, знаменита учасниця телевізійного шоу “Голос країни” каналу “1+1”. У її виконанні прозвучало кілька лемківських пісень, що стало гідним подарунком для тих, хто, незважаючи на дощ та холод, дочекався завершення Ватри.

До речі, для проведення цього фестивалю чимало зусиль доклала ціла команда людей, координував роботу яких керуючий справами Самбірської райради Михайло Павлчук, за що йому, Боже, заплати. Низький уклін головному спонсорів концертної програми Ростиславіві Кітику (мережа магазинів будматеріалів “Інтер’ер”), який разом з братом Ярославом подбали також про ватряне частування гостей, приготувавши величезний казан свого смачного фірмового кулішу. А ще від Ростислава Кітика у конкурсі забутої лемківської пісні отримала спеціальну вартісну нагороду юна нагірнянка Наталія Нестерівська.

Та й ніхто з гостей не поїхав додому без подарунків. Подяками від організаторів вшановано участь делегацій, усіх колективів чи солістів та помічників проведення Ватри, вручались також пам’ятні сувеніри – тарілки, горнята, значки, магнітики, буклети з історії нагірнянської Лемківської ватри.

Так, десять Ватр у Нагірному вже стали історією. Склалися певні традиції, сформувався колектив організаторів, які, прислухаючись до побажань і незважаючи на деякі дошкульні репліки, усе-таки роблять велику справу щодо збереження ідентичності лемків, підтримання їхнього духу і культури. Чи запалає в Нагірному наступна ватра, залежить від очільників обласного і районного рівня, а також від кожного з нас. Тож хай нам не стихає в серцях шум вітру з Бескидів, а з душі не стирається лемківська пісня!

*Тарас Шевченко. Дерево.
1990 рік. Скульптор
Василь Одрехівський*

ЛЕМКІВСЬКА ШЕВЧЕНКІАНА

Василь ХОМИК

ШЕВЧЕНКОВІ

Уважно дивиться на нас
Тарас Шевченко кожен раз,
Немов питає, як живем,
Чи рідну землю бережем.

Тарасе, батьку, певно знай:
Україна – наш чудесний край.

Для неї думи, піт і кров,
Вся наша сонячна любов.

Не плакати над нею нам
На радість нашим ворогам,
А працювати кожен день
Для щастя, радості й пісень.

Зростем відважні, батьку, знай,
З руїн піднімем рідний край.
Розквітнуть зерна доброти,
Що поміж нас розсіяв ти.

Богдан ЖЕПЛИНСЬКИЙ
заслужений працівник культури України,
дипломант премії ім. Андрея Шептицького, член НТШ

ТАРАС ШЕВЧЕНКО НА ЛЕМКІВЩИНІ

Лемки, як і всі українці, високо цінили та шанували великого нашого поета та генія Тараса Шевченка. Незважаючи на важкі умови життя, а в окремі періоди і заборони, майже в кожній лемківській сім'ї можна було знайти “Кобзар” або хоч невеликий портрет Шевченка.

В передвоєнний період, з 1928 по 1938 рр., мій батько о. Михаїл Жеплинський був парохом в с. Завадка Риманівська недалеко від містечка Дукля (тепер Жешувського воєводства, Польща). Крім основної церкви в Завадці Риманівській батько також обслуговував і відправляв в “дочірній” церкві в с. Кам'янка, а також в с. Абрамів. В школі с. Завадка батько вчив також дітей релігії. А в с. Абрамів стараннями батька в літній період почав діяти дитячий садок, яким також опікувався і батько. В березневі дні в школі, а літом для дітей дошкільного віку, в садочку, батько завжди проводив бесіди, в яких

розказував про визначного поета, митця та пророка України Тараса Григоровича Шевченка.

Польська влада в різні часи нашого перебування на Лемківщині по різному ставилася до прослави Шевченка серед лемків. Особливо негативне ставлення до Шевченка, як і до лемків-українців, спостерігалось в останні передвоєнні роки. Для влаштування Шевченківських вечорів необхідно було мати офіційний дозвіл влади, який, вигадуючи різні причини і мотивації, влада старалась не давати. Коли дозвіл давався, то влада ставила багато різних умов, які обмежували проведення святкувань чи навіть концертних вечорів. Вимагалось попереднє затвердження програми вечора, ставились певні умови для приміщення, на концертний вечір делегувався обов'язково польський поліцейський з карабіном і т.п. Відносно поліцейських, то вони також, залежно від індивідуальних рис, поводити себе по-різному. Деякі, прийшовши на Шевченківський вечір, чемно віталися з визначними особами села, сідали в перший ряд в приміщенні, де мав проходити вечір чи концерт, та спокійно спостерігали за діями. Деякі з них навіть сідали під стіною першого ряду і тихенько дрімали. Сідати в перший ряд і держати при собі кріса з насадженим багнетом було, очевидно, їх обов'язком, згідно з останніми інструкціями. Окремі поліцейські, переважно шовіністи, поводити себе більш нахабно. Перевіряли, чи є дозвіл на проведення вечора, чи затверджена програма, чи є запасний вихід із приміщення, пожежний інструмент і т. п.

В останні передвоєнні роки вказані вимоги були посилені, а дозволи на офіційне проведення Шевченківських вечорів майже не видавались. Тому лемки під проводом окремих патріотів та в більшості при підтримці свідомих священиків проводили їх напівлегально або ж і нелегально.

Пам'ятаю, у нас на плебанії (будинку священика, де ми жили) в Завадці Риманівській у великій кімнаті-вітальні на гарному постаменті, вбраному вишиваним рушником, завжди стояло велике погруддя Тараса Шевченка. Над ним висів

великий тризуб. Я з братом Романом мали завдання ховати погруддя Шевченка і тризуб, коли в останні роки “на остро” (службово) появлявся в селі польський поліцай, щоб не поглумився над цими національними реліквіями. А в Шевченківські дні погруддя Шевченка, як і його портрет, були окрасою Шевченківських вечорів, які проводились в родинному колі і на неофіційних Шевченківських вечорах.

Такі вечори проводились найчастіше в нашому помешканні (на плебанії), де були просторі кімнати, а також в помешканні дяка Сеня, сім’я якого активно підключалась до таких Шевченківських вечорів. У них приймали участь дружина дяка, його сини Ярослав, Марян, наймолодший Павлик, а деколи і сестричка. В селі Абрамів вечори проводились найчастіше в хаті сліпого Челака, який був справжнім українським патріотом і активно включався в усі прогресивні українські заходи, зокрема проведення Шевченківських вечорів. У таких вечорах активно виступали також Іван Шафран та Іван Балутянський, яких батько готував бути дяками. Вони

Погруддя Т. Шевченка в кімнаті-салоні плебанії с. Завадка Риманівська на Лемківщині. Фото з родинного архіву автора

кінчали дяківські курси, а Іван Шафран ще й опанував гру на скрипці, і пригравав на ній при виконанні пісенних творів на слова Т. Шевченка.

На Шевченківські вечори запрошувались провізори церкви Грозьо і Хом'як, приходила з родиною знахарка Шафранка, я запрошував і приводив своїх ровесників, учасників дитячих забав, зокрема Парасю Шафранку, Петруся Кобелю та інших.

Шевченківські вечори відкривались, як правило, вступним словом нашого татка отця Михайла Жеплинського або дяка Сеня. Далі вірші поета читали і діти-школярі, і хтось із старших. Пісні на слова Шевченка, зокрема "Заповіт", співали, як правило, усі гуртом. Приміщення, в якому проводились вечори, прикрашалось вишиваними рупниками, посеред яких завжди красувалось наше гарне погруддя Шевченка.

Після закінчення вечора сліпий Челак, який на Абрамові мав свою крамничку, пригостив усіх учасників, зокрема дітвору, солодощами, які приносив з собою.

Такі Шевченківські вечори на Лемківщині запам'ятовувались усім надовго.

Роман ОДРЕХІВСЬКИЙ

ШЕВЧЕНКІАНА У ТВОРЧОСТІ ВАСИЛЯ ОДРЕХІВСЬКОГО

У творчості українського скульптора, Заслуженого діяча мистецтв України Василя Одрехівського (1921–1996 рр.) шевченкіана відіграла визначне місце. Це стосується і створення образу самого Кобзаря та ілюстрацій до його творів.

Василь Одрехівський створив низку пам'ятників Тарасу Шевченку по Україні. Це – иповнофігурний пам'ятник Тарасу Шевченку у с. Завадів Стрийського району Львівської області (у співавторстві із сином Володимиром у 1990 р., бронза), погруддя Тарасу Шевченку у м. Дубляни Жовківського району

*Василь
Одрехівський.
Фото початку
1990-х років*

*Варнак. Дерево.
1961 р. Скульптор
Василь Одрехівський*

Львівської області (у співавторстві із сином Романом у 1993 р., бронза) та низку інших.

Однак, особливе місце варто звернути на шевченківську тему скульптур, виконаних Василем Одрехівським у дереві. Адже особливості творчості Василя Одрехівського полягають у тому, що він, перейнявши прийоми лемківської народної різьби по дереву, переніс їх у професійну скульптуру. До відомих творів у цьому плані, зокрема, належить твір “Варнак” (1961 р., дерево). Постаць героя передана експресивно. Рух руки ніби замикає композицію в одне ціле. По усій поверхні скульптури відчувається сміливий і впевнений розмах різця. В окремих місцях автор ніби демонструє свою вправність різьбяра, залишивши сліди від зрізів долота. Цим вдалось підкреслити специфіку дерева як матеріалу. Такі прийоми характерні власне для майстрів лемківської різьби по дереву. А підставку скульптури автор оббив корою дерева (“обкорував”), що підкреслило художньо-естетичні особливості дерева як матеріалу.

Аналогічно можемо охарактеризувати погруддя Т. Шевченка, створене Василем Одрехівським у дереві 1990 року. Поет зображений у творчій задумі. Образ переданий переконливо і правдоподібно. Образ Кобзаря вдало вписаний у цільний масив колоди дерева, відсутні штрихи різця, що підкреслюють дерево як матеріал. Подібні властивості

композиції, задані деревом, як матеріалом, притаманні також і попередньо згаданій скульптурі “Варнак” та багатьом іншим творам, виконаним Василем Одрехівським у дереві.

Отже, шевченкіана, поряд з іншими темами, мала важливе значення у творчості Василя Одрехівського. Створені ним образи Тараса Шевченка та персонажів із його творів зайняли почесне місце в українському мистецтві, стоять на п’єдесталах сіл і міст України, промовляючи до глядачів, зберігаються у колекціях музеїв та приватних збірках України та за кордоном.

Мирон ГОЛОВАТИЙ

КНИЖКА-РЕЛІКВІЯ У БІБЛІОТЕЦІ РОДИНИ ЯЦІВИХ

Родина Миколи Яціва проживала колись у селі Височани Сяноцького повіту. У цій родині із покоління в покоління передавалася дуже цінна книжка О. Огоновського (Львів, 1893), яка була присвячена Т. Шевченкові. Вона складалася із двох частин – “Кобзаря” і спогадів про життя Т. Шевченка. Наложала вона дідові Миколі, який передав її синові Федору, а той – синові Миколі. Коли родину Яцівих насильно виселяли і поїзд вже зупинився біля кордону СРСР, то всі стали спалювати книжки, світлини, які могли свідчити про націоналістичну орієнтацію їхніх власників. Пішла чутка, що за таке повезуть відразу до Сибіру. Однак родина цю книжку зберегла. Сховала її від поляків, бо якщо б знайшли, то була б кара. Ховала її і від німців, і від москалів. Відомо, яка причина.

Від такого поневіряння в ній зникло декілька сторінок. А сьогодні вона зберігається як велика реліквія у родині Яцівих.

Ось невеликий фрагмент з цієї книжки.

“Поет любив дуже дітей: сідав нераз між них в кружок на улиці, оповідав їм казки, робив сопілки, сьпівав пісеньки, котрих знав багато. – “Кого люблять діти, той, значить, ще не

зовсім поганий чоловік”, – говорив Шевченко про себе. – Коли рисував розвалини “Золотих воріт” в Києві, найшов він раз між валами трилітню дівчинку, що туди була заблукала. Він посадив її побіч себе на розстелену хустину й робив їй різні забавки, граючись із нею дотіль, докіль не надійшла зажурена мати, що глядала своєї дитини”.

*Малий Тарас у дяка. Дерево. 1964 рік.
Скульптор Андрій Сухорський*

Наймичка. Дерево. 1964 рік. Скульптор Андрій Сухороський

ПОЕТИЧНА ЛЕМКІВЩИНА

Галина ВІНОГРАДСЬКА

Виноградська Галина Михайлівна народилася 13.10.1969 р. у сім'ї депортованого з етнічних українських земель, що у 1944 р. відійшли під юрисдикцію Польщі. Львів'янка. Освіта вища (історик, етнолог). Працює в Інституті народознавства НАН України. Захоплення – поезія і пісня. Учасниця Галицького камерного хору “Слов’янка” (м. Львів). Вірші складає зі шкільних років.

КОЛЬОРОВЕ РІЗДВО

... Ой пішов Петро по святе Різдво,
Його перейшло сиве голуб'є...

... Ти, святий Петро, то – святе Різдво!...
Давня карпатська колядка

Кольорове Різдво прилетіло у двір.
 – Хто ти, Диво-Різдво? – Може, птаха із гір?
 Звідкіля прибуло? – Із далеких узвиш?
 Що ти нам принесло? А чи ще прилетиш
 І осяєш колись наш засніжений двір?
 Кольорове Різдво... Наче птаха із гір...

Галина Виноградська

За родинним столом – тато, мама і ми...
 Божа ласка й любов огорта нас крильми.
 І виблискує сніг – вже на небі зоря,
 І узвар на столі, пироги і кутя.
 І часник під обрус – оберіг від біди,
 На всі сторони світу – на чотири кути.

Вифлеємський вогонь, як у диво-свічі
 Під прихистком долонь несемо у душі.
 І виблискує світ у мережеві свіч:
 Наче сяйво софіт опромінює ніч.
 І уже не пізнати: де є небо, земля?...
 Ген отам коляда долинає здаля...

Із вертепом “зі Сходу ідуть три Царі”,
 Свої “звізди” несуть пастушки-звіздарі.
 І дзвонить Коляда! І віншує хлопчак,
 Розіпнув кожушок, ясний блиск у очах,
 А на щічках, які пощипав морозець,
 Два рум'янці цвітуть, як рожевий вінець.

І дзвінкі копійки, і смачнезний пампух!
 Посміхається з покути сивовусий дідух...

І дитинство летить кольоровим Різдрвом...
Лиш зачепить на мить різнобарвним крилом,
І зворушить до сліз, у душі защемить...
І прилине за рік знов на мить. Лиш на мить...
02.01.2012 (2013)

РІЗДВЯНА КАЗКА

*Народився Бог на санях
в лемківськiм мiстечку Дуклi...*

*...На долонях у Марії
місяць – золотий горіх...*

*...Спить слов'янське Дитя...
Б.-І. Антонич*

Зима. Різдво у древнім місті Лева.
І памороззю вкриті всі дерева..
Тут кожна гілка – кришталеве диво...
А кожна думка – чиста і красива,

Бо уночі Сам Бог на санях народився!
І місяць, мов горіх, на землю опустився,
І тисячі зірок летять у срібнім вальсі,
І спить Дитя, усміхнене у щасті...

...Горить вогонь, потріскують в каміні
Дрова, які ще влітку буками шуміли...
Погрію руки, вип'ю чаю з медом,
Сховаюсь у фотелі під картатим пледом.
Крізь сон і здалеку почую передзвін...
Колядники! А серед них ... і Він!...

Хто з них: Цар Ірод, пустотливий Чортик,
Чи Ангел, Воїн? – Маска і костюм
Його ховають, але мовить слово,
Його впізнаю, і неначе струм

Уразить серце ... Розпочнеться казка...
І поки ще складеться епілог, –
Хай буде все: добро, любов і ласка...
“Крізь терни – до зірок!”
Здобутків – без поразок.
Різдво! Сьогодні народився Бог!..
12. 2008–01.2009 (ред. 2013)

ВІД РІЗДВА ДО...

Захурделило вікно кольоровим пір'ям,
Завітало знов Різдво на наше подвір'я.
Поманджали дітлахи гомінким вертепом,
А за ними – ген, сліди дріботять у небо.

Розсіка пітьму дзвінке “новолітування” –
“По балабухи” ідуть на Василя зрання.
Ось і Рік Старий-Новий – змолотили “діда”!
Дай же, Боже, на столи хліба і до хліба.

А цілюща, крижана Йорданська водиця
Очищає, просвітля і душі, і лиця.
І бажають із рушниць!... Голуби у небо!...
І по святах?... – Рукави заковувать треба:

Колотити на млинці – М'ясопуст, Масниця!
А Ярило угорі сміється, яскриться –
Не за тридев'ять земель Весна за птахами
Відмикатиме поля вічними ключами.

Покотилося Райце-писанка у казку,
І ликує все живе – Воскресіння!... Ласка
Всемогутнього над нас!... Христос, Божа Мати...
Ворог-Аридник зі скель не зможе устати,
Бо міцніють ланцюги, якими закутий,
Поки пишуть писанки і колядки чути...

...Помережані шибки морозяним пір'ям.
Визираю з-під руки на нічне подвір'я, –
Райські видиво-птахи, чарівні жар-птиці
Посідали на дахи... І душа іскриться!

10.01.2013

Леся СИДОРОВИЧ

Сидорович (Варянка) Леся Василівна народилася у Львові. Батьки переселені з Лемківщини. Прізвище батька – Варянка, мами – Кекляк. Після закінчення факультету української філології ЛНУ ім І. Франка працює вчителем української мови та літератури Тростянецької ЗОШ І-ІІ ст. Золочівського району Львівської області. Поезії друкує у періодичній пресі, літературно-художніх альманахах “Свою Україну любіть” (2011) та “Усі ми родом із дитинства. Оберіг” (2012), незалежних літературно-художніх альманахах “Ліра” (№ 1, 2011) та “Літійум” (№ 7, 2012), у журналі “Дзвін” (№ 1, 2012). У 2010 р. побачила світ перша збірка поезій “Вікно у сад облич”. У 2012 р. – друга збірка “Насіння душі”.

Леся Сидорович

Батьків наших, Господи, охорони,
Бо стільки зазнали вже лиха!
Вони бідували у роки війни,
То ж дай їм сьогодні потіху.

Із коренем видерли з рідних земель,
Завезли аж ген поза Віслу.
Хто там порядкує? Глядить хто осель?
Під серцем і досі ще тисне.

Змирились. Селились, кому де вдалось:
У хаті, в коморі, в сусіда.
І тугою серце не раз зайнялось:
“Гой, лемки, за што така біда?”

Земелько! Одна незрадлива еси.
Ти любиш господаря завше.
Є люди, людиска, а є хижі пси.
Є правда, а є – згусток фальші.

Болить, коли згадують всі ті часи.
Душа завмирає так щемко.
Антоничу! В Бога за всіх нас проси.
Пишаюся тим, що я – лемко.

24 жовтня 2010 р. в м. Золочеві Львівської області було освячено пам'ятник депортованим 65 років тому із Лемківщини українцям.

*Оксана ШАЛАК,
м. Київ*

АНТОНИЧ

Весни розспіваної князь,
Він поєднав слова і небо,
Людей, звірят, що вийшли
з нетрищ,
І три перстені – знаків в'язь.
Крилата скрипка, гриф, струна –
І музика до неба лине...
Він знав усе про світ і нас,
Про часу незнищенну
линву
По той- і посеїб'іч ріки
Ті ж клени, спів пташиний той же?..
О князю, час такий стрімкий,
Побудь ще тут! Не йди потойбіч!

Оксана Шалак

*Ярослава ПАВЛИЧКО,
м. Львів*

НИКИФОР ДРОВНЯК ІЗ КРИНИЦІ

Никифоре із Криниці
у твоїх орнаментальних лініях
мальовил-рисуноків
сміється місто
гори танцюють
перестрибуючи потоки
на зеленій завісі
смерек

Зерна гірської ріки
розсипались

Ярослава Павличко

поміж отавами
плачуть
стогнуть
смарагдовим вогнем
О! Яке дійство
евхаристії лемківського світу!
Притулені
до вишень гранатових вод
заодно із ангелами

Не покинути тобі край із криниць
дарма
що везуть тебе на захід
не раз і не двічі

Ти повертаєшся
тримаючись
пальців Божої руки

Дзвіниці
голосять
й понині
про лемківський рід-родовід...

У площинних
твоїх рисунках
наче в іконах візанто-українських
помістилася
крихітна Доля краю
який
чужинці
ножами кривавили
аж мольфари
ридали

у світловодді рік
занімілих...

Ти купиш папір та олівці
за декілька позичених злотих
аби намалювати-помістити
рідну Лемковину
у квадрат
білого аркуша неба

Ольга Кіс
м. Золочів, Львівська обл.

ЛЕМКІВСЬКА ПІСНЯ

Схоронила душу в золотій ясині
На землі вітцівській, де хрестам – затісно.
Защеміла пісня матінці-лемкині,
І заприсягнулась раювати прісно.

Заполоч, як нічка, вишила сорочку.
Була я щаслива, але не в тім рочку.
Намололи болю тії клятї жорна...
Виросла ми в лесе черешенька чорна.

Серцем говорила, слізьми солодила.
Не любити било, кого я любила.
В золоченій клітці пташечка безрадна.
Ти мі, моя мива, ой, така парадна.

Лемківська співанко, пам'яті Покрове.
Ружу семирацку штири фраерове
Через зелен-доли, через верши сині
Принесуть до серця матінки-лемкині.

Ольга Кіс

*Марина ПАВЛЕНКО,
м. Умань, Черкаська обл.*

ДУБОВИЙ СОНЕТ

*О дубе, князю пушч...
Б.-І. Антонич*

Серед платанів, пальм та кипарисів
таки добряче заблукали в горах.
Поміж кущів, як поміж гострих списів
ми продирались, звихрюючи порох.

Ось кози – наче гурт хмаринок висів.
Рятунок – з пастухом переговори!
Та тільки пес, рудий, мов родич лисів,
пас череду. О клопіт нам, о горе!..

Наразі – лавочка. Знеможено присіли –
перевести б хоч віддих. Буйним чубом
віта нас дерево, натомлених, безсилих.

Поглянь, поглянь: ми ж сидимо під... дубом!
Такий і в нас росте біля порога!
... Не стало втоми. І знайшлась дорога.

Марина Павленко

* * *

Сумно жити?
Читай Антонича!
Буяй трояндами,
курись черемхою
в саду Антонича!
Звисай з паркану
життєрадісним гарбузом.
Ах, паркан обламався?
То витеши мрію
з вишень Антонича!
Нічим пофарбувати?
Набери зеленої барви
зі строф Антонича!
Бо жити і справді сумно
без Антонича.

*Ой три шляхи широкії.
Дерево. 1964 рік. Скульптор
Андрій Сухорський*

ДЕПОРТАЦІЯ. ОПЕРАЦІЯ “ВІСЛА”. СВІДЧЕННЯ

Грицько Катерина КОСЦЬ, с. Височани

Подав Я. І. Секелик

ВИСОЧАНИ МОЇ

Височани мої, Височани, ой мое село,
Як там шитко ся змінило, бур'янами заросло,
Навіть річечка Ослава лозов заростає,
Пусті хати в землю влізли, і ніхто не підіймає.
А хто буде підіймати, як людей так мало...
В 46-м нас вигнали, і нас всіх не стало.
Розійшлися височанці, як листя по подвір'ю:
Хто на захід, хто в Канаду, а хто в Україну.
І повсюду наші люди працюють, співають,

А про свої Височани та й не
забувають.

Де стояла моя хата – все поза-
ростало.

На подвір'ю була яблунь, і її
не стало.

Край дороги, край села є ста-
ра хатина,

В тій хатині є вдова – то моя
родина.

Як приїхала до неї – низенько вклонилась,
Обнімала, цілувала, потім зажурилась.
Бо вона, старенька мати, буде відходити,
І не буде більше кому мене приголубити.
І піду я селом рідним навкруги, ой рідним,
І до нової церковці піду помолюся.
О Боже єдиний! Дякую за долю,
Що мене ще ноги носять по рідному полю.

Ярослав СЕКЕЛИК

СПОГАДИ **жителя с. Височани Саноцького повіту** **Секелика Ярослава Івановича, 1939 р. н.**

Йшов 1945 рік. Темна ніч. Раптом собачий гавкіт, наче по команді, рознісся по цілому селі. Я прокинувся від шуму. Мама стурбована бігала по хаті та щось діставала: то з печі, то з-під ліжка і виносила до сіней. Сон мій кудись подівся, і я зіскочив з постелі та підбіг до вікна. Темно. Тільки гавкає пес, якого тато заспокоює та закриває в стайні. Раптом виглянув на хвилинку місяць і я побачив, як по нашому саду йдуть люди – один за одним на відстані в 7-10 метрів. Мені не треба було говорити, хто ці люди. Я здогадувався, бо не раз чув розмови про “наших хлопців”. Мама забігла до хати, побачила мене біля вікна,

наварила: “Мерщій під перину! Не можна дивитися!”. Вона взяла сало і мішок зі сухарями та пішла на двір. Я – за нею. Мама поставила мішок в саду біля пенька і подає кожному по шматку. Я винувато підійшов і сказав мамі, що я можу це робити теж. “Якщо ти вже тут, то давай кожному по кусочку, а я піду до хати і принесу ще”. Не можна передати словами, яка то була гордість, що мені довірили таку роботу. Тоді я не мав часу про це думати, бо хлопці майже бігли, а я не мав права пропустити хоча б одного, тому що повинен був дати кожному. Коли виглянув місяць, було видно довжелезний ланцюг постатей, що рухались на Захід, і йому не було кінця.

Вже й собаки перестали гавкати, а мама з татом все приносили та приносили, та допомагали мені подавати, і так, аж поки не почало світати. Під кінець мама подала мішок із залишками останнім хлопцям, а я підвівся з пенька та помахав рукою. Враз на душі стало моторошно. В мене з’явилися сльози на очах, бо я зрозумів, що наша надія на захист пішла і немає на кого сподіватися. Враз зникла моя втіха і огорнула мене журба, холодом обняло душу... Мама пригорнула мене до себе, і ми мовчки попрямували до хати. Тато випустив собаку, а він жалібно заскавчав.

* * *

Березень, 1946 рік. Всі люди в очікуванні чогось невідомо, але не добра. Особливо стурбований батько. Вже треба було готуватися до весняних робіт в полі, а хлопці з лісу ще в 1945 році сказали, що люди далі повинні будуть покладатися тільки на себе. Що робити? Раптом над селом появилися два “кукурузники” з червоними зірками. Батьки нагнали дітей заховатися. Один літак полетів далі на сусіднє село Кам’янку, а другий став кружляти над нашим селом – Височанами. Ми спостерігали з-під загати та чекали, що ж буде далі. На третьому колі над селом з літака посипалися папірці – листівки. Батько зрозумів, що стрільби не буде і дозволив дітям підібрати листівки. В один момент дівтора почала збігатися зі всіх сторін до центру і підбирати папірці. Підбрали і ми з братом

ті кляті папірці та принесли батькові почитати. Він почитав, і в нього опустилися руки. Москалі обіцяли “райське” життя в радянській Україні. А ми вже відчули його на собі, як тільки вони прийшли на Захід.

Не кожна людина може залишити обжиту рідну землю. Не хотів цього і мій батько. І сказав: “Буду сидіти тут до кінця!”. Але, як з’ясувалося, це і був кінець. Через декілька днів налетіли польські вояки на с. Кам’янка та вщент винищили його. Мені йшов шостий рік, але до сьогодні пам’ятаю ту подію. Наші села розділяли якихось 3-4 км. Величезна хмара диму зі смородом сунула на нас, страшенні крики, зойки, рев худоби, стрілянина – все змішалось. Це прийшли наші “освободітелі”. Нас боронити вже не було кому, наші хлопці пішли на Захід. Ми залишилися сам на сам з москалями та поляками. А вони свою справу, як відомо, знають.

В 1971 році в селі Мокре (територія сучасної Польщі) я гостював у свого стрийка Степана Наньо. Тут я познайомився з однією людиною, яка чудом залишилася живою: він був зі села Завадка Морохівська. Він розповів мені наступне: “Мені було на той час 11 років. Хата моїх батьків була край села. Людей застали зненацька. Люди сиділи по хатах і боялися вийти на двір. Батьки примусили мене виглянути, щоб з’ясувати, що там робиться? Я тихо вийшов за хату та побачив за курником офіцера з червоними петлицями і в червоній “фуражці”, а поруч був офіцер в “рогатувці”. Щоб вони мене не побачили, відповз неподалік у фосу з водою та очеретом і там тихо заліг. Офіцер з червоними петлицями пояснював, показуючи рукою офіцеру в “рогатувці”, щоб ті оточили село. Все це робилося миттєво. Незадовго за помахом руки того ж “червоного” офіцера відкрили вогонь по мирних хатах. Живими не випускали нікого – тих, хто вибігав з хат, кололи штиками, кидали в колодязі, назад у вогонь”.

Ця людина, якій було, повторюю, на той час 11 років, пролежала в тій фосі з водою, допоки звірі у людській подобі не покинули згарища. В живих залишилася ще одна грудна дитина,

мати якої “освободітелі” закололи штиком, вона ж накрила дитинча своїм тілом.

На превеликий жаль, я не можу назвати прізвиська цієї людини, бо вона не сказала мені його в той час відомо з яких причин, це були 70-ті роки, і цей пан повернувся з Америки до Польщі. Тоді було страшно не те, що розповідати, а й згадувати ті страшні події 1940–1950-х років. А я не маю права втаїти перед людьми того, що стало мені відомо з уст єдиного свідка зі сусіднього села – його історії. Нашої історії!

Цю ж історію продовжить моя розповідь про наше село Височани. Після спалення с. Завадки Морохівської, не зважаючи на те, що були виставлені дозори, село оточили. Сигналу про напад не було. Мама не випускала дітей з хати, а так кортіло подивитися, що ж там діється. Непомітно я вискочив з хати і побачив за 50 м від неї воїна в “рогатувці” з кулеметом, направленим в нашу сторону. Я приліг за загату будинку і не спускав очей з нього. Не знаю, скільки пройшло часу, але скоро той вояка подався в сторону с. Мокрого. З лісу бігли наші хлопці. Якраз вчасно!

Минуло тижнів зо два – і нова тривога. В сім’ї кожен мав свої обов’язки: старші сестри заганяли по тривозі худобину в ліс. А батьки з малечою – окремо: хтось та й виживе! На той раз батьки з сестрами та худобою повтікали до лісу, а нас зі сусідськими хлопчиками відвели до одинокої полячки, працівниці залізної дороги, і та прийняла нас у цей страшний час. Вона помістила нас у погребі під кухнею, вхід до якого був застелений килимком. Її будинок знаходився неподалік від села. Невдовзі прийшли польські вояки. Нікого не знайшовши з живих у селі, окрім однієї польської сім’ї, пішли його палити.

Село було спалене вщент. Коли відступили польські вояки, наша спасителька випустила нас (вона цілком посивіла), щоб ми подивилися, як горять наші батьківські хати. Після цього вона заховала нас ще раз, бо вояки могли повернутися. Та ті пішли палити наступні села... Згоріла старовинна дерев’яна греко-католицька церква. Не спаленою залишилася одна хата поляка Карпи Івана.

На згарищах ми перебували ще до травня. Далі нас примусово почали вивозити на терени УРСР. Нашу, як і інші сім'ї, загнали в товарні вагони, закрили, і поїзд рушив на Схід...

В 1944 р. трагічно загинула наша найстарша сестра Марія, рятуючи коней від німців. Вона була похована на цвинтарі біля церкви, який після війни поляки розрівняли бульдозером. Документи про захоронення сестри Марії зберігаються в мене.

Далі подаю список прізвищ господарів спалених хат, який надала мені старша сестра Гик (Секелик) Парасковія Іванівна, 1928 р.н.:

На правому березі р. Ослави На лівому березі р. Ослави

Качмар Параска	Секелик Андрій
Гайдуш Федір	Хлібик Семен **
Кроляк Анна	Секелик Іван
Секелик Іван	Онуцик Іван
Масляник Василь	Сас Василь
Головатий Семен	Сас Михайло
Очич Дмитро	Петруньо Василь
Бодник Іван	Грицько Михайло
Прядко Іван	Грицько Дмитро
Піхів Іван	Сасик Іван
Захарів Федір	Швець Андрій
Синцьо Іван	Цап Микола
Сухина Іван	Вайда Федір
Грицько Григорій	
Хоцків Василь	
Гайдуш Дмитро	
Шеремета Іван	
Лукачів Іван	
Цинів Іван	

Дозів Василь	
Цьопа Іван	
Фроляк Дмитро	
Цананько Іван	
Цвірк Степан	
Яцила Андрій	
Яцила Іван	
Кованко Дмитро	
Масляник Іван	
Мельник Іван	
Захарчик ?	
Левчак Степан	
Гвозда Василь *	
Гайдуш Лучко	
Очич Григорій	
Сахар Василь	
Головатий Данило	
Качала Ілько	
Костик Василь	

* Гвозда Василь – син якого, Іван Гвозда, був багаторічним Головою Світової Федерації Українських Лемківських Об'єднань 90-х років минулого століття (США).

** Хлібик Семен – на обійсті якого знаходився штаб Степана Бандери.

Я, та сестра Параня, просимо вибачити нас за деякі можливі неточності у відтворенні з пам'яті прізвищ та імен односельців (з об'єктивних причин).

Роман ПЕРІГ

ЯК МИ ОПИНИЛИСЯ В УКРАЇНІ

Я народився 23.10. 1940 р. у с. Ванівка на Короснянщині у селянській родині. Мої тато і мама походили з багатодітних родин – відповідно 10 і 9 дітей. Коли татові було два роки, помер його тато – мій дід, і баба Варвара виховувала і ставила дітей на ноги сама.

Ми жили у дідівській хаті разом з бабою. Батько працював на господарці і підробляв на копальні нафти, а баба з мамою вели домашнє господарство.

Татові старші брати жили окремо в своїх хатах. Жили дружно. Помагали один одному, виручали.

Фронт пройшов мимо нашого села.

У 1944 р прийшла советська армія. У нас на постой жив капітан. Питається мене: – Как тебя звать? – Роман. – А колько тебе лет? – Четвертий. – Вот вирастеш, станеш комсомольцем, потом комуністом, будет всьо харашо.

Мама слухала розмову і питається капітана: – А хто таки комуїсти? Капітан подивився на неї, промовчав і вийшов надвір.

Збулося все, що казав капітан, крім одного: я ніколи не був комуністом.

Побули совети трохи в нас. Нічого злого не робили, тільки поміняли добрі газдівські коні на шкапи і пішли далі на захід німця гнати.

У селі жило кілька польських родин – керівництво нафтопромислу. Жили дружно, не було навіть натяку на якісь там протиріччя. Зате після нашого виселення свої ж поляки обішлись з тими родинами по-бандитськи.

У 1944 році після підписання угоди між польським і советським урядами про обмін населенням почалася активна

Роман Періг

агітація совєцькими емісарами про добровільний виїзд в Україну. Перші виїзди у 1944 р. були дійсно добровільними. Хто згоджувався, тому казали: – То добре, що ви згодилися, а то все одно мусіли би, а в 1945 р., коли народ почав вpirатися, почався примус.

Ми виїхали у вересні 1945 р. фірами до станції Кросно. Доїхали добре, тільки, коли їхали лісом, то боялися нападу банд, які вже розгулювали по навколишніх селах і лісах. Обійшлося.

Завантажилися у товарні вагони по 2-3 родини у вагон, для худоби були окремі вагони.

У дорозі були майже два місяці, більше стояли, ніж їхали, пропускали военні ешелони.

У листопаді 1945 р. ми розвантажилися на станції Білобожниця Тернопільської області. Так ми опинилися в с. Салівці Чортківського р-ну. Там у грудні 1945 р. народилася моя сестра Стефанія. Весною 1946 р. за пропозицією вербувальників ми перебралися у Борислав, де потрібна була робоча сила на нафтопромислах. Разом з нами у Борислав приїхали три татові брати, дві мамині сестри і брат. Дві мамині сестри і брат лишилися в с. Ягольниця Тернопільської області.

Отак ми опинилися в Україні.

Олена ГАЙДУШ

СПОГАДИ ПРО СЕЛО КАРЛИКІВ

Мені минає 85 років (народилася 7 червня 1928 р. у селі Карликів на Сяноччині). Перед відходом у вічність мушу поділитися спогадами про ті події, свідком яких я була, інакше душа моя не матиме спокою. Невинно убієнні не простять мені мого мовчання, а тому я пишу.

У нашому селі жили прекрасні люди своїм мирним життям. Збирались на вечорниці, співали, грали музики, жінки пряли вовну, вишивали, багато хлопців приходило до Карликова із

сусідніх сіл. Коли робили весілля – запрошували багато людей, готували страви: підбитий борщ, зрази з м'яса, капуста, тертяники на капустяному листку, пекли періжки з маком, поливали маслом. Люди займались ремеслом: робили цебри, діжки, дійниці, ткали полотно, вибілювали і самі шили одяг. Були такі самоуки як костоправи, що рвали зуби, приймали роди.

В селі була греко-католицька церква святої Параскеви. Настоятель церкви Олексій Малярчук. Справляли престольний празник.

При в'їзді в село Карликів стоїть капличка Ранцова. Вона була знищена, але канадська діаспора відреставрувала святиню.

Перем тим, як нас вивезли зі села в Україну, польські банди робили страшні облави на нас, лемків. Спалили церкву, на тому місці зробили кошару для овець. (Та вівці там дуже здихали, тому перенесли кошару в інше місце). Розстріляли старенького священика і всю його родину: жінку Мільку, дочку Настуню, внучку Марусю, шукали за зятем, але не знайшли, два сини священика втекли і ніхто не знає, де вони поділися. Вбили багатьох людей зі села: Лучку Дмитра, Сивого Дмитра, Сивого Івана, через деякий час Сивого Семена, Гойсана Стефана, жінку Параскеву та сина Андрія з 1928 р.н. (йшов до своєї баби. На дорозі зловили, розібрали до гола, вбили і так на дорозі залишили). Також вбили Гойсана Ілька (затягнули до рова), Грицишин Андрія, Гоцула Михайла, Гулич Стефана, Рапаву Анастасію, Масляного Василя, всю родину Куничин. Двох стареньких людей Левицьку Параскевію і Левицького Івана, а також Левицького Андрія. В один день розстріляли чотирьох: Захара Михайла, Токарчука Дмитра, Шпінду Дмитра і Лучку Михайла. Їх поховали в одній ямі без домовин, бо не було уже кому робити домовин. Стефуру Андрія вбили під власним порогом хати, а в хату кинули гранату (в нього залишилося

Олена Гаїдуш

п'ятеро маленьких дітей-сиріт). З Солтиса Стефана живцем здирали шкіру.

Нехай Господь Бог прийме душі невинно убієнних під своєю опіку.

Анна ШПИРКА

СПОГАДИ ЛЕМКИНИ

То було в 1946 році. Шість тижнів ми жили в вагонах на станції “Сянок”. Мости зривали партизани, щоб не виселяли. Діти мерзли. Їхали в товарняку. Привезли нас до Перемишля, а в Перемишлі вагони переставляли на іншу колію. Зі Сянока до Зборова ми їхали ще цілий тиждень. Приїхали 8 березня під вечір. Десь мені було 10–11 років. Висадили на пероні і всі хто-куди. Ми жили в вагонах. Хліба не стало. Мама мене посилає час від часу в село, щоб взяти муку – на хліб. У Сяноці був млин. Мама взяла трохи жита, змолола. Напекла хліба і ми його ще мали навіть у Зборові. Я так не раз думаю: як вижили тоді? І не хворіли – і вижили. Наші маєтки в Лемківщині забрав вуйко-поляк. Тато загинув на війні. З нами їхала тільки мама. Було нас три доньки.

Отож приїхали до Зборова – і хто-куди. Хтось мав наклади. Там були українські хати, мешканців вивезли на Сибір. Польських хат не було. Приймали нас погано. Люди на селах шукали собі хати. Мамин брат каже: “Юлько, ти пропадеш з дітьми”. Забрав нас до себе, до тої хати, яку він собі знайшов. В одній хаті жило щось п'ять сімей. Потім роз'їхалися. Жили в Млинівцях. Нам дали таку шевченківську хатину. За неї також треба було заплатити. Так і прижилися. Я пішла на роботу (ціле літо ходила на роботу боса).

Починала працювати на залізниці, на ділянці Зборів–Тернопіль. Це було в 1952, 1953 рр. Доїжджала чи ходила з дому 13 км. А потім жила в гуртожитку від залізниці (с. Скварява).

Платили мізер. Із Золочева привозили хліб – такий маленький, такий чорний. Давали тільки по буханці. Так хотілося їсти, що за раз можна було з'їсти ту буханку. На обід їли хто що мав. Я брала банку молока. У нас була корова. Зі мною з нашого села ходила ще на ту саму роботу Оля Герматючка. Були дівчата і хлопці з інших сіл.

У вагонах привозили камінь щебінь. Як його скидати? Пошлють нас, чотирьох дітей, розвантажувати щебінь. Камінь треба було відкидати вверх, щоб не зсувався. З вагона треба було вивантажувати.

Ми робили капітальний ремонт колії. Міняли рейки, шпали, вивантажували вагони, міняли щебінь. Ремонт колії проводили вручну, джиганом. Чотири роки пропрацювала на залізниці. То дуже тяжка праця.

Працювала і в Цеброві – тоді жила на квартирі. Через суперечку з бригадиром я занесла заяву на розрахунок на станцію Красне. Але заяви не підписали. Йду додому і плачу. Зайшла до сільради. Там мені дали довідку, що моя родина їде в іншу область. Знову повертаюся в Красне. Кажу, що нас знову переселяють, тому прийшла за розрахунком. Дали мені довідку тільки за два роки праці, а за два не було запису в книзі. Мене розрахували.

В Золочеві були шахти на “Козаках”. Я пішла туди. Працювала лісогоном, видовбувала вугілля (воно було неякісне). В лаві було чотири забійники, я подавала стропили. В шахті була вода. Ноги постійно у воді, так що шкіра на животі зморщувалася. Тоді мені було десь 20 років. Там я роблю по змінах, по 12 годин. Дали мене в третю зміну. Потім – в другу, знову – в третю. А спати я не мала права. То я як спруся на ту “стойку”, то зразу засинаю. Понесла заяву на розрахунок. Майстер в шахті сказав: “Ми не розраховуємо”. Ще проробила місяць. І знову не розраховують. Я вже третю заяву несучу. А він прийшов, подивився, як я була вбрана: спецовки не дали, чоботи порвані, вода в них хлопає. Він (майстер) свої чоботи скинув і дав мені. Заяву підписав. Питався, чого я розраховуюся. Я кажу: “Бо не

під силу мені тут працювати”. Я пішла робити в заготзерна. Тягати міхи. Каторжна праця!

Поїхала згодом на схід, заробити зерна, у Дніпропетровську область, у Нікольський район. Там познайомила з Василем, майбутнім чоловіком. Він був на заробітках. У Долині жив брат Василя і ми поїхали до нього. Коли народилась донечка – жила трохи у мами. А потім знайшли квартиру, однокімнатну. А потім нам дали державну квартиру. Яка то радість була! З того часу наша родина осіла в Долині. Тут ми працювали, діти наші вчилися в школі. Отаке то моє переселенське життя.

*Записав від Івана Кардиша
з с. Гирова та дочки Галі
Степан Кищак*

ТУТ ЖИЛИ МІЙ ОТЕЦЬ І МАТИ...

Село Гирова колишнього Короснянського повіту розташоване в низькому Бескиді, поблизу містечка Дуклі. Село було розміщене в долині, а навколо нього височили не дуже розлогі гори, вкриті лісами з вічно зеленими ялицями, смереками. Такі гори як: Магура, Качельник, Плянтрівка, Гутянка, Верх. Посеред села текла річка, яка брала початок з гори Верх і в яку спадало декілька струмків, що збігались і несли свої води до сусіднього польського села Івля. Тому річка дістала назву Івелка.

Селяни будували дерев'яні хати по обох берегах річки. В кількох місцях через Івелку перекинуто містки і кладки, якими сусіди могли відвідувати одні одних. Кожне господарство мало обширне подвір'я з виїздом на дорогу. Одна дорога йшла низом села, коло хат, а друга понад селом і називалась “Цісарською дорогою”. Біля хат були загородки (тин), невеликі городи, де росли квіти і ярина, а навколо хати садили хрещатий барвінок.

По обидва боки села простягалися орні поля, найродючіші землі були над селом, а далі, в міру підвищення і наближення лісу, їх родючість знижувалась. Під самим лісом були пасовища. Ріллі (лани) були нарізані смугами на лівому і правому берегах річки перпендикулярно до села.

Збережені в пам'яті назви ріллей, які ймовірно походять від імен і прізвищ першопоселенців і довгорічних власників ділянок. Так пам'ятаю одинадцять ріллей: Пупчаківка, Шовтиство, Гуньківка, Ропчаківка, Мосорівка, Рокитини, Мачура, Кольонія, Вацівка, Гринцівка, Фалівка. І ще було церковне поле і називалось "Церківний лан".

В основному селяни займалися рільництвом. Вирощували картоплю, буряк, моркву, капусту, сіяли жито, яру пшеницю, овес, ячмінь, оркш. Садили біб, горох, фасоль. У господарстві тримали: воли, коні, корови, кози, свині, кролі, кури, качки, гуси. Ліси навколо села були багаті на гриби, борівки (черницю), ожину, малину, суниці, дикі черешні.

Школа була збудована у 1928 р., мала 4 класи. Зранку ходили вчитись діти, а вечором – дорослі. В Гирові був один шинок, в якому господарював жид Гершко. А під горою Магурою, внизу села оселилося декілька родин циганів, які завжди займалися ковальством і були добрими музикантами.

У нашому селі були дві церкви. Греко-католицька церква була побудована з каменю, цегли і дерева у 1784 р. Дерев'яні зв'язки були скріплені дерев'яними кілками. За наказом мого діда і батька греко-католицьку церкву побудовано на місці об'явленої ікони Пречистої Діви. Спочатку побудували з каменю капличку, а з роками побудували і гарну церкву, в якій поміщено чудотворну ікону Богородиці. Старі люди

Церква в селі Гирова

розповідали, що незадовго по об'явленню ікони приїхали люди з Чехословаків, з того села звідки пропала ікона Пречистої Диви. Впізнали свою ікону і хотіли її забрати назад. За переказом людей, село, звідки походить образ, було на Чехах безбожне. Винесли з церкви, поклали на воза. Віз був запряжений волами. Воли поклякали і не рушили з місця, хоч як їх не били батогами. Чехи залишили образ у церкві зі словами: "Мати Божа не хоче повертатись до нас". З переказів старших селян відомо про ще одне чудо ікони. Під час австро-угорської війни куля пошкодила лице Богородиці. Після війни хотіли відновити образ, поправити лице, але як тільки художник хотів замалювати, то рана почала кровоточити, він залишив той образ так як він є: з двома краплями крові. Ця ікона зберігається по сьогоднішній день у церкві. Її відкривають на час Богослужіння. Цю ікону і зараз можна побачити, якщо побувати в нашому селі.

До 1944 р. в тій церкві правив отець Білінський. В 1932 р. церква була реставрована за власний кошт Марка Глови.

Тяжко на душі, село знищене, людей немає. Лише самотня церква стоїть у своїй красі, немов терпеливо очікує нас... А як хочеться, щоб цю чудотворну ікону Пресвятої Богородиці побачили всі наші українці і щоб вона прикрашала нашу лемківську церкву в Шевченківському гаю у Львові!

Другу православну церкву побудовано в 1926 р. Була вона знищена німецькими окупантами.

Евакуювали село спішно, під час фронту, в кінці листопада 1944 р. до Вороблика Королівського. Там видали евакуаційні листи. З цією довідкою, без жодного опису земельного майна, нас вивозили поетапно в три дні у товарних вагонах. Три неділі їхали у вагоні, який не опалювався, без тепла і води. Хто що міг, то вимінював на зупинках за хліб. Привезли нас 15 родин у Дніпропетровську область у село Василівка. Прижитися нам, вихідцям з гір і лісів, у безкраїх степах було важко. Нас вражало все: і те, що палити треба було соломною, а не дровами, що вода у криниці не солодка, як вдома, а гірко-

солоня. У глиняних хатах стіни були мокрими від опалювання соломкою. Так ми жили до 1946 р. Ходили на роботу навіть у неділю, заробляли трудовні. Але думка про повернення додому, хоча б ближче дому, до своїх людей, не полишала нас увесь цей час.

У 1946 р. в липні на станції Димурино ми сіли на відкриту платформу, яка була після залізної руди. Я зі своєю жінкою і місячною дочкою Галею, проїхавши тиждень, на одній із зупинок поїзда бігав до найближчих хат просити дозволу викупати дитину – відмовляли. На другій зупинці біжимо знову, просимо, благаємо зі слізьми викупати дитину – одна добра душа погодилась, навіть допомогла купати. Ми дуже вдячні їй дотепер. Так ми приїхали до Львова, де проживаємо до сьогоднішнього дня.

Після 32 років переселення я з жінкою Параскою перший раз відвідав рідні землі. Біль і туга переповнили наші серця, коли ми побачили село. Ні, то не село, то тільки те, що залишилось від нього.

Сьогодні церкву і цвинтар в с. Гирова відремонтовано старанням і коштами В. Максимовича з Америки і владики Адама з Сянока.

Наше слово. № 5 (2426) 2004.02.01

*Мені тринадцятий минуло.
Дерево. 1954 рік. Скульптор
Андрій Сухорський*

ВІДЛУННЯ РІДНОГО КРАЮ

Юрій Федів, Львів-Сянік

АКТУАЛЬНЕ ІНТЕРВ'Ю

*“ВИ ПРИЙШЛИ СЛУЖИТИ ЛЮДЯМ, А НЕ ЛЮДИ ВАМ” –
архієпископ Адам Дубець, Польща*

Після 1945 року, коли майже всіх українців було виселено з Польщі в Україну, та етнічної чистки під назвою “Акція Вісла” в 1947 році, все ж деяка частка з них повернулася в рідні Карпати. Невеликими людськими ресурсами відновлюють духовне і культурне життя.

Сьогодні наша розмова із живим символом українців, який теж повернувся із вигнання, зароджував, відроджував Православну Церкву, та вже майже 50 років несе пастирське служіння на Підкарпаттю – Владикою Адамом, архієпископом Перемиським і Новосанчівським Автокефальної Православної Церкви у Польщі.

Юрій Федів

Слава Ісусу Христу. Владико, Ви є живим символом українця-лемка в Польщі! Чи можете трошки розповісти про Ваше дитинство та юнацькі роки, і як вирішили присвятити себе служінню церкві.

Я народився у 1926 р. у с. Фльоринка на Лемківщині, там ходив до школи. За німецької окупації навчався в учительській семінарії в Криниці. Навчання завадив арешт батька, якого було відправлено до Осьвенціма, де й загинув.

Скінчилась війна. В людей вступила надія, що все поверне до норми, а вийшло навпаки. Посилилась діяльність місцевих польських банд (не партизанів!), котрі грабували наші села, переслідували і вбивали людей, застрашавши, щоби виїжджали на Україну. Люди плакали і виїжджали – хотіли жити. Покидали засіяні поля. Наших фльоринчан – людей з Карпат, з лісів виселяли на Велику Україну в степи, де було все знищене протягом війни. Наші люди не вміли копати землянок, ані в них жити. В горах мали під недостатком дров, на Україні ніяк не могли пристосуватись до нових обставин життя. Тим більше, що 1947 р. був голодним роком. Слабші повмирали, інші якось акліматизувались, більшість в різний спосіб, перебралась пізніше зі степів ближче до кордону і осіла в Галичині.

З Лемківщини українців поляки виселяли, а в Україні приймали їх не охоче, як “полячків”. Про це все ми дізнались ще в 1946 році, коли поверталися здемобілізовані так звані “Лемківські Добровольці” з Красної Армії і приносили жахливи

вісті. Акція на Схід ще не була закінчена, але люди сказали: *якщо вмирати – то на рідній землі*. Втікали, ховались, не давались вивозитись. Восени 1946 р. припинили виселення, але радості не було. Нас в горах зістала горсточка, без інтелігенції, котра або була винищена, або роз'їхалась по великих містах, скриваючи своє походження. На Західній Лемківщині зістало **шість** православних священиків, уніятські пішли на службу до Костела, куди після акції “Вісла” затаїли своїх вірних. “Тут переважаємо” – говорили, але в дійсності перетривав якийсь незначний процент, більшість асимілювалась і окатоличилась.

Але повернімося ще до 1947 р. і акції “Вісла”. Коли пішла чутка, що українців, які залишились, будуть переселювати на *Ziemie Odzyskane* – тобто на західні, понімецькі землі Польщі, ми не вірили. Тим більше, що влада цілий час твердила, що “*Łemków nie będziemy wysiedlać*” (лемків не будемо виселяти). Сталось інакше. Виселення наступило раптово і несподівано. Ми залишили все, бо що господар може забрати на одну чи дві фіри? Тим більше тятнені в більшості коровами (коней в селі було кілька – забрали німці, а потім банди). Під конвоем провадять нас до стації Грибів (*Grzybów*). Дивимось востаннє на село, на засіяні, засаджені поля, на хати, на церковцю – серце розривається... Одні люди плачуть, другі замкнулись в собі і слова від нього не почуєш. Печальна картина, страшно згадувати...

На стації, вокзалі, тиск, плач дітей, ревіння худоби, крик жовнірів. Все це зливається в один жахливий шум.

Нас заладували на третій транспорт, але ніхто нам не сказав, що нас везуть до Любіня. Ми їхали в незнане. Перший транспорт, як ми пізніше дізнались, розгрузили в Тожимі, другий (по дорозі мали катастрофу і було багато пораних), розгрузили в Новій Солі, а четвертий – в Пшемкові. От так порозкидали моїх односельчан. Нас 30 родин поселили в Михалові на кольонії (де був білий пісок, через те кольонія не була заселена). Хати – нічого собі, але без вікон і дверей. Печі порозвалювані – так виглядали оселі після пограбування. Ми якийсь час так вегетували, бо ще мали надію на повернення додому,

але коли нас “усвідомлено”, що повернення нема, люди почали ремонтувати хати і забезпечуватись харчами на зиму. Почалась тяжка, мозольна праця. Мужчини пішли працювати до лісу, де тоді масово зрізували дерево, а жінки переважно по сусідніх селах працювали у господарів поляків, яким тоді добре жилось, бо зайняли кращі понімецькі господарства. Восени ми засіяли озимину – почали вже господарювати. Була дружність, люди допомагали одні одним.

Розуміючи, що без рідної Церкви пропадемо тут, ми зразу організували церковне життя – в одній хаті зробили каплицю. Нас обслуговував о. Бігун, який разом з нами був виселений, а потім доїжджав о. Левяр із с. Зимна Вода (коло Лігниць). Ми цілий час мали духовну опіку, бо православні парафії зразу по-стали в Пшемкові та Лігницьі.

Поселили нас на землях західних, але там тяжко було жити нам ... Я дуже важко це переносив: інший клімат, рівнина, не було такої води, тих гір...а тільки піски і комарі. Я не міг того витримати. А, крім того, ми не мали жодних прав, відбувалась насильна асиміляція (*авт. – в основному розселяли максимумно по 3-4 українські сім'ї на село*), ми надалі були постійно переслідувані. Тому по смерті матері я зрозумів, що церква є самотнім-єдиним осередком, що плекає і зберігає віру, мову, культуру і націю. Я собі подумав: може і мені піти і присвятити себе служінню рідній Церкві і нашому народові?

У 1956 році вступив до семінарії, а потім і до Теологічної академії у Варшаві. У 1964 році після її закінчення оборонив наукову працю “Початки християнства на землях польських”. 30 жовтня 1964 р., відразу по закінченні академії, мене рукоположили і митрополит скерував на Лемківщину у с. Висова. Я був щасливий – то ж мої рідні землі! Кілька родин, котрим вдалося повернутись з вигнання, прийняли мене дуже радо, бо ж коли є в селі священик – то і духовне життя є! Добре там було.

Скільки часу ви служили у Висовій і чи були в ті часи кадрові ротації по парафіях ?

На жаль, у Висовій я довго не був. Священик має послух – отримав декрет (*авт. – указ на переміщення/призначення на нову парафію*), потрібно його виконувати. Митрополит переніс мене до Кальникова біля Перемишля. У Кальникові – українському селі на прикордонні, потрібний був священик, який знав би галицькі традиції, і тому митрополит направив туди мене. Добре я там був прийнятий, бо в селі досі не було постійного священика. Люди хотіли впорядкувати своє духовне життя, парафія була реституована (*авт. – відновлена*), але тодішня влада і Костел робили все, щоби дестабілізувати життя в парафії. Саме тоді мене було призначено виконуючим обов'язків декана ряшівського.

Кальників було велике село, але розбите. Українців звідси не виселяли. У 1945 р. вони перенесли метрики до костелу і в час акції “Вісла” їх не рухали, бо ж вони – “католики”, котрі ходили до костелу, а церква була зачинена, покинута... Але збереглась, бо один селянин, а саме Михайло Польний, за 500 злотих купив її, і таким чином врятував, бо вже хотіли розібрати. У 1957 р. люди вирішили повернутись до церкви. Але старання, щоб священик був в селі, виявилися не такими вже й простими: ані уряд, ні Костел цьому не сприяли. Ті люди, які призналися до Православної Церкви, а отже і до української національності, мали весь час тяжке життя: їх переслідували як націоналістів. То ж частина кальниківчан залишилася в Костелі, аби їх тільки не чіпали. Однак значна частина людей поступила згідно свого сумління: що буде, то буде.

Пізніше влада допустилась провокації – заарештували дяка Стефана Ферка, бо думали, що парафія розвалиться, але люди залишалися вперто при вірі православної і її втримали.

Крім Кальникова, в довоєнних селах наші люди теж хотіли відродити церковне життя, наприклад у Грушевичах, Стараві, Стубні, Наклі, в Лазах. Але як тільки до органів влади поступили прохання від людей, то храми відразу ж розбирали (в Грушевичах церква згоріла). А відповідь від влади була така: “*Ze względu na brak obiektu parafia nie może erygowana*” (*авт. з причини відсутності об'єкту парафія не може бути відновленою*)

... В інших селах наші храми зайняв Костел, наприклад в Хотинці, Торках, в Поздяху (тепер Лешно) та ін.

І тут знову повторилися мої обставини: тільки-но я привик до Кальникова, як у листопаді 1966 р. отримую декрет на Сянік, куди прибув у січні 1967 року.

Парафія в Сяноці була розбита, переслідувана, безперервно виникали провокації, священика оскаржували за аморальну поведінку, деякі парафіяни не витримували переслідувань і для святого спокою пішли до Костела, де ніхто їх не переслідував. Отож я прийшов на “вогонь”. Хоч мій попередник отець Левяр отримав декрет на іншу парафію, проте не хотів виїжджати із Сянока. Для мене не було нічого, навіть житла – я тоді замешкав як квартирант у старшої парафіянки – пані Чапорової. Митрополит Стефан мене попередив: “Якщо хочемо зберегти парафію у Сяноці, – а я тебе бачу тут парохом – будь дуже обережний, не вдавайся в розмови з незнайомими людьми, не політикуй, в проповідях тримайся виключно Євангелія, бо там є люди, які ходять і контролюють ВСЕ!”. Тоді я ще багато чого не розумів, не підозрював, що люди можуть робити такі підлі провокації...

Перетривав я той найгірший час з Божою поміччю. Пізніше о. Левяр виїхав до Перегримки і звільнив парафіяльне помешкання – одна кімнатка і кухня – в приміщенні теперішнього єпархіального управління (де в ті часи був гуртожиток для учнів економічного ліцею). В таких умовах я прожив 19 років.

Як я вже згадував, у Сяноці багато людей перенесли метрики до Костелу, тільки горсточка залишилася при церкві, а отже почували себе українцями. Не було легко – людей, які залишилися при церкві, переслідували, звільняли з праці, могли й побити на вулиці – то були страшні часи... Я тоді не здавав собі справи і не думав, що тоталітарна система може так зневолити і здеморалізувати людину. Але довелося покійно все сприймати і, не зважаючи ні на що, служити і працювати. А роботи було, як то кажуть – не початий край! Як ряснівський декан, я старався внормувати церковне життя деканату: їздив по Лемківщині, бо ж треба було все піднімати з руїн. Все поруйновано, ніякого житла для священиків,

ніякої помочі від держави. Треба було переконувати людей, що ми мусимо своїми силами ремонтувати, бо ніхто нам не допоможе.

Помаленьку ми почали все відроджувати. Я старався, аби священики проживали стабільно на парафіях, бо це підтримувало людей. А влада і Костел вмовляли людям, що це все тільки тимчасово, що “школа вашої праці”, але ми кріпилися вірою в Бога. Саме через убогість, малочисельність наших людей, які залишилися при парафіях, ми стали ближчими один до одного.

Як проходив процес відродження парафій у Вашому деканаті, чи всі парафії були забезпечені церквами?

Коли нас виселяли, то тільки на самій Лемківщині було 62 православні парафії. Коли я вернувся сюди, то майже всі церкви були знищені. Зосталися тільки у селах: Вафка, Богуша і Кам'яна. Тут з них латинники зробили костели. Три церкви – Бортне, Квятонь і Бодаки були зруйновані, то ми їх і забрали, відбудували і до сьогодні там служиться.

Вже під час моєї діяльності було побудовано каплицю біля с. Хотинця на Перемищині у с. Ніновичі, а також церкви у Розділлю, Зиндрановій, Крилиці, Горлицях, Команчі, Регетові, а сьогодні закінчуємо будову у Білянці і Ряшеві. Ми побудувати 14 плебаній, і тепер кожний священик має де жити. Але є й одна тяжка втрата: свого часу нам віддали руїни церкви в с. Поляни. Ми відбудували церкву, а потім, після ряду провокацій, костел силою забрав її в 1971 році. Влада не інтерв'ювала... Ми (15 родин) молилися під мурами більше 20 років. Було 15 судових слухань, але нас ніхто навіть не чув. І головне найшпrikрише те, що проти нас, православних, ходили свідчити греко-католики. Але пізніше, коли вже було зорганізовано греко-католицьку парафію, то ніхто з них з костелу не повернувся, всі там залишилися, а на богослужіння до греко-католицької церкви пішли ті (частково), які перечекали і збереглися у Православній Церкві.

Владико, Вам ще як священикові доводилося не раз відроджувати парафії, відкривати церкви. Як Вам вдалося у

с. Запалові біля Ярослава відновити богослужіння і церковне життя?

Люди, які вернулися із переселення, були готові на все. Вони розуміли, що якщо не буде церкви, то й українського сліду тут не залишиться. Вони зі всіх сил старалися, щоби створити православну парафію і мати постійного священика. Святиня стояла там пустою, бо костел мав своє приміщення. Пізніше храм був замінений на склад (зберігалися міндобрива), стіни були перепоєні сіллю, то треба було вкласти багато труду, щоб допровадити церкву до належного стану. Ініціатором відкриття був п. Бахур, п. Базелевич, родина Онишків та інші активні парафіяни. Там при відкритті теж була провокація, і частина українців лишилося при костелі (авт. – *переписалися на поляків*). У 2011 році ми урочисто святкували 45 років відновлення богослужінь у Запалові – там тільки вісім родин, але то віддані парафіяни і церкву утримують належним чином. Протягом цього часу вдалося навіть побудувати плебанію для священика.

Чи легко було у 1960-1980 ті роки бути православним священиком на Підкарпатті?

То був дуже тяжкий час і специфічний деканат. Тоді при владі була комуністична система, нам, українцям, приписували різномірні злочини, хоч нас і не визнавали

Владика Адам. Запалів. 45 років відновлення богослужіння. 13.07. 2011 р. Фото Юрія Федіва

як національну меншину. Ми не мали автомобілів, а державна комунікація була дуже складна – парафії були розкидані так, що ми не могли обслужити у свято чи в неділю дві церкви. Наприклад, дозволили відродити парафії у с. Запалів за Ярославом, і в с. Кальникові коло Перемишля. Автобус ходив тільки раз на день – заїдеш в Запалів в суботу, а виїхати можеш тільки в неділю. А ще, як на зло, відкривали парафії там, де ніхто не просив, але там, де були наші люди, то не хотіли. Наприклад, передали церкву у Пікулечах коло Перемишля, у Бірбці над Соліною, чи в Посаді Реботицькій – але там вже не було жодної української родини, тобто після акції “Вісла” туди ніхто з наших не повернувся. А ще, як вже я згадував, постійно робили проти нас провокації. Я три рази їздив до Варшави оправдуватись від наклепів, і Господь завжди був зі мною...

Після понад трьохсотлітньої перерви Ви стали першим єпископом відновленої найстаровиннішої Перемиської єпархії. Чи легко було відроджувати єпархію після такої довгої перерви і в таких умовах?

Наша єпархія дійсно одна з найстарших – заснована учнями св. Мефодія в кінці IX століття. Ліквідація єпархії відбулася у 1692 р., коли Інокентій Вінницький перейшов, вже як уніатський єпископ, із Сянока до Перемишля. Проте наша Сяніцька округа не прийняла унії, і, згідно з архівними документами, адміністратором Православної Церкви став о. Білінський. Аж у 20-х рр. XVIII ст. Сяніччина змушена була прийняти унію.

Ще в 70-х роках мені пропонували стати єпископом Вроцлавським, де є багато наших переселенців, але видно не було на те Божої волі, я відмовився. Тепер розумію, що Господь для мене готував інший шлях.

У 80-х роках, коли настала “Солідарність” змінилися обставини в державі і політика щодо нас, українців. Тоді наші люди звернулися до Митрополії і до центральної влади Польщі з проханням реститувати Перемиську православну єпархію, а мене просили висвятити в сан архієрейський. Мені не

легко було в ті часи прийняти рішення, згодитися, але наші вірні наполягали: “Є можливість, і коли держава погоджується, то треба з того скористатися”.

І так 19 січня 1983 р. я отримав чернечий постриг, а 30.01.1983 р. мене хіротонізовано на єпископа. Став я вікарієм Варшавської митрополії, але відразу ж виникли нові проблеми: державна влада не спішила з відродженням Перемиської православної єпархії – запротестував Костел. Аж 6 вересня сам президент Польщі підписав відповідні документи. 30 жовтня відбувся інгрес, і мене впровадили на кафедру як єпископа Перемиського-Новосанчівського, із осідком в моїй рідній парафії Святої Тройці у Сяноці.

Чи легко православним священикам жити і служити на Підкарпатті, адже є парафії, де до церкви належать 4-8 родин?

У нас священики обслуговують 2, а часом 3 і навіть 4 такі маленькі парафії. Переважно їмості працюють, а священики ще в школах мають лекції Закону Божого. Якось живуть. Я завжди їм кажу: “Чи ж ти мусиш їздити мерседесом за 300 тисяч? Купи собі авто за 3 тисячі, і так само собі будеш їздити... Люксуси Церкві не потрібні, ані надзвичайні багатства Церкві не потрібні, але не можна допустити і до убогості! Поміркованість – це те, що може горнути людей і цінувати Вас як пастирів. Не потрібно ставити на перше місце свої вимоги, **бо ви прийшли служити людям, а не люди Вам.** Дякуйте Богу, що ви у своїй скромності є ближче до Нього, а це є в житті найголовніше.

Вашу єпархію у світі називають “Українська православна єпархія Польської Православної Церкви”

Так історично склалося, що ми тут, на Підкарпаттю, не дотримуємося ні обрядовості, ні вимови московської, а бережемо своє – українське, тримаємося старовинної галицької традиції. Ми ніколи під Москвою не були і нічого спільного не мали. Для нас ближчими є Греція і Балкани. А вірні нашої єпархії – то майже всі українці.

А чи відчували підтримку Українського уряду?

Коли Віктор Ющенко був Президентом України, то він відвідував українців у Польщі, декілька разів був у Перемишлі. Тоді вперше за всі роки ми відчували свою повноправність, з нами, як з українцями, поляки почали рахуватися. Пам'ятаю, як то було урочисто в Народному Домі – вітав Президента і я, і владика Іван Мартиняк. А в 2007 році президент Ющенко під час Лемківської Ватри в Ждині нагородив мене державною відзнакою – орденом Ярослава Мудрого.

Щоб Ви побажаєте православним в Україні ?

Бажаю Божого благословення, єдності, злагоди, братерської любові, щоби вдалося створити одну Церкву єдиного Православного Патріархату в Україні – тоді буде сильна нація і сильна Україна.

“Як весело колись було,
як то сумно нині в нас”
Маркіян Шашкевич

ДО 100-РІЧЧЯ ЦЕРКВИ СВЯТОГО АРХИСТРАТИГА МИХАЙЛА В СЕЛІ КРАСНА

Село Красна розміщене в гарній широкій залісненій із трьох боків долині, на невеликій території “півострівця” між Коросном і Стрижевом. Предки з діда-прадіда хлібороби. Для них земля, поле, ліс – основне джерело життя.

Із скупих історичних джерел, хронік журналіста-збирача лемківського фольклору Михайла Дзіндзя, народних переказів з покоління в покоління та

*Іван СЕНЬКО,
1928 р.н.,
уродженець
с. Красна*

особистих спогадів можна стверджувати, що село Красна (Коростенка), як і інші сусідні села, засновані щонайменше у XIV столітті.

Документи з давньої історії села відсутні. Парафіяльні акти згоріли 6 грудня 1773 р. Метрики провадилися з 1784 року, а пропали під час переселення в 1945 році.

Науковці стверджують, що населення мого краю – це “замішанці”.

Предки своєю національною приналежністю, по суті, не дуже переймалися. Влада австрійська, як в подальшому польська, називала їх “русинами”, а вони себе вважали – “руснаками” та господарями на своїй землі. Сусідів-поляків прозивали – “зайдами”, проте останні на них не дуже й ображалися. Між собою спілкувалися переважно мовою місцевого населення.

Так хто ж ми?

Іван Верхратський (1846–1919), український філолог та природознавець, цікавився походженням говору населення наших сіл. У результаті його досліджень вийшла праця “Говір замішанців”, яка була опублікована у Записках Наукового товариства ім. Т. Шевченка.

Іван Зілинський (уродженець с. Красна) – професор Краківського університету, мовознавець, Ісидор Шараневич – галицький історик, громадський діяч – зарахували “замішанський” говір до лемківського діалекту. Вони стверджували, що людність “замішанців” формувалася протягом тривалого періоду з полонених поляками козаків, утікачів з неволі. Саме вони могли внести певні елементи східноукраїнських говорів у розмовну мову місцевого населення.

У 1936 р. в Красній налічувалося 324 хати. У 294 хатах проживало 1766 українців, а у 30 хатах – 98 поляків. За територією та людністю с. Красна займала друге місце після с. Ванівка.

Школа в селі була ще до 70-х років XIX ст. Це була єдина школа в околиці.

У с. Красній було все, як писав наш Народний вчитель, поет та художник Іван Русенко, у вірші “Што в нас было?”:

*... В нас были села доокола,
А в селах повно хыж.
В дакотрых селах была школа,
Церква-каплиця, и склеп-крамниця –
Корчма тыж!...*

Так, поет Іван Русенко мав рацію. В одній лише Красній до 30-х років XX ст. було аж три корчми. Жиди людей споювали та втягували в борги, за що люди їх били. Здавалося, що цьому не буде кінця. Та допомогла церква. Священик Александр Прислупський з казальниці звернувся до прихожан: “Не бий жыда и не ход до него!”

Таке звернення спрацювало. Люди перестали ходити в корчму, жиди збанкрутували й виїхали геть зі села.

Церква

*“Бо де двоє або троє зберуться
в Моє Ім’я, там Я серед них”
(Мт.18, 20)*

Ще до 30-х років XX ст. на горбочку над річкою стояла старенька дерев’яна церковця, на вежі якої, над бабинцем, був годинник, який вказував час мабуть цілому селу. Вона щонайменше стояла ще з п’ятнадцять літ після побудови нової церкви. Стару церкву

згодом було розібрано і матеріал продано нафтопромислу під Висипанем на дрова.

До 40-х р XX ст. на прилеглий площі біля старої церкви де-не-де траплялися горбочки, а на них і попадані дерев'яні хрести. Це свідчило про те, що в давнину тут був цвинтар.

Площа церкви була огорожена, а на місці, де стояв Престол-вівтар, височів дубовий хрест. Тепер ця площа "церквиська" заросла чагарником, на ній хтось із селян облаштував собі благородне місце під пасіку.

Найстаршим знаним документом тут була грамота замостинського старости Северина Бонара з дня 20.VIII.1571 р., якою він, староста, надавав поле та привілеї священникові Іоанови Баньковському (що прибув з Жерниці) та його наслідникам в с. Красна.

У літописній хроніці Михайла Дзіндзя про історію наших сіл, зокрема про село Красна, є запис: "...Про пожежу приходських будинків 6.XII.1773 р. згадує у своїх записках довголітній парох в с. Красна о. Андрій Орлецький (1776-1811 рр.)."

На парафіяльному цвинтарі с. Красна (до 1945 року) на одній із могил є кам'яний надгробок, на якому висічено надпис "...Іерей Антоній Шавинський (*1811-†1873 рр.), а в Літописній, вже згаданій, хроніці є ще один запис: "...З Красної вийшли: ... о. Лев Шавинський, початковий крилошанин і колишній парох в Самборі". З цього запису можна вважати, що священник Лев можливо був сином отця Антонія, хоч роки служіння не записані.

Відомості про душпастирів-служителів церкви в Красній за XVI ст. неповні, а за XV та XVII століття взагалі відсутні.

Священик блаженної пам'яті Александр Прислупський (1860 р.н.) Богословське свячення прийняв у 1885 р., а вже в 1891 р. залишився вдівцем. Походив з багатолітньої (1637-1777 р.р.) священичої родини з села Кам'яна, що на Сандеччині. Був старорусинської орієнтації, говорив на діалекті своїх парафіян. Разом з отцем у с. Красна поселилися три його сестри, які

мали вчительську освіту й у різний час вчителювали в селі. Отцю Александру Господь послав єдину донечку – Юлію, яка в майбутньому стала дружиною професора Краківського університету Івана Зілінського. У них 12 квітня 1923 року народився теж єдиний син – Орест, майбутній професор Карлового університету в Празі.

Священик о. А. Прислупський мав священиче звання “канонік”. Парохом церкви в с. Красна був понад 55 років (1885-1942 рр.). І лише в свої 70 років, для допомоги в церковному служінні, прийняв першого священика-сотрудника о. Мирослава Сенету. Після нього сотрудниками були: о. Михайло Гайдук, о. Володимир Дубляниця, о. Білевич, о. Дмитро Мариняк, отець-василіянин Родіон Барабаш, о. Антоній Евин. У цей період деканом парохії був священик бонарівської церкви – о. Іван Ключас (1894 р. н.), опікувався парафією з 1927 року до переселення 1945 року.

Духовними особами церкви в с. Красна були дяки й інші церковні служителі. Зокрема, у старій церковці до 30-х років ХХ ст. дяком і дзвонарем були з родини Спірняків. Їх рідню ще довго називали “дячишині”, “дзвінникові”. Дяками були також:

- Микола Кобаса (1879 р. н.) (називали його глухий), а його помічником був Михайло Біль (1876 р. н.) з “Гасаківки”. Вони служили в церкві приблизно до 1935 р.
- Іван Худоба (1899 р. н.) служив у 1935-1940 рр. У цьому ж міжчассі служив ще один дяк (прізвище невідоме), спроваджений зі Львова. У нього навчався, а потім і служив (1942-1945 рр.) молодий “дячок” Фецьо Кобаса (1924 р. н.). Невдовзі після переселення його родини на Донеччину він помер і був похований по місцю поселення.

Церківниками були: найдавніший – Петро Беднарчик (роки життя невідомі), а називали його “мельник”; Гриць Газдайка (1860 р. н.); Стефан Беднарчик (1907 р. н.) – син Петра та Михайло Оршак (1924 р. н.) аж до переселення 1945 року.

Дзвонарі: скільки пам'ятаю, службу дзвонарів забезпечувала родина Антоніків – Гнатко (1872-1937 р.р.), а по його смерті, аж до переселення, син Іван (1908 р. н.). Слід зауважити, що дзвонарі мали великий обов'язок – крім неділь та свят дзвонили за померлими по тричі в день упродовж трьох днів.

Похованням займалися гробарі. Вони були господарями на цвинтарі: разом з родиною померлих визначали місце поховання, формували могили, косили траву, вирізували кущі, підтримували порядок на цвинтарі. За моєї пам'яті таким гробокопом був Михайло Левко. А ще давніше, за переказами, цю роботу виконували вихідці з роду Завійських, яких називали в селі “гробареви”.

На цвинтарі в с. Красна здійснювали поховання лише прихожан греко-католиків, а селян римокатоликів ховали на їх парафіяльному цвинтарі в с. Лютча. Костелу в с. Красна не було.

Під час Першої світової війни австрійці забрали дзвони зі старої церкви. Але після війни односельці з-за океану зробили у себе збірку коштів сумою 564 долари та придбали на них три дзвони. У 1925 р. дзвони були освячені іменами Архангелів “Михаїл”, “Гавриїл” і Св. Івана Богослова “Іоан” та встановлені на дзвіницю. Поряд з великими дзвонами висів ще й малий, який називали “сигнатурка”. Саме ним починали скликати на Богослужіння прихожан.

У роки Другої світової війни доля кожного дзвону складалася по-різному. Середній дзвін церковний комітет сховав від окупантів. Найменший німці забрали. А найбільший – “Михаїл” – у час переселення (1945 р.) був перевезений в Україну – в с. Королівку на Тернопільщині. Цей дзвін і по сьогоднішній день служить громаді села, де проживає 27 родин, переселених зі с. Красна.

Церковні маєтки

До власності церкви відносилися плебанія, поле та ліс.

Плебанія була побудована в 1893 р. Вона мала неабиякі майнові статки.

До її складу входили: житловий мурований дім, який складався з чотирьох кімнат, кухні, спіжарки; стодола, стайня, шпихлір, керниця. А також на господарстві було: дві пари коней (одна – виїздна до брички), щонайменше 5-6 корів, свині, телята, багато птаства. Усю роботу по господарству забезпечували 10-12 постійно найманих робітників: дворові, покоївки, кухарки. Деякі з них виконували і роботи на полі. Ними керували “штатні” ґазди та їх помічники. Я запам’ятав, що такими ґаздами були: Антонік Ґнатко та його син Іван, вони ж були і церковними дзвонарями; Шоп’як Терента (1870 р. н.), а Лесняк Максим (1869 р. н.), ґаздував на плебанії до переселення 1945 року.

У час інтенсивних польових робіт працювали і поденні наймані робітники із малоземельних селян. Ґазди сповіщали селян про роботу, вийшовши вдосвіта на гору біля цвинтаря, окриками: “Виход жати ...”, “Виход зим’яки копати ...”. Приходили на роботу люди і з сусідніх сіл.

Працювати було на чому. У власності церкви було: орного поля – 29 га.; поля під ярину – 17 ар.; луки та сіножатей – понад 3 га.; лісу – 3 га.; неужитків – 2 га.

Частину земель здавали в оренду малозабезпеченим селянам за доволі помірну оплату або відробіток на полі.

У часи служіння о. Александра Прислупського головною господинею плебанії була його найстарша сестра, яку називали “Графкою” (1864 р. н.), а першою помічницею, довіреною особою з усіх питань приходського життя у неї була Олімпія Завійська (1891 р. н.), яка разом з родиною (6 осіб) була трагічно закатована польською бандою у червні 1945 року.

Духовне життя громади

З приходом на парафію в с. Красна молодого, енергійного священика о. Александра Прислупського розпочався новий етап в житті громади. Отець спільно з Церковним комітетом, до складу якого входили високоморальні, заможні, авторитетні господарі, взялися за відбудову всього господарства парохії, зокрема побудову нової церкви.

Церква була побудована в 1914 році та освячена іменем Святого Архистратига Михаїла греко-католицького обряду.

Храм будувався на кошти громади та при допомозі вихідців із селян в еміграції.

Василь Кобаса (1914-2012) – уродженець с. Красна, довгожитель, розповідав, що на будову церкви на селян накладалися обов'язкові грошові внески, майже у формі “податку”. Внесок залежав від майнового стану селян, від їх кількості орної землі. Малоземельні та бідні селяни ці внески відпрацьовували на будівництві церкви.

Церква пережила дві світові війни ХХ століття. Свідченням того були сліди від куль на північно-східному боці церкви.

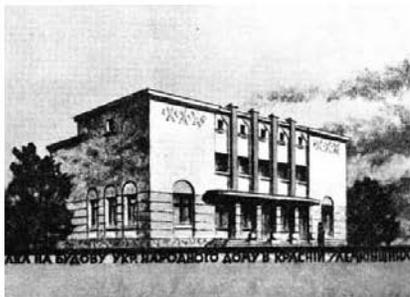
Після ганебної депортації в 1945 р. Божий храм перейшов у власність римо-католицької громади села і використовується як костел. Він був відремонтований (проте без жодних конструктивних змін, оскільки є під охороною держави) і освячений під назвою Kościół p.w. Niepokalanego Serca Najświętszej Maryi Panny (Найсвятішої Богородиці).

*Церква в с. Красна та плебанія,
1945 р.*

Народний дім

Поступово відбувалося економічне зростання села, а разом з ним культурне та духовне відродження, розвиток освіти і поглиблення національної свідомості селян. У цих процесах неабияку роль відіграли церква, школа, Народний дім, читальня “Просвіти”, кооперативний рух.

Народний дім

* * *

У 2014 році теперішні мешканці с. Красна планують відзначення сторіччя з часу побудови Божого храму. Ініціатива походить від молодого науковця, доктора наук одного з вищих навчальних закладів м. Ряшева п. Лукаша Урама. Він організував та курує сторінку с. Красна в Інтернеті.

Він зацікавився історією села, об'єктами старовинних подорожних капличок, хрестів та церквою зокрема. У 2009-2011 рр. за власний кошт п. Лукаш відремонтував придорожню кам'яну капличку, яка стоїть на території присілка “Нетреба”. Фундаторами каплиці, побудованої в 1908 р., були Василь та Теодор Майори. Історична цінність об'єкта полягає в тому, що на цоколі є інскрипція про фундаторів каплиці висічена старослов'янською мовою і є пам'яткою про “Замішанців”.

Придорожня кам'яна капличка у присілку “Нетреба”

Особливу увагу він та його родина звернули на старий сільський цвинтар, залишений “вигнанцями” в с. Красна. Цвинтар та могили протягом десятиліть були без догляду. До 2013 року на цьому цвинтарі п. Лукаш зі своєю родиною відновив давніше побиті та повалені 53 надгробки та хрести; частково, де можливо, встановив прізвища похованих.

Першого листопада, у День Всіх Святих, на відновлених могилах були запалені свічки (*фото??? Де файл?*). Щира дяка п. Лукашу Ураму та його родині за виявлений пошанунок до наших предків.

Більш повну інформацію про сьогоднішня с. Красна, і зокрема про відновлені могили, можна довідатися в мережі Інтернету на сайті за адресою: www.krasna.pl

Шановні країни!

З нагоди 100-річчя Церкви 17-18 травня 2014 року планується поїздка в с. Красна. Бажаючі долучитися до святкувань можуть звернутися до організатора поїздки зі Львова – пана Мирослава Дмитраха (з родини Вархоликів)

за телефонами: 032 251 41 49;

моб. 067 670 09 44

та e-mail: dmytrahsd@president.org.ua

*Галина ДОБРЯНСЬКА-ПОПОВИЧ,
правник*

ОПАРІВКА **Енергетика прадідівської землі**

Під такою назвою готується до видання книжка, яка з Божою поміччю, вийде у цьому році. Ця книга із циклу “Замішанці”. Дві книги під такою назвою вийшли польською мовою у Польщі.

Замішанцями або замішанськими називались села північно-східної частини Лемківщини.

В Україні про ці села у 2001 році у видавництві “Веселка” вийшла книжка Ярослава Пащака “Родимий край, село родиме”, в якій автор зробив наголос на своє рідне село Бонарівку.

Село Опарівка, як і решта сіл Замішанщини, такі як Ванівка, Чорноріки, Петруша Воля, Ріпник, Коростенка або Красна, Близнянка, Гвоздянка, як острівець, оточені польськими селами і є частинкою лемківських поселень на півночі Карпат, однак про них дуже мало згадується в описах чи спогадах.

Звичаї, мова, традиції, свята, елементи одягу, релігія, культура, школа – лемківські. Але, якщо лемківський етнос займав суцільну смугу Карпат, на якій компактно жили лемки, то замішанці, яких витіснили польські поселення, займали важко доступні гірські місцини, відірвані від суцільної Лемківщини на 40-50 км на північний схід.

Назву “замішанці” вперше вжив український філолог і етнограф Іван Верхратський у 1902 році в своїй праці “Говір галицьких лемків”. У той же час було вжито і назву “лемки”. Різниця полягає в тому, що замішанці, на відміну від лемків, не вживали у мові слово “лем”.

Цей острівець проліг за 27 км від Ряшева (Жешува), далі на північ за 34 км до Кросна. Словом, знаходились замішанці в глибині гір, лісів і бездоріжжя, біді, тяжкої праці на неврожайних, заліснених землях.

Однак, в цих селах колись розвивалась освіта, культура, активно працювала читальня “Просвіта”, кооператив “Народний Дім”, Братства тверезості, різні гуртки, будувались церкви, каплички, розвивались ремесла.

Звідси вийшли знакові особистості, такі як: вчитель, художник і поет Іван Русенко, професор філології Іван Зелінський, письменниця і казкарка Клавдія Олексівич (похована на Личакові у Львові), правник Юліан Налісник і всім сучасникам відомий Петро Когут та інші. Кілька років в церкві села Опарівки правив отець Андрей Кот, двоюрідний брат поета Горя-Богдана Антонича.

Унаслідок підписання Пакту Рібентропа-Молотова мешканці замішанських сіл “добровільно”-примусово у 1945-1946 роках залишили свої прадідівські землі і були розпорошені по українських теренах – Тернопільська, Станіславівська (Івано-Франківська), Львівська області, Донбас та інші. Деякі мешканці, а навіть сім’ї, емігрували до Америки. Є дані про те, що частина опаровян оселились у штаті Юта, місто Солт-Лейк-Сіті, США.

Колишні нащадки козаків, взятих поляками у полон ще у кінці ХУ-го століття, які оселялись на цих землях, створювали сім’ї, розбудовувались, культивували свою мову і українську культуру, нікому не чинили зла, у ХХ столітті змушені були покинути свої хати, поля, ліси, церкви і цвинтарі. Їхали у невідомість, невизначеність, бідування, з думкою на повернення у свої, покинуті краї.

Не судилось...

До виселення у 1945 році в Опарівці налічувалось 123 будинки. На сьогодні існує 53, з яких 18 давні будинки виселенців. У селі залишилась одна українка, що вийшла за поляка, але і до нині боїться свого походження. При зустрічі просила, щоб у присутності інших розмовляти з нею польською мовою, хоча свою рідну мову пам'ятає.

Про колишні українські поселення свідчать лише старі фруктові дерева та “студні”. До села, що віддалено від основної траси Жешів-Кросно не ходить жоден громадський, лише власний транспорт. Школа закрита через малу кількість дітей. Село живе своїм і надалі бідним життям.

Більше 20-ти років, починаючи з 1989 року я, майже, щорічно їздила в Опарівку. Всі ці роки збирала по краплинах інформацію, перекази людей, перечитала відповідну літератури. Останні чотири роки працювала в архівах, підняла родинні пласти і тепер мені відомо аж до сьомого покоління моє походження, а десяте – моїм онукам.

Всі мої пращури, що віками жили там, поховані на цвинтарі села Опарівки. Їх наземні надгробки не збереглись, пішли під землю, заросли мохами, а старі пам'ятники повалились, бо їх знищив час, хоча деякі надписи можна було прочитати.

Щоразу, приїжджаючи в село, я запалювала на цих залишках могил свічку і в мене виникало бажання поставити один на всіх пам'ятник із зазначенням родинних імен, або капличку. Але на це треба було одержати дозвіл влади і тоді я вирішила відновити те, що уціліло. І це, мабуть, була найкраща думка.

Я знайшла в селі майстра. Мудрий і добрий чоловік Богдан Брида (в його родині, певно, були українці, хоча у відповідь на це промовчав) погодився за невеликі гроші відновити сім пам'ятників, п'ять з яких належали моїй родині – Добрянським і Пастернакам.

Звичайно, інших двох пам'ятників – на могилі Фенику і Осолінській, я не змогла залишити далі на поталу часу. Син

*До статті Галини Добрянської-Попович
“Опарівка. Енергетика прадідівської землі”*

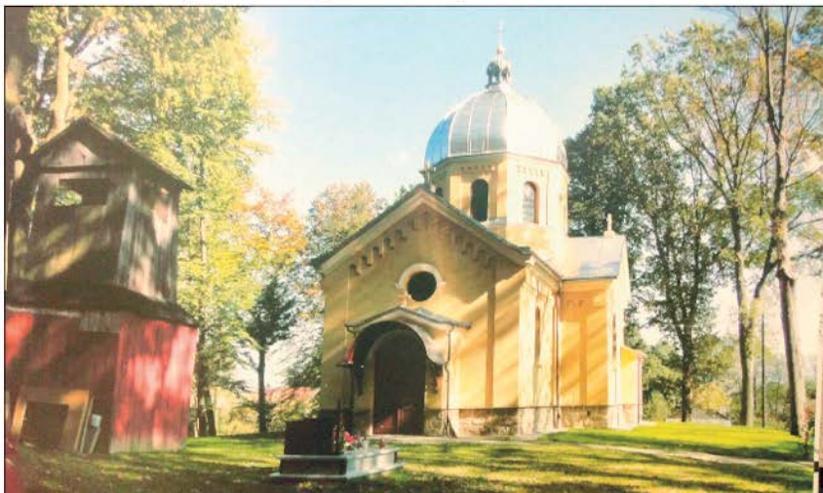

На карті (зеленим) північно-східна територія Лемківщини – Замішаниці

Вїзд в село Опарівку зі сторони Ряшева (Жешува)

*До статті Галини Добрянської-Попович
“Опарівка. Енергетика прадідівської землі”*

Церква Різдва Пресвятої Богородиці села Опарівка, збудована за проєктом архітектора Василя Нагірного в 1912 році, та дзвіниця з середини XIX ст. (фото 2013 р.)

Давній будинок родини Пастернак в с.Опарівці (фото 2013 р.)

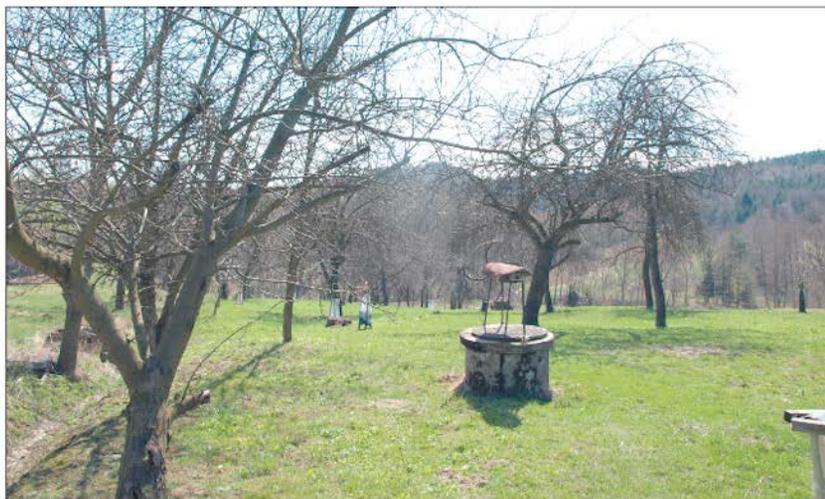
*До статті Галини Добрянської-Попович
“Опарівка. Енергетика прадідівської землі”*

НАДГРОБКИ В ОПАРІВЦІ, 2012 р.

До реставрації

Після реставрації

Опарівка. Колись на цьому місці жили люди. Залишився тільки старий сад і колодязь. (фото 2013 р.)

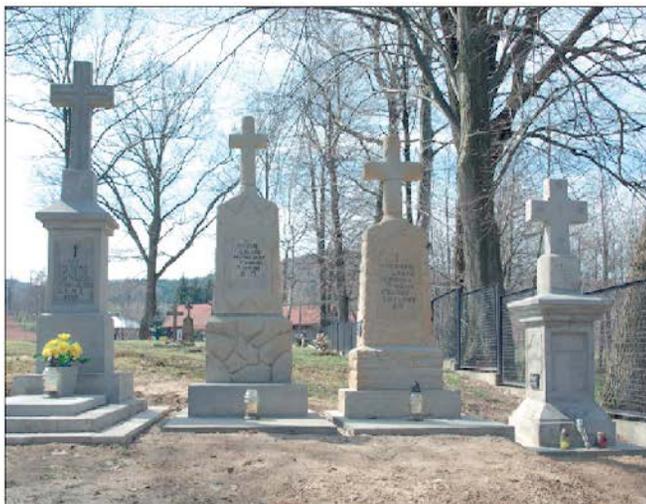
*До статті Галини Добрянської-Попович
“Опарівка. Енергетика прадідівської землі”*

НАДГРОБКИ В ОПАРІВЦІ, 2012 р.

До реставрації

Після реставрації

цього майстра відновив комп'ютерним способом і навів фарбою на пам'ятниках старі українські надписи.

Дякую цим людям.

Треба відзначити і пробоца церкви села Опарівки (зараз використовується під костел) Мар'яна Ражнікевича, який з повагою віднісся до моєї ідеї. Він не заперечував проти цього, а, навпаки, вітав та здивував мене, коли приїхавши в черговий раз у село, я побачила на відновлених мною пам'ятниках вазони квітів. Це до якогось свята наказав зробити пробоц римо-католицького обряду. За його правління старий цвинтар обгороджений парканом, двічі на рік там косять траву. Це заслуговує на повагу, культурний чоловік. Він, виявляється, інколи відправляє в костелі Св. Антонія на вулиці Личаківській у м. Львові.

Звичайно, відновлення стількох пам'ятників, це нелегка справа. Однак ми повинні пам'ятати про рідних і передавати її своїм дітям і внукам.

Працюючи в архівах Польщі, я побачила в записях відвідувачів прізвище Осолінський. Він у 2005 році, мабуть, цікавився своїм родоводом з Опарівки. В село, можливо, і не заїжджав. Але, якщо колись, звідавшись туди, думаю, він буде приємно здивований. Могила його предків упорядкована...

Дуже шкода, що ні моя бабця, ні мама, вже не зможуть поїхати на свої терени, помилуватись краєвидами, помолитись у своїй церкві і на могилах пращурів.

І тому, я закликаю вихідців не тільки з замішанських сіл, а й з цілої Лемківщини, відновити хоча б одну могилу своїх дідів чи прадідів, яка ще десь уціліла. Це буде великою даниною пам'яті тим, хто народився на цих, колись українських землях, жив, помер, залишивсь там назавжди.

Я, народжена в Україні, пам'ятаю про прадідівську землю та свої корені. І кожного разу, приїжджаючи в Опарівку, відчуваю дивний стан душі, так ніби завжди там жила. Це є енергетика прадідівської землі, яка ніколи не зникне.

Галина ДОБРЯНСЬКА-ПОПОВИЧ

Пам'ять прадідівської землі

*“Господи! Дай мудрості
Моїм дітям тягнутися
До рідної землі своїх
Дідів і прадідів, шанувати
Їх могили, церкву, віру”
(з молитви)*

Моя далека й близька Опарівко,
До тебе йду через роки,
Щоб не забути, хто я й звідки,
І де є корені мої.

Не залишилось саду тут і хати.
На тому місці вирости кущі.
Лиш тільки Церква і надгробки
Спочили тут, на цвинтарі.

Стоять поодинокі свідки
Біди і сліз. Десятки літ.
Покинуті, як ті сирітки,
Похилені, повалені, за роки стерті мітки.

Це душі їх, це голос предків,
Які волають із небес.
До нас, до правнуків й потомків,
Нагадують про своє і себе.

Вони родились тут і жили.
Трудилися тяжко на землі.
Народжувались, старіли, вмیرали,
І тут лишилися назавжди.

Я запалю сьогодні свічку
Своїм прадідам й селу.
Промовлю тихо їм молитву,
А іншим не порушу тишину.

Ці землі вже давно не наші,
І Опарівка вже чужа.
Вона для мене теж далека,
А може не далека, а близька?

Коли до неї їду, серце часто б'ється,
Так, ніби завжди там була.
Тут голос предків і дух часу,
Тут енергетика дивна...

Тепер відновлені могили предків,
Дописані померлих імена.
Родинне дерево й родинні вітки завершено.
В архівах працювала недарма.

Нехай ці записи залишаться в родині,
Щоб знали діти, внуки не забули,
Де їх коріння, де прадіди,
Що в Опарівці споконвічно жили.

Петро АНТОНІВ

НАРОДНЕ ВЕСІЛЛЯ В ОСЛАВИЦІ¹

Лемківське весілля є одним з найдавніших самобутніх елементів духовної культури українського народу. Весільні традиції, звичаї та обряди – це національне багатство корінних

1 За переказами уродженців села Ославиці на Лемківщині Ганни (Дурняк) Рісної і Тетяни (Антонів) Шарак.

жителів Західних Карпат. Упродовж століть традиційне народне весілля було одним із найважливіших чинників розвитку й збереження духовної культури лемків. Весілля в Ославиці справляли в будь-яку пору року (тільки не в піст), але найчастіше восени після закінчення основних польових робіт, або після різдвяних свят на “масниці”. Воно починалося від **зальотів** (сватання, заручини). Якщо парубок ходив з дівчиною і одне другому сподобались, то вони домовлялися про одруження та повідомляли про те своїх батьків, які мали дати згоду. Батьки запрошували когось з родини або доброго сусіда в старости, якому надавалася роль виконавця весільного обряду. В призначений день парубок із старостою йшли до батьків дівчини на заручини, переважно вони закінчувалися взаємозгодою. І тоді староста запрошував батьків дівчини до батьків парубка на оглядини. Батьки на весільному обряді виступали посередником між Господом Богом і молодими. Як тільки всі справи були залагоджені, молоді йшли на молитву до священика та домовлялися з ним, в який день може бути весілля. Після того священик у церкві мав оповіді про їхній шлюб.

Дійовими особами на весіллі були молодий, молода, їхні батьки та родина, а основними виконавцями – старости, дружби, дружки, свашки (латкальниці), домотарі, ціпнарі, сукачки, гудаки (музики) та ін. Виконавці цього дійства репрезентують молоду пару впродовж усього весілля і мають бути добре обізнані з весільним обрядом. За тиждень до весілля, у неділю, молода з двома дружками і окремо молодий з дружбами ходили просити родину та сусідів на своє весілля. У четвер молодий із своїми старостами йшов до молодої по рушники. Вони символізували дорогу долі, по якій належало пройти молодим. За день перед весіллям, у п'ятницю після заходу сонця, до хати молодої сходилися її весільні дружки і подруги, щоб привітати та побажати їй щастя та доброї долі. Співали переважно веселі, жартівливі пісні.

*Весіля, весіля буде веселенько,
Радується душа в тілі, тішиється серденько.*

*Благослови, Боже, і отець, і мати
Своєму дитяті вінок заплітати.*

*Як квіточка в полі, зелений барвінок,
Сплітайте, дівчата, мі зелений вінок.*

На обрядовому вечорі під спів (латкання) вони плели (вили) вінок з барвінку для молодої, а пізніше і дружкам та оздоблювали їх стрічками (стужками). Для весілля в четвер або п'ятницю випікали обрядовий хліб-коровай, який прикрашали візерунками. Зверху запахали галузки з ясена, в нас, в Ославиці, їх називали росічки, і оздоблювали стужками з

Дружби та дружки з весілля Павла Митерчика та Стефанії Криницької з села Солотвино, що біля Криниці. Зліва направо Меланія Кулик, Іван Ціхонь, дівчата — Марійка та Стефанія Чичела. Кінець 1930-рр. Фото до Лемківського календаря передав Степан Гиря через Лесю Зарицьку, за що редколегія Календаря висловлює добродіям велику вдячність.

паперу. Це символізувало жениха, господаря, багатство. Дружки приготувляли букети для дружбів, а молода – букет для молодого. Дружба виготовляв з грубої ліщини жезло (булаву) для старости. Ним він перед промовою стукав по столі, щоб всі гості затихли і були уважні.

На весіллі, крім старостів, були дружби, дружки – найближчі помічники молодих, учасники весільних обрядів, та свашки – заміжні жінки і сестри з родини молодого й молодої, які вміли добре співати обрядових пісень. В хаті молодих з родини вибирали свого керівника-розпорядника на час весілля; якого називали домотар, або домашній староста. Весільну гостину варила, пекла і приготувляла господиня, яку називали сукачка. Горілкою на весіллі пригощав один з довірених родичів, якого називали ціпнар. Він ходив з пляшкою поміж гостей і наливав горілку в келішки (погарики).

Саме ж весілля починалося в суботу під вечір і в молодого, і в молодої, а закінчувалося там, де мали жити молоді. Молода на весіллі була одягнута у довгу білу спідницю з дрібними фалдами (збиранками) та спереду зав'язана білою запаскою з широкими збиранками і низом вишитими орнаментами. Сорочка була біла, з вишивкою на рукавах, поверх одягала горсет, а зимою – кожушок. На голову молодій закладали вінок з різнокольоровими стрічками, а на шию – червоні коралі. Молодий на весіллі був одягнений в білі штани (ногавиці), прикрашені кольоровими вставками на швах, в білу сорочку і лайбик без рукавів, а зимою – гуньку. На голові молодий мав чорний або темно-зелений капелюх (калап). В кінці 30-х років деяка молода вже одягала довгу білу сукню, а молодий – костюм з краваткою.

В неділю зранку молоді висилали спеціального чоловіка (проситора), який ходив просити гостей та музикантів (гудаків). До складу музики входили: дві скрипки (гушлі), бас (кондра), бубон, а пізніше і труба та інші інструменти, на яких грали переважно місцеві цигани. Музиканти на весілля приходили найраніше. Їх садили за окремий стіл, і вони зустрічали маршем гостей. Заможніші гості за марш платили гроші.

Для молодих запрошені гості і родина приносили дарунки. Жінки на весілля несли кури, муку, яйця, а чоловіки – збіжжя, горілку, гроші. При цьому гроші дарували не з рук в руки, а з хустини. В цей час староста молодого (чи молодої) просив для них благословення у їх батьків. Батько й мати сідали в хаті на лаву коло столу і казали такі слова: “Ми вас благословимо, і хай вас Бог благословить”. Молодий чи молода кланяється і цілує своїх батьків у чоло, руки, коліна. І так по першому разу, по другому і по третьому.

Після благословення грають музики. Молода танцює з своїми друзками навколо стола три рази. Такий початок весілля проходить і в молодого. В цей час свашки співають весільних жартівливих пісень

*Не там щастя, не там доля,
Де багаті люде.
Хто ся видаст по любови,
Тому добрі буде.*

*Добрі іти по дорозі,
Як дорога рівна,
Добре буде із тим жити,
Котрий тобі рівня.*

Дружба за згодою молодого і батьків просить у свати тих гостей, які мають їхати по молоду. Перед від'їздом молодий кланяється своїм батькам, і всі стають посередині хати під хрестом. Староста, молодий, дружби і свашки тримаються прапорця, який зроблений із стужок і обертаються три рази. Дружба йде вперед і топирцем робить хрест, а за ним виходять молодий, батьки, староста, свашки. Молодий, дружба і старости сідають на одного воза, свашки і свати – на другого, а якщо потрібно, то організують і третю фірманку. Перед від'їздом мати молодого одягає вивернений кожух на другий бік і обходить три рази навколо воза та кропить свяченою водою. І

тоді весільний кортеж вирушає до молодої. Неподалік обійстя молодої він змушений зупинитися, бо в'їзд на подвір'я перекритий спеціальною загорожею – брамою, яку виставили сільські хлопці, щоб взяти “викуп” за молоду. В такій ситуації, між сільськими хлопцями та весільним старостою молодого виникають жартівливі суперечки, які переходять у переговори про “викуп” молодої. Таким чином дві сторони домовляються, що молода вартує доброго могорича. Тоді староста ставить на стіл горілку та закуску, а сільські хлопці забирають браму, щоб молодий з гостями могли проїхати на подвір'я молодої.

Перед приїздом молодого старости молодої замикають двері, щоб ніхто не зайшов до хати. Коли молодий вже приїхав на подвір'я, то його староста стукає жезлом у двері і просить їх відчинити. “А може ви заблудилися?” – питає староста молодої. “Та ні, – відповідає староста молодого. Ми приїхали до цієї хати по молоду”. Тоді староста молодої бере попід руки передягнену під молоду дівчину і передає її старості молодого. Всі гості жартують і сміються з такої “молодої”. Староста молодого говорить, що наш молодий заслуговує справжньої молодої. Другий раз за молоду виводять дружку і зачиняють двері. “І знову не ця молода”, – гомонять гості молодого. Всі чекають, що з цього вийде. Через деякий час староста молодої відкриває двері і каже, що іншої молодої тут нема. Тоді староста молодого переконує всіх, що ми все добре перевірили і переконані, що це та хата і та молода, яку ми шукаємо. Аж тоді староста молодої з цим погоджується, бере молоду за руку і виводить до старости молодого. Слідом за молодою виходять дружки.

Тепер староста молодого перебирає все керівництво на себе. Дружба молодого виходить вперед, робить знак хреста топірцем три рази, і всі гості заходять до хати. А свашки молодого йдуть з короваєм до хати і співають:

*Ідемо, ідемо, Божі дари несемо,
Для молодої пари коровай даруємо.
А ви, свашки молодої, вступіться з-за столу.*

Свашки молодой відспівують:

*Не ступимся з-за стола,
Заким не дасте нам дуката,
Та й дуката червеного
І від пана молодого.*

І такі переспіви-сварки продовжуються зо дві години. Після переспівин свашки молодой виходять з-за столу і їх місце займають свашки молодого. Молодий підходить до молодой, вітається з нею і цілує її. Дружка подає молодій букет, який вона прикріплює на правий бік грудей женихові. В знак вдячності він дарує молодій гарну хустку з квітами. Під спів свашок дружки теж підходять до дружбів і прикріплюють їм букети до лівого боку лайбика. Молодий з молодую сідають за стіл на відведене для них місце, а біля них дружби з друзками, свашки, старости, родина та гості – починається гостина.

Після гостини староста має промову, в якій він нагадує, що вже час іти до шлюбу, та просить батьків молодой сідати на лаву біля столу, щоб молоді їм поклонилися. Музики грають тужливу мелодію, дружби, дружки, свашки і всі гості співають. Староста запрошує молодих стати перед батьками і від молодих дякує татові і мамі за те, що виростили і добре виховали таку гарну доньку, яка від вас йде до мужа, дякує родині, сусідам, подругам, і всій весільній громаді та просить в них благословення для молодих на нову дорогу подружнього життя. По першому, по другому і по третьому разу. На це всі йому відповідають: “Нехай Пан Біг їх благословить, і ми їх благословимо”. Молоді кланяються і три рази цілуються з родиною. Рідня плаче, а свашки латкають жалібних пісень. Дружба робить топірцем знак хреста три рази і чекає, поки вийдуть з хати молодий, молода і старости. На подвір’ї мама молодой обходить їх навколо три рази, кроплячи свяченою водою. Музиканти грають марша, і всі йдуть до церкви.

Якщо церква знаходилась далеко, то їхали гарно прибраними фірами. Весільну ходу до церкви очолював староста, а далі йшли молода з друзбами, молодий з дружками, родина і гості. Батьки молодих, переважно, до церкви не йшли, бо поралися по господарці вдома.

У церкві молоді стають перед вівтарем біля царських врат. Молода стає з лівого боку від молодого. За молодим стають дружби, а за молодою – дружки. Священик накладає на голови молодого і молодої віночки, відправляє шлюбну молитву та вінчає їх. Після шлюбу священик бажає молодим Божої ласки, щастя та доброї долі в подружньому житті на многая літа.

З церкви додому молоді повертаються в парі, а за ними дружби з дружками, родина, гості. На подвір'ї молодої їх зустрічають музики. З хати виходить мати молодої і свашки.

*Весілля в с. Радошиці. Шлюб Ганни Чурми і Михайла Тхорика
у церкві св. Дмитрія*

Свашки співають, а потім мати вітає молодих з вінчанням і обходить навколо них з мискою зерна ячменю та обсипає їх на щастя. Після цього староста запрошує всіх гостей до хати. Молоді сідають за стіл на призначене їм місце, а біля них дружби з дружками. Свашки співають жартівливих пісень:

*Позир си, мамусю, на свої діточка.
Вони собі сидят,
Як два голубочка.
Їла би я, їла, але не капуста,
Різанки з розсолом
З миленьким за столом.*

Гості у своїх піснях нагадують, що вже час і обід подавати. Тоді господині приносять за стіл холодні закуски, а пізніше і гарячі страви. Ціпар наливає горілку в келішки (пугарики).

Свашки співають:

*Ціпарю, ціпарю, дай нам ся горівки напिति,
То ми тобі будемо хижу веселити.
Ціпарю, помалючки, трясуться ті ручки,
Малий пугарик маи, і той не доливаи.*

Перше коротке привітання – за щасливе подружнє життя молодих – проголошує староста. Далі п'ють по черзі, гостяться. Дружби весь час підходять до гостей і просять не стидатися їсти, пити. А свашки співають:

*Не будемо їсти, не будемо пити,
Просим молодого, щоб засолодити.*

Вони співають доти, поки молоді не поцілуються.

У перервах між чудовими, веселими лемківськими піснями звучить весільна музика. Після того, як гості пообідали, староста встає, дає поради і настанови молодим, дякує батькам

молодої за гостину. А тим часом дружба замовляє танець для молодих, приспівуючи:

*Дружба я си дружба, така моя служба,
Ви гудаки грайте, молоді гуляйте.*

Всі гості виходять з хати на подвір'я, співають і танцюють. Другий танець дружба замовляє для свашок. Вони танцюють з старостами та іншими поважними гостями і співають:

*Дівча я си дівча, як ружа червена,
Бо я ще не мала свого кавалера.
І ще так не було, і так не бывало,
Жебы гарне дівча фраєра не мало.*

Наступний танець замовляє молодий. Танцюють всі запрошені на весілля та непрошена молодь зі всього села. І так весільні танці та співи продовжуються до пізньої ночі. Вранці гостей ще раз запрошують за стіл. Після гостини староста стукає жезлом по столу і тим нагадує, що слід вже вибиратися, та просить у батьків молоді для молодих благословенства. У той час молоді виходять з-за столу, три рази кланяються і цілуються з батьками та всією родиною. Батьки промовляють: "Ми вас благословимо, діточки, і най вас Пан Біг благословить", а староста молодого дякує батькам молоді за гостину та за добре виховання дочки. Тоді молода прощається з сестрами, братами і всією родиною. Свашки співають:

*Вже бым була їхала, вже бым була йшла,
Але ж із сестрою не прощалася.
Дякую тобі сестро, що навчила косу плести,
Більш не будеш не будеш.*

Дружба підходить до дверей, робить топірцем хрест і виходить на подвір'я, а за ним – староста з молодими. На них чекає

віз, на якому поскладано придане (віно) молодої. Свашки в той час своїми співами показують “скупість” мами молодої:

*Мамусю, мамусю я ваша дітина,
То мі ся належить подушка й перина.
Подушка й перина, корова з телятьом,
Же бым не ходила додому з горнятьом.*

В той же час молодий за придане молодої дає “викуп”. Переважно свашки молодої рахують, що він дав замало грошей і співали йому жартівливих пісень.

*Шкода тя Марисю, шкода тя за нього,
Калап си позичив і лайбик не його.*

Коли вже всі готові вирушати до молодого, мати молодої виносить коровай для батьків молодого, який кладе у скриню, та обходить навколо воза і кропить свяченою водою. Після того староста наказує фірманові вирушати в дорогу.

Як тільки молода пара прибула до хати молодого, першою їх вітає мати молодого і посипає молодят зерном ячменю, щоб вони були щасливі, здорові, багаті все своє життя. Родичі молодого сідають на лаву біля столу, а молоді їм вклоняються і цілують. Приданці знімають з фіри скриню з приданим і заносять до комори, ключ від скрині віддають старшій свашці. За це їм батьки молодого віддячуються горілкою. Потім домотар і батьки молодого запрошують всіх гостей сідати за стіл. Староста бажає молодим щасливого і довгого сімейного життя. Господині приносять холодні закуски та різноманітні страви, а ціпар – горілку для гостей.

Після гостини свашки відправляють молоду з дружками в окрему хату (кімнату) для обряду “почепин”. Посеред хати на лаву кладуть подушки, на яку сідає молода, і тоді свашки поволі знімають з її голови вінок. Хто спритніший і перший з дівчат вихопить з рук свашки вінок і покладе собі на голову

– та скоріше вийде заміж. Замість вінка на голову молодій намагають чепець, а зверху хустку, яку подарував молодий. А тим часом в іншій кімнаті молодий знімає шлюбну сорочку та одягає сорочку від молодої.

Зняття вінка з молодої – це символізує, що вона вже не дівчина, а жінка. Коли свашки відчіпляли молодій вінок, то співали:

*Вчера была дівка під віночком,
А нині невістка під чепочком.
Вчера была дівка заплетена,
А нині юж жена почеплена.
Приймися, вербою, де ти посаджена,
Привикай, невістко, де ты привезена.*

Як тільки закінчилися “почепини”, молода разом з молодим, дружбою, старостою і свашками йшли до річки митися та набрати води, щоб покропити хату і гостей. Після роздачі обрядового хліба стільника, подарунків та обрядового танцю з молодою молоді йшли на відпочинок (покладини) під спів еротичних пісень (співанок) свашок і гостей.

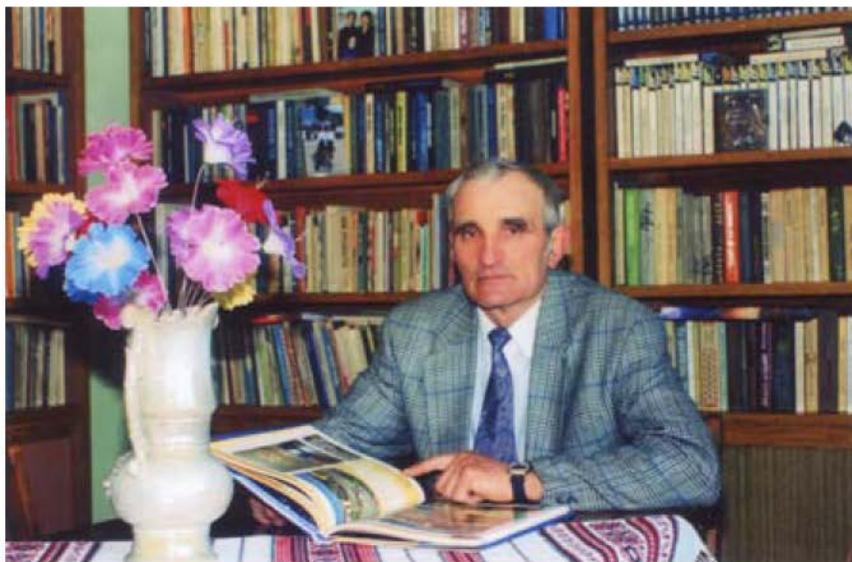
На другий день після весілля молода йшла до церкви на вивід, щоб вимолити в Господа Бога продовження роду. Спочатку у притворі церкви, а пізніше і біля царських врат священник читав молитви, після того молода молилася та поверталася додому. Через тиждень після весілля, в суботу чи неділю, молоді йшли до батьків молодої, звідки вона походила, на поправини.

Останні лемківські весілля в Ославиці відбулися в 1946 році після Різдяних свят на “масниці”. А вже у квітні цього ж року після Великодня, на Провідну неділю, всіх жителів села польсько-радянська влада депортувала і розселила по різних куточках України, що призвело до втрати їхньої етнічної самобутності, а разом з тим до повного занепаду, втрати народних традицій, музичного фольклору.

Петро АНТОНІВ

ГРОМАДСЬКИЙ ДІЯЧ З ОСЛАВИЦІ

На східній Лемківщині у Сяноцькому повіті, що на півдні Польщі, поблизу словацького кордону було прекрасне село Ославиця. Саме у цьому селі в Степана і Юлії Паньків 29 листопада 1941 року народився син Григорій. Батьки були добрими господарями, мали велику господарку і думали, що син продовжить їхні хліборобські традиції, які склались ще з діда-прадіда. Але, на превеликий жаль, йому в Ославиці господарювати не довелося, бо останній етап депортації українців з Польщі зачепив і ославичан. В пам'яті малого Григорія збереглася його вітцівщина у прекрасних луках, горах з буйними лісами, потічках з чистою водою, великих отарах овець і різної худоби, батьківській хаті, залізниці, церкві, в якій його хрестили. Материнську і батьківську любов, опіку та надзвичайно

Григорій Паньків у своєму робочому кабінеті

тепле відношення до нього стрийка Федора і дідуся Григорія він часто згадує і сьогодні.

Все було прекрасно. Здавалось тільки живи, вчися, господарюй. Але не так сталося... Весною 1946 року, після Великодніх свят у суботу пообіді, коли люди були зайняті польовими роботами, велика група польських і радянських солдатів, переодягнених у польську військову форму, при підтримці військової техніки, оточили село, зігнали людей на пляцівку – табір. Вдосвіта на Провідну неділю 27 квітня у найбрутальніший спосіб всіх ославичан від малого до великого погнали за 30 км до м. Загір'я, де була велика вузлова залізнична станція і переселенський пункт. Там, до тижня часу після оформлення відповідних документів, всіх людей, їх речі і худобу завантажили у товарні вагони, платформи та відправили до радянської України у м. Підволочиськ Тернопільської області. Село Ославиця після вигнання людей було повністю спалене.

Від часу татарських нападів українці не знали такої наруги і знущань, як після Другої світової війни від комуністичної польської влади.

А в радянській Україні ославичан чекало:

- непомірно важкий 1946 рік, коли не було чим засіяти клаптик землі;
- праця на місцевих господарів за 9-й – 10-й сніп;
- отримані хати в багатьох випадках без вікон, дверей і стелі були непридатні для проживання;
- перша холодна зима і голод 1947 року;
- вимушена грошова позика, яку потрібно було в 10-кратному розмірі повернути;
- “уповноважені” і “фінагенти” районного та обласного рівнів, які наводили страх на бідного селянина, погрожуючи йому конфіскацією майна і Сибіром;
- колективізація 1947 -1949 років;
- “трудодень”, на який треба було важко працювати і майже нічого не заробляти;
- приниження, безправ'я, почуття меншовартості;

– поступове зникнення мови, обрядовості, побуту, традицій, культури.

Але наші люди вистояли, тому що, як пишуть дослідники Олексій Торонський і Юліан Тарнович, вони “народ здібний, підприємливий, хвацький і чесний, що очі бачать – руки роблять. Вдача загартована, тверда, рішуча та статечно розважна. Любить терпіти, але біда тому, хто його кривдить”.

Дійсно, перші роки перебування в Україні були дуже важкими для сім’ї Паньків. Спочатку вона знайшла притулок у селі Качанівка, а потім у селі Заднишівка Підволочиського району Тернопільської області. Жили в хаті, в якій не було ні вікон, ні дверей, та навіть комина, але на другий рік домоглися отримати інше житло, яке більш-менш влаштувало сім’ю. З 1948 до 1955 року Григорій навчався у Заднишівській семирічній школі, а в 1955–1958 роках – у Підволочиській середній школі. Після її закінчення працював слюсарем у Підволочиській РТС.

В 1960 році поступив на навчання в Кременецький державний педагогічний інститут на фізико-математичний факультет, який успішно закінчив у 1965 році. Протягом 1965–1967 років працював вчителем фізики в середніх школах Бережанського, Бучацького і Монастириського районів.

З 1968 до 1970 року проходив військову службу в радянській армії на посадах офіцерського складу. Закінчив військову службу у званні капітана. Після демобілізації з війська працював викладачем фізики і електротехніки Підволочиського профтехучилища, а згодом – одинадцять років заступником директора з навчально-виробничої роботи. За цей час в училищі було значно зміцнено навчально-матеріальну базу: побудовано чотириповерховий навчальний корпус, два гуртожитки, спортзал, їдальню, майстерні, актовий зал, бібліотеку, книго-сховище, гаражі та інше. Це дало змогу покращити навчально-виховний процес і готувати висококваліфікованих робітників – будівельників для народного господарства країни.

З 1992 до 1998 рр. п. Григорій першим у Незалежній Україні займав посаду завідувача відділу освіти Підволочиської

райдержадміністрації. Звичайно працювати йому було нелегко. Утворилася нова держава, приймалися нові закони, мінялися навчальні плани і програми, підручники, методи виховної роботи, вводилися нові предмети, зменшувалося, а згодом і припинялося фінансування навчально-матеріальної бази шкіл і позашкільних закладів, заробітна плата працівникам освіти не видавалася, що приводило до бунтів, пікетувань, страйків і великим незадоволенням владою.

Всі ці негаразди та багато інших проблем потрібно було негайно вирішувати. І вони вирішувалися Григорієм успішно без припинення навчального процесу, а відтак відділ освіти Підволочиського району на цей час був визнаним кращим в області. З 1999 року до виходу на пенсію працював головним спеціалістом з використання матеріально-технічних та енергетичних ресурсів Підволочиської райдержадміністрації.

Пан Григорій бере активну участь у культурно-громадському житті Підволочиського району. Протягом двадцяти років очолює районну організацію Всеукраїнського товариства "Лемківщина". Під його керівництвом організовуються поїздки лемків та членів їх сімей у Польщу для відвідання рідних сіл, лемківських музеїв у Зиндрановій, Сяноку, упорядкування цвинтаря в с. Ославиця, відновлення могил та інших святих місць краю. Колективи художньої самодіяльності районної організації ВУТЛ беруть участь у всіх Всеукраїнських фестивалях лемківської культури "Дзвони Лемківщини", які проводились у Гутиську, Монастириську, а також у Ждині (Польща).

Особливу увагу Григорій приділяє молодому поколінню, вишукує таланти, організовує їх виступи у різних конкурсах і фестивалях, а також заходах, що проводить ВУТЛ. Крім того, він зібрав багато відеофільмів, компакт-дисків, книжок та журналів українською та іноземними мовами, більше двох тисяч фотографій про історію, життя, побут, культуру, національно-визвольний рух і трагедію депортації українців з Польщі. В його домашній бібліотеці налічується біля п'яти тисяч книжок.

Протягом багатьох років пан Григорій очолює Підволочиське районне Братство святого апостола Андрія Первозваного, яке у 1990 році було найчисельнішою громадсько-релігійною організацією, що мала великий вплив на всі сфери життя району. Саме з ініціативи Братства було освячено наріжний камінь Собору Єднання християн Заходу і Сходу блаженної пам'яті Святійшим Мстиславом. Треба було мати велику віру в Бога, глибокі переконання у святу справу, мужність і далекоглядність, щоб в час міжконфесійного розбрату, у період горезвісних реформ, масового зубожіння людей почати будувати величний храм, який сьогодні став окрасою всього Галицько-Подільського регіону.

Пан Григорій дуже любить спорт. Був багаторазовим чемпіоном Тернопільської області з волейболу, володарем кубка Львова з волейболу у 1963 році, брав участь у багатьох республіканських змаганнях у складі збірної команди області. За досягнуті спортивні успіхи та активну участь у громадському житті комітет з фізичної культури і спорту при райвиконкомі неодноразово визнавав його кращим спортсменом району.

Ще з шкільних років він займається фотографуванням, і в цій галузі мистецтва досягнув певних успіхів. Його світлини були поміщені у багатьох книжках, журналах, газетах, які розповідали про минуле і сучасне життя нашого народу.

У Підволочиському районі про пана Григорія кажуть: “Майстер – золоті руки”. Він добрий столяр, слюсар, муляр, штукатур. Його дружина Галина, яка за освітою вчитель, завжди є доброю порадицею та берегинею сім'ї. Разом вони виростили та виховали трое дітей у християнських традиціях. Пана Григорія нагороджено багатьма державними і відомчими нагородами, та орденом Святого Рівноапостольного князя Володимира Великого III ступеня УПЦ Київського Патріархату.

Отакій він, Григорій Паньків, наш земляк з Ославиці.

Ірена ТАВПАШ

ЛЕМКІВЩИНА В НАШОМУ СЕРЦІ

Рідне село нашого діда Андрія Тавпаша, Святкова Велика, розташоване майже в центрі Лемківщини, в середині

Група святков'ян, які після депортації проживають в Калуші та Львові, біля пам'ятного знака-каплички, де було обійстя родини Тавпашів. Липень, 2007 р. Верхній ряд зліва направо: Решетар Михайло, Ханас Параскевія, Нагловська Ольга, Тавпаш Андрій, Шевчук Розалія, Шевчук Микола, Тавпаш Юрій з дочкою Маргариткою-Софійкою; нижній ряд зліва направо: Тавпаш Анна, Нагловський Володимир, Дрань Михайло, Дідошак (Шевчук) Ольга, Качмарчик (Грацонь) Юля, Грацонь Іван

теперішнього Магурського державного парку під горою Марешкою. Село розкинулося вздовж річки Свіржівки (впадає в річку Вислоку) із заходу до південного сходу у котловані гір Колянин, Остреша, Магури, Майдан, Марешка, Угерес та Кичера. Сусідні села – Свіржова Руська, Бортне, Волівець, Святкова Мала, Котань, Крамна, Дошниця, Явір'я. Святкова Велика є одним із найстарших сіл, що існували в Карпатах уже в XIV столітті. Йому більше 500 років. Як пишуть історики, люди на цих землях проживали ще з кам'яної доби (з діда-прадіда).

У нашій пам'яті завжди залишається образ цього чарівного, квітучого гірського краю, що його доповнюють дзвінки мелодії птахів, дзюркотіння потічків і шум річок, кришталево чисте повітря, насичене запахом трав, ароматом ялиць, смерек – захоплююче різнобарв'я природної краси.

Ми дуже любимо Лемківщину, рідне село нашого дідуся, завжди піднімаємося на гору Ділик, звідки видно і все село, і довколишні гори, які дідо символічно розподілив поміж нами.

Щоразу, приїжджаючи до Святкови Великої, ми, внуки, відчуваємо дуже сильну енергетику цього краю. Тут відчуваєш затишок, спокій, ніби вдома, хоча ми народилися і виростили в Україні, у Львові. Духовний зв'язок з цим селом, як і в діда, властивий і нам, що передалося на генетичному рівні. На все життя ми запам'ятали день відкриття пам'ятного знака – каплички, на місці, де рідна земля всіх поколінь Тавпашів. Тут їхня пам'ять. А пам'ять, як відомо, не вмирає. Цим пам'ятним знаком родина Тавпашів засвідчила людям і світові про свою духовну присутність у цьому куточку землі, відібраної в лемків. На пам'ятному знаку – капличці – викарбувано: **“З незгасимою любов'ю до рідної землі родини Тавпашів і Грацонів”** (2005 р.). Цей пам'ятник є свідченням нашої присутності, вічної пам'яті про місце зародження нашої великої родини, пам'ять про традиції та культуру. На службу Божу з нагоди посвяти пам'ятника зібралися всі сьогоденні мешканці села та сусідніх сіл. Була чудова сонячна погода. Священик в проповіді сказав: “Подібні каплички потрібні тим, хто тут жив, хто

живе тепер, хто буде жити в майбутньому”. Після служби Божої надійшла хмарка і дощик з неба посвятив нашу капличку. (А може це наші прародичі, які там, на небесах, подали знак, що ми зробили правильно, увіковічнивши пам’ять роду). Це незабутня мить.

Під час кожного приїзду в рідне село ми з великою родістю ловимо пстругів, підгодовуємо серни, збираємо ягоди, гриби.

* * *

Двоє наймолодших онуків Андрія Тавпаша – Маргарита-Софія Тавпаш (31.12.1998 р.н.) та Андрій-Нестор Тавпаш (19.09.2000 р.н.) – навчаються відповідно у 9-му та 8-му класі Львівської лінгвістичної гімназії. Вивчають шість іноземних мов: англійську, німецьку, французьку, польську, чеську та російську. Вісім років займаються великим тенісом. Переможці багатьох тенісних турнірів. Їх спортивна колекція налічує 15 кубків (за перше місце) та 25 медалей. Маргарита – кандидат в майстри спорту України, чемпіонка Львівської області серед дівчат до 16 років. Входить до ста найкращих тенісисток України.

Тавпаші і серни. Святкова Велика. Липень, 2013

Сім років онуки займаються східним єдиноборством Айкідо. Більше 10 разів підтвердили свою майстерність, здавши кваліфікаційні іспити. Готуються до здачі на перший Дан ...

Люблять також малювати, грати в шахи, плавати, а також сноуборд та ковзани, і особливо люблять подорожувати. Щорічно з великим задоволенням разом з дідом відвідують Лемківщину. Найулюбленіший час – це друга половина липня, коли у Ждині в Польщі проходить Лемківська “Ватра” та відвідується рідне село Святкова Велика. Участь у фестивалі поєднується з гірськими прогулянками, катанням на велосипедах, риболовлю та сімейним вогнищем, де дідусь ділиться спогадами свого дитинства. Після “Ватри” традиційно вся родина їде в Краків – досліджувати його маленькі старовинні вулички. Проте рідне місто Львів не зрівняється ні з чим. Особливо його дивовижна історія, архітектура, смак улюбленого шоколаду, пампухів та доброзичливість львів’ян.

Дуже сподіваємось, що Україні вдасться приєднати до себе Євросоюз, і в такий спосіб воз’єднати лемківські землі по всій Європі без кордонів. І, можливо колись, почнуть відновлюватися лемківські хати на закинутих обійстях та знову повернуться нащадки розпорошених лемків до рідного краю ... Домів.

М. КУЗЯК-ШЛЯНТА

КАМЕНЯРСТВО В БОРТНІМ

У східній частині Лемківщини, в Горлицькому повіті, знаходиться село Бортне (Польща). Воно зникло з географічної карти, як позникало багато наших сіл, воно існує, правда, довжина села не 7 км, і не заселяє його 176 господарських родин, а 40 родин, які вернули на свої батьківські землі, відкупили їх і загосподарювали. В селі залишилося дві церкви. Греко-католицька збудована в 1842 р., в ній – музей. Православна працює. Збудована 1930 р. Школи нема. А гори? Вони невеселі,

неспівучі. Нині по горах вовки виють, – то заслуга сталіно-польської влади.

В Бортнім з давен-давна розвивалося каменярство (з архіву) міста Краків і Біг (Бич) запрошували бортнянських каменярів оздоблювати кам'яниці-будинки. В селі була місцевість, звана Магурич. В тому Магуричі обробляли той камінь, який на той час мав свої цінності. З него виробляли хрести надмогильні і придорожні, будували каплиці. З побутових речей – жорна, якими мололи хліб насušний і дурбаки, якими гострили коси і ножі. Без дурбака господар не накосив ні зерна, ні сіна. З далеких і близьких сіл приїздили люди і робили замовлення. Та не подобалось то каменярство в Бортнім полякам з польського села Дзвогіче, там теж обробляли камінь, але не мали збуту, бо він був гіршої якості. Вирішили знищити в Бортнім каменярство, – спалити керівника каменярства в жорстокий нелюдський спосіб.

Керівником був в той час мій дідо Іван Дуканич. Поляки прийшли вночі, облили хату з чотирьох сторін нафтою, запалили. В хаті спало 10 чоловік. З них 8 дітей. Згоріло все: спеклась худобина, та найгірше витягнули з-під лавки мертвого шестирічного хлопчика в обнімку з котом. То була жахлива трагедія, яку дідо з бабунею мусіли пережити. Шестеро дітей розібрала рідня. На спалениську остались дідо з бабунею і 15-літнім сином Михайлом. Михайло ходить по згарищі сам не свій, просить: “Няню, купте мені шифкарту, поїду в Америку, дашто зароблю і Вам поможу, бо осталося одно згарище!”. Дідо: “Хлопче, не в твої роки в Америку!”

Та хлопець марнів на очах, дідо боявся за розсудок дитини, рад – не рад, купив шифкарту, і Михайло в домотканій гунзі їде в далекий світ – Америку. Приїхав в Нью-Йорк. Ні одягу, ні грошей, ні знайомих і мови не знав. Блукав по вулицях брудний і голодний. Американські діти кидали на нього різну погань і кричали – групог – дикар! На ту жалюгідну картину натрапив наш чоловік зі Ждині (де тепер відбувається Лемківська Ватра). Глянув – наш загнаний хлопець! Американських дітей

розігнав, а Михайла питає: “Де ти тут такий взявся?”. Михайло розказав. Чоловік став і думає, як хлопчині допомогти? Наших людей було ще мало. Але згадав – є жид-швець з Лемківщини. Пішли до Гершка. Жид вислухав і згодився оставити Михайла в себе, а Антон зі Ждині оплатить все. Антон приніс гроші, але Гершко грошей не взяв. Оставив Михайла в себе. Буде йому помагати при обуви. Антон втішився, а Михайло був вдячний тим людям, що помогли в тяжку мінуту життя.

Згодом пішов в школу. Не скоро став майстром – механіком на фабриці. Стягнув в Америку чотири сестри і двох братів. Діти підробили, помогли дідові грішми і дідо збудував хату. Після спалення дідо від каменярства відійшов, тяжко доживав вік, помер 1919 року. Каменярство в Бортнім продовжувалося до 1939 р., правда, вже не в широкому темпі, бо епоха каменю відходила. Та вічний камінь, він не горить.

*Ольга ДЯДИНЧУК,
Завідувач музею-садиби родини Антоничів*

МУЗЕЙ-САДИБА РОДИНИ АНТОНИЧІВ

За 50 км від Львова розташувалося мальовниче, найбільше в прикордонному Мостиському районі, село Бортятин. Тут у колишній плебанії проживав з 1928 по 1937 рік разом зі своїми батьками молодий талановитий поет Богдан-Ігор Антонич.

У пам'ять про велику і світлу постать 8 жовтня 1989 року у приміщенні плебанії була створена кімната-музей Богдана-Ігора Антонича, а 25 жовтня 2009 року, до 100-річчя від дня народження поета, урочисто відкрили музей-садибу родини Антоничів. Цей ювілей святкували на державному рівні: був Указ Президента Віктора Ющенка, випустили ювілейну монету та відбулося погашення марки. На відкритті музею виступив міністр культури і туризму України Василь Вовкун, а також представники творчої інтелігенції.

Особливо багато праці вклали у створення музею директор Львівського музею історії релігії З. Білик, голова Мостиської райради А. Вербаускас, голова Борятинської селищної ради О. Павлів, голова оргкомітету Р. Лубківський.

У п'яти просторих кімнатах розмістилась експозиція музею. Створювали її працівники Львівського музею історії релігії, філією якого є музей-садиба. На стендах і вітринах – документи, листи, світлини, що розповідають про життя і творчість поета, про родину, в якій він зростав, про його малу Батьківщину – Лемківщину, про село Борятин, в якому жив і творив. Етнографічна колекція музею, давні побутові речі, які подарували жителі села, дають змогу показати побут, час, в якому зростав Антонич-поет.

Усі, хто відвідував музей, залишали свої записи в Книзі відгуків. Зараз ця книга є експонатом музею. У ній, зокрема, є запис художника і поета Святослава Гординського, близького друга Антонича, який ілюстрував його твори. Гординський

Музей-садиба родини Антоничів

відвідав Борятин у 1991 році і написав: “Тішуся, що зміг повернути творчість Антонича Україні”. Тоді він привіз в Україну рукописи поета і передав у Львівську наукову бібліотеку ім. В. Стефаника, де вони тепер і зберігаються.

І село Борятин виколисувало поета Богдана-Ігоря. Приїзд молодого Антонича до Борятини завжди був і цікавим, і святковим для сільської молоді. Поет приїжджав до села лише влітку, оскільки навчався у Львівському університеті, тому проживав у Львові. Богдан-Ігор Антонич у листі до знайомого у липні 1934 р. нарікає, що мусить із редакційних справ сидіти у Львові: “За цих півтори місяця був би на селі написав не один новий вірш, тут не постало зовсім нічого нового. Знеохочений, лютий за змарнований час, виїжджаю вкінці на днях до себе на село” [З книги Ігоря Калинця “Знане і незнане про Антонича”, с. 107].

Меморіальних речей родини збереглося мало, оскільки за тодішньої радянської влади на плебанії була розміщена сільська рада, тому усе, що мало відношення до греко-католицької церкви, знищувалося. Збереглися родинні альбоми Антоничів, в яких не виявили жодної фотографії – символічне свідчення випробувань, втрат, лихоліть воєнних та окупаційних років, що довелося долати сім’ї, металеве розп’яття, книга “Літургікон” 1866 р., яку тримав в руках парох отець Василь, сімейне фото та віднайдену фотографію отця-семинариста.

Маємо в музеї запис спогадів п. Ганни Войціцької про її зустріч із Антоничем у Борятині. Вона була близько знайома з поетом, на п’ять років молодша від нього. У цих спогадах, зокрема, описана нещаслива доля батьків поета, які втратили свого єдиного сина, а також доля його нареченої Ольги Олійник.

Пошукова робота музею полягає в тому, щоб розкрити багатство краю, в якому народився поет, його мову, пісню, звичаї. Допмагають нам у цьому лемки, які співпрацюють з музеєм-садибою: співачка, лауреат Шевченківської премії

Марія Байко, члени Фондації дослідження Лемківщини (голова П. Гандяк), члени Львівської обласної організації Всеукраїнського товариства “Лемківщина” (голова С. Майкович), члени Світової Федерації Українських Лемківських Об’єднань (голова С. Федина), “Молода Лемківщина”.

Музей – це краса села. Зібрані в музеї речі побуту, давні світлини, документи стають тією ланкою, що єднає нас з минулим. Увійшовши в зали музею, відвідувач ніби потрапляє у часи, що давно пройшли, переймається проблемами минулого, захоплюється подіями минулого, від яких інколи стає щемливо на серці. У музеї проводяться різноманітні заходи: виставки, лекції, майстер-класи.

У музеї-садибі родини Антоничів двері відчинені усім, хто хоче чогось навчитися, щось цікаве побачити. Сюди їдуть люди не лише з України, а й із Польщі, Словаччини, Росії, Бельгії, вони просто хочуть побачити місце, де жив поет, пройтися тими стежками, якими ходив він, відчути дух Антоничів.

Львівські лемки у музеї-садибі Антоничів

Завітайте і Ви до нас, доторкніться серцем і душею до того місця, де перебував славний син Лемківського краю, який оповів нам, що “народився Бог на саях у лемківським місті Дуклі”.
Наша адреса:

Львівська область, Мостиський район, с. Бортятин,
тел. 0977371128

Інформація для відвідувачів:
Музей працює з 9 до 17 години
Вихідні дні – неділя, понеділок.

*О.Р. Фабрика-Процька,
доцент ПНУ ім. В. Стефаника*

“МУЗЕЙ РОДИННИХ ПРОФЕСІЙ” РОМАНА ФАБРИКИ ЯК ФАКТОР ЗБЕРЕЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Музей родинних професій – ці три слова виблискують карбованою міддю над вхідними дверима відкритого та освяченого 13 вересня 2005 року нового музею на Прикарпатті. Автор ідеї, проекту, дизайну та численних експонатів заслужений журналіст України Роман Фабрика. Відомий далеко за межами Прикарпаття репортер тривалий час виношував ідею відкриття такого музейного осередку. У спеціально побудованому його руками невеличкому приміщенні на подвір’ї п. Роман зібрав символи 150 родинних професій за останні 200 років, а відкриття свого дітища приурочив до сторіччя з дня народження матері, Анни Андріївни. У будівлі знайшли свій притулок сотні пристроїв, інструментів, апаратів, механізмів, численні атрибути багатьох професій, а також предмети побуту, домашнє начиння.... Не один рік збирав, лагодив, реставрував Роман Михайлович з метою збереження цих реліквій для наступних поколінь не лише його великої родини, але й для широкого загалу відвідувачів цього оригінального музею.

У великій родині журналіста, здебільшого, були ремісники – добрі газди, майстровиті люди, які уміли “з нічого зробити щось”, змайструвати воза і підкувати коня, збудувати будинок, викопати криницю... Вони були не просто умільцями, а справжніми інженерами-винахідниками. Серед його родичів – багато вчителів, музикантів, є військові й суднобудівники, правоохоронці, хлібороби, лікарі, ковалі, банкіри, прачки, чимбарі, римарі, співаки, ветеринари, пасічники, пожежники, лісоруби, кіномеханіки, фотографи, агрономи, зоотехніки, кравці і навіть ворожка....

Відомий прикарпатський журналіст за своє життя опанував чимало професій. Починав трудову діяльність шахтарем у Воркуті (про цю сторінку його біографії у музеї нагадують лампа і шахтарська шуфля). В армії вивчився на авіаційного механіка – про це в музеї нагадує висотомір з літака. Є й кінопроектор – свого часу працював кіномеханіком. Журналістськими стежками Роман Михайлович мандрував понад сорок років. Був ліцитатором і весільним тамадою. Останні два десятиліття лауреат численних премій, працював власним кореспондентом Укрінформу. В Івано-Франківську започаткував місцеве телебачення. За експонатами його музею можна простежити й еволюцію журналістики: ручка з пером і чорнильницею-невиливайкою, звичайні авторучки, кулькові ручки, фотоапарати, диктофони, друкарські машинки різних років, комп'ютер.

“Найдорожчі для мене експонати – це Медаль материнства та орден “Материнська слава” моєї матері, – розповідає Роман Михайлович. – У сім'ї було семеро дітей. Батько був залізничником. Загалом у родині понад 250 років “залізничного стажу”. Є тут і родинна колиска, яка виколисала більше ста немовлят, колекції сімейних годинників, ключів, монет, нагород.

Збирати експонати господар почав давно. Найцікавішим з них вважає пристрій для обжарювання та перемелювання кави зерен ще з часів Австро-Угорщини. Серед експонатів

представлено відреставрований плуг і борону, старовинну прялку і керамічний посуд, ковальські інструменти і художнє ткацтво, жорна тощо. А найважче, зізнається, було розшукати старий плуг, адже девіз музею “Від плуга до ком’ютера”. Від усього, що представлено в експозиції, віє добрим українським духом, батьківським і материнським теплом.

Збудував музей Р.Фабрика самотужки, без допомоги влади, спонсорів, добровольців. Працьовиті руки і власні пенсійні кошти. Цим музеєм він хотів зробити своєрідний пам’ятник своїй родині, розповісти і показати символами про їхні професії, чим займалися, з чого жили. “Час не стоїть на місці. Онукі, правнуки, сподіваюсь, поповнять експозицію, можливо, її розширять приміщення самого музею. Адже з плином часу ці сімейні реліквії – речі, які називаємо старожитностями, що десятиліттями слугували людям, набувають особливої цінності. І, повірте, не як антикварні, а тому, що зберігають у собі дух попередників, живу пам’ять про дідусів і бабусь, батьків, братів, сестер...”, – зазначає Р.Фабрика.

Родина, родина, від батька й до сина, від матері – доні тепло передай.... Цей музей – скромний дар попереднім поколінням трудівників-ремесників і тим, хто нині своєю невтомною працею продовжує естафету творення.

Про музеї державні чи приватні краще не розповідати, а їх відвідувати. Тож скористайтесь нагодою, щоб віч-на-віч зустрітися з речами, предметами, інструментами колишніх і нинішніх ремесників, науковців, інженерів, символи професій яких зібрані у цьому оригінальному міні-музеї, що в Івано-Франківську по вулиці Київській, 6-А.

*Ярослава ВЕЛИЧКО,
член Національної спілки журналістів України,
відмінник освіти України*

ЖИВА ВОДА РІДНОГО КРАЮ

Йосип Мілянич: “Щоденно дякую
Всевишньому”

У селі Сільце Підгаєцького району на Тернопільщині живе відмінник народної освіти України, колишній багаторічний директор школи Йосип Мілянич. Незважаючи на поважні літа, він добре пам’ятає і своє далеке дитинство, і навчання в учительській семінарії, і фронтові дороги Другої світової війни, і насильницьку депортацію з рідних лемківських земель. Його спогади – це не тільки документальне свідчення великої трагедії лемків, вони – як мальовничі акварелі, як лемківська пісня, як велика поема про долю переселенців.

Йосип Мілянич

Народився Йосип Мілянич 7 квітня 1927 р., на саме Благовіщення (може, тому й перебуває під опікою Всевишнього), в мальовничому Щавнику на Лемківщині – на тому неповторному клаптику української землі, який жорстоко відібрали в нас агресори. Про своє село розповідає з величезною любов’ю і невимовною тугою:

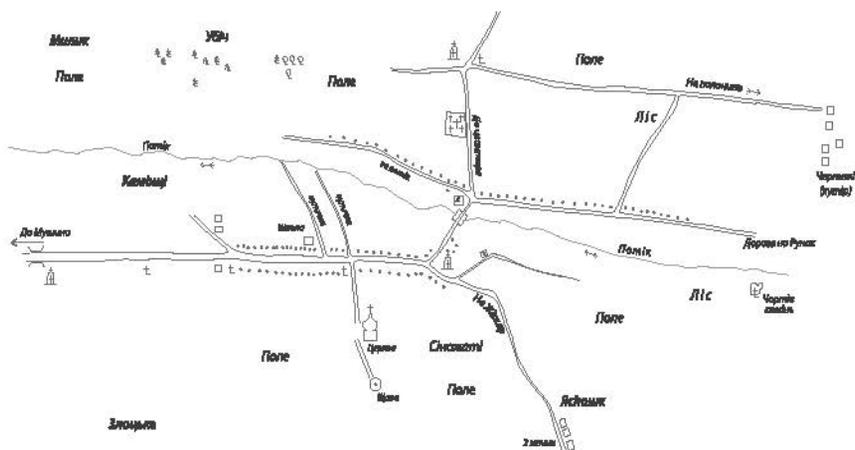
– Лише сімнадцять неповних літ прожив я у Щавнику, а й досі пам’ятаю рідне село, кожну хату і кожен закуток, церкву, капличку, школу... Разом із приятелем Михайлом Гриценяком, теж вихідцем із Щавника, ми записали по пам’яті всі двори з їхніми мешканцями і склали схему села.

Як нині бачу: в долині між горами срібною стрічкою дзюркотить потік, а вздовж нього на два кілометри розкинувся наш

Щавник... Потік із кришталево чистою водою впадав у ріку Попрад, за якою вже була Словаччина. Чудовий краєвид гір, вкритих зеленими лісами, завершувала гора Яворина (1016 м.), яка домінувала над усією околицею. Коли виникло наше село, ніхто не знав, але про те, що воно дуже давнє, свідчать згадки, що його жителі, як і всіх інших довколишніх сіл, щороку возили данину галицьким чи перемиським биричам у Тилич. Назву селу, за переказами старожилів, дала чудодійна вода “Щава”. Могутнє її джерело напоювало досхоchu всіх щавничан і тисячі туристів та гостей, що прибували з країн Європи і навіть Африки лікуватися чи відпочивати у ці мальовничі курортні місця.

Щавник був чисто українським селом. Лише мельник та лісничий були поляки, а також жили тут циган-коваль та єврей-корчмар. У нас була типова лемківська дерев'яна церква, збудована в 1846 році, гарна нова початкова школа. В останні перед війною роки в селі збудували читальню “Просвіти”.

Було в Щавнику близько 130 господарств. Селяни займалися в основному землеробством і тваринництвом. У кожного господаря був кінь і два-три вози для різних робіт, по кілька корів і вівці. Овець та волів ціле літо випасали на полонинах.

Картосхема села Щавник (відтворив по пам'яті Йосип Мілянчик)

Село мало два млини, тартак, фолош (били сукно), олійню і дві невеликі крамниці. У нас жили вмілі пасічники. Шавничани підробляли також на вивозі ліса і дров, а жінки, дівчата і діти влітку у вільний час – на збиранні грибів, яфін (чорниць) та малини, які збували курортникам.

Лемки шанували і любили свої старовинні звичаї і обряди, пісні, жарти і вчили цього дітей, прищеплюючи їм любов до рідного краю, до праці. Дуже весело проходили в селі зимові вечори. В кількох хатах влаштовували вечірки: окремо старші жінки, окремо молодиці, окремо дівчата. Пряли льон, вишивали, в'язали, співали, розповідали розмаїтості. Хлопці організовували різні похідні вистави, переодягалися в баранів, козлів та інших дійових осіб і за вечір відвідували всі вечірки. В гарну зимову погоду молодь на кількох санях без коней влаштовувала катання. Всі вечори, крім посту, проходили зі співом. Хлопці з піснями йшли через усе село, часто зупинялися коло хат, де були гарні дівчата. У літні неділі молодь виходила зі села на полонини. Улюбленим місцем відпочинку були карпатські вершини: Пуста та Яворина.

“У нас було велике бажання вчитися”

– У рідному селі я закінчив початкову школу, – продовжує розповідь старенький лемко. – Навчання провадилося польською мовою. З осені 1939 року школа стала українською. Повернувся в село вчитель-українець Іван Пилипчик, якого 1935 року поляки звільнили з роботи. З'явилися українські підручники, книжки, газети. Свідомий селянин Михайло Ладна давав мені читати дитячий журнал “Дзвіночок” та іншу українську літературу.

У нас було велике бажання вчитися. І коли 1940 року в курортному містечку Криниці відкрили Українську учительську семінарію, туди вступило 11 моїх односельців, серед них і я. Вчилися з великими труднощами, бо не було підручників, все доводилося конспектувати.

Важким тягарем на плечі народу лягла війна. Вже через кілька днів після її початку гітлерівці зайняли лемківські

Посвідчення учня Української учительської семінарії Йосипа Мілянича

терени (окупація тривала від осені 1939 року до січня 1945-го). Непосильні побори і важкий гніт зазнали лемки. Німці забирали на контингент усе, що вироблялося в селянському господарстві. Із трьох років навчання в семінарії лише півтора року я жив у бурсі, а других півтора винаймав квартиру, бо так було дешевше. З дому зі страхом (бо німці перевіряли клунки) час від часу привезуть, що можуть – грудочку сира, трошки масла чи крупи. Тим, котрі жили на квартирі, давали хліб на талони. Студенти ходили в одязі з домашнього полотна і сукна. Пригадую, як ми в бурсі знайшли кусок лінолю, порізали на куски і підбивали дерев'яні черевики.

Мені і товаришам з околиць Криниць було порівняно легше, бо щосуботи ходили додому. Значно важче було студентам із Перемишчини, Сяніччини, Горлицького та Ліського повітів. Ми завжди ділилися з ними, чим могли. Лемки щедрі люди.

Важкі це були роки. У батьків не вистачало грошей, щоб платити щомісяця по 30 золотих за навчання і 30 золотих за бурсу. Із жалем я думав про те, як втриматися в семінарії, бо батько не раз, при всьому бажанні дати синові освіту, казав, що не може продати все майно, щоб вивчити мене одного. Доводилося під час вакацій підробляти, щоб заплатити за навчання.

Голодні, погано одягнуті, ми з великим завзяттям здобували освіту рідною мовою, прагнули стати педагогами. Семінарія відкрила нам очі у світ. Про рівень наших знань свідчить те, що після переселення в Україну ми майже всі продовжили навчання у високих навчальних закладах...

“Трохи більше, ніж за два місяці, на фронті загинуло одинадцять щавничан”

– 1944 рік. Нестримно наближався фронт. Учительську семінарію закрили. У січні 1945-го на Лемківщину прийшла Червона армія Одразу почалися арешти українських патріотів, – продовжує розповідь Йосип Адамович. – Із Щавника заарештували 7 осіб. Всі вони відбували покарання в таборах на Уралі, в Свердловську. А вже в лютому – березні почалася мобілізація в армію. Мене, як і інших односельців, взяли на війну, хоч тоді ми були громадянами Польщі. Мені було тільки 17 років. Аж після демобілізації довідався, що, виявляється, ми були “добровольці”.

На п'ятий день я вже був на фронті – в Чехії, під Моравською Остравою. Не знав російської мови, зовсім без військового вишколу. Та й не тільки я. Такими були сотні, а може й тисячі. І не дивно, що так багато загинуло. Мене врятувала Божа Мати і мамина щира молитва. Про нас радянські вояки говорили, що ми прибули “под кінець війни спасать свои бандеровские шкуры”. А нас, із 30 мобілізованих щавничан, за кілька березневих днів, квітень і травень загинуло одинадцять, а семеро були тяжко поранені.

В армії на ходу я закінчив школу молодших командирів. З боями дійшов до Праги. А потім, від 1 червня до 20 липня, вся

70 гвардійська стрілецька дивізія, в тому числі 205 стрілецький полк, в якому я служив, пішки повертався додому. Це була виснажлива дорога з постійними мозолями на ногах, мокрою від поту гімнастеркою, невиспаними ночами.

“Галичина – не чужий для нас край”

– Найперше, чого ми хотіли, – це знайти свої родини. Їхали зі Станіслава на захід, а назустріч нам, на схід – ешелони переселенців. Щоб не розминулися зі своїми, уважно стежили за зустрічними товарними поїздами і кричали з усієї сили: “Яке село? Куди їдете?”. Люди криком відповідали, але гуркіт ешелонів заглушував відповіді, – з боєм продовжує спогадити пан Йосип. – У Ходорові наш поїзд зупинився і ми пішли розглядати станцію. На одному з вагонів великими буквами було написано крейдою “Щавник”. Там я зустрів наших сусідів Тирпаків, які розповіли, що їдуть у Кіровоградську область, а моїх батьків тут нема, бо вони записалися в Галичину.

8 чи 9 серпня я добрався до Нового Санча. Мене вже чекали, бо хтось з однополчан повідомив, що я живий і їду додому. Батьки з усією родиною вже були у вагоні товарняка. Вони розповіли мені, як поляк, що зайняв нашу хату, вирвав з маминих рук ключі, не дав виїняти з печі ще недопечений хліб, штовхнув у груди і з криком: “Забирайся швидше!” виштовхав з хати; як вони, прощаючись, цілували рідну землю, церковцю і школу, дерева в саду, хату, дорогу, як востаннє напилися зі збанка цілющої щави.

Коло нас зібралося багато людей, вони хотіли почути, що я про це думаю. А що я міг сказати? Тішило тільки одне – ми їдемо недалеко. Згадав своїх учителів і уроки історії: Галичина – не чужий для нас край, може, колись повернемося...

У переселенському комітеті запитали, куди саме хочу поїхати. На стіні висіла велика адміністративна карта України і мені на очі потрапили Бережани. Я згадав, як у Криниці ми співали стрілецьку пісню “Як з Бережан до кадри...” і вибрав це подільське місто. Ешелон рушив у Тернопільську область.

Розвантажили нас у Потуторах, бо далі залізнична колія була зруйнована. Ми дуже зраділи воді Золотої Липи. Напоїли худобу і самі помилися від чорного залізничного пороху.

Наша родина, як і інші сім родин переселенців, оселилися на Угринівському хуторі Казимирівка за 5 км від Підгаєць. Працьовиті і дружні лемки швидко обжилися. Нашій дружбі і взаємодопомозі заздрило місцеве населення. Старші люди із заходом сонця думками та молитвою линули на Лемківщину, а молодь пішла вчитися.

“Щасливий, що перед моєю школою майорить рідний синьо-жовтий прапор”

З червня 1946 року Йосип Мілянич почав вчителювати. Спершу був завучем школи на великому хуторі. Паралельно заочно навчався в Бережанському педучилищі. Викладав німецьку мову, а після закінчення Івано-Франківського педінституту – історію. Працював директором семирічки у Носові, та невдовзі його звільнили за організацію і участь в релігійному похороні матері однієї вчительки. Через рік поновили на посаді директора, але вже в сусідньому селі – Бокові. І то тільки тому, що ніхто не хотів працювати у віддаленому від району партизанському селі – там, як і в інших селах на межі з Івано-Франківською областю, найдовше (до 1960 року) діяло підпілля УПА. А з 1959 р. аж до виходу на пенсію працював директором Сільцівської восьмирічки.

Наполегливому лемку вдалося згуртувати дружний колектив педагогів, запалити в учнів жаду знань, зацікавити громадською і суспільно-корисною роботою, побудувати нову школу. Для цього використав вроджену кмітливість і, як тепер кажуть, підприємливість – залучив громадськість, за підтримки голів колгоспу знайшов шефів, і за три роки нова школа була урочисто відкрита. А вже невдовзі стала однією з найкращих у районі.

Ностальгуючи за рідною зеленою Лемківщиною, вирішив озеленити і це подільське село, в якому за роки війни вирубали

всі ліски. Випросив у колгоспі 2 гектари лісового горба, на якому вчителі разом із учнями засадили зелений гай. Ця робота так усім сподобалася, що школа взяла участь ще й у посадці 17 гектарів колгоспного саду. Зелені насадження стали окрасою цілого села.

– Вже міняється четверте покоління переселенців, – каже Йосип Адамович. – Зникає лемківський говір, разом із старими людьми йдуть у могили традиції і звичаї, все те, що було нам рідне і дороге. Залишилися тільки спогади і пісня, що час від часу звучить для розсіяних по світу лемків. Та я щасливий, бо бачу результат своєї праці й життя: школу, яку я побудував, вдячних учнів, які знайшли себе у житті, маленьку пасіку біля хати і сад. Поруч зі мною вірна дружина Ізяслава, маємо три доньки, шістьох онуків і шістьох правнуків. Я щоденно дякую Всевишньому, що дав нам дочекатися вільної Української держави, що перед моєю школою майорить рідний синьо-жовтий прапор, а в державні свята учні разом із учителями колоною йдуть до церкви. Це нагадує мені мою молодість.

Подвірний список господарств села Щавник Новосанчівського повіту Краківського воеводства станом на червень 1945 р. (до переселення), записав Михайло Гриценяк

Права сторона

Міляннич Михайло
Щавінський Теодор
Міляннич Стефан
Пида Мілько
Ладна Лукаш
Яценник Михайло
Ладна Михайло
Тирпак Петро
Павлик Дмитро
Токар Василь
Гриценяк Стефан

Дзюрбіль Василь (паламар)
Барновський Семен (дяк)
Міляннич Мирон
Маркович Степан
Яценник Іван

Церква

Вальчак Василь
Ладна (Пелява).
Барновський Василь
Шавинський Гнат
Костик Микола
Куча Марко
Куча Йосафат

Дорога на Конарову і на Ждзар

Ліва сторона з самого початку села від Мушини

Яценник Василь (мав крамницю напроти хреста)
Романяк Василь
Міляннич Данило, Василь і Гриць
Шовтисяк Юлія
Шовтисяк Василь
Ладна Петро

Дорога до млина

Міляннич Олександр і Параня
Тирпак Іван
Романяк Йосиф (коло млина)
Стельмах Фердек (мельник, поляк).
Лісовський Михайло (під Убічю)
Ляшеник Стефан (Христинчин)
Нестеряк Василь
Русиняк Борис
Міляннич Адам
Ковальчик Василь
Кириян Філь

Школа

Маркович Василь

Костик Василь

Вуличка до потоку

Гриценяк Василь

Бобак Василь

Ладна Леон

Маркович Теодор (Фецько)

Маркович Йосиф (напроти церкви)

Романяк

Гаром Іван і Барна Сильвестр

Пиж Василь

Головач Семен

Дюбинський Тимко (лісник)

Патлавський Григорій і Ляшеник Йосиф

Яценик Йосиф

На роздоріжжі капличка. Праворуч і вгору дорога на Конарову, на Пусту, полонини – вид на Мушину, Злоцьке, Ястрябик і Чехословацьке пограниччя. Праворуч – на Милик, Жегестів, р. Поград.

Від каплички ліворуч – дорога до моста, за мостом вниз – під Убіч.

За капличкою

Куча Семен

Климковський Йосиф

Мілянч Євстахій

Петрик Василь

Сметана Семен

Гойдич Іван.

Конарова.**За потоком під Убічню**

Льорчак Микола (у 1940 р. виїхав на Україну).

Тиханський Стефан (солтис, гол. сільради)

Брунарські

Яценик

Крайняк Кириян

Олійня

Барновський Тимко

Вальчак Іван

Пеляк Дмитро і Токар Семен

Ладна Семен (за польських часів – солтис)

Жидівська хата. Хухля – лісник

Яценик Юрій

Пиж Іван

Мілянич Омелян (Мільо)

Барновський Василь

Лагос Андрій

Дорога до цвинтаря, на полонини, до Милика, Палениць і на Верх.

Костик Дмитро

Павлик Онуфрій

Носаль Йосиф

Мілянич Іван

Крегель Адам

Крегель Тимко

Гриценяк Василь

Кооператива

Костик Семен

Яценик Стефан

Барновський Константин (війт збірної громади – 10 сіл – в Мушині).

Яценик Стефан (Малий)

Пиж Григорій

Барновський Семен

На потоку млин, тартак, фолюш (сукнобойка)

Гурей Микола

Барновський Василь (Рейтер)

Барновський Петро

Романський Гнат

Романський Семен

Ладна Семен
Гащак Євстахій
Дзюрбель Марія
Льорчак Стефан
Яценик Василь
Барновський Стефан
Барновський Іван
Кметик Петро
Романяк Теодор (Фецько)
Найка Іван
Павлик Теодор
Вуйцік Стефан
Яценик Степан
Романяк Дмитро
Сметана Михайло
Міляннич Дмитро
Романяк Дмитро
Барновський Григорій
Куча Василь
Кметик Іван
Ліворуч, вгору – дорога на Щоби
Яценик Семен
Бобак Василь, хутір Під пасіки
Півторак Антін, хутір Чертежі
Бобак Андрій
Бобак Іван

Анна ЩЕРБА-СТЕФЧИШИН

СЛОВО ПРО “ЛЕМКОВИНУ”

1945 р. закінчилася Друга світова війна. Весь люд думав, що нарешті настане спокійне, мирне життя. Держава візьметься за відбудову знищеного війною. Але сталася страшна трагедія! Варшава і Москва взялись вирішувати людські долі. Акція “Вісла” 1945–1947 рр. – виселяють лемків з рідних – споконвічних земель. Села, церкви спалюють. Інтелігенцію, священників садять в тюрми, табори. Судять і без суду розстрілюють. Лемків вивозять. Кажуть: “Ми вас виселяємо тому, що ви українці. Тут жити не будете. Перші поїдуть на схід, а другі – на захід”.

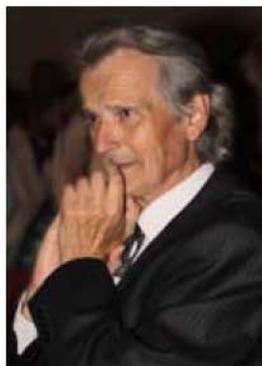
Нас, лемків, вивезли на схід, у Радянську Україну. Кругом степ. Ні хатини, ні деревини. І трава – не трава, а лобода. Але люди, українці, там прекрасні. Добрі, щирі, надзвичайно милі. Нас привезли в Сталінську обл. (тепер – Донецька обл.). Ми йшли хутором. Зайшли до одної хати купити хліба. Вийшла жіночка і сказала: “У нас немає хліба, маю кукурудзяну паляницю”. Ми хотіли заплатити, але вона грошей не взяла. Лемкам тяжко було прижитися в степах України. Вони масово починають вертатися додому, на Лемківщину. Хто – в товарних вагонах, хто корову запряг до воза, хто пішки – босими ногами.

Згодом шукали собі притулку: “Де оселитися? Де приземлитися?” Адже кордони були вже закриті. Багато лемків оселилося на Львівщині. Восени 1969 р. патріоти-лемки Павло Юрковський, Федір Нацик, Петро Когут, Роман Соболевський, Донський, Котига, Камінський організували хор “Лемковину” в с. Рудно. Перші хористи: П. Юрковський, Ф. Нацик, Р. Соболевський, Тереза Кищак, Анна Головач, Гурей Стефанія і Ліда, Стефанія Кузяк, І. Сушко, Анна Щерба, Ліда Щерба, Олег Сенчина, брати Добровольські Петро і Федір та багато інших.

До хору прийшли також цілі родини: Головаті – 8 осіб, Байси – 10, Кищаки – 4, Кузяки – 3, Сенько – 4, Кушніри – 5, Калинські – 5, Петрончак Атанас з дружиною Оксаною, Корін Богдан

з дружиною Дарією, Стефанко Ольга і сини Роман і Микола та багато інших.

Перші репетиції проводили по хатах Камінського, Юрковського, Донського, Нацика, Котирги, Кузяків. Керував хором Р. Соболевський. Коли стало багато хористів, директор Народного дому с. Рудно Емілія Ленська дозволила зареєструвати хор “Лемковину” назавжди при Будинку культури с. Рудно. Перший керівник хору Р. Кокотайло, згодом студенти консерваторії – Михайло Мокрецький, Тарас Матвіїв, Ігор Циклінський.

Іван Кушнір

“Лемковина” вибрала раду хору: староста П. Юрковський, його заступник О. Головатий, секретар Д. Байса, касир А. Щерба.

П. Юрковський шукав лемка-керівника і знайшов Івана Кушніра. Іван Максимович взявся за нелегку, але корисну працю. Три рази на тиждень – репетиції, неділя – музична грамота. Для “Лемковини” треба було придбати костюми. За костюми взялися Д. Байса, О. Кушнір, М. Ковалик, А. Головата. Згодом замовили по два костюми для хориста: український і лемківський.

У першому відділі виконували українські народні пісні (костюми українські). У другому відділі – лемківські пісні (костюми лемківські).

І. Кушнір з “Лемковиною” досягнув вершини 1978 р. 16 квітня отримала нову почесну назву “Самодіяльна народна хорова капела “Лемковина”. Виступала часто на телебаченні (“Лемківське різдво”, “Чиста Криниця”, “Народні таланти” та ін.).

“Лемковина” багато разів виїжджала з концертами до братів-лемків в Івано-Франківську, Тернопільську області. У 1980 р. на творчому звіті з нагоди 10-річчя хору я, Анна Щерба, отримала подяку і приз. На сцені вручив мені подяку директор Народного дому Мирослав Скобало. Подяка за те, що я за 10

років в “Лемковині” не пропустила ні одної репетиції. А в “Лемковині” від самого початку я пробула 35 років.

“Лемковина” має дві платівки: “Співає “Лемковина” і “Заграй мі, гудачку”.

Хор об’їздив з концертами всю Україну: Черкащину (Канів, Кирилівка), Київ, Луганськ, Харків, Крим, Закарпаття, Івано-Франківську, Тернопільську, Львівську області, а також побував за межами України. За час керування І. Кушніра “Лемковина” виступала з концертами в Естонії (м. Рапла), Словаччині (м. Свидник), на “Ватрах” у с. Ждиня, м. Криниця, Вроцлаві, Легніці, Зеленій Гурі, Межиріччі, Пшенькові, Любіні, Шпротаві (Польща), Мюнхені, Штутгарті (Німеччина).

“Лемковина” завжди багато концертів виконувала під час Шевченкових днів, а в 1990 році – аж 21 концерт. По два на день. Успіх був надзвичайно великий. Уперше за всі часи виконала “Заповіт” Шевченка, крім того, “Думи мої, думи мої”, “Садок вишневий”, “Вітер з гаєм розмовляє”, “Тополя”, “Зоре моя вечірняя”, “Ой стрічечка до стрічечки”, “Сонце заходить”, “Бандуристе, орле сизий”, “За байраком байрак”, “Розрита могила”, “Реве та стогне Дніпр Широкий”.

За час свого існування “Лемковина” мала і проблеми. Не хотіли зареєструвати хор. Казала партія дати другу назву. Але П. Когут пішов і зареєстрував. І. Когут працював на високій партійній роботі, тому йому не відмовили. 9 березня 1984 р. “Лемковина” брала участь у телетурнірі “Сонячні кларнети” і виконувала

*Гайдамаки, 1964. Дерево
Скульптор Андрій Сухорський*

пісню “Полетів бим на край світа, в гамерицький край”. Там є слова “Кед в нас біда, не можна заробиць хліб. Хоц в нас біда, не поїду в гамерицький край”. Знову допоміг П. Когут. Пояснив, що та пісня стара, її співали лемки-емігранти ще за Австрії.

Ніякі хори не співали “Заповіт”. Перша “Лемковина” заспівала. В райком партії кличуть директора Народного дому Валентину Смірнову: “Як це так? “Лемковина” виконує “Заповіт”? Хто дозволив?” П. Когут знову іде в райком партії і питає: “Де є заборона не виконувати “Заповіт” Шевченка? Хто не дозволяє? Ніде немає. А “Лемковина” виконує “Заповіт” Шевченка і буде виконувати усі твори Шевченка, завжди-завжди, на всіх концертах, присвячених Шевченку”.

Ярослав КОЗАК

*Заступник голови ГО “Бощани”
член Львівської обласної організації
“Лемківщина”*

ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ “БОЩАНИ” м. САМБОРА

Воєнні бурі Другої світової війни змінили життя мешканців прекрасного лемківського села Босько, яке знаходилось недалеко від міста Сянока та Риманова, над чудовою річкою Віслок.

Лемків-бощан, як і тисячі їхніх сусідів, було розкидано по світу. Навіть ті, хто опинився в тогочасній УРСР, також жили не разом, не в одному місті чи селі, навіть у різних областях. У пам’яті з тогочасного Боська, окрім родинного гнізда, залишилася ще одна спільна святиня, яка згуртувала цілі покоління бощан – церква Різдва Пресвятої Богородиці. До цих пір з великою шанують священиків: Миколу Прус-Вишневського, Михайла Величка, отця-катехита Миколу Головача.

Приїжджаючи до рідного Боська колишні жителі села, а тепер і їхні діти, обов’язково затримувались на тому місці, де

стояла колись церква, за нею знаходився цвинтар, де поховані наші предки. Цвинтар був повністю зарослий кущами, надгробники понищені, неможливо було знайти могили наших предків. Такий стан справ дуже турбував вихідців села і треба було приймати термінові міри до їх вирішення.

Тому 10 грудня 2005 року в м. Самборі в Народному домі “Просвіта” зібралася ініціативна група боцман в кількості 18 чоловік: Микола Цуп, Мирон Теплий, Степан Теплий, Орест Ференц і інші. На порядку денному стояло питання:

1. Створення комітету із впорядкуванням цвинтаря в с. Босько /Польща/;
2. Вибори голови, заступників, секретаря, бухгалтера;
3. Прийняття відозви до вихідців із села Босько та їх нащадків.

Збори проходили цікаво, відчувалося бажання зробити щось вартісне для отчого села. Микола Цуп наголосив на необхідність віддати шану нашим предкам, похованих в Боську. Він зазначив, що це наш християнський обов’язок перед минулим і майбутнім.

Для початку, щоб задум став реальністю, необхідно:

- створити комітет, який буде займатися цією справою;
- організувати збір коштів серед вихідців села Босько та їхніх родин, які проживають в Україні та за кордоном;
- провести інформаційно-роз’яснюючу роботу про необхідність такого заходу;
- звернутись до урядових установ Польщі за дозволом для проведення робіт.

На зборах було обрано керівництво комітету, яке очолив Микола Цуп, заступниками: Микола Теплий, Роман Лаб’як та Мирон Теплий, секретарем -Микола Кушнір, бухгалтером – Марію Іванишин.

В результаті обговорення було вирішено, що оптимальною формою роботи для вирішення поставлених задач є створення громадської організації “Боцани”. Перед комітетом поставлено

завдання підготувати і провести установчі збори та забезпечити оформлення документів для реєстрації згідно вимогам чинного законодавства.

14 січня 2006 р. в Будинку вчителя м. Самбора відбулися установчі збори, на яких були присутні учасники з навколишніх сіл: Ралівки, Дубляни, Нагірне, Бісковичі і м. Самбора.

На порядок денний були винесені організаційні питання, покликані розв'язати та втілити в життя завдання, поставлені ініціативною групою. На пропозицію Йосипа Бобака, головою зборів обрали Ореста Ференца, секретарем – Миколу Кушніра. З питання створення Самбірської громадської організації “Бошчани” слухали Миколу Цупа. Він повідомив, що громадська організація набуває юридичного статусу після прийняття її Статуту, програми діяльності, реєстрації у відповідних органах, а отримавши свідоцтво та печатку, можна відкрити рахунок в банку. Таким чином громадська організація має підстави ведення діяльності.

Відповідно постанови організаційних зборів структура Самбірської організації “Бошчани” виглядає так: голова – Микола Цуп і рада – в кількості 11 чоловік.

Доручено Оресту Ференцу підготувати Статут організації та подати примірний варіант. Доопрацьований Статут громадської організації “Боцани” збори прийняли за основу і 21 березня 2006 року рішенням Самбірського міськвиконкому за № 220 був затверджений. Виготовлено фірмові бланки ГО “Боцани”, печатку, відкрито рахунки в Кредобанку – у валюті та національній грошовій одиниці – гривні.

Загальною метою ГО “Боцани” є вирішення проблем та завдань, що прямо чи опосередковано відносяться до села Босько на Лемківщині в цілому та лемків, українців, примусово виселених з території сучасної Республіки Польща, їх нащадків та родичів. Завдання:

- ініціювати, підтримувати та розвивати переговорний процес з РП щодо вирішення питань;

- забезпечення державної охорони, збереження та відновлення храмів, кладовищ, українських пам’яток історії та культури, що знаходяться в с.Босько ;

- проведення в с. Босько спільних з польською стороною акцій скорботи і порозуміння (впорядкування кладовищ, розміщення пам’ятних знаків, проведення спільних богослужінь), а також вшанування пам’яті жертв виселення лемків у місцях їх поховань в с. Босько;

- ініціювання та організація спрощення процедури перетину українсько-польського кордону виселених лемків та їх нащадків для відвідання колишніх місць проживання в с. Босько та безпосередньої участі молодих людей у їх розвитку;

- впорядкування цвинтаря в с. Босько, облаштування його.

Перед ГО “Боцани” стояло завдання, як отримати дозвіл зі сторони польської влади на проведення будівельно-відновлювальних робіт на місці, де стояла церква та цвинтаря.

З цією метою в квітні місяці 2006 року делегація ГО “Боцани” в складі: голови організації Миколи Цупа, членів організації – Ярослава Козака, Степана Теплового і Миколи Кушніра прибули до керівництва місцевої влади с. Босько. Спочатку ми оглянули об’єкти, що треба відновлювати і жажнулись. На

місці, де стояла церква – виріс суцільний чагарник, а на цвинтарі – ліс з непрохідними хащами.

Перед тим ми написали листа до польського уряду про дозвіл на впорядкування місця, де була церква та цвинтаря, але відповіді ми не одержали.

Делегація ГО “Бощани” прибула до вїта с. Босько п. Броніслава Жовкевича, щоб обговорити питання щодо наших проблем. Вїт с.Беско прийняв нас дуже добре, погодився обговорити наші проблеми . Він нам сказав, що треба зробити проектну документацію на проведення робіт, погодити з ним і приступити до роботи.

В травні місяці ми вже приїхали з проектною документацією, яку погодили з вїтом, а також отримали консультацію від польського ксьондза.

І роботи розпочалися. Пан Жовкевич Броніслав сказав, що робочу силу дасть, а ми повинні заплатити за матеріали.

Протягом травня-вересня були проведені дуже великі роботи по впорядкуванню цвинтаря. Де стояла церква – розчищена площадка, поставлено дерев'яний хрест висотою 5.5 м, очищений фундамент з-під церкви, засипано щебенем; до хреста виложено доріжку з керамічної плитки. Для впорядкування цвинтаря ми посилали своїх робітників, які вичистили його від дерев і кущів. Робітниками від вїта виправлені надгробки, помальовані хрести і пам'ятники. Проведено капітальний ремонт сходів- 55 сходів і вимощена доріжка до центральної дороги.

Всі роботи були закінчено до 16 вересня 2006 р.

Для проведення урочистого посвячення хреста на місці церкви та впорядкованого цвинтаря, була організована делегація з бувших бощан та їхніх дітей та внуків. Делегація приїхала двома автобусами в кількості 120 чоловік. І 16 вересня 2006 року священиком із м. Самбора о. Коркуною Володимиром був відправлений молебень, посвячено хрест, могили на цвинтарі. Все це було приурочено до храмового празника бощан, який припадав на 21 вересня – Різдва Пресвятої Богородиці. В цій церемонії прийняли участь ксьондз села Беско Гіль Андрій,

війт гміни Беско п. Жовкевич Броніслав і велика кількість поляків, мешканців с. Беско.

Після урочистих подій війт запросив членів делегації на урочистий обід.

В 2007 році в с. Беско змінилася місцева влада. Війтом села вибраний п. Балабан Маріуш і наші відносини ще більше зміцніли.

Новий війт продовжив роботи по капітальному ремонту сходів, роботи повпорядкуванню цвинтаря. На свято дожинок в с. Беско була запрошена делегація боцан, виступив колектив художньої самодіяльності – Нагірнянський ансамбль “Юж мелем”. Зі свого боку громадська організація “Боцани” запросила делегацію керівників з Беска на лемківську ватру в с. Нагірне.

В 2008 році з ініціативи ГО “Боцани” споруджено та посвячено каплицю Божої Матері на місці, де була колись дзвіниця в с. Босько.

В 2009 році в керівному складі громадської організації “Боцани” сталися зміни – після смерті голови організації Миколи Цупа, головою вибрано п. Бобака Богдана, заступниками – Козака Ярослава та Теплоного Мирона.

В 2009 році, в 70-ту річницю трагічної події під час німецько-польської війни, де загинуло 22 особи в Боську, в тому числі отець Величко Михайло -йому поставлено гранітний пам’ятник на цвинтарі.

Кожна поїздка до рідного села – це зустріч із батьківщиною, як і з власним домом, з рідними та знайомими і, найголовніше – це зустріч із пам’яттю та предками, що спочивають на боцанському цвинтарі. Поїздки з такою метою – наш святий обов’язок, насамперед, моральний. Вони несуть у собі радість та зворушливі хвилини переживання, це своєрідне духовне поєднання хоч на деякий час боцан у всіх поколіннях.

На загальних зборах громадської організації “Боцани” (протокол № 5 від 24.05.2009 р.) прийнято рішення стати асоційованим членом Львівської обласної організації “Лемківщина”.

На заходах, які проводяться в Боську, часто бувають знані лемківській землі люди – це дослідник лемківської історії п. Іван Красовський, відома співачка, професор п. Марія Байко, директор музею-скансена з Зиндринови п. Федір Гоч, голова Українського товариства в Сяноці п. Мар'ян Райтер.

Витрати на проведення цих заходів надходять із зібраних внесків членів організації, добродійних пожертв таких підприємств, як Тзов “Somill LTO”, фанерний комбінат, підприємство “Дімекс”, приватне підприємство СІМАТ. Значну допомогу надає Львівська обласна організація “Лемківщина”.

Наші зустрічі з мешканцями села Босько і з їх керівництвом являються традиційними, що підтверджує підписана угода про співпрацю між гміною Беско та Самбірською громадською організацією “Бощани”. 21.03.2011 р. угода підписана на невизначений термін.

*Мені тринадцятий минало.
Дерево. Скульптор
Андрій Сухорський*

НАШІ ЮВІЛЯРИ

Володимир ШУРКАЛО

ФЕДОРУ ГОЧУ – 85!

Його виривали з корінням, та воно проростало, його вивозили, та він повертався, його саджали в тюрму, та брами тюремні йому відчинялися. І створив у знищеній Лемківщині свою Лемківщину, Лемківщину, яка подивляє світ і горне до себе усіх вигнанців та їхніх нащадків, щоб не пропала мова лемківська, молитва лемківська, щоб не пропав лемківський дух.

Федір Гіоч. Фото Владека Максимовича, США

Йому пішов 85-й! Звичайно, вік поважний. Однак молодечі сили не пропали, ні, вони перейшли у той монумент, який він витворив – Музей історії та культури лемків в Зиндранові, а також у його духовний інтелектуальний скарб.

Це людина, яка за життя стала легендою. Це Федір Гіоч.

Серед найбільш відомих і заслужених діячів культури у наші дні почесне місце належить довголітньому будівничому надійних фундаментів рідної культури лемкові Федорові Гіочу.

Народився 20 червня 1929 року в мальовничому селі Зиндранова, поблизу містечка Дуклі, у селянській родині. Початкову освіту здобув у селі, продовжив навчання в українській школі в Дуклі.

У 1947 р. внаслідок військової акції “Вісла” з родиною був депортований на західні понімецькі землі. У 1952–1954 рр. служив у польському війську. Закінчив рільничу школу та культурно-освітні курси.

Після наполегливих старань йому вдалося повернутись у рідну Зиндранову, де включився в активну господарську, культурну і мистецьку діяльність. Побудував нову хату, а стару садибу – з етнографічними особливостями – обладнав під Музей історії та культури лемків. Організувавши для збиральницької роботи активістів-лемків, зокрема Павла Стефанівського, Петра Мишковського, Михайла Донського, зібрав багатий і дуже цінний історичний матеріал про участь лемків у боротьбі

з німецькими окупантами, також неповторні пам'ятки культури лемків, одягу, предметів побуту, знярядь сільськогосподарської техніки, засобів народних промислів, мистецтва, релігійного життя, науки. Незабаром музей став справжнім науково-пізнавальним осередком вивчення різних сторін життя і побуту лемків.

Старанням Федора Гоча були побудовані додаткові споруди для музейної експозиції, культурно-мистецьких заходів: концертів, конференцій, літературних вечорів. Великою заслугою Федора Гоча була організація будівництва поблизу музею нової церкви на місці зруйнованої війною. Сам Федір Гоч став не лише керівником створеного ним музею, він очолив керівництво мистецькими (співочим, танцювальним, драматичним) гуртками навколишніх сіл, організував при музеї щорічне масове свято "Від Русаля до Яна", підняв на високий рівень культурну працю в Зиндранові, Команчі та інших селах.

Великою заслугою Ф. Гоча є організація ним видавничої справи при музеї. Довгий час видавав періодичний журнал "Загорода", друкував путівники, історично-пізнавальну літературу про Лемківщину.

У своїй нелегкій різногранній праці Федір Гоч відомий як у Польщі, так і в Україні, а також за океаном. Варто відзначити, що його однодумцями, друзями та помічниками були і залишаються львівські лемки, такі як Іван Красовський, Ярослав Швягла, Ярослав Дуда, інші члени Товариства та Фундації дослідження Лемківщини, а також уже покійні нині Петро Когут та Дмитро Солинко. Багато друзів у нього в Словаччині, на Балканах.

Федір Гоч – один із перших організаторів створення Об'єднання лемків у Польщі, проведення лемківських Ватр у Ждині, організатор кermешів у Зиндранові, він – автор "Лемківського весілля", кількох одноактних п'єс, які ставились на сцені, передавались по радіо і телебаченню. Брав активну участь в різних міжнародних конференціях.

У Федора Гоча – прекрасна родина: вірна дружина Марія, з якою виховали двох синів, Богдана і Романа, а також внуків.

Богдан сьогодні перейняв усі музейні справи від батька і опікується цим надбанням. Отож справа Федора Гоча у міцних надійних руках.

З нагоди ювілею – з роси і води, славний наш сподвижник, на Многії Літа!

Богдан ЖЕПЛИНСЬКИЙ

ДО СЛАВНОГО 85-ЛІТНЬОГО ЮВІЛЕЮ ДАНИЇЛИ БАЙКО!

Із Данилою Байко, однією із сестер відомого тріо, я познайомився давно. Ще десь мабуть у 1946 чи 1947 році, коли навчався у Львівському політехнічному інституті і добре вже грав на бандурі. Мене включили в журі по відборі до конкурсу-огляду художньої самодіяльності школярів Львівщини.

Моєму захопленню не було меж, коли сидючи за столом журі на сцені я побачив чудових вродливих дівчаток – сестер Байко: Даниїлу, Марію, Ніну та наймолодшу їх сестричку, яка тоді також виступала разом з ними. Довідавшись, що вони родом з Лемківщини, де проминуло і моє дитинство, дівчата полонили мене остаточно. Я поставив їм, як і інші члени журі, найвищу оцінку та після виступу порадив дівчатам далі вдосконалювати свої музичні здібності в музичній школі, а

Даниїла Байко

також навчатись грати на бандурах. Я пообіцяв, що чим зможу, то допоможу їм у цьому.

Дівчата були дуже дисципліновані на сцені, яка була для них не новою. Поводили себе хоч скромно, але впевнено. Перед у цьому вела найстарша із них Даниїла.

... Даниїла Яківна Байко народилась 20.08.1929 р. в селі Яблуниця на Лемківщині (тепер Жешувського воєводства, Польща). Пісні з дитинства супроводжували життя Даниїли, бо пізнавала вона їх від своєї матері, першої співачки в селі.

Після війни родина Байко в 1945 р. була переселена на Львівщину і шкільні роки Даниїли пройшли в Буську.

Після успішного виступу на огляді художньої самодіяльності у Львові три старші сестри Байко поступили вчитись у Львівську державну консерваторію ім. М. В. Лисенка. В класі відомого майстра, доцента консерваторії Одарки Карлівни Бандрівської вдосконалювався вроджений самобутній талант Даниїли, як і її сестер. Укріплювався голос, знаходились нові темброві краски, зростала артистична майстерність. Далі, крім вокалу, Даниїла із сестрами почали освоювати і гру на бандурі у викладача, а далі професора Львівської консерваторії Василя Герасименка. Закінчили консерваторію в 1958 році.

Пісенне мистецтво Даниїли, в складі родинного тріо сестер Байко, принесло їй небувалий успіх. Ще в студентські роки до них прийшло народне визнання. На VI Всесвітньому фестивалі молоді та студентів в Москві їм вручено медалі лауреатів. Це був початок тріумфального творчого шляху відомого сьогодні вокального тріо народних артисток України, лауреатів Державної премії України ім. Т. Г. Шевченка сестер Даниїли, Марії та Ніни Байко.

В складі тріо Даниїла Байко представляла пісенне мистецтво України в сотнях залів від Карпат до Крайньої Півночі Радянського союзу. Це мистецтво чарувало згодом і численних слухачів в Бельгії, Німеччині, Польщі, Чехословаччині, Канаді, США (виступали на засіданні ООН) та інших країнах.

Тріо сестер Байко визнане досконалим виконавцем українських народних, зокрема лемківських пісень. У репертуарі понад 300 творів – народні пісні в обробці С. Людкевича (“В калиновім лісі”, “Як ніч мя покриє”, “Сидит пташок” та його авторські твори на вірші В. Пачовського (“Українська баркарола” й “Царівна Млака”), композиції Ф. Колесси (“Ягілочка”, “Ой зацвіли фіалочки”), Є. Козака (“Гаєм зелененьким”, “Ой верше, мій верше”, “Наша Анничка”, “Гори наші Карпати”, “Юж мелем”), А. Кос-Анагольського (“Паперушка”) та інші. Для тріо Байко писали твори багато інших визначних композиторів.

Про тріо знято сім кінофільмів і телефільм. Випущено три репертуарні збірники “Співають сестри Байко” (1959, 1972, 1976). Про плідну працю та захоплюючі концертні виступи сестер Байко опубліковано численні дописи в різних часописах та журналах України та інших країнах світу.

Численні концертні виступи Даниїла Байко зміло поєднувала з основною працею у Львівській філармонії (з 1953 р.) та викладацькою у Львівському педагогічному училищі (1969–1984).

Ставши народною артисткою України (з 1979 р.), лауреатом Державної премії ім. Т. Г. Шевченка (1976 р.), Даниїла Байко і далі плідно працює в галузі пісенної і музичної культури України. В 2008 р. Даниїлу Байко нагороджено Орденом княгині Ольги.

І навіть тепер, коли Даниїла стала пенсіонеркою, коли передзвонюємося з нею по телефону, я люблюся її чудовим тембром співучого голосу. А переглядаючи давні фотографії, з захопленням і давньою любов’ю вдивляюся у співучий ансамбль сестер Байко, схоплений фотокореспондентом і поміщений в одному із часописів Львова, який розхвалював сестер, після виступу на огляді шкільної художньої самодіяльності Львівщини.

Ото ж схилиючи голову перед неперевершеним талантом Даниїли Байко в її ювілейний рік, зичу їй ще багато творчої радості та всіх благ. З роси і води на Многії Літа!

*Іван Д. ЩЕРБА,
професор, доктор фіз.-мат. наук*

ВОЛОДИМИРУ МИКОЛАЙОВИЧУ АРДАНУ – 85!

Народна мудрість гласить, що з кожним роком вишукане вино стає міцнішим, солодшим та ще більш п'яним. Народжений 27 жовтня 1929 року у чарівному селі Поляни, що на Лемківщині, Володимир Миколайович Ардан тіж з роками стає дедалі сильнішим. Бо ж скільки треба мати того духу, аби щодень натхненно працювати на благо відродження Лемківського Краю. Видається, що ще зовсім недавно вийшла його праця “Мої рідні Поляни”, а в голові Володимира Ардана і далі роються ідеї, котрі хоче втілити в життя, аби пам'ять про лемків не канула в лету. Як один з ініціаторів створення сучасної фундаментальної “Історії Лемківщини”, постійно переживає за перебіг її написання. У питаннях чистоти Лемківського духу не має собі рівних.

Дорогий наш Патріарше Володимире! У день уродин ми всі, і ті, хто був народжений на Лемківщині, і ті кого таке щастя оминуло, низько кланяємося і щиро дякуємо Богу за те, що у щасливу годину послав нам Вас, людину з серцем, по вінця наповненим любов'ю до рідного Краю. Натхнення Вам до постійної праці на благо Лемківщини та на добро України. З роси і води Вам! На Многії Літа!

Володимир Ардан

Марія ГОРБАЛЬ

АНДРІЙ ПЕТРОВИЧ СУХОРСЬКИЙ **До 85-ліття від дня народження**

Коли говоримо про Андрія Сухорського, Заслуженого майстра народного мистецтва України (нар. 21 серпня 1929 р., с. Вілька Сянницького повіту), то засвідчуємо яскравий приклад безсмертя генної пам'яті.

Батько Андрія Сухорського, Петро (нар. 13 липня 1903 р.), – народний лемківський різьбяр, змалку вчився різьбити у свого батька. А якщо заглибитись у подальше родове коріння, то прабабки – теж різьбярі.

Сини Андрія Сухорського: Богдан – різьбяр по дереву, Володимир і Андрій – скульптори-професіонали. Усі три – провідні українські митці.

У 2014 році Андрій Сухорський відзначить свій 85-літній ювілей. А отже зробить певний підсумок – звіт прожитого життя. А він чималий.

В 11-літньому віці залишився сиротою – померла мама. У 1945 році родина Петра Сухорського, як і вся Лемківщина, була депортована. Опинились на Тернопільщині. Життя впроголодь. Єдина надія – на свої руки.

Весною 1947 року, нарізьбивши різноманітних виробів із дерева, молодий хлопчина їде до Львова, щоб продати їх, щоб заробити якусь копійчину. Та кому продась? – Голодний

*Андрій Сухорський.
Фото В. Максимовича, США*

1947-й! А ноги чомусь несуть до Музею народних промислів (нині Музей етнографії та художнього промислу України). Зустріч із директором музею Володимиром Паньківим. Ні, не із директором – із своїм Ангелом. – Узяв усі вироби, заплатив так, що Андрій не сподівався. Сказав робити і принести ще. А наступного року директор музею Володимир Паньків, а, точніше, Ангел Андрія Сухорського, допоміг йому прописатися у Львові, а згодом ввів у творчий колектив лемківських різьбярів – у цех лемківської різьби, який він, Володимир Паньків, створив.

Першими, хто увійшов до цього цеху, були брати Василь та Іван Одрехівські, Петро Орисик, Антін Фігель, інші земляки, та він, Андрій Сухорський. Він уже серед своїх, Ангел подарував йому крила, він готовий до лету.

Крім гірських орлів та диких звірів Андрій Сухорський різьбить побутові сцени з життя у формі малих скульптур.

Мені тринадцятий минало.

Я пас ягнята за селом.

Шевченкові слова обпалювали серце кожної дитини. А особливо сироти.

Мені здається, що це я,

Що це ця молодість моя.

І Андрій, який зазнав сирітської долі, всю душу вкладає у скульптурну композицію “Мені тринадцятий минало” (1951 рік). Через три роки – інший варіант цього твору, а ще через три роки – третій, найвдосконаліший варіант своїх і Шевченкових переживань.

Серед скульптурних композицій – “Мати”, “Сопілкар”, “Чабан з вівцями”, “В найми до пана”, “Лисичка-сестричка” тощо, а зараз – велика Шевченкіана: “Малий Тарас”, “Кобзар”, “Гайдамаки”, “Ой три шляхи широкі”, “Наймичка”, “Дума”, “Тарас Шевченко”...

Твори Андрія Сухорського експонуються на обласних, республіканських та зарубіжних виставках, зокрема в Болгарії, США, Канаді, Франції, Індії, Румунії, Німеччині, Польщі, інших країнах. Тільки 87 експонатів знаходиться в фондах Музею народно-прикладного і декоративного мистецтва в Києві, багатьох інших

музеях України. Зокрема Міністерство культури УРСР закупує багато творів Андрія Сухорського для музеїв східних областей України: Дніпропетровська, Луганська, Запоріжжя тощо. Тематика – як побутова, так і Шевченкіана, в т. ч. композиції “Кобзар з водирем”. – Ангел дав крила.

Репродукції творів Андрія Сухорського поміщені в каталогах республіканських виставок: “Художня виставка, присвячена 100-річчю з дня смерті Т. Г. Шевченка” (К., 1961), “Юбилейная художественная выставка” (К., 1964).

В 1980–1995 рр. в Київському художньому салоні реалізуються дерев'яні бюсти Тараса Шевченка (висотою 25–30 см) митця Андрія Сухорського. Реалізація настільки інтенсивна, що автор не встигає задовольняти попит покупців. Однак після зміни дирекції салону ніхто Шевченка у митця не замовляє.

У квітні 2013 року в Інтернеті з'явилась інформація про реалізацію в Москві дерев'яних бюстів Тараса Шевченка. Вартість одного бюста 2700 доларів. Андрій Сухорський впізнав у них свої вироби.

Як співається в народній думі, “А слава козацька не вмере, не поляже”.

Нашому ювіляру 85. У свій час через один голос Художньої ради Андрієві Сухорському не присвоїли звання Народного майстра України. Та він народний. Його тисячі дерев'яних виробів по всій Україні, по всьому світу. На нього рівняються

*Тарас Шевченко. Дерево.
Скульптор Андрій Сухорський*

як вітчизняні, так і зарубіжні митці. Ось як пише дослідник скульптури Леоніда Позена (*Владич Л. Леонід Володимирович Позен. – К., 1961*): “Підкреслена простота і невибагливість композиційної будови, властива творам Позена, без сумніву, йде від народної скульптури... Дуже показове порівняння групи “Оранка в Малоросії” з роботою на цю ж тему відомого лемківського різьбяря, нашого сучасника Андрія Сухорського”.

Уся лемківська громада вітає Андрія Сухорського із славним ювілеєм, зичить з роси і води на Многії Літа!

*Михайло ЧОРНОПИСКИЙ,
доцент кафедри фольклористики ім. Ф. Колесси ЛНУ,
Голова фольклористичної Комісії НТШ*

ТИ НЕ НЕВОЛІ СИН! З нагоди 85-ліття від дня народження Богдана Жеплинського

Цей рядок із Маркіянового вірша чомусь завжди мені спливав у пам’яті, коли бачив і слухав Богдана Жеплинського чи у колі співаків-бандуристів, чи у гурті його вихованців, які так старанно готували на сцені університетського студентського клубу відроджений ним галицький ляльковий вертеп. Його лагідний, я б сказав, батьківський голос у колядуванні з молодими голосами навіював святковий настрій. “Бог предвічний народився...”, світ веселиться, радіє люд увесь...

Богдан Жеплинський

А він стоїть у колі юні – святковий, молодий, чорний костюм виструнчує його постать, а на яскравобілій манишці цвіте традиційна українська гарасівка...

Ти не неволі син! – чую свій внутрішній голос, коли переглядаю його життєвий шлях і чималий список наукових праць про Шевченка і кобзарство, про Галицький ляльковий вертел, пам'ять про який виніс він з дитинства від своїх предків із нашої багатостраждальної Лемківщини, про кобзарів і бандуристів, яких наполегливо винищувала імперська Московщина ще за царського владарювання, а добивала за комуністичного панування, про численних подвижників кобзарської традиції під ярмом того злочинного режиму.

Так, Він ріс, як і всі ми, українці його віку, під гнітом чужинців – окупантів, які люто ненавиділи нашу мову, пісню, традиції, нашу культуру, нашу духовність. Навіть кобзу, бандуру, ліру клеймили “націоналістичними”, намагалися їх замінити ніби “інтернаціональними” – “кудесницею гармошкою”, балалайкою, українських народних співців-музикантів обзивали “смердючими зрайдями”, “сліпцями”. Навіть народна казка була “не нужна пролетарському ребйонку”. Ці зайти були польські, румунські, угорські, німецькі, російські. Вони хотіли знищити українців як націю, їм потрібна була українська земля, раби і “гарматне м'ясо”. Виняткову захланність проявила імперська більшовицька Московщина. Вона до всього ж запозвятиливо знищувала ще й нашу Церкву, позбавляла права на життя не тільки її священиків, а й усю родину. То ж не дивно, що сини отця Михайла Жеплинського з с. Наконечне Яворівського району Львівської області – Богданового і Романового батька – за царювання кремлівського Ірода-народовбивці Сталіна опинилися серед мільйонів краян у Сибіру. Але, як писав безсмертний Тарас, раз добром нагріте серце вік не прохолоне. І в сибірській неволі – чи не перегукується тут наша історія з бусурманською, турецькою неволею!? – брати Жеплинські Богдан і Роман майстрували бандури, співали краянам-засланцям, організовували капелу...

Дзвенить українська бандура і пісня у сибірській неволі!
Ти не неволі син! – нагадує мені той внутрішній голос.

І сибірська крига не здолала, не заморозила українську душу, не скувала українську пісню, струни української бандури, бо коли сконав кремлівський людоджер, а в його шайці зчинилася гризня за кермо “союзною” імперією, коли над нею війнував весняний легіт змін, задзвеніли бандури – тепер уже **родин братів Жеплинських!** – у Новому Роздолі, на Яворівщині, у Львові та й по всій Україні. Тепер уже вся змучена Україна у тому співі і передзвоні чула спонукальне Шашкевичеве слово: Ти не неволі син!

Проте тоді лаковане облудою і цинічним фарисейством про “нову історичну спільність”, “нового советського человека”, “великую дружбу братських народів” струхлявіле московське ярмо і далі душило поривання українців до волі. Певніше сказати, додушувало волелюбну націю після мільйонних голодоморів, депортацій, розстрілів, каторжних таборів, колгоспного рабства. Спільники і нащадки кремлівської шайки Ірода підмальовувалися, пудрилися, маскувалися перед світом, щоб і далі витрукувати душу поневолених націй т. зв. культурою “національною за формою і соціалістичною за змістом”. “Хори-ланки”, помпезні районні, обласні, республіканські, союзні огляди художньої самодіяльності з неодмінними хоралами вождям, партії мали дорешти замулити живу душу нації, баламутити розум і почуття...

Але українська пісня і бандура рвалася на волю з-під тої облуди, і родини Жеплинських були стійкими і наполегливими подвижниками того пориву.

Зогниле ярмо упало. Тюрма надвалилася. Але у формально вільній Україні залишилися кати-тюремщики, їх нащадки, які люто ненавидять борців за волю України та й взагалі все українське, топчуться по їх пам’яті, уже третє десятиліття з почуттям смертельної приреченості чіпляються за державне кермо, грабують Україну, дурманяють людей, сіють зневіру і страх, зомбують наївних...

Пам'ятаючи нагадування безсмертного Тараса про тяжкий гріх спати на волі, жити гнилою колодою, нині кличе молоде покоління патріотів: “Не спи, моя Україно!”, не спи українська інтелігенціє! – додамо ми. Година до праці настала! – чуємо голос безсмертної Лесі Українки. Приклад патріотичного чину дає Тобі многотрудний Лицар української пісні і бандури Богдан Жеплинський. Я тримаю у руках його “євангеліє” – енциклопедичний довідник “Українські кобзарі, бандуристи, лірники” (Львів, 2011). Знаю, що й інші підвалини він уже підготував до фундаменту духовності української нації.

Неволя щезає – і щезне! І Ти, дорогий наш Лицарю пісні й бандури, воістину не неволі син. Ти син вільного народу і вільної пісні – вони безсмертні. Зустрічай, наш Друже, свою 85-ту весну так, як день зустрічає вранішнє сонце! З роси Тобі і з води – на щастя і довголіття!

Іван КРАСОВСЬКИЙ

АНДРІЙ ТАВПАШ **До 80-ліття від дня народження**

Час несе нас, лемків, все далі і далі, віддаляючи від трагічних днів депортації 1944–1946 рр. з рідної землі. Лемківщина – солодке і чарівне слово все більше і більше голубить душу, щемить серце, збуджує уяву кожного, особливо того, хто там народився – в цьому чудовому, мальовничому гірському краї.

Андрій Тавпаш народився 2 березня 1934 р. у с. Святкова Велика Ясельського повіту. Як і всі лемки, разом з родиною пережив страхіття депортації, митарства, поневіряння під відкритим небом, товарняки, голод, холод і т.п. З Донецьких степів родина Тавпашів перебралась на Самбірщину, а згодом ближче до Львова. Школа, технікум залізничного транспорту, служба в армії, Львівський паровозовагоноремонтний завод, Львівська політехніка – два курси, Львівський університет ім. І. Франка, де

спочатку отримав юридичну освіту (1966 р.), а потім економічну (1974 р.). Далі професійна і службова кар'єра. Працював робітником, майстром, а потім в державних органах і громадських організаціях. Зокрема, головою районної ради і виконкому в м. Львові (1973–1980 рр.). З 1988 по 2005 рр. очолював Львівську кондитерську фірму “Світоч”. Має трудовий стаж більше 50 років. Йому присвоєно звання “Заслужений працівник промисловості України”. В 1996 р. Львівською міськрадою визнаний кращим господарником року. Обирався депутатом районної, Львівської міської та обласної рад демократичного скликання. Два роки (1983–1985) був в Афганістані. “Учасник бойових дій”. Має військове звання підполковник.

Андрій Тавпаш активно займається громадською роботою. Був членом президії Світової федерації українських лемківських об'єднань (СФУЛО) (2002– 2012 рр.), членом колегії Всеукраїнського товариства “Лемківщина”, членом правління Міжнародної ліги українських меценатів. Є членом президії і правління Львівської обласної організації “Лемківщина”, член правління Фондації дослідження Лемківщини у Львові. Видав дві книжки про рідне село “Святкова – незнищенність добра” (спільно з М. Миколоюком), та про сусідні села “Незабутня Лемківщина у Верхів'ї річки Вислоки” (спільно з І. Красовським). Як вірний, люблячий син рідної Лемківщини, на місці своєї хати в рідному селі поставив, разом з сусідом Грацоньом, пам'ятник (капличку) з горельєфом Пречистої Диви Марії (виготовлений в Україні).

*Андрій Тавпаш. Фото Владека
Максимовича, США*

Велика заслуга А. Тавпаша як мецената на ниві розвитку культури лемків в Україні. Його дійова участь в такому важливому проєкті, як міжнародний дитячий конкурс знавців української мови, ініціатором і головним фундатором якого був Петро Яцик. За ініціативи А. Тавпаша було зібрано поважну суму коштів на завершення будівництва церкви святих Володимира і Ольги в Шевченківському гаю та на видавничі потреби Фондації дослідження Лемківщини, та чимало інших справ.

А. Тавпаш має чимало нагород, як державних, так і від громадських організацій, зокрема ордени “Знак Пошани” (1976 р.), “Дружби Народів” (1985 р.), п’ять медалей: дві – від президента Демократичної республіки Афганістан (1985 р.), Грамоту Державного Комітету України у справах національностей та релігій за активну громадську діяльність, спрямовану на збереження культурної спадщини лемків, вагомий особистий внесок у справу зміцнення міжнародного миру і злагоди в Україні. Має грамоту від Товариства зв’язків з українцями за межами України “Україна–Світ”. Українською асоціацією

*Андрій Тавпаш біля каменя, де був поріг рідної оселі.
Лемківщина, Святкова Велика*

якості нагороджений знаком “За найвищу якість підприємства” та знаком “Кращому роботодавцю”.

Постійну щирю, сердечну допомогу і підтримку надає ювілярові його родина, і перш за все дружина Аня. Завдяки її старанням, терпеливій вдачі й чуйності твориться домашній затишок, родинна злагода і доброзичливість. Тут панує взаємодопомога, надія, віра і любов. Разом вони виховали двох синів Анатолія і Юрія, мають чарівних невісток Наталію і Оленку, та четверо онуків: Іренку, Маргаритку-Софію, Андрія-Нестора та Катю. Діти щороку бувають в рідному селі діда, на лемківських ватрах. Онуки займаються спортом, добре вчаться і працюють.

Лемківська громада щиро бажає шановному ювілярові щасливого довголіття і Божої благодаті в творчій праці на благо Лемківщини та рідної України.

Іван КРАСОВСЬКИЙ

ТВОРЕЦЬ НА НИВІ МИСТЕЦТВА ЛЕМКІВ До 80-ліття від дня народження Андрія Красівського

В культурі українського народу почесне і вагоме місце займає мистецтво лемківської різьби на дереві, яке досягло у XIX – XX ст. в невеликих гірських селах Вілька та Балутянка на Сянїччині значного розвитку. В числі відомих митців з Вільки поряд з Михайлом Орисиком, Василем Одрехівським, Андрієм Сухорським, Іваном Красівським заслужене місце займає Андрій Красівський.

Народився Андрій Красівський 29 лютого 1934 року в родині хлібороба-різьбяр Василя Красівського. Від батька юний Андрійко навчився тонкощів різьблення. У 1945 р. разом з родиною депортований у Тернопільську область. У 1951 р. поступив до Яворівського художнього училища, а від 1953 року працював у Львівському художньому комбінаті. Як член Спілки художників,

*Андрій Красівський з власними
дерев'яними виробами*

брав участь у багатьох художніх виставках в Україні, Польщі, Росії. Був учасником Першої художньої виставки народної дерев'яної скульптури "Велес" (Київ, 2003).

Основні його твори – це тваринний світ Карпат, картини щоденного життя лемків. Був автором багатьох персонажів творів Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки. За участь у художній виставці 2009 р. в Києві йому присвоєно звання За-

служеного майстра художньої творчості України. Проживає і творить у м. Трускавці.

Бере активну участь в діяльності Львівського обласного Товариства "Лемківщина" та Фондації дослідження Лемківщини.

МИХАЙЛОВІ ШПАКУ – 80

Народився 8 листопада 1934 р. у селі Стежниця Ліського повіту.

Батьки з діда-прадіда займалися сільським господарством.

Недалеко від нашої хати була українська греко-католицька церква, читальня "Просвіта" та двохкласова школа, а поряд з селом, у м. Балигороді – семикласова школа. Війна перешкодила закінчити 7 класів. Село мало 145 номерів, мешкало п'ять жидівських родин. Польських родин не було.

Наше село було патріотичним, розвивалася українська культура, торгівля. У 1938 р. односельчани обороняли

Карпатську Україну, діяла підпільна Станиця ОУН, молоді, відважні хлопці стали на боротьбу в лавах УПА та у Українську дивізію “Галичина”. У 1944 р. Більше ніж 50 мужчин забрали до советської армії та до Німеччини на роботу.

Батьків старший брат Василь боронив Карпатську Україну. Молодший брат Матвій-Володимир служив в українській поліції, потім в УПА. Загинув на полі бою! Мій батько, якого також забрали до советської армії, з кількома односельчанами з Чехословаччини лісами добрався в наших лісів.

4 серпня 1944 р. в наше село на конях заїхали советські партизани, спалили 22 хати і вбили 22 односельців. В дитинстві я

Справа, внизу перший Михайло Шпак зі своєю родиною: родини Шпаків, Пициків, Опар, Мельникевич, Романишиних, Ревенків, Терлецьких, Осюраків, Сало, Кіцерів, Лукавських, Футриків, Дедерчук, Павлосюк, Паранько, Яциничів, Гучок, Секелик

пройшов гарт, не боявся ні ночі, ні лісу, бо треба було носити в ліс їсти, “стояти на чатах”.

12 травня 1946 р. польське військо під градом куль і побоїв насильно депортувало мешканців села. На залізничній станції села Лукавиця – біля міста Лісько – ми пробули два тижні, чекаючи на вагони. Поляки почали грабувати худобу, коні та остатки “майна”, що вдалося “вхопити” при вигнанні з села. Ми у вагонах, разом з домашньою худобою – поїхали в невідомість.

Наше село документально було скероване в Пробіжнянський район Тернопільської області. Нас, 18 родин, по лінії тата і мами, залишили на залізничній станції Самбір. Почалося “нове життя” під блакитним небом радянської України. Наша сім’я трохи замешкала у с. Вільшаник, трохи у с. Корналовичі Самбірського району, а відтак опинилася у м. Самборі. Нам надали житло, трохи поля.

Ось тут парадокс: у рідному селі Стежниця поле, ліс, будівлі, розмаїтий господарський інвентар пограбували поляки, а в советській Україні поля совети забрали до колгоспу. Бракувало харчів, одержі, грошей. Батьки післали нас, чотирьох дітей, до школи.

У Самборі я закінчив середню школу, у Львові – Львівський лісотехнічний інститут. Працював інженером в системі лісової промисловості, 43 роки у Самбірському лігоспі.

Ні членом комсомолу, ні членом злочинної комуністичної партії я не був! І цим горджусь! Керівні посади мені не “світилися”, бо не був членом КПУ. В той час безпартійним не давали дозволу навіть їхати за кордон в туристичну поїздку. Але і то пережили.

В 1988-1989 роках почав “гинути” советський союз. Люди вільніше заговорили. Життя депортованих українців потроху набирало розголосу, хоча місцеві мешканці нас не радо зустрічали. Поширилася чутка, що нам дозволять повернутися на батьківські землі.

У 1990р., будучи навістрі української політики, мене було призначено заступником представника президента у Самбірському

районі. Я відмовився від балотування в кандидати до Верховної Ради України, хоч мав 100% шанси, бо був активним організатором відродження “Пласту” і “Січі”, створення Гельсінської спілки, УРПу, РУХу, “Просвіти”, спілки офіцерів, братства ОУН, спілки політв'язнів, Союзу українок, УМХ, КУН.

У 1992 р. з ініціативи Львівського обласного правління товариства “Лемківщина” у м. Самборі було створено міжрайонне товариство “Лемківщина”. Не всі признавалися, що вони депортовані. Ми зробили перепис, і виявилось, що в м. Самборі оселилися тисячі депортованих з Лемківщини, Холмщини, Підляшшя, Надсяння. Серед депортованих знані вчителі, директори різних учбових закладів, директори різних підприємств і організацій, військовослужбовці, працівники медицини, залізниці, транспорту, зв'язку, сільського господарства і просто висококваліфіковані робітники, і навіть компартійні працівники, але свої. Зародились зовсім інші, доброзичливі відносини.

На сьогодні очолюю Конгрес Українських Націоналістів, товариство “Лемківщина”, є членом громадсько-політичних організацій. Маю дев'ять онуків, правнука.

Іван КРАСОВСЬКИЙ

АКТИВІСТ НА НИВІ РОЗВИТКУ ЛЕМКІВСЬКОЇ КУЛЬТУРИ До 80-ліття Михайла Крупи

У наш цивілізований вік не часто можемо зустріти людину, яка всім серцем, розумом, душею була би віддана справі надійного збереження скарбів національного мистецтва, справі дальшого розквіту культури рідного народу. Саме до таких патріотів можемо сміливо віднести лемка Михайла Крупу, який народився 28 грудня 1934 року в гірському селі Репедь Сяніцького повіту на Лемківщині. Змалку тягнувся до науки, але війenni події не сприяли нормальному навчанню сільського хлопчини.

У 1946 році Михайла разом з родиною депортували до села Куткір на Львівщині, де закінчив неповну середню школу. Згодом – Львівську зооветеринарну школу. Працював на заводі радіоелектронної медичної апаратури – “РЕМА”.

Подальше життя в умовах радянської влади склалося для Михайла Крупи доволі несприятливо. Його брат Микола брав участь у боях УПА, великим прихильником ОУН був брат Василь, сестра Анна також активно допомагала УПА як зв’язкова. Тому й не дивно, що Михайло залишився особою, якою постійно цікавилися органи НКВС, що приносило юнакові великі неприємності.

Михайло Крупа – справжній патріот рідної Лемківщини. У нього склалися дружні стосунки з істориком Іваном Красовським, якому присвятив належну увагу в кількох статтях.

Михайло Крупа – автор книжки “Мое рідне село Репедь” (додаток до “Лемківського календаря – 2003”) та інших публікацій з історії та культури Лемківщини. Спільно з активістами Л. Слабим та А. Козаком брав участь у створенні експозиції лемківського музею. Активний учасник фестивалів, літературних вечорів та інших лемківських імпрез.

Бажаємо Михайлові Крупі многих літ!

*Микола МУШИНКА,
академік Національної Академії наук України,
Словаччина*

МИХАЙЛО ГИРЯК ЯК ФОЛЬКЛОРИСТ До 80-ліття з дня народження

До найвизначніших збирачів і дослідників фольклору русинів-українців Словаччини другої половини ХХ століття належить Михайло Гиряк. Він народився 27 листопада 1933 року в с. Пихні Снинського окр. в селянській сім’ї. Початкову освіту здобув у рідному селі, середню – в Російській

гімназії в Гуменному (1944–1952), вищу філологічну – у Вищій педагогічній школі у Пряшеві (1952–1957) у спеціальності “українська мова”. Працював у редакції ж. “Дружно вперед” та у відділі української літератури Словацького педагогічного видавництва у Пряшеві (1957–1960). В 1960 р. він поступив у очну наукову аспірантуру в Університеті ім. Я.А. Коменського в Братиславі, де 1965 року захистив дисертацію *Українські народні казки Східної Словаччини*, здобув звання кандидата історичних наук (CSc.) і до відходу на пенсію 2003 року працював науковим працівником Дослідного кабінету україністики Пряшівського університету.

Основним полем його діяльності було дослідження фольклору русинів-українців Східної Словаччини, головним чином, **народної прози**, а найвизначнішим результатом його польових досліджень – семитомник *Українські народні казки Східної Словаччини* (Пряшів, 1965–1979). Це – науково-популярне видання, яке містить зразки народної прози усіх регіонів Пряшівщини. У кожного запису збережено народну говірку розповідача, подано його біографію та час запису. В передмові або післямові до кожного тому подано більш детальну характеристику опублікованих матеріалів.

Під тією ж назвою *Українські народні казки Східної Словаччини* вийшли друком вибрані тексти із вказаного семитомника у п'ятьох книжках – українською літературною мовою: *Гора до неба* (Ужгород, 1968), *Чарівні стежки* (1979), *Дзвони не втихають* (1982), *Шляхи віків* (1985) та *Голос Кичер* (1986). Перша з них вийшла також у перекладі словацькою мовою під назвою *Zakliaty les* (Košice, 1975). Для студентів-україністів він видав підручник *Українська народна поетична творчість* (1978).

В 1975–1978 роках М. Гиряк брав участь у т. зв. “рятувальній акції” (záchranná akcia), спрямованій на збереження артефактів історії та культури в сімох селах Старинської долини на Снинщині, призначених на ліквідацію у зв'язку з побудовою резервуару питної води (*Starinská priehrada*). М. Гиряку було доручено дослідження народної прози. З цим завданням він

справився блискуче. В даній долині він виявив 22 казкарів, а від 13 з них записав 111 казок, легенд та інших зразків народної прози. Зібрані матеріали він опублікував у праці *Народна проза Старинської долини* (Науковий збірник Музею української культури у Свиднику– Т. 9. – Кн. 2. – 1979. – С. 421–671) разом з їх детальним аналізом, біографіями і фотографіями кожного розповідача, словником діалектних слів та залученням текстів до міжнародних каталогів.

Народній прозі русинів-українців Словаччини він присвятив і цілий ряд студій, публікованих в місцевій українській пресі: *Вступні формули українських народних казок Східної Словаччини*, *Заклучні формули українських народних казок Східної Словаччини*, *До питання дослідження легенд та переказів українців Східної Словаччини*, *До питання жанрової різновидності і варіантності народної прози Меджилабірщини*, *З історії дослідження українських народних казок Східної Словаччини*, *До питання стилю соціально-побутових казок українців Східної Словаччини*, *До казкового репертуару Петра Ілька, Володимир Гнатюк і східна Словаччина* та інші (див. Бібліографія робіт Михайла Гиряка. – Русинська оброда, 1993).

В 1964 р. у першому числі журналу “Дружно вперед” він опублікував статтю *З історії збирання та дослідження української народної казки Східної Словаччини*, а в кожному дальшому числі (2–12) – портрет одного казкаря із зразком його репертуару. В наступних річниках цього журналу та на сторінках газети “Нове життя” М. Гиряк опублікував десятки статей про народні казки та їх носіїв. Завершенням цього циклу була теоретична монографія М. Гиряка *Українські народні казки Східної Словаччини* (1983), яка, по суті, була доповненою і значно переробленою модифікацією його кандидатської дисертації.

Дальшим предметом наукових зацікавлень М. Гиряка були **народні пісні** русинів-українців Словаччини. Цій темі він присвятив кілька праць. У 1982 р. ЦК КСУТ видав окремою книжкою *Пісні Юрка Колинчака* в упорядкуванні М. Гиряка і з його ґрунтовною післямовою про цього всебічно обдарованого

носія фольклорних традицій та самобутнього поета, який вірші писав прекрасною старинською говіркою.

У 1986 році окремою книжкою вийшов і дальший збірник в упорядкуванні М. Гиряка *Народні пісні села Орябина*, до якого упорядник, крім своїх записів, залучив записи пісень В. Гнатюка з початку ХХ ст. та найновіші записи уродженки села Анни Дерев'яник.

В тому ж році появилися дві наукові студії М. Гиряка: *Народні пісні Старинської долини як предмет дослідження фольклористики* (Acta fakultatis Philosophicae Univerzitatatis Safaricanae. – Zv. 7. – 1983. – S. 211-227) та *До питання дослідження народних пісень українців Чехословаччини* (Науковий збірник МУК. – Т. 14. – 1986. – С. 315-327.).

Вершиною доробку М. Гиряка на ниві вивчення народної пісенності є його монографія *Поетика українських ліричних пісень Східної Словаччини* (1989). Це й досі не перевершена наукова праця на цю тему, яка розглядає найбільшу, але найменш досліджену групу пісень, а саме: родинно-побутові, суспільно-побутові, колицькі, рекрутські, військові та заробітчанські.

Немалим є і внесок М. Гиряка в дослідження **народної обрядовості**. Йому належать численні описи календарних народних звичаїв, обрядів при народженні й хрещенні дитини та похорону. Цілий цикл він присвятив описові весілля в кількох селах, публікованих, головним чином, в ж. “Дружно вперед” та г. “Нове життя”.

Як професіональний фольклорист він мав ідеальні умови для дослідження фольклору та, зокрема, публікування результатів своїх досліджень, головним чином, у 1970–1980 роках, коли інші професіональні дослідники фольклору русинів-українців Словаччини (М. Шмайда, О. Зілінський, Ю. Цимбора, Ю. Бача, М. Мушинка) мали сувору заборону публікуватися у пражівських виданнях. Саме тоді попит на фольклорні публікації на Пряшівщині був великий. М. Гиряк використовував ці можливості у максимальній мірі, на користь розвитку фольклористики в нашому краї.

До 1990 р. він твердо стояв на українських позиціях, тобто східнослов'янське населення Карпатського регіону вважав складовою частиною українського народу. В 1990 р. він став одним з чільних представників “політичного русинізму” й усі свої праці публікував русинською мовою (по суті, говіркою свого рідного села). За змістом вони аж ніяк не відрізнялися від його україномовних праць, бо в їх основі була одна і та ж сама тема – фольклор русинів-українців Словаччини. Як співзасновник і чільний представник “Русинської оброди”, що мала тоді майже необмежені публікаційні можливості, він знов використовував ці можливості у максимальній міри, і на цей раз на користь справи, бо його русиномовні праці за змістом зовсім не відрізнялися від україномовних. Мінялася лише термінологія: те, що в його розумінні було раніше українським, стало русинським.

Слід підкреслити, що діяльність М. Гиряка обмежувалася виключно на Пряшівщину, а його публікації – на Пряшів. Бібліографія його наукових праць, видана “Русинською обродою” у 1993 році, охоплює 511 позицій, в тому числі 21 книжку. З них лише два збірники казок (*Гора до неба, Zakliaty les*) та дві статті були видані поза Пряшевом. М. Гиряк, наскільки мені відомо, не брав участі в жодній науковій конференції поза Пряшівщиною і не утримував зв'язки з жодною позапряшівською науковою організацією. В 1972 році його було обрано членом Центрального комітету Словацького народознавчого товариства (*Slovenská národopisná spoločnosť*) при Словацькій академії наук в Братиславі. Та після першого засідання комітету в тому ж році він зігнував цю організацію і вийшов не лише з ЦК, але й з її складу, мовляв, у її керівництві сидять одні “словацькі націоналісти”, з якими йому не подорожі.

З його книжкових публікацій, виданих після 1990 року, у фонд загальнослов'янської фольклористики увійдуть дві *Співаньки Анни Мацібобової та Стружницькими піснями*. Обидва видані “Русинською обродою” в Пряшеві 1993 року. Перша містить 250 текстів та 55 мелодій (в розшифровці з магнітного запису В. Федора) народних пісень різних жанрів співачки

із села Пихні, та ґрунтовну студію про її життя і пісенний репертуар (с. 192–212). Друга книга охоплює репертуар народної оповідачки Анни Галґашової із села Остружниця Снинського округу, яка після ліквідації села у зв'язку з побудовою Старинського водоймища жила у Пряшеві, де у вільний час сама записувала свої спогади, фольклорні твори, що їх принесла з рідного краю та й спробувала писати власні вірші. Як і попередня книжка, ця закінчується студією упорядника про розповідачку та її репертуар. Немалу цінність має і невеличка книжечка М. Гиряка *Горі тьма Пыхнями* (1998), яка містить короткий опис календарних та сімейно-побутових звичаїв, житла, одягу, страви, 19 текстів пісень та 15 фотографій його рідного села.

В русинській пресі, зокрема в г. "Народны новинкы", М. Гиряк опублікував цілу серію статей фольклорного та краєзнавчого характеру, наприклад, цикл краєзнавчих репортажів *Образкы із Сланських верхів* (1992. – Ч. 50–52; 1993. – Ч. 1–3); *Із словника русинських сел* (1993. – Ч. 13–33); *Фолклористичны роздумы в поезії І. Мацінського* (1992. – Ч. 23); *Образкы з Миковой* (1992. – Ч. 32); *Краса Великодня* (1993. – Ч. 15); *З краю Замагурського* (1993. – Ч. 37) та ін. Подібні його статті появились і в ж. "Русин": *Русинсько-словенскы фолклористичны контакты* (1992. – Ч. 2), *Співанкы Марії Чоповой з Рокытова* (1992. – Ч. 3), *Поет Іван Мацінський і народ* (1992. – Ч. 4) тощо.

Вершиною фольклористичної діяльності М. Гиряка на ділянці бібліографії є його двотомник *Бібліографія народных співанок і народной поезії Русинів выходного Словенська* (Т. I. – 1994. – 566 с.; Т. II. – 2007. – 376 с.).

В першому томі підхоплено 7564 пісень з наведенням їх жанру, імен їх інтерперетів та записувачів – із 115 друкованих джерел. Пісні подані в алфавітному порядку *за репертуаром окремих співаків* (с. 21–187 і 506–550) та *за селами* (с. 189–505 і 551–563). В другому томі ті ж пісні (доповнені новими знахідками на 8520 назв) подані *за жанрами*: календарно-обрядові, родинно-обрядові, балади, ліричні пісні, літературного походження та дитячі. В кожній групі – за алфавітом.

Бібліографічний покажчик свідчить про кропітку пошукову роботу упорядника, але й про величезне багатство пісень невеличкої національної групи русинів-українців Словаччини. Вона у добрій пригоді стає не лише для фольклористів, але й для співацьких колективів та широкої громадськості, яка саме з неї може довідатися про часто забутих носіїв пісенних традицій своїх сіл.

М. Гиряк випробував свої сили і в художній літературі. Авторськими художніми творами до певної міри є і збірники літературних обробок ним записаних казок: *Гора до неба*, *Чарівні стежки*, *Дзвони не втихають* та *Голоси Кичер*. На сторінках журналу “Дружно вперед” (1959–1960) він опублікував кілька оповідань під псевдонімом Михайло Дубник, а в г. “Народны новинкы” 1992 р. – серію власних афоризмів *Мудрість живота*.

Рівень наукових праць М. Гиряка часто знижує їх “багатослівність” та нездорова закоханість у власну особу. Там, де можна було би обмежитися одним-двома прикладами, він наводив їх двадцять-тридцять, причому часто без скорочень, а з повними (інколи й 3–4 рядковими) бібліографічними даними. Наприклад, в розділі “Бібліографія українських народних казок Східної Словаччини” він у примітці пише: “Казки, записані М. Гиряком, опубліковані у ним упорядкованому збірнику “Українські народні казки Східної Словаччини”. – Т. 1–7. – Пряшів, 1965–1979”, а щоб у кожній назві навести “том і сторінку”, він сотні разів повторював: “Записав М. Гиряк. – Українські народні казки Східної Словаччини, (том такий-то). Упорядкування, післямова та коментарі М. Гиряк, СОВ, ВУЛ. Пряшів (рік і сторінка)”. Своє ім’я або послання на власні праці він у тій же книзі наводить 1014 разів. У праці “Народна проза Старинської долини” цей принцип повторено, а ім’я М. Гиряка та посилання на його праці наведено 1300 разів. В його збірниках казок поряд з шедеврами оповідацької майстерності потрапляли й художньо недосконалі тексти, яким не місце у багатому ілюстрованих книжках, призначених для масового читача.

Незважаючи на наведенні недоліки у творчості М. Гиряка, його внесок у регіональну фольклористику русинів-українців Словаччини є незаперечним. За свою самовіддану працю він заслуговує на те, щоб хоча би при життєвих ювілеях (а таким є і недожите 80-ліття з дня його народження) згадати його “не злим тихим словом”.

СЛАВНИЙ ЮВІЛЕЙ ОЛЕКСАНДРА ВЕНГРИНОВИЧА

Уся лемківська громада вітає свого НЯНЯ, Голову Всеукраїнського товариства “Лемківщина” Олександра Венгриновича із його славним ювілеєм – 23 листопада 2014 року виповнюється 75-та річниця від дня народження.

Життєвих радощів, усіх
життєвих міт
Вам п'ять і п'ять ще із
золотого глека!
Хай в ньому довго ще не буде
видно дна,
Хай бродять в ньому літ
прийдешніх вина...

Щастя, здоров'я, Многих
Літ на славу своєї родини, на
прославу Лемківщини, усієї України.

Олександр Венгринович

Андрій ТАВПАШ

НА ЧЕСТЬ СЛАВНОГО ЮВІЛЕЮ Ярославу Швяглі – 75

Одним серед найвідоміших діячів культури лемків є Ярослав Швягла. Він народився 14 вересня 1939 р. у квітучому селі Завадка Риманівська пречудового лемківського краю.

В дитячому серці Ярослава зберігся гіркий спогад про страшну трагедію 1944-1946, коли лемків насильно, брутально – за національною ознакою – було депортовано з їхніх споконвічних рідних земель. Товарні вагони, холод, голод, митарства.

Після закінчення школи навчався у Львівському торговому технікумі, згодом у Львівському торговоекономічному інституті, який закінчив у 1969 р. Тривалий час працював завідувачем магазину, директором Львівського міськторгу, начальником відділу кадрів Львівської національної академії мистецтв. З дитинства багато читав, вивчав літературу, мистецтво, історію свого народу. Його часто можна бачити разом з родиною на фестивалях, виставках, концертах. Тривалий час був членом Редакційної колегії часопису Всеукраїнського товариства “Лемківщина” “Дзвони Лемківщини”. Разом із своєю землячкою науковцем Марією Старчак-Вавричин видав історико-наукову, краєзнавчу книжка “Завадка Риманівська”.

Ярослав Швягла

У ній – коротка історія села крізь призму документів, світлин, спогадів, художніх творів про село тощо. Відтворена історія, культура, релігія, традиції рідного села представляють загальнолемківську і є складовою частиною української історії.

Наш ювіляр бере активну участь у культурних заходах лемків в Україні, Польщі, Словаччині. Він – один із засновників Львівського обласного товариства “Лемківщина”, декілька років очолював Фундацію дослідження Лемківщини, активно спричинявся до побудови лемківської церкви в Шевченківському гаю Львова. Ініціативно працював членом колегії Всеукраїнського товариства “Лемківщина”, є активним членом правління, президії Львівського обласного товариства. Весь свій талант, енергію, здібності спрямовує на успіх.

Постійну щирю, сердечну допомогу і підтримку надає ювілярові його родина, і перш за все дружина Леся. Вона справжня українська-лемківська Березиня! Її старанням, вмінням, терпеливій вдачі і чуйності твориться домашній затишок, щедре родинне вогнище злагоди, і жаринки з нього непогасно тепляться найсвітлішими почуттями. Тут панує взаємоповага, віра і любов. Для друзів, земляків оселя Швяглів завше є доброзичливою, гостинною і щедрою. Найбільша радість, щастя для батьків – це дочка і син, які мають свої сім'ї.

Непервершена радість, втіха від внуків.

Лемківська громадськість щиро бажають шановному ювілярові щасливого довголіття, натхнення і Божої благодаті до постійної праці на благо Лемківщини та на добро України.

Надія ВОЛОШИН

До 75-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ЯРОСЛАВА ШПАКА

Ярослав Федорович Шпак – Заслужений енергетик України (1997), лауреат Державної премії в галузі науки і техніки. Народився 26 лютого 1938 року в селі Озерна Тернопільської області. Навчався у львівському сільськогосподарському Інституті, закінчив його у 1961 році і отримав спеціальність інженера-електрика.

Перші кроки в електроенергетиці робив у Західно-Українському філіалі проектного інституту “Укрдніпросільелектро”, де займався проектами електричних об’єктів, які будувалися згідно з планом суцільної електрифікації регіонів України.

Подальша робота – експлуатація об’єктів електричних мереж спочатку на підприємстві “Червоноградські електричні мережі”, а пізніше Івано-Франківське підприємство електричних мереж районного енергетичного управління “Львівобленерго” на посаді головного інженера. У останньому підприємстві були об’єкти з напругою 330-400 кВт, у тому числі і ЛЕП – 400 кВт Бурштин – Мукачево, по якій здійснювався експорт електроенергії до ряду країн Європи. Потім – будівництво різних енергетичних об’єктів, у тому числі перша в Європі міждержавна лінія електропередачі в 750 кВт Вінниця – Львів (Україна) Альбертірша (Угорщина), на базі якої була організована паралельна робота енергосистеми України і країн членів РЕВ.

Ярослав Федорович Шпак

Дуже відповідальним було будівництво і експлуатація перших двох енергоблоків Рівненської атомної електростанції, де пан Ярослав проявив себе надзвичайно талановитим, енергійним, відповідальним керівником.

В останні роки активно впроваджуються відновлювальні джерела енергії. На півдні України, в Криму появились сучасні сонячні та вітроелектростанції. У “Крименерго” Ярослав Федорович працює на посаді головного інженера, пізніше – генерального директора. Робота в Криму була пов’язана з будівництвом Кримської АЕС. Але Ярослав Федорович мріяв повернутися на терени Західної України. У 1995 році переходить працювати у “Львівобленерго” – спочатку головою правління, згодом головою Наглядової ради.

Зараз пан Ярослав працює в асоціації “Паливно-енергетичний комплекс Львівщини”, де проводить комплекс заходів по сприянню розвитку відновлювальних джерел в західних областях України. Так у 2013 році появляються енергетичні об’єкти у нашому регіоні.

Оглядаючи більш ніж 50-річний період роботи в електроенергетиці, приємно бачити ті зміни, які сталися у нашому регіоні завдяки його працьовитості та енергійності Ярослава Шпака.

Разом з дружиною Любою виховав двох синів: Тараса і Сергія. Один син працює також в енергетиці, другий – будівельником. Хлопці талановиті, розумні.

Ярослав Федорович дбає, щоб наша молодь збагачувалася духовно. Десь два роки тому він разом з дружиною придбали дорогоцінну Біблію і подарували її у бібліотеку Львівського національного університету ім. Івана Франка, де вписані їхні імена у “Книгу пожертв”.

Пан Ярослав зі студентських років товаришує з Буцьо Зиновієм Юрієвичем – лемком за походженням. Вони обидва – палкі шанувальники історії та культури лемківського краю.

Отож нашому ювіляру доброго здоров’я, щастя, радості, домашнього затишку, на многії літа.

Ярослав КОЗАК

ПЕТРО АНТОНІВ **До 70-ліття від дня народження**

Петро Антонів народився 12 червня 1944 року у мальовничому селі Ославиця Лиського, а з 1945 року Сяницького повіту, що на східній Лемківщині, у багатодітній сім'ї. На цей час через село проходила лінія радянсько-німецького фронту. Згодом військові дії перемістилися далі на захід Карпат, а ославичани на вернулись до мирної праці. Проте не так сталося, як гадалося. Ще задовго до закінчення Другої світової війни польська влада під сфабрикованою угодою про евакуацію українців з території Польщі почала примусову депортацію. А 27 квітня 1946 року, на Провідну неділю, всіх жителів села Ославиця, в тому числі родину Петра Антоніва, примусово виселили з прадідівських земель у Підволочиський район Тернопільської області.

Родина Петра Антоніва

Місцева радянська влада поселила їхню сім'ю в селі Кам'янки. Умови проживання були жалюгідні, а тому через рік батьки, шукаючи кращої долі, переїхали на Львівщину в село Кліцко Комарнівського району. Батько, маючи фельдшерський фах, згодом влаштувався працювати у Комарнівську ветеринарну лікарню і відтоді їхня сім'я вже не жила впроголодь.

Малий Петро змушений був привикати до нового середовища сільських хлопців – підлітків, яких тут було досить багато. Серед них він вмів відстоювати свою позицію, не давав себе скривдити, але деколи від старших за себе хлопців діставав прочухана. Як і всі сільські діти, він ходив до школи, допомагав батькам по господарці, пас корови, ганяв футбольного м'яча. Ще тоді у нього проявилися кращі риси людського характеру, такі як працелюбність і справедливість.

З 1951 до 1958 року навчався у Кліцківській семирічній школі. Середню освіту отримав у 1961 році. Цього ж року на Комарнівському газопромислі він пройшов курси з видобутку та експлуатації газу та був прийнятий на роботу в Комарнівську ГРС. У колективі газопромислу Петро був добрим спортсменом і виступав за юнацький футбольний клуб "Газовик", а згодом і за дорослих.

З 1963 до 1967 року служив у військово-морському флоті м. Североморськ. Після демобілізації з війська повернувся в колектив газопромислу. Тут він поєднував основну роботу із спортом і на цей час був одним із провідних футболістів клубу "Газовик".

У 1970–1975 рр. навчався у Львівському сільськогосподарському інституті. Був успішним студентом та добрим спортсменом. За вагомий вклад у розвиток футболу в інституті його ім'я занесене в Почесну книгу кращих спортсменів вузу. Після закінчення інституту Петро працював старшим агрономом Львівської обласної насінневої станції в м. Городок, а 1977–1978 рр. – головним агрономом колгоспу ім. Чапаєва Стрийського району. Звідти перейшов на наукову роботу в Інститут землеробства і тваринництва західного регіону УАН. В інституті Петро

Антонів працював на різних посадах: від молодшого наукового співробітника до заступника директора. З 1994 року – завідувач опорного пункту селекції буряків. У 2000–2004 рр. – заступник директора інституту з наукової роботи в рослинництві. З 2005 до 2012 року – завідувач сектором селекції та насінництва буряків.

За період роботи в інституті захистив кандидатську дисертацію і отримав наукову ступінь кандидата сільськогосподарських наук. Він є визнаним селекціонером в рослинництві, автор декількох сортів с-г культур, має біля сотні друкованих праць, статей, рецензій, відгуків, є розробник національних стандартів України в сільському господарстві.

Працюючи на різних керівних посадах в інституті, він завжди допомагав аспірантам, здобувачам, лаборантам в освоєнні нових методик досліджень та передавав свій науковий досвід.

За сумлінну працю і наукові розробки в галузі рослинництва та впровадження їх у виробництво неодноразово був нагороджений грамотами інституту обласного управління сільського господарства та почесними грамотами Української академії аграрних наук.

Одружений, має двоє дітей: дочку Оксану, сина Тараса та три внучки.

Петро Антонів є активним членом товариства “Лемківщина” і Фундації дослідження Лемківщини, автором багатьох дописів до Лемківського календаря, зокрема Святині на Сяніччині, 2008 р., Лемки в Карпатській Україні, 2009 р., Ославиця, 2011 р. та ін. (Подаємо і в нашому Календарі два дописи Петра Антоніва: “Громадський діяч з Ославиці” та “Народне весілля в Ославиці”).

Він цікавиться і досліджує виникнення сіл в долині річки Ославиця, що на Сяніччині та культуру корінних жителів краю. Щороку організовує поїдки в Польщу на свою вітцівщину – Лемківщину, де народився. Саме тоді підсвідомо відчуває надзвичайно глибокий зв'язок із прабатьківською землею, коли відвідує свою рідну Ославицю, лемківську “Ватру” в Ждині, фестивалі лемківської пісні в Зендринові, Вільхівцях та ін. В книжці

“Ославиця Сянницької землі” зумів відтворити історію свого рідного села. Налагодив співпрацю із місцевою владою Команчі, товариством WILK і о. Андрієм, священником греко-католицької церкви – щодо упорядкування занедбаних цвинтарів, поховань та інших святих місць сіл з яких були виселені українці.

З нагоди славної дати – з “роси і води” ВАМ, наш дорогий земляче, на МНОГІІ ЛІТА!

Ярослав КОЗАК

МИХАЙЛО ВАРЯНКА **До 70-ліття від дня народження**

Варянка Михайло Петрович народився 20 квітня 1944 року в с. Липовець Саноцького повіту. Депортований в УРСР в жовтні 1945 року.

Всі біди, митарства і трагічну долю лемків розділила і його сім'я. Село Вороняки на Золочівщині, куди їх депортували, зустріло не дуже радо і привітно. Місяць грудень, 18 градусів морозу, хата, до якої їх привела місцева влада, представляла собою глинобитну оселю без вікон і дверей, а їх 8 чоловік – троє дітей від п'яти до одного року, і Михайло в тому числі, батько, мама, тета і дві бабусі: 75 і 80 років.

Важко було батькам виростити і виховати 3-х дітей, а згодом появилися ще двоє. Важка праця для підлітків, навчання при газовій лампі загартували дітей, які в згодом зуміли здобути вищу освіту; Михайло закінчив історичний факультет Львівського Державного університету ім. Ів. Франка. Працював вчителем історії, а також директором Гончарівської НСШ, а потім Золочівської СШ № 4, включається в активне суспільно-громадське життя.

Разом з однодумцями створюють на початку 90-х років районне товариство “Лемківщина”, де першим головою був обраний Федір Чомко, а Михайло – його заступником. Згодом країни

з Лемківщини, Надсяння, Холмщини, Любачівщини і Підляшшя об'єдналися і створили товариство “Родинне дерево”, а також вирішили в пам'ять про депортацію почати будівництво пам'ятника для майбутніх поколінь. Одним із організаторів будівництва був Михайло Варянка. Найважчими труднощами був збір коштів. За 7 років неймовірних зусиль пам'ятник постав на роздоріжжі вулиць Львівської та ім. Т. Шевченка. Пам'ятник уособлює скульптурну фігуру Ісуса Христа, чорні шпали відображають спалені хати, а також підмостки залізничної колії, по якій нас вивозили з рідних земель. Завершує скульптурну групу “Родинне дерево”, де на його листках вигравірувано назви сіл і містечок, звідки було депортовано наших краян.

Варянка Михайло приймає активну участь у суспільно-культурному житті районного і обласного товариства “Лемківщина”, спільно з однодумцями організовує фестивалі, лемківські посиденьки, поїздки до Польщі на Лемківську Ватру в Ждині, і, неодноразово, на свято “Від Русаля до Яна” в Зиндранові. На пропозицію Ф. Гоча упорядкувати цвинтар в с. Ліповець Михайло Варянка організував спільно з членами “Молодої Лемківщини”, якою керує Ліля Плахтій, бригаду молоді. Отож цвинтар був приведений до порядку. Кожного року організовує поїздки на Лемківську Ватру в Монастириськах.

Михайло організував районний “майстер клас” з лемківського писанкарства, а на Всеукраїнському фестивалі “Лемківська писанка” писанкарі із Золочева стали лауреатами. Ювіляр багато приділяє уваги питанням депортації українців з теренів Польщі, організовує зустрічі з учнівською молоддю, теоретичні конференції з тих важливих питань.

Сьогодні Михайло Варянка на заслуженому відпочинку, але його енергії і завзятості можуть позаздрити багато молодих краян.

В ювілейне 70-річчя Львівська обласна організація “Лемківщина” і друзі щиро вітають ювіляра і бажають Михайлу Петровичу щасливого довголіття, здоров'я та подальшої праці у справі відродження Лемківщини.

Анна Щерба-Стефанишин

ВІТАЄМО ЮВІЛЯРА!

Гордимся краянину Петром Гандяком, патріотом, лемком-свіржов'янином, який відзначає свій ювілей 5 травня 1949 року. Він не народився на Лемківщині, але його рідні діди, батько родилися в мальовничому куточку – с. Свіржова Руська на Лемківщині. Родина була багата, заможна, знана. Гандяків поважали не тільки в Свіржові, в рідному селі, а й на околицях. Родина дуже культурна, високодуховна, патріотична. У такому дусі й виховували маленького хлопчика Петруся.

Петро надзвичайно спокійна людина. Дуже добрий, розумний, талановитий. Любить завжди безкорисливо допомагати людям у всьому, з чим би до нього не зверталися. Він наполегливий, вимогливий, впертий лемко, що задумав, те зробив. У нього ніколи не розходиться слово з ділом.

Петро своєю наполегливістю здобув вищу освіту. Завжди працював на високих керівних посадах. Особливий організатор. Йому завжди вдається здійснювати задуману справу.

Петро Гандяк багато працює на лемківській ниві: організовує поїздки на Лемківські ватри в Ждиню до Польщі, до Монастириськ на Тернопільщину. Хору “Лемковина” завжди допомагає в організації поїздок на “Ватри”.

Петро Гандяк

Ювіляр є головою ФДЛ, член церковного комітету лемківської церкви св. Володимира і Ольги. Завдяки його старанням поставили дзвінницю, зробили огорожу навколо церкви, поставлено браму.

Лемківська церква в Шевченківському гаю, центр лемківської культури Львова, куди приходять лемки Львова, Львівської області і цілої України, а також із-за кордону.

Петро Гандяк – великий організатор добрих справ. Він замовив дзвін для лемківської церкви св. Володимира і Ольги. Пам'ятаю, коли поставили цей дзвін, задзвонили ним сильним звуком-дзвоном, присутня громада закричала: “Ой! Як красьні дзвонить Петрів дзвін! Давайте дамо йому ім'я “Петро”! Всі хором заговорили: “Давайте! Давайте!”

А дзвін дзвонить, дзвонить
Сильним дзвінким дзвоном,
В Шевченківськiм гаю!

А ехо дзвона полетіло, полунало, далеко! Далеко!
До Свіржови на Лемківщину,
До Петрового рідного краю!

А тепер цей дзвін
Для нас – лемків,
Як символ Лемківщини!
Своїм сильним дзвінким дзвоном
Не дасть нам забути Лемковини!
Рідний край, гори і долини!

Лемківська громада щиро вітає Ювіляра.
Жичить йому міцного здоров'я, достатку,
добра, на многії літа!

ВЛАДЕКУ МАКСИМОВИЧУ – 65!

Уся лемківська громада вітає свого земляка, творця інтернетархіву Лемківщини (www.lemko.org) Владека Максимовича з його славним 65-літтям (05.09. 1949). Зичить, щоб міцним здоров'ям і щасливим довголіттям наділив Його Господь!

*Владек Максимович з дружиною Марією.
Фото з архіву Владека Максимовича, США*

Леся ЗАРИЦЬКА

ЛЕМ ЖАЛЬ МИ ВАС, МОЇ ВЕРХИ Ігореві Русиняку – 60

Далеко на заході Лемківського краю, на кордоні із Словаччиною, на правому березі річки Попрад тулиться в горах мальовниче село Андріївка.

Андріївка, Андріївка – черепате село,

Кед лем прїду я до него,
То мі барз весело.

Завжди, коли є нагода побувати в цьому прабатьківському селі, радість відвідин, замішана на невимовній тузі за втраченими горами, за покинутим селом, в якому ще збереглися батькова та дідова хати разом із господарськими будівлями. Та господарюють там, на превеликий жаль, інші люди. І лемківська тут лунає в душі та б'є у скроні:

Лем жаль ми тя моя хижко...
Лем жаль ми тя моя страно,
Де жили мамичка з няньом...

Ігор Русиняк

В липні далекого 1945 року востаннє дзвонили дзвони Андріївської церкви Успіння Пресвятої Богородиці, що служили вірянам ще з середини XVII століття. Дзвонили туюю і жалем, бо з цього села, з рідних домівок вигнали всіх українців-

русинів, разом з ними і родину Антонія та його сина Петра Русиняка. Важкими були наступні роки: поневіряючись Кіровоградщиною і, тікаючи від голоду, який спричинила посуха, родина оселилась на Тернопільщині в селі Олеша.

Саме тут 14 лютого 1954 р. в родині знайшлася п'ята дитина – синочок Ігор. Зростав чемним, розумним та кмітливим хлопчиком. Життєвий шлях, як і в більшості його ровесників: школа, армія, вища школа. Та всюди він відзначався своїм кмітливим розумом, ініціативністю та толерантністю. Поєднання в його характері кращих людських та професійних рис було запорукою його чималих досягнень у праці: починав рядовим агрономом по захисту рослин, потім – голова колгоспу, керівник

Зліва направо: Юлія Русиняк, Стефан Русиняк, Стефанія Головач, Стефанія Русиняк, Василь Головач, Емілія Русиняк. Біля церкви в Андріївці, 1937–1938 рр. Фото з родинного архіву племінниці Лесі Зарицької

фермерського господарства. Здобув право на стажування та переймання досвіду у кращих фермерів США.

Та Ігор Петрович не тільки фаховий господарник, він веде активне громадське життя: вже 15 років є членом Фундації дослідження Лемківщини, надає допомогу в організації культурних заходів, спричиняється до відродження всього лемківського.

Крім того, він ще і хороший сім'янин, добрий батько, люблячий дідусь. Любов до рідного краю, до нашого лемківського села панує у всій родині Русиняків, і при найменшій можливості спонукає нас до відвідин наших прадідівських гір.

З нагоди 60-літнього ювілею уся Лемківська громада вітає Ігора Петровича і бажає йому міцного здоров'я, родинного затишку, радості, завжди бадьорого духу, невичерпної енергії та щасливого довголіття !!!

Марія ГОРБАЛЬ

ВІКТОРІЯ КОВАЛЬЧУК 60 років від дня народження

26 січня 2014 року відзначає славний ювілей відома дитяча художниця України, ілюстратор видання Б.-І. Антонича “Росте хлоп’я, мов куш малини” (вид-во “Веселка”, Київ, 1990, 2009) Вікторія КОВАЛЬЧУК. Про себе мисткиня скаже: “Різних нагород було багато, може і надалі будуть, але головну нагороду, яку я отримала – це мое життя”. І далі: “...До самої книги я ставлюся як до живої істоти, котру можна скривдити своєю недоумкуватістю, нелюбов’ю, неувагою, і тоді нам, читачам, книжка не

Вікторія Ковальчук

відкриє своєї кращої історії-казки і своєї найгарнішої ілюстрації. ...Мої творчі гасла: “Художник – вісник, а не садівник власної пухи”, та “Всім вистачить місця під сонцем, головне, щоб тінь від нас не була занадто темною і довгою”.

Редколегія “Лемківського календаря”, захоплюючись високим талантом мисткині, з глибокою вдячністю зичить “З роси і води на Многії Літа” Вам, славна Ювілярко.

Марія ГОРБАЛЬ

АНАТОЛІЙ ЯДЛОВСЬКИЙ 60 років від дня народження

12 березня 2013 року відсвяткував своє 60-річчя Анатолій Ядловський. Редколегія Лемківського календаря щиро вітає його із цією знаменною датою. На Многая Літа, наш славний земляче.

Народився Анатолій Ядловський 12 березня 1953 року в місті Підгайці Тернопільської області в родині депортованих Марії (з дому Горощак) та Йосипа Ядловських, уродженців села Кам'яна Новосанчівського повіту, що недалеко від курортного містечка Криниця на Лемківщині.

Здобувши вищу освіту в Тернопільському фінансово-економічному інституті, все ж, у вільний від основної роботи час повністю віддався творчості – друкувався як у вітчизняній, так і зарубіжній пресі. Композитор Ярослав Теплий з Житомира

Анатолій Ядловський

написав пісні на вірші Анатолія Ядловського – “Лемківська доля”, “Моя Лемковино”, “Моя ти чоколядка”, які включив у компакт-диски і аудіо-касети дуету “Червоне та чорне”. Керівник і виконавець гурту “Зорепад” Іван Пеласцишин з м. Підгайці написав музику на вірші А. Ядловського “Дзвони Лемківщини”, “Лемківщино, рідна мати”, “Ватра у Рівні”, “Синьоокий простір неба”. Степан Сулич з Івано-Франківська поклав на музику його вірш “Гори кличуть”.

Написав “Історію села Кам’яна” (звідки походять батьки). З 1991 року є членом Івано-Франківської обласної організації ВУТ “Лемківщина”. Активно висвітлює в пресі, по радіо і на телебаченні новини з життя лемківської громади. Деякий час обіймав посаду заступника голови обласної організації товариства. Нагороджений Почесною грамотою Голови Державного комітету України у справах національностей та міграцій “За активну громадську діяльність, спрямовану на збереження і розвиток лемківської культури та традицій...”, також – Почесною відзнакою Міністерства культури та мистецтв України “За досягнення в розвитку культури та мистецтв”. (Інформацію про Анатолія Ядловського можна прочитати на сайті <http://www.yadlovsky.eu/>).

Подаємо вірш нашого славного ювіляра, музику до якого написала квітка лемківського краю Софія Федина. Вона ж її і виконує.

ЛЕМ ЗА ЛЕМКА

Вийду заміж лем за лемка,
Вийду лем за нього.
Бо він ми по духу близький,
І серцю дорогий.

Він бесіду зна лемківську –
Співаночки співат.

Гарді буде мене цьомав,
Гарді пообнимат.

Буде істи він компери,
А навіт бандурки.
А ціж з квасним млеком
Смачни барабульки.

Я до него ся притулю
Як ми ся захоче.
Тото може бити вден,
Може бити вночи.

Я го буду барз любити,
А він мня кохати,
Й покля тото ся не скінчит –
Не вийдеме з хати.

Я любчика свого нігда,
Нігда не розлюблю.
І до смерти, аж до смерти
Йому вірна буду.

Софія Федина.

Фото Віктора Солинка

Андрій ТАВПАШ

ОТЕЦЬ МИРОН МИХАЙЛИШИН До 55-річчя від дня народження

Одним з відомих діячів духовного і культурного життя лемків у Польщі і в Україні є отець Мирон-Мирослав Михайлишин. Його батьки внаслідок насильницької акції “Вісла” були депортовані в 1947 р. із споконвічних українських земель на північ Польщі, а в 1958 р. повернулись на рідні землі.

Отець Мирон-Мирослав Михайлишин народився 1 вересня 1959 р. в м. Сяноці. В початкову школу ходив у рідному селі батька Куляшному, а потім в с. Щавному. Згодом закінчив технікум в Ліську і поступив до духовної семінарії Люблінського католицького університету, яку закінчив і отримав звання магістра богослов'я. В липні 1984 р. в Перемишлі одержав ієрейські свячення і служив священником в Горлицях, Вроцлаві, Кракові. У 1996–1999 рр. – декан краківсько-криницький, разом з тим – військовий капелан.

*Отець Мирон-Мирослав
Михайлишин*

Отець Мирон Михайлишин виявив себе вірним сином свого народу, ініціатором не лише релігійних, але і культурно-освітніх справ на Лемківщині. Він вносить значний вклад у збереження і розвиток релігійного і культурного життя на рідних землях, плідно працює з Лемківськими товариствами, Фондацією дослідження Лемківщини у Львові, активний учасник багатьох лемківських імпрез (таких як кермеші, “Ватри” в Ждині, Монастирських та інших), заходів по вшануванню пам’яті жертв загиблих.

У 1999–2000 рр. о. Мирон навчався на спеціальних студіях в Опольському університеті і захистив звання доктор екуменічного богослов'я. З 2003 р. – адміністратор парохії Пресвятої Трійці в Жешові. Упродовж 2006–2007 рр. опікувався влаштуванням каплиці Всіх святих українського народу в святині Божого Милосердя в Кракові, до якої іконостас виконав

професор Львівської академії мистецтв Любомир Медвідь. Великими стараннями о. Мирона в 1999 р. була повернута лемкам криницька святиня Петра і Павла та поставлений у ній іконостас. За це ювіляр одержав від владики Йоана протоіерейський хрест з прикрасами.

Отець Мирон є справжнім зразком служіння Всевишньому, сіячем добра серед людей. Він – добрий духовний наставник для всіх лемків.

Вся лемківська громада бажає, щоб міцним здоров'ям і щасливим довголіттям наділив його Господь!

*Мирон ТЕПЛИЙ,
ГО “Боцани”*

ПОКЛИКАННЯ СЛУЖИТИ БОГОВІ 55-ліття від дня народження отця Володимира Коркуни

У збереження лемківських традицій і розвиток релігійного й культурного життя ГО “Боцани” вагомий вклад вносить отець Володимир Коркуна. Відчуваємо його підтримку мудрою й виваженою порадою, допомогою в організації заходів, які товариство здійснює у себе вдома (у Самборі) чи в рідному Боську (тепер Польща). Тому нам особливо приємно привітати всечесного отця Володимира як нашого духовного наставника і як родака з боцанським корінням із двома п'ятірками на його життєвій дорозі.

29 березня 1959 р. у м. Самборі в сім'ї Павла та Марії (з дому Тепла), де шанували лемківську культуру, де було чути лемківську говірку, де зберігали лемківські звичаї, пам'ять про рідний край, народився хлопчик, якого при хрещенні нарекли Володимиром. Мамині батьки (активні учасники церковного та культурного життя в Боську) та й вся родина Теплих жили в сусідньому селі Ралівка, де й до сьогодні проживає багато

колишніх боцан. Тому з дитячих літ Володимир переймався долею лемків-переселенців, історією материнського краю.

Закінчивши школу й технікум механічної обробки деревини, поступив до Львівського лісотехнічного інституту, де здобув фах інженера-технолога і протягом 1980-1991 рр. працював на Самбірському меблевому комбінаті. Одружився, виховував двоє дітей.

Проте завжди відчував у душі покликання служити Богові, тому поступив на навчання у Львівську духовну семінарію, продовжуючи славу когорту священиків-вихідців із Боська.

Була на це воля Всевишнього чи збудились пророчі слова священика, мовлені колись маленькому Володимиру, який разом з батьками ревно відвідував підпільні Богослужіння, що відбувалися в радянський час при замкнених дверях і щільно заслонених вікнах у домівках хранителів греко-католицької церкви. Також боцанин, отець Юстин Роман показав тоді перстом на малого хлопця і прорік: “З нього буде священик”. І в 1994 році з рук Блаженного владыки Юліана Вороновського Володимир одержав дияконське освячення, а вже 17.07.1994 р. прийняв ієрейське свячення. У вересні того ж року став адміністратором церков Різдва Пресвятої Богородиці в с. Воютичі, Святого Духа в с. Викоти та Андрія Первозванного в Самборі. З 1997 р. і до сьогодні – адміністратор парафії Покрови Пресвятої Богородиці в м. Самборі, настоятель величного, одного з найбільших в Україні храмів, який у 2012 р. посвятив

Отець Володимир Коркун

Блаженніший Святослав, з яким О.Володимир навчався в семінарії. При соборі ведеться значна духовна робота, працює катехетична школа, діють молодіжні організації, що потребує багато зусиль. А ще впродовж багатьох років о.Володимир був викладачем основ християнської моралі в Самбірському педагогічному коледжі, завжди знаходив спільну мову з молоддю, відповідально й ревно виконував свої обов'язки.

Коли дев'ять років тому утворювалось ГО "Бощани" і потрібен був священик, насамперед звернулись до о.Володимира. Він без вагань погодився. Пригадується перша поїздка до Боська на посвячення пам'ятного хреста, встановленого на місці церкви Різдва Пресвятої Богородиці. Для багатьох переселенців та їх нащадків, як і для о.Володимира, це були перші за 60 років відвідини покинутого села.

Почалася святкова Літургія – і зазвучав голос отця над рідним селом... Спливають на пам'ять слова з його тодішньої проповіді: "Що було донедавна таким неможливим, сталося можливим, бо на все є воля Божа, його ласка. Мені особливо хвилююче і водночас приємно звертатись до Господа на рідній землі батьків, з якої нас виселили, і віддати шану предкам, які тут жили й молилися. Церква, яка тут стояла і якою опікувалася Матір Божа, повна доброти і любові, не покидала сердець своїх дітей протягом цих 60 літ. Минуло стільки часу, і ми маємо змогу молитися тут, де поряд на цвинтарі спочиває багато поколінь бощан. Щоб їхні нащадки пам'ятали про це, прикладається роботою ГО "Бощани". Ми прибули до Боська на празник зі свідомістю нашої життєвої потреби, принесли зі собою тягар нашого болю, страждань, які пережили старші; молодші – з вірою і надією, що Мати Божа вислухає й потішить, pomoже у всіх потребах..."

У кожній наступній поїздці до Боська о.Володимир був завжди з нами, сповідав, причащав, благословив, освячував відновлені могили, пам'ятники, фігурку Матінки Божої, звертався зі словом Божим до прибулих з України та місцевих жителів, які зі своїм ксьондзом Анджеєм приходили для спільної молитви.

О.Володимир бере активну участь у релігійних і культурних імпрезах боцан: він з нами на щорічних святах “Боцанське Різдво”, і на Лемківській ватрі в Нагірному, на інших заходах, що організовує ГО “Боцани”, і на щодень та щонеділі під час Богослужінь у Самборі, бо на парафії проживає багато переселенців з Лемківщини (з Боська, Одрехови), Надсяння. Він є гарним зразком служіння Всевишньому, добрим духовним наставником для молоді та й всіх лемків.

Члени ГО “Боцани” й усі, хто має честь знати й спілкуватися з отцем Володимиром, хто хоч раз побував з нами в Боську на відправі, з нагоди його ювілею складають щиросердечні побажання доброго здоров’я, зичать багато сил у душпастирській діяльності, у служінні греко-католицькій церкві й українському народові. Прийміть від усіх боцан та їхніх нащадків слова глибокої шани й вдячності за ваш труд. Хай Господь оберегає Вас з родиною та дарує Вам многая і благая літа!

ЛІЛЯ ПЛАХТІЙ ВІДЗНАЧАЄ СВІЙ ПІВВІКОВИЙ ЮВІЛЕЙ

Ліля Плахтій

13 червня 2014 року відзначає своє 50-річчя.

Уся лемківська громада щиро вітає члена Колегії ВУТЛ, чарівну лемкиню – батьки якої родом зі села Солотвини біля Криниці – з її піввіковим ювілеєм. Нехай Вас, дорога наша квітко лемківських гір, Щастя завжди палко огортає у своїх обіймах. Нехай той запал, із яким Ви творите лемківські справи, тільки зростає: пані Ліля створила товариство “Молода Лемківщина” у Львові. Зараз – куратор “Молодої Лемківщини” від

Всеукраїнського товариства “Лемківщина”, допомагає організувати молодіжні організації при інших товариствах. Приватний підприємець – співвласниця дизайн-студії галантерейних виробів “ЛіТар”.

З роси і води Вам, на Многії Літа!

Марта НОВИЦЬКА

ЮВІЛЯРИ АНСАМБЛЮ ПІСНІ І ТАНЦЮ “ЛЕМКОВИНА”

Наприкінці 2013 року відсвяткували свій 70-літній ювілей Ганна Іванівна (17.12) і Олександр Олександрович (22.11) Волошинські. Понад 47 років це подружжя живе в мирі та злагоді. Позналились в 1950 р. в першому класі і разом провчилися десять років. Рід Ганни Іванівни бере свій початок на Лемківщині, Олександра Олександровича – на Холмщині. Їх поєднує спільний біль переселенської долі, і кожен з них є свідомим та діяльним патріотом свого краю. Обое педагоги – чуйні та віддані своїй справі (Ганна Іванівна – вчителька англійської мови, Олександр Олександрович – доцент кафедри деревообробного обладнання та інструментів Львівського Національного лісотехнічного університету України). Користуються винятковою повагою та шаную своїх вихованців. Разом збудували своє родинне гніздо в Сокільниках та виховали трьох чудових дітей і четверо онуків.

Подружжя Волошинських

Зуміли розгледіти та розвинути таланти кожного і прищепити патріотизм та активну громадянську позицію. Ганна Іванівна активний громадський діяч в с. Сокільники. Започаткувала в селі в 1990 році проведення купальських забав, обжинки, святого Миколая та фестиваль колядок і вертепів. Брала активну участь у підготовці та проведенні святкування 600-ліття села Сокільники та 60-річчя депортації. Співає в “Лемковині” 13 років. Завдяки її ентузіазму та завзятості було організовано багато концертних поїздок та інших культурно-мистецьких заходів. Всі ми любимо і шануємо Ганну Іванівну, зичимо їй та всій родині ще багато літ активної діяльності в доброму здоров’ї.

В березні 2014 р. святкуватиме подвійний ювілей художній керівник і диригент ансамблю пісні і танцю “Лемковина” Богдан Андрійович Кривко – 55-річчя від дня народження і п’ять років творчої праці в хоровому колективі. За цей час Богдан

Художній керівник і диригент ансамблю пісні і танцю “Лемковина” Богдан Андрійович Кривко з “Лемковиною” на сцені Ватряного поля в Монастириську, 2013. Фото Віктора Солинка

*“Лемковинці” на Ватряному полі. Монастириськ, 2013.
Фото Віктора Солинка*

Андрійович багато сил та енергії приклав для того, щоб “Лемковина” концертувала, розширювала свій репертуар, покращувала і вдосконалювала співочу манеру. Бажаємо наснаги, творчих ідей, міцного здоров’я і благополуччя.

30 ліття від Дня народження святкуватиме голосисте сопрано “Лемковини” Христина Кулинич-Гордійчук.
Всім ювілярам Многая Літа!

Надія ЖЕЛЕМ,
Дрогобич

ДРОГОБИЦЬКІЙ “ЛЕМКІВЩИНІ”- 25

У 1985 році до влади в СРСР прийшов молодий реформатор Михайло Горбачов, який почав перебудову в державі і послабив ідеологічний тиск на союзні республіки. Skorиставшись таким послабленням, в Україні почали створюватися різні громадські організації. Не був винятком і наш Дрогобич: тут відновили роботу “Просвіта”, “Союз Українок”, був створений Народний Рух України.

Не стояли осторонь політичного життя і вихідці з Лемківщини. Багато жінок стають членкинями “Союзу Українок”, а група лемків вирішила створити громадську організацію, яка б об’єднала вихідців з Лемківщини. У 1989 р. у Дрогобичі було створено Товариство, метою якого було сприяння етнічному відродженню Лемківщини, дослідженню, розвитку і популяризації самобутньої культури лемків (русинів), їх традицій, звичаїв, духовності та захист спільних інтересів, збирання і вивчення пам’яток історії, матеріальної та духовної культури, фольклору та етнографії Лемківщини.

Першими членами Товариства були: Євген Федоронько, Микола Цуп, Володимир Свірк, Петро Сметана, Лідія Кулешко,

Володимир Байса. Фото
Віктора Солінка

Антоніна Михайлишин, Ольга Шопяк, Ольга Кічкало, Володимир та Леся Тезбіри, Надія Желем, Любов і Михайло Підлясковичі, Євген Хомик, Лідія Винарчик, Роман та Стефан Михаляки, Андрій Владика, Іван Дудок, Леся Сербин, Богдан Смоленський. Першим головою Товариства було обрано п. Євгена Федоронька. Після його смерті Товариство очолив Володимир Свірк. Особливо пошавилася робота в Товаристві, коли у 2000 р. його головою став Володимир Байса.

У своїй роботі Товариство спрямовує всю увагу на збереження та відродження культури, звичаїв, обрядів лемків, вивчення пам'яток історії. Для вивчення та збереження фольклору було організовано дитячий хореографічний гурт "Калинонька", керівником якого є п. Ольга Кічкало.

Товариство бере активну участь у громадському житті міста, є асоційованим членом Всеукраїнського Товариства "Україна-Світ", входить у Координаційний блок патріотичних сил Дрогобиччини, тісно співпрацює з львівським обласним Товариством "Лемківщина", налагоджуються зв'язки з лемківськими Товариствами Польщі, які проводять на теренах Лемківщини фестивалі лемківської культури – "Ватри". Дрогобицьке товариство організовує щорічно поїздки на ці фестивалі. Для відродження лемківської пісні у Товаристві створено художній ансамбль "Яворина" (керівник Лілія Андрух), який є постійним учасником фестивалів лемківської культури в селі Ждиня (Польща), "Дзвони Лемківщини" (місто Монастириськ), с. Нагірне та лемківських "кормешів" у м. Бориславі.

Бажаючих відвідати свою рідну Лемківщину стає дедалі більше. З кожним роком кількість членів Товариства збільшується.

Для вивчення історії Лемківщини Товариство провело цикл лекцій, з якими виступили професор Дрогобицького університету ім. І. Франка п. Михайло Шалата, доцент п. Іванна Уздиган. Цими лекціями було започатковано щорічне проведення лекцій-концертів, присвячених видатним людям Лемківщини, а саме:

– життєвий та творчий шлях видатного вченого-географа, автора Української енциклопедії, мецената, професора Володимира Кубійовича;

– життєвий та творчий шлях поета Богдана-Ігоря Антонича;

– життєвий та творчий шлях композитора, який написав музику на слова Гімну України, Михайла Вербицького;

– життєвий шлях та творчий доробок композитора, який написав музику більш як до 100 лемківських пісень, Івана Майчика.

У проведенні культурно-мистецьких заходів велику допомогу надавав Товариству професорсько-викладацький колектив Дрогобицького університету ім. І. Франка, а саме: професори М. Шалата, Є. Пшеничний, Р. Совяк, доценти Я. Кулешко, І. Уздиган.

Товариство організувало і провело зустрічі з отцем-митратом Дзюбиною з Перемишля, в'язнем концтабору Явожно. Він розповів про життя лемків у післявоєнній Польщі.

Товариство вивчає і патріотичну діяльність лемків. Була організована зустріч з членом УПА, керівником СБ 1-го регіону Іваном Кривуцьким, автором книжки “Де срібнолентний Сян пливе”, в якій розповідається про діяльність лемків у загонах УПА на теренах Лемківщини.

Під час щорічних поїздок на фестиваль лемківської культури в с. Ждиня (Польща) члени нашого Товариства відвідують не тільки місця, де вони народилися, але й місця, пов'язані з героїчним минулим українського народу, а саме:

– стрілецькі могили та могили перепоховання воїнів УПА в селі Пікулічі;

– місто Криниця, де пройшов життєвий та творчий шлях видатного лемківського художника Никифора Дровняка.

Товариство бере активну участь у політичному житті нашої держави. У 2001 р. Товариство виступило із зверненням до політичних партій і громадських організацій на підтримку уряду В. Ющенка. Неодноразово Товариство виступало на захист української мови на українському телерадіопросторі. На

парламентських виборах 2002 р. підтримало кандидатів у депутати всіх рівнів від блоку В. Ющенка “Наша Україна”. На президентських виборах 2004 р. Товариство вело активну агітацію на підтримку В. Ющенка. Члени Товариства працювали у виборчих комісіях, їздили спостерігачами у східні області України. Були організовані поїздки у Київ під час Помаранчевої революції.

Товариство неодноразово надсило звернення до Президента України, Голови Верховної Ради, Прем’єр-міністра України з вимогою визнати лемків депортованим народом. Провело плідну роботу зі збору коштів серед лемків Дрогобиччини на побудову Тарасової Церкви у м. Києві. На початку 90-х років Товариство взяло активну участь у побудові лемківської церкви у м. Львові. Активно співпрацює з обласним і Всеукраїнським Товариствами “Лемківщина”. Члени Товариства брали участь у роботі трьох Всесвітніх конгресів лемків, які відбувалися у Львові, Тернополі, Києві та Горлиці (Польща).

*Від усієї Лемківської громади
та від редколегії Лемківського календаря:*

Широ вітаємо Дрогобицьку “Лемківщину” з її 25-літтям, а також її Голову, Володимира Васильовича БАЙСУ (*25.09.1944, с. Чорна, п-т Горлиці), з Його славним ювілеєм.

З роси і води Вам, наш дорогий країнине, на Многії Літа!!!

*Мирон та Юрій Амбіцькі.
Пам'ятник Т. Шевченку
у с. Соکیلники, 1998 р.*

СТАРІ СВІТЛИНИ ЛЕМКІВСЬКИХ РОДИН

*Людина відійшла у вічність, а
ті чудо-світлини переносять
нас у Її світ, у Той час, у Той
простір, у Той проминулий
круговимір, в якому жила Лю-
дина.*

Іван ХОМИК

ДОЛЯ РОДИНИ МИКОЛИ ШЕВЧИКА ЗІ СВЯТКОВИ ВЕЛИКОЇ

Серед розложистих гір розкинулось мальовниче село Велика у верхів'ях річки Вислоки. Велика тому, що неподалік була Святкова Мала (Святківка). Навколо села простягалися високі вічнозелені ліси.

До Першої світової війни в селі налічувалося понад 500 жителів.

Великих збитків завдала Перша світова війна. Половину села австрійські вояки спалили.

У Першій світовій війні, яка тривала понад чотири роки (1914-1918 рр.), багато святков'ян загинуло на війні. Один із

*Шевчик Микола (по центру сидить з дружиною) з родиною,
Приблизно 1935 рік дати на наступну сторінку зліва зверху*

святкован, який вижив, однак був поранений – це Шевчик Микола. Про його сім'ю і піде наша розповідь.

З фотографії на нас дивляться поважні горді заможні люди, немовби князі із княгинями. Однак що з них зробила історія... Ця родина пройшла довгий і тернистий шлях.

На рідній Лемківщині родина була в селі дуже авторитетною і шанованою. Це були працьовиті, дбайливі й розумні люди. Зокрема сини – Павло та Іван, дочка Розалія брали активну участь у культурно-просвітницькій роботі села. За їхньою участю при школі були створені драматичні й хорові гуртки, де пропагувалась українська культура, мова. Сам же Микола Шевчик був людиною грамотною: випишував газету “Новини”, читав и пропагував українські книжки, пісні, колядки. За це він викликав до себе підозру з боку польських властей.

Великим лихом було виселення сім'ї у 1945 р. у Сталінську область. Вона була поселена не разом, а розсіяна по всій області. Навесні почався голод, увесь посіяний урожай згорів: не було дощів, почалась посуха. Рятуючись від голоду, ця сім'я крадькома у 1947–1948 рр. змушена була покинути Сталінську область. Дехто з родини, не маючи змоги виїхати на західні області, залишився на своїх місцях. Тяжко ці залишені сім'ї переносили голод; дехто з голоду повмирав. Один з них, працюючи на тоці, наївся сирій пшениці і помер. Це тільки один приклад, а таких прикладів було багато (варили лободу, щоб не вмерти від голоду).

Переїхала ця сім'я (не всі) у Калуш Івано-Франківської області. На сьогоднішній день усі члени родини Миколи Шевчика, які зображені на фотографії, відійшла у вічність. Та ні, не всі. Ота маленька дитинка на фотографії у мамі на руках – це є я, автор цих рядків, Іван Хомик.

Багато дітей родини Шевчиків беруть активну участь у поширенні своїх звичаїв, культури, традицій, обрядів. Зокрема деякі є членами Всеукраїнського Товариства “Лемківщина”. Організували хор-ансамбль пісні й танцю “Калуська Студенька”. Зокрема активними членами “Калуської Студеньки” є родина

Шевчиків. А саме: Шевчик Микола і його дружина Роза, Ольга, Михайло і інші. Честь й слава таким людям. До речі, учасники “Калуської Студеньки” відновити етнографічний характер свого народу: лемківський одяг, який носили їхні мами, бабусі, дідусі. Цей лемківський стрій дуже прикрашає хор-ансамбль.

Багато пісень виконують на чистому лемківському діалекті (це теж похвально). Цей ансамбль бере активну участь у проведенні Лемківської “Ватри”. Його учасників хору (“Нагірнянська Ватра” у 2011 році) дуже тепло і задушевно приймали у с. Нагірному Самбірського району. Їхні краяни зі сльозами на очах зустрічали оплесками святков’ян. А це велика шана й нагорода.

Отож діти славної родини Миколи Шевчика зі Святкови Великої продовжують кращі традиції свого народу.

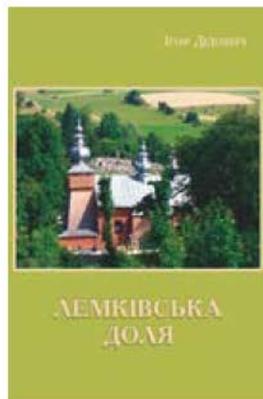

Долинський Микола “Шевченко в бур’янах”. 1935, дерево, різьба

КНИЖКОВІ НОВИНКИ

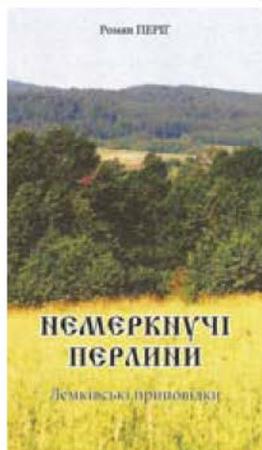
Вийшла в світ книжка *Ігоря Дідовича* “Лемківська доля”. – Львів, 2013.

У книжечці подаються задушевні, щемливі спогади про “втрачений рай”, рідне село Ясюнку, усю рідну Лемківщину, виражені як у прозовій, так і в поетичній формі. Книжечка проілюстрована фотографіями з домашнього архіву автора.

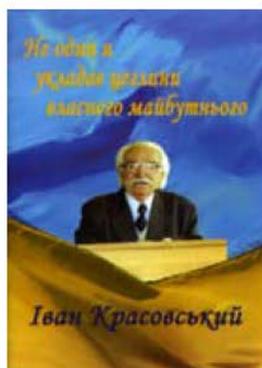
Роман Періг. Немеркнучі перлини. Лемківські приповідки. – Львів, 2013

У збірці наведено 1549 прислів'їв та приказок, які побутували і побутують серед русинів-лемків Низького Бескиду та Підбескиддя. Написані вони горлицькою та східнолемківською говіркою жителів сіл між Стрижевом і Коросно. Збірка проілюстрована ріднісними фотографіями 1930-х років села Ванівки з домашнього архіву автора.

Іван Красовський. Не один я укладаю цеглини власного майбутнього. – Львів: Сполом, 2013

Книжка ця оповідає про життєвий шлях селянського хлопчини від першокласника до досвідченого історика, публіциста, музеєзнавця, автора близько двох тисяч наукових і науково-популярних статей, нарисів, рецензій, серед яких 50 книжкових видань, зокрема “Енциклопедичний словник Лемківщини” (у співавторстві з Челаком Іваном).

Але шлях до цих досягнень був нелегким. Автор доводить, що успіх прийшов до нього завдяки добрим друзям: педагогам, ученим, митцям, культурним діячам. Автор ствердив істину: лише у єдності, дружніх стосунках з оточенням та взаємодопомогою можна досягти заслуженої перемоги.

Книжка стане дороговказом для молоді, яка сміливо пробірається по крутих стежках до вершин науки.

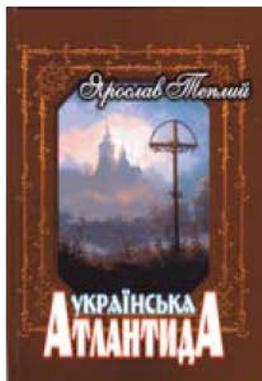
Теплий Я. УКРАЇНСЬКА АТЛАНТИДА. Етнокультурологічне дослідження // Житомир: Полісся, 2012. – 760 с.

У роки відзначення чергових роковин депортації 1944–1946 рр. з Польщі до УРСР чи роковин “внутрішньопольської” військової операції – Акції “Вісла”, котра стала апогеєм депортаційних операцій 40–50-х рр. ХХ ст. по “остаточному” розв’язанню української проблеми у Польщі, – особливу актуальність представляє тема *Закерзоння – українських етнічних територій, розташованих на захід від лінії Керзона, які входили до складу Польщі (Лемківщини, Надсяння, Підляшчя, Холмищини, Західної Бойківщини)* і все, що пов’язане з долею етнічних українців в ті роки. Про деякі події та факти є лише розрізнені спогади, фрагменти досліджень, однак цілісного однотомного компактного етнокультурологічного дослідження до цих пір у незалежній Україні не було.

Автор та укладач книги “Українська Атлантида” Ярослав Теплий, широко використовуючи архівні документи, матеріали більш ніж 140 джерел використаної літератури та інших документів, спробував створити цілісну картину історії, культури, традицій, звичаїв, обрядів, свят унікального українського субетносу – *лемків-русинів, етнічних українців*, і трагедії цілого народу в середині ХХ століття в центрі Європи при мовчазному і байдужому спогляданні цивілізованих європейських країн.

У той же час книга не претендує на всеосяжне охоплення заявлених питань. Ймовірно, за рамками її залишився великий пласт ще не досліджених і не опрацьованих матеріалів. Це завдання інших дослідників.

У першій главі “*Лемковино, моя Лемківщино! Отчий наш, прадавній край...*” розповідається про етнографічні регіони та групи південно-східної Польщі, про Лемківщину. Автор робить екскурс в далеке минуле, у глибину віків, досліджуючи

походження свого народу, походження його назви. Дає ґрунтовний опис кожної з *Великих депортацій українців Закарпаття, “внутрішньопольської” Акиї “Вісла” 1947 року* (котру багато хто плутає з *депортацією 1944–1946 рр.*), її причини та наслідки. Невідомі сторінки історії створення та діяльності *концтабору для етнічних українців у Явожному у 1947(!) році* так само не залишає байдужими, як і розповідь про *депортацію етнічних українців Західної Бойківщини*. Автор шукає відповіді на проблеми збереження та відродження свого субетносу в складі етносу, шукає рецепти “лікарств” від асиміляції свого народу в Польщі, Словаччині і в Україні.

Друга глава *“І пращурів незламний дух не вмере в нас, не загине”* розповідає про лемківський говір, житло, харчування, одяг. Ознайомлює з народним календарем, а також подає опис майже всіх народних святкувань – як релігійних, так і побутових. Автор знайомить читача зі своїм походженням, з історією своєї “малої” батьківщини, свого життя – як родинного, так і творчого. Філософськи роздумує над лемківським консерватизмом.

Третя глава *“Пісенні барви лемківського краю”* – то пісенна сповідь Ярослава Теплого та титульного пісенного колективу лемків-русинів України – дуєту “Червоне та Чорне” – самотньої співачки з оригінальним та сильним голосом Валентини Теплої та композитора, музикознавця, етнографа, фольклориста та виконавця Ярослава Теплого. Саме ідея видання, на численні прохання шанувальників, нотної збірки пісень з репертуару дуєту “Червоне та Чорне” стала поштовхом для написання цієї книги. Всього лиш 75 пісень з багатющого (за 30 років творчої діяльності дуєту “Червоне та Чорне”, котрі він відзначив у 2012 році) репертуару як автентичних лемківських народних, так і авторських пісень – композитора Ярослава Теплого на вірші Галини Бовкун, Анатолія Шмалюка, Анатолія Ядловського, Лілії Герасимчук, Володимира Остап’юка, Валентини Селіверстової, Петра Когута, Романа Петронговського.

Остання, четверта глава, *“Додаток”* – як інформативно-довідкова, подає історичні та архівні матеріали. У неї увійшли

також зразки усної народної творчості (лемківські народні прислів'я, приповідки, вірування, звичаї). З метою відродження народних традицій автор наводить сценарії різдвяних вертепів (пастирок) та лемківського весілля. Нікого не залишить байдужим і рецептура страв лемківської народної кухні.

У виданні, поряд з раніше відомими фактами, знайшли відображення нові дані.

У зв'язку з мінімальним накладом, високою собівартістю видавництва книги (що відповідно диктує високу ціну), *книга не поступає* у систему книгорозповсюдження. Замовлення на книгу *приймається* в Інтернеті (на електронну пошту e-mail: duetred[at]gmail.com) або через Житомирську обласну організацію Всеукраїнського товариства “Лемківщина”.

Книга є цікавою для всіх, кому дороге минуле та сучасне нашої Батьківщини.

Ардан Володимир. *Мої рідні Поляни: штрихи до історії села.* – Львів, 2011. – 140 с.

Автор цього історичного нарису – відомий лемківський громадський діяч, активіст Всеукраїнського товариства “Лемківщина” та Світової федерації українських лемківських об'єднань – Володимир Миколайович Ардан. Він народився 27 жовтня 1929 року в лемківському селі Поляни, що розташовалося неподалік м. Дуклі. За освітою – інженер, за покликанням – громадський діяч, який багато часу присвятив збиранню матеріалів про рідне село, про долю односельчан.

У книжці подано дуже цікаву інформацію про історію села, шкільництво, цісарські метрики, концтабори у Талергофі, Явожному, товариство “Просвіта”, церкву, читальню ім. М. Качковського, сільські розваги. Є також великий розділ світлин (давніх і сучасних), списки односельчан до депортації і виселених лемків у такі області – Дніпропетровську, Одеську, Тернопільську, Львівську. Привертають увагу теж схеми і карти (“Карта-схема села Поляни, повіт Кросно. Розташування селянських садиб

станом на 1936–1945 рр.”; “Схема розташування господарів села станом на 2010 рік”). Вважаємо, що ця книжка стане у пригоді всім, хто захоче створити історію власного села.

Мулеса Василь. Заричово. Два береги. – Ужгород, 2009. – 228 с.

Книга Василя Мулеси – історико-краєзнавчий нарис про рідне закарпатське лемківське село Заричово Перечинського району Закарпатської області. Автор цікаво розповідає про минуле і сучасне села, про яскраві особистості, які закарбувалися в пам’яті селян – і все це втілюється у художній манері – через нариси, художні твори, фольклорні джерела. Відчувається, що Василь Мулеса до безконечності закоханий у рідну землю, у рідні простори, де дихається просто і легко. У книжці багато давніх і сучасних світлин.

Ряшко Михайло. Скульптор слова з Лемківщини. – Ужгород, 2013. – 112 с.

У цікавій формі подано малодоступний матеріал, а саме художньо-публіцистичний нарис про В. Мулесу, рецензії та відгуки про його творчість. Книжку присвячено 55-літньому ювілею Василя Мулеси.

Михайло Ряшко у своєму літературному нарисі дуже слушно зазначає, що Мулесова муза віддзеркалює ті народнопоетичні джерела, які її живлять. Відбувається немовби поєднання особистого досвіду й лемківської традиційної культури. І важко вичленили окремі фольклорні мотиви з цілісної системи, живого організму творчості цього скульптора слова. Фольклор, народна пісня й музика, історія, звичаї та побут місцевої людності органічно вплелися у “самобутню творчість митця”.

У книжці вміщені також авторські матеріали П. Скунця, Ю. Шипа, Ю. Ковача, О. Масляника, Ю. Мегели, Г. Штона,

І. Філак, І. Козака, І. Лазоришина, Ю. Яворенка, І. Деяк, Т. Павленко, Н. Ференц, Л. Суботіної.

Каталог “Лемківська писанка. Традиції та сучасні тенденції” / Упорядники: Г. Вихованська, В. Солинко. – Львів, 2013.

Каталог створено за матеріалами проекту “Лемківська писанка”, що у фестивальної та музейній формах здійснюють такі організації – Дитяча школа народних мистецтв, Фундація дослідження Лемківщини у Львові і Львівська обласна організація Всеукраїнського товариства “Лемківщина”.

У каталозі вміщені авторські роботи – писанки професійних та саамодіяльних художників з різних міст України, є кілька текстових матеріалів (С. Федина, Г. Вихованської, П. Гандяка, С. Майковича), інформація про символіку лемківської писанки (М. Янко) і гімн лемківській писанці (сл. Б. Пастуха, муз. Я. Делікатного).

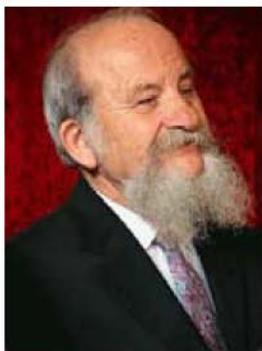
Микола МУШИНКА

СТЕПАН КИЩАК ТА ЙОГО ЕНЦИКЛОПЕДІЯ “ЛЕМКІВСЬКІ РІЗЬБЯРІ”

Степан Кищак. Лемківські різьбярі у Львові після депортації 1945–1947 років. Історичні нариси / Степан Кищак. – Львів : СПОЛОМ, 2013. – 136 с.

Депортація лемків, тобто їх примусове виселення із первісної батьківщини на території південної Польщі, проходила двома етапами і в двох напрямках:

1. 1945–1946 роках – в Україну, головним чином, на Дрогобичину, Самбірщину, Тернопільщину, але й до промислових областей Донбасу. Це було формально ніби “добровільне” переселення дешевої робочої сили, спрямованої на відновлення

*Академік Микола
Мушинка*

різних галузей сільського господарства та промислу, знищених в Другій світовій війні.

Переселенцям було дозволено брати з собою рухоме майно (збіжжя, худобу, сільськогосподарський інвентар тощо). Правда, значна частина їхнього майна пропала вже в дорозі, бо в той час і в тих областях України панував голод, від якого, згідно з оцінками спеціалістів, загинуло біля півтора мільйона людей.

2. Ті, що unikли переселення 1945–1946 рр., були 1947 року (в рамках акції “Вісла”) насильно депортовані під дулами автоматів без майна (крім особистих речей) в західну Польщу на колишні німецькі т.зв. “землі одзискані” з явною метою їх асиміляції, тобто насильного ополячення.

Лемки в Україні, незважаючи на післявоєнні негаразди, були у більш вигідному становищі, ніж лемки Польщі. Влада не забороняла їм групуватися у свої стихійні “земляцтва” і плепати свою лемківську культуру, тоді як лемки Польщі до 1956 р. не сміли змінювати місця призначеного їм поселення та займатися будь-якою роботою, пов’язаною з рідною культурою. Навіть розмовляти рідною говіркою та українською мовою для них було небезпечно.

Про відмінне ставлення польської та української (радянської) влади до лемків переконливо свідчить монографія Степана Кищака, видана до 85-річчя з дня його народження.

У першій частині автор привабливо і переконливо подав свій життєпис. Народився він 12 січня 1928 року в невеличкому (50 дворів), але національно свідомому селі Балутянка Сяноцького повіту у курній солом’яній хаті. Початкову освіту здобув у рідному селі та в сусідньому Риманові. Дев’ятирічним, втрапивши маму, став напівсиротою. У 1940 році закінчив бухгалтерські курси у Риманові, а через рік поступив до учительської

семінарії у Криниці, яку не закінчив, бо в січні 1945 року першим ешеленом був депортований у товарному вагоні в один з запущених колгоспів Одеської області, звідки він вирвався на учительські курси в м. Акерман, а після їх закінчення виїхав до своїх земляків на Тернопільщину – в с. Гутиська, між якими були і його батько, мачуха, брат та сестра – всі різьбярі. В 1946 році С. Кищаку вдалося поступити на філологічний факультет Львівського університету (англійська філологія).

В 1948 році він спровадив до Львова десятьох своїх земляків із Гутиськ (між якими був його батько та батько нині Генерального консула України у Пряшеві Ольги Бенч). Вони в художньому кооперативі ім. Лесі Українки заснували цех лемківських різьбярів-надомників. Голова колгоспу в Гутиськах розцінив це як спробу розбиття новозаснованого колгоспу і поскаржився у КДБ, після чого С. Кищак арештували. Лише на втручання високих представників обласної та київської органів влади (які переконали районний КДБ, що різьбярство як галузь народної художньої творчості теж сприяє побудові соціалізму) його було звільнено з тюрми. Перейшовши на заочне навчання в університеті, молодий ентузіаст став заочним майстром цеху різьбярів згадуваного кооперативу.

Після закінчення університету 1952 році С. Кищак став учителем англійської мови у середній школі м. Станіслава (нині Івано-Франківськ). Згодом поступив на роботу у Львівський політехнічний інститут, а з 1998 року – у Львівську національну академію мистецтв, працював на посаді приват-доцента. Там різьба по дереву, яка до того часу була його захопленням, стала предметом його професії.

У 1962 році С. Кищак було обрано членом Співки художників УРСР. За час викладання в академії С. Кищак підготував дев'ятнадцятьох студентів у вступ в аспірантуру. Таким доробком може похвалитися не багато викладачів. Крім того, він організував виставки лемківської різьби разом з дружиною Терезою – знаменитою писанкаркою і співачкою львівського лемківського хору “Лемковина”. Одночасно він систематично

збирав дані про лемківських різьбярів, які оприлюднив у монографії *“Корені лемківської різьби”* (Львів, 2003, 2004). В 2006 році йому було присуджено звання “Заслужений майстер народної творчості України”.

Окремі розділи в книзі *“Лемківські різьбярі у Львові після депортації 1945–1947 років”* присвячено історії села Балутянка, яка дала українській культурі цілу генерацію різьбярів (с. 34–38) та історії Української учительської семінарії в Криниці (с. 39–46).

Другий розділ монографії С. Кищак озаглавлено *“Лемківська різьба та писанкарство”*. Розділ відкривається нарисами Терези Кищак *“Лемківські писанки”* та *“Музей лемківської різьби і писанок ім. Б.І. Антонича”*. Останній було засновано 2009 року в родинному будинку Кищаків. Нині в ньому зосереджено 239 експонатів, між ними твори 39 різьбярів (всі вони у книзі перераховані).

Та найвизначнішим є третій розділ книги *“Словник різьбярів”* (с. 59–109), в якому подано біографічні довідки про 233 різьбярів з переліком та оцінкою їх творів, участю на виставках, а у найвизначніших – і списком літератури про їх творчість. Це справжня енциклопедія лемківського різьбярства лише в одному місті Львові, яка переконливо свідчить про те, що в Україні різьбярським мистецтвом займалися цілі роди лемків: 20 членів роду Орисиків, 17 – Одрехівських, 15 – Іляшів, 11 – Стецяків, 10 – Долинських, по 9 – з родини Бенчів, Потоцьких та Красівських, по 8 – Шалайдів та Сухорських, по 7 – Михайлишиних та Бердалів, 6 – Бояків, по 5 – Кищаків та Хропців.

До найвизначніших з них належать професійними майстри різьби: Григорій Бенч (1905–1988), Іван Кищак (1901–1967), Осип Величко (1922–1998), Степан Кищак (1928), Іван Красівський (1921–1999), Василь Одрехівський (1921–1998), Михайло Орисик (1885–1946), Григорій Пецух (1923–2008), Володимир Ропецький (1953), Андрій Сухорський (1929), Василь Шалайда (1922–1977), Василь Шпак (1929). Майже всі вони в Україні стали професійними різьбярями.

Книжка закінчується сімома статтями С. Кищака про лемківське різьбярство, трьома ювілейними статтями про С. Кищака, вибірковим переліком його друкваних праць про лемківське різьбярство (60 позицій) та фотододатком (183 світлини!), головним чином, із сімейного альбому автора, портретів різьбярів та репродукціями їх творів.

Книга є достойним вшануванням 85-ліття з дня народження вірного сина Лемківської землі, а також пам'ятником лемківським різьбярям, які, будучи проти своєї волі переселеними з рідних земель, в Україні відновили традиційне лемківське різьбярство і прославили його на весь світ. Чималу заслугу в цьому має автор книги, який і по сей день не випускає різець і дерев'яний молоток із рук.

ЛЕМКІВСЬКА КНИЖКА В ІНТЕРНЕТІ

З січня 2013 року виходить Вісник Світової Федерації Українських Лемківських Об'єднань, офіційне видання СФУЛО. Періодичність – раз на місяць. Основна мета часопису – динамічно висвітлювати діяльність усіх суб'єктів СФУЛО. Редакційний колектив: Софія Федина, Андрій Стадник, Назар Радь, Олесь Куйбіда, Роман Піняжко, Орест Ваврух, Богдан Сиванич. Дизайн – Віктор Дудяк.

Номери вісника можна проглянути на сайті СФУЛО:

<http://www.sfulo.com/biblioteka.html>

Адреса редакції: visnyk.sfulo@gmail.com. Можна надсилати свої матеріали. Рішення про публікацію приймає редакційна рада.

В Інтернеті на сайті walter@lemko.org/books в рубриці “[Lemko Books – книжки на лемківські теми](#)” можна ознайомитися із рядом видань на лемківську тематику, які вийшли як в Україні, так і в світі.

*Пам'ятник Т. Шевченку
у м. Севастополі.
Автор Володимир Одрехівський*

ПОСЬМІЙМЕСЯ

Михайло СМЕРЕКАНИЧ

Сміймесья добре

Куме, з чого то вам зачалосья добрі весті?

– Взьяв ем ся за писаня.

- А што пишете, верши, оповідки ци романи?
- Ніт, листи стрикови до Америки.

* * *

- Як думате, куме, встигнеме ищи купити двадце дека кобаси?
- Ніт, бо юж барз пізно.
- А дест, встигнеме.

* * *

- Куме, як розпознати ліву ногу од правой?
- На лівій нозі великий палец ест по правій стороні!

* * *

- Як ня винагородиш, Ваню, за тото? же ня твій пес вкусив в ногу?
- Позволю ти вкусити мого пса в тото саме місце.

* * *

- Дітина нияк не годна заснути. Жена гварит:
- Може бым ей заспівала?
- Чом так одразу?! Спрібууй перше по доброму.

* * *

- Іде паробок по Керниці и зариват панусю, же сой спацеруе по парку:
- Ищы нигда м не видів таку красну паню.
- Жалую, же не можу вам повісти то саме.
- То поциганте, як я.

* * *

- Ваню, як бис назвав человека, котрий би сів на твій капелюх?
- Бортаком!
- То тя прошу, бортаку, стан.

* * *

- Як єм б'ыв парубком, то єм ся страшні бояв женити.
– А днес?
Днес знам, же недаремно єм ся бояв.

* * *

Ваньо задумав ищы раз оженитися. Сподобав сой Осифову Пайзу, бо мала гардий кавалец поля. Взав сой за свата Василя и гвечер пришли до Осифа. По кількох порцях Осиф гварит:

– Бер, Ваню, Пайзу, але щыро ти повідам, же вчера Гершко прислав секвестратора і взав за довг мое поле на ділику.

В тій ситуації, – рече Василь, – Ваню, б'ыв быс остатнім паскудником, же быс взав Осифови ищы остатню дівку.

* * *

Ваньо купив сой гардого коня, фіакра и зачав фіакрувати. Єдного разу вюз барз бесідливу, а при тім окропні бридку паню.

– Ци спокійний тот кінь, не збісится, не бахне нас до фосы?

Нич ся не страште, кін ся нигда не озерат.

* * *

– Ваню, кілько літ має твоя тєсцьова?

– Юж, праві девятдесят п'ят.

– О то юж недовго потягне.

Так, але кілько треба было чекати.

* * *

– Слухай, Ваню, як то єст? Ти лєм десят літ в шлюбі и юж маш четверо дітей, а я юж пятнадцет років женатий и дітей немам. Порад, щто мам робиты?

– Та то барз просто. Викупай жену и полож ей до чистой постелі.

– И што?

– И прид по ня.

* * *

Сідит Ваньо в корчмі, п'є палюнку, зап'єват п'євом. З-за другого столика озиватся поважний пан:

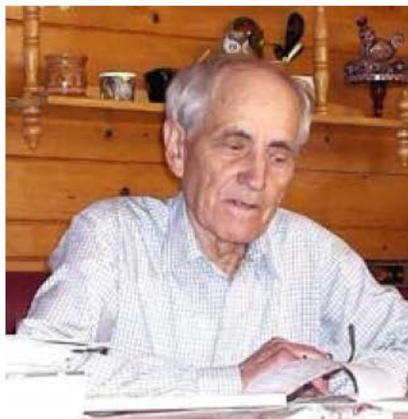
– А знате, пане, же алкоголь забиват кожного рока до тисячи полякв?

– А мі што до того, я не поляк, я лемко.

ВІДІЙШЛИ У ВІЧНІСТЬ УПОКОЇВСЯ ПЕТРО ШАФРАН

3 липня 2013 р., на 84-му році життя, відійшов у вічність ПЕТРО ШАФРАН (01.10.1929 р.), лемківський діяч, людина великого серця, духу та розуму. Лемківщина з усіх куточків світу прощається зі своїм сином, довголітнім головним редактором квартальника ВАТРА, членом та засновником Об'єднання Лемків Польщі. У скорботі єднаємось з родиною.

Вічна йому пам'ять!

*Петро Шафран,
Фото Владека Максимовича, США*

Юліан ФРЕНЧКО

ВІДІЙШОВ У ВІЧНІСТЬ КОСТЯНТИН ШНІЦЕР

Золота осінь... Опадає пожовклий лист ... Скидають свої шати дерева, що відплодоносили, віддавши нам все життєдайне тепло...

Ось такої осінньої днини **8 вересня 2013 року, на 82 році життя, відійшов від нас Костянтин Шніцер**, віддавши Лемківщині та Україні всі свої знання, душу, мудрість, настанови на майбутнє, залишивши нам тугу за рідним краєм.

Був дбайливим і добрим батьком для сина Юрія – художника-кераміста. В 1982 році одружився з Ярославою, яка була йому вірною дружиною і підтримувала та доглядала його до останнього подиху життя.

Костянтин Шніцер народився 14 березня 1932 р. в живописному, багатому на мінеральні води, краї, перлині Лемківщини – селі Криниця Новосандецького повіту Краківського воєводства, і був четвертою, наймолодшою дитиною, в сім'ї Марії та Михайла Шніцер. В 1945 р. родина Шніцер була депортована в с. Риги Лохвицького району Полтавської області. Через рік, як і більшість лемківських сімей, родина переїхала в більш милу для серця місцевість, а саме – в місто Бережани, де Костянтин і закінчує в 1951 р. середню школу.

Костянтин Шніцер

Успішно склавши випускні, а потім вступні іспити, він стає студентом гірничого факультету (одного з найпрестижніших вузів України) Львівської політехніки. Закінчивши 1956 р. інститут, отримав фах інженера по бурінню нафто-газових свердловин, але був направлений на посаду інженера-конструктора заводу “Електрон”, якому бракувало молодих талановитих інженерів. Одночасно навчався навечірньому відділенні механіко-технологічного факультету Львівської політехніки. Пройшов шлях від інженера до провідного інженера-конструктора.

В 1968 р. переходить на посаду начальника сектора випробувальних машин Фізико-механічного інституту АН УРСР, де працював аж до виходу на пенсію 1992 року. Зразу ж починає активно приймати участь в громадській роботі, а саме в милому для серця товаристві “Лемківщина”.

У 1990 р. був керівником одного з автобусів, що вперше чисельно їхали на фестиваль лемківської культури в с. Ждиня

(Польща). Беручи активну участь у роботі товариства, постійно обирається членом правління, а потім і заступником Голови правління ЛОО ВУТЛ, організовує при цьому поїздки на “ВАТРУ” в с. Ждиню, бере участь в усіх заходах товариства (практично усі поїздки по області, Україні та закордону). В останні декілька років хвороба не давала змоги йому брати участь в роботі товариства, але він постійно цікавився його життям.

Тяжко хворий, він постійно слухав останні новини та українські народні пісні. Незадовго до смерті (5 вересня) після прослуховування “Ой, верше, мій верше” у виконання Тоні Матвієнко, він встиг поаплодувати їй, і з посмішкою на вустах впав у кому...

Так відійшов від нас один з побратимів, рідний нам ЛЕМКО.

Спіть спокійно, Костянтіне, нехай Вам сняться наші гори, потічки і смерічки, і вічно лунає наша лемківська пісня...

ВІДОМОСТІ ПРО ЛЕМКІВСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ

СВІТОВА ФЕДЕРАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ ЛЕМКІВСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ (СФУЛО)

КЕРІВНИЙ СКЛАД (обраний на V Конгресі СФУЛО, м. Горлиця, 12.05.2012р.)

Голова СФУЛО – Софія Федина (Україна)

Члени Президії:

Канада: Адам Стець – заступник голови на американський континент

Максим Маслей

Польща: Степан Гладик – заступник голови на європейський континент

Еміль Гайсак

Словацька республіка: Петро Сокол

Іван Лаба

США: Зенко Галькович

Іван Філь – скарбник

Андрій Хомик

Україна: Стефан Криницький – секретар

Олександр Венгринович

Степан Майкович

Республіка Сербії: Богдан Вславський

Йоаким Гребеня

Хорватія: Лабіца Морган – голова СРіУХ
(www.sfulo.com)

ВСЕУКРАЇНСЬКЕ ТОВАРИСТВО “ЛЕМКІВЩИНА” (ВУТЛ)

Венгринович Олександр Іванович – голова. *м. Тернопіль*
46000 вул. Білецька 36 кв,5. тел (0352)52-33-04, (067) 3503436,
lemko_ter@ukr.net

Місцеві осередки, організації

№	Назва місцевого осередку	ПІБ	Юридична адреса	Телефони
1.	Вінницька міська організація ВУТЛ	Антонів Степан Федорович	Вінниця 21001 вул. Свердлова 172/41	-
2.	Горохівська районна організація ВУТЛ	Євсюк Ігор Михайлович	Горохів, Волинська обл. 4570 вул.Хмельницького, 23	(03379) 2-29-42
3.	Донецька обласна організація ВУТЛ	Серняк Петро Степанович	Донецьк, 83087 вул.Дубровная, 104	д. т. 536924 р. 3341070
4.	Житомирська обласна організація ВУТЛ	Теплий Ярослав Васильович	Житомир, 10002 вул. Велика Бердичівська 60/6	0679449156
	Житомирська міська організація ВУТЛ	Попівчак Максим Петрович	Житомир, 1001 вул. Крошенська, 38/6	0412374237
5.	Закарпатська обласна організація ВУТЛ	Мулеса Василь	Перечин, 89200 вул.Кедюличів	0509557617
6.	Зіньківська районна організація ВУТЛ	Ткачик Микола Степанович	Зіньків, Полтавська обл. 8100. вул. Конунарська,38	(05353) 32509
7.	Івано-Франківська обласна організація ВУТЛ	Криницький Степан Семенович	Івано-Франківськ 76001 вул. М. Підгірянки, 1 кв.4	(0342) 223857, 585574

8.	Кіровоградська міська організація ВУТЛ	Фіскалова Надія Віталівна	Кіровоград, 25001 вул. Красіна, 11	0667953335
9.	Товариство "Лемківщина" ім. Б.-І. Антонича в Києві	Мацієвський Михайло Йосипович	Київ, вул. Щорса, 32А, кв. 87	(044) 5695840 0672354777
10	Компанійська районна організація ВУТЛ	Ругало Йосип Порфілович	Кіровоградська обл. Компанійський р-н с. Червоновишка 28414	(05240) 93391
11	Крижопільська районна організація ВУТЛ	Лимич Григорій Михайлович	Вінницька обл. смт. Крижопіль, 24600 вул. Черняхівського, 18, кв. 13	(04340) 22570
12	Львівська обласна організація ВУТЛ	Майкович Степан Григорович	Львів, Площа Ринок, 17	(032) 235 4931 050 3173149
13	Луганське обласне товариство українців депортованих з Польщі "Ватра"	Ясинчак Петро Миколай.	Луганськ, 91047 вул. Гастело, 17	0667872649
14	Одеська міська організація ВУТЛ	Бондаренко Марія Юрійвна	Одеса, 65001 вул. Акад. Заболотного, 38/289	-
15	Рівненська міська організація ВУТЛ	Лимич Андрій Іванович	Рівне, 3300 вул. Набережна, 14/66	(0362) 260101
16	Сімферопільська міська організація ВУТЛ	Цибуляк Віра Михайлівна	Сімферополь, 95001 вул. Севастопольська 70а/кор.2, кв. 88	-
17	Тернопільська обласна організація ВУТЛ	Венгринович Олександр Іванович	Тернопіль, 46003 вул. Білецька, 36, кв. 5	(0352) 523304 0673503436
18	Чернівецька обласна організація ВУТЛ	Бурка Йосип Андрійович	Чернівці, 58000, вул. Стрийська 60Б	(0372) 570795 0506587705

19	Херсонська міська організація ВУТЛ	Зяя Петро Михайлович	Херсон, вул. Івана Вазова, 4, кв. 3	(0552) 231769
20	Хмельницька міська організація ВУТЛ	Букацький Володимир Іванович	Хмельницький, 29000 вул. Проскурівського підпілля, 25/95	0382764137 0971868627

ФУНДАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛЕМКІВЩИНИ

Голова фундації – **Гандяк Петро Васильович**

м. Львів, вул. Винниченка, 3, IV поверх, тел. 097 38 220 82

Львівська область

Львівська обласна організація ВУТЛ

Голова організації – **Майкович Степан Григорович**

Площа Ринок, 17, IV поверх, тел. (032) 235 4931, 050 3173149

Львівська міська організація

Голова осередку – **Секела Михайло Васильович**

Тел. /032/ 2338188, 0981316659

РАЙОННІ ОСЕРЕДКИ

м. Борислав, 82300 (міська організація),

вул. Лемківська, 24. тел. д. (03248) 53 944, 0978045882

Голова осередку – Начас Яніна Методіївна

м. Городок, 81500

вул. Івана Франка, 1. тел. д. (03231) 30 2 72, 0677984837

Голова осередку – Зятюк Надія Іванівна

м. Дрогобич, 82100

вул. Стрийська 162, тел. д. (03244) 31503, 0676654601

Голова осередку – Байса Володимир Васильович

Громадська організація “Боцани”

Голова земляцтва – Бобак Богдан Антонович

Тел. /03236/ 35711

Золочівський район

с. Підгородне, тел. д. (03265) 55243, 0672933784

Голова осередку – Завійський Микола Іванович

Пустомитівська районна організація

тел. 0988195470

В.О. голови осередку – Дідович Ольга Тимофіївна

Смт. Красне, 80560

вул. Стефаника, 16, тел. д. (03264) 22 0 68, 0970104632

Голова осередку – Цап Ольга Степанівна

м. Самбір, 81400

вул. Степана Бандери, 39/1, тел. д. (03236) 33 5 19, 0984166765

Голова осередку – Шпак Михайло Антонович

м. Старий Самбір, 81400

вул. Дрогобицька, 12А, тел. д. (03238) 21 6 96, 0973799153

Голова осередку – Капець Володимир Афтаназович

Стрийська районна організація

с. Добрівляни, тел. д. (03245) 49 0 84, 0975221052

Голова осередку – Панейко Степан Григорович

м. Трускавець 82200(міська організація)

вул. В. Стуса 12/52, тел. д. (03247) 54 6 24, 0677710950

Голова осередку – Одрехівський Ярослав Богданович

ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА ОБЛАСТЬ

Івано-Франківська обласна організація ВУТЛ

тел. д. (03422) 2 38 57; 097 333 8106

Голова організації – Криницький Степан Семенович

Регіональне міжрайонне лемківське товариство

“Бескидське земляцтво”, Брошнів

Голова осередку – Ціник Ольга, тел. 0991937540

Галицька районна організація

тел. д. (231) 21305

Голова осередку – Михайло Фучило

Долинська районна організація

тел. д. (3477) 26770, 0506223155

Голова осередку – Оксана Данилів,

Калушська районна організація

тел. д. (272) 64249

Голова осередку – Федір Лабик,

Надвірнянська районна організація

тел. д. (275) 23812

Голова осередку – Ігор Лінг,

Рожнятівська районна організація

тел. д. (274) 20106

Голова осередку – Мирослава Шелест,

Снятинська організація

тел. моб. 0502422827

Голова осередку – Роман Столиця,

Тисменицька районна організація

тел. д. (3436) 21605

Голова осередку – Марія Гурей,

ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛАСТЬ**Тернопільська обласна організація ВУТЛ**

м. Тернопіль, 46001, бульвар Т. Г. Шевченка, 21

тел. (0352) 522993

e-mail: lemko_ter@ukr.net

Голова організації – Венгринович Олександр Іванович

тел. д. (0352)523304, 067 3503436

e-mail: vutl@ukr.net

Заступник голови – Дуда Ігор Микитович

тел. (0352)22 80 72, 0673514362

e-mail: toxm@ukr.net

Бережанська районна організація

м. Бережани, 47501, вул. Шевченка, 27/2, тел. 03548 22130

Голова осередку – **Мострянська Галина Степанівна,****Бучацька районна організація**

м. Бучач, 48400, вул. Агнона, 5/6, тел. 03544 22247

Голова осередку – **Яскілка Ніна Корнійвна,****Збараська районна організація**

м. Збараж, 47300, вул. Низька, 14, тел. 03350 21505

Голова осередку – **Данилович Надія Теодорівна,****Козівська районна організація**

сmt. Козова, 47600, вул. Думки, 14, тел. моб. 0964268670

Голова осередку – **Бек Володимир**

Велико-Ходачківський осередок

Козівський р-н, с. В. Ходачків, 47600, вул. Колосантівська, 29,
тел. 03547 24104

Голова осередку – Фалатович Іван Степанович,

Копичинецька районна організація

м. Копичинці, Гусятинський р-н, 48260, тел. 03557 41785

Голова осередку – Пласконь Іван Іванович,

Монастириська районна організація

м. Монастириська, 48300, вул. Грушевського, 4а/3,
тел. 03555 22668

Голова осередку – Будна Оксана Іванівна,

Підволочиська районна організація

м. Підволочиськ, 47801, вул. Надзбручанська, 33а,
тел. 03543 23337

Голова осередку – Паньків Григорій Степанович,

Підгаєцька районна організація

м. Підгайці, 48000, вул. Галицька, 31, тел. 03542 22451

Голова осередку – Штай Ганна Сергійвна,

Теребовлянська міська організація

м. Теребовля, 48101, вул. М. Паращука, 1/3, тел. 03551 21655

Голова осередку – Куликовська Марія Михайлівна,

Микулинецький осередок

Теребовлянський р-н, смт. Микулинці, 48120,
вул. Д. Галицького, 1, тел. 03551 51310

Голова осередку – Пакіш Ольга Павлівна,

Тернопільська міська організація

с. Байківці, 47711, вул. Сонячна, 16, тел. моб. 0977884612

Голова осередку – Прокоп'як Василь Григорович,

Тернопільська районна організація

Тернопільський р-н, с. Підгородне, тел. 035 499036, 0674501773
Голова осередку – **Квасниця Людмила Тарасівна,**

Чортківська районна організація

м. Чортків, 48500, вул. В. Великого, 6/43, тел. 0352 33496
Голова осередку – **Бабічук Марія Теодорівна,**

Матеріал підготував: Степан Саган, канд. пед. наук, член
Фундації дослідження Лемківщини

Зміни та доповнення прохання надсилати електронною
поштою: s_alex@gtm.net, або на адресу Фундації дослідження
Лемківщини.

ДО УВАГИ ЧИТАЧІВ “ЛЕМКІВСЬКОГО КАЛЕНДАРЯ”

Редакційна колегія “Лемківського календаря” просить усіх своїх читачів – з усіх усюд – надсилати матеріали до часопису з розповідями про життя лемківської родини, громади, осередку, аби він (календар) і надалі інформаційноєднав усю розпорошену лемківську громаду в єдину міцну сім’ю, аби не тратилося національне коріння.

Усі електронні дописи прохання надсилати до **31 серпня 2014 року**.

Лемківський календар на 2015-й рік буде присвячений 200-й річниці від дня народження автора музики Гімну України “Ще не вмерла Україна” Михайлові Вербицькому.

Автори надісланих матеріалів **особисто** відповідають за зміст, точність використаних фактів, цитат, власних імен.

Редакція намагається якнайменше втручатися в авторський текст, зберігаючи особливості стилю автора. Однак залишає за собою право редагувати, в т. ч. і скорочувати текст.

ЗМІСТ

<i>Іван Красовський. ЮВІЛЕЙ “ЛЕМКІВСЬКОГО КАЛЕНДАРЯ”</i>	3
ХРОНІКА ПОДІЙ 2013 РОКУ – СТИСЛО	13
ХРОНІКА ПОДІЙ 2013 РОКУ – ШИРШЕ	21
<i>Анна Кирпан. Фестиваль “Вертеп-2013” у Полянській Гуті</i>	21
<i>Софія Федина стала Лауреатом премії імені Василя Стуса</i>	27
<i>Тарас Радь. “Наш Лемко” та “Український Бескид” відтепер у вільному доступі</i>	28
<i>Роман Колос – новообраний Голова Об’єднання Лемків Канади</i>	29
<i>Тарас Радь. Увсеукраїнський фестиваль “Лемківська писанка”</i>	30
<i>Софія Федина. Вшанування пам’яті жертв депортації у Львові</i>	32
<i>Марічка Паплаускайте. Молодь діаспори у Львові обговорила плани на 2013-й рік</i>	33
<i>У Львові шукатимуть шляхи співпраці України з діаспорою</i>	33
<i>Марія Горбаль. 25-ліття душпастирського служіння отця-настоятеля Анаголія Дуди-Квасняка</i>	34
<i>Тарас Радь. Відзначення дня пам’яті Богдана-Ігоря Антонича у Львові (76-та річниця від дня смерті)</i>	37
<i>Ольга Дядишук. Борятинські діти вшанували пам’ять поета</i>	39
<i>Зіновія Воронович. Ватра в Монастирську</i>	41
<i>Тарас Радь. На туристичній карті Львова з’явилися “лемківські місця”</i>	46
<i>Тарас Радь. Українська молодь повернулася з “Вирію”</i>	47
<i>Тарас Радь. Товариству “Лемківщина” – 25!</i>	49
<i>Тарас Радь. Табір-експедицію “Вирій” презентували під час Конгресу української діаспори</i>	51
<i>Тарас Радь. Вшанування пам’яті українських жертв концтабору Явожно</i>	52
<i>Тарас Радь. Довгоочікувана поїздка у Ванівку</i>	54
<i>Тарас Радь. Відзначення дня народження Богдана-Ігоря Антонича на Львівщині</i>	56
<i>Леся Сидорович. Липовець та Черемха, моє село лемківське</i>	58
ПРОБЛЕМИ НАШОГО ЧАСУ	62
<i>Григорій Сподарик. Двоголосся навколо акції “Вісла”</i>	62
<i>Депортовані з Польщі українці про спільне примирення. Заява об’єднання товариств депортованих українців “Закерзоння” про українсько-польське поєднання і взаємне прощення</i>	66

Інтелекція Львівщини закликала поляків не піддаватися на провокації 69	
Заява громадськості Львівщини з приводу розпалювання міжнародної ворожнечі між українським і польським народами	69
<i>Іван Красовський</i> . Початки християнства на Лемківщині	71
<i>Андрій та Володимир Сухорські</i> . Автор гімну України постане у бронзі .	74
<i>Ганна Волошинська</i> . Увічнення невинно убієнних кобзарів	75
<i>Марія Ванів</i> . “Ой Ватро, Ватро, запалити тя би варто!” (Х ювілейна Ватра в Нагірному)	77

ЛЕМКІВСЬКА ШЕВЧЕНКІАНА	81
<i>Василь Хомик</i> . Шевченкові	81
<i>Богдан Жеплинський</i> . Тарас Шевченко на Лемківщині	82
<i>Роман Одрехівський</i> . Шевченкіана у творчості Василя Одрехівського . . .	85
<i>Мирон Головатий</i> . Книжка-реліквія у бібліотеці родини Яцівих	87

ПОЕТИЧНА ЛЕМКІВЩИНА	89
<i>Галина Виноградська</i> . Кольорове Різдво	89
<i>Галина Виноградська</i> . Різдвяна казка	91
<i>Галина Виноградська</i> . Від Різдва до	92
<i>Леся Сидлрович</i> . Батьків наших, Господи, охорони	93
<i>Оксана Шалак</i> . Антонич	95
<i>Ярослава Павличко</i> . Никифор Дровняк із Крилиці	95
<i>Ольга Кіс</i> . Лемківська пісня	97
<i>Марина Павленко</i> . Дубовий Сонет	98
<i>Марина Павленко</i> . Сумно жити?	99

ДЕПОРТАЦІЯ. ОПЕРАЦІЯ “ВІСЛА” СВДЧЕННЯ	100
<i>Грицько Катерина Косць</i> . Височани мої	100
<i>Ярослав Секелик</i> . Спогади жителя с. Височани Саноцького повіту	
Секелика Ярослава Івановича, 1939 р. н.	101
<i>Роман Перік</i> . Як ми опинилися в Україні	107
<i>Олена Гайдуш</i> . Спогади про село Карликів	108
<i>Анна Шпирка</i> . Спогади лемкині	110
Записав від Івана Кардиша з с. Гирова та дочки Галі Степан	
Кишак. Тут жили мій отець і мати.	112

ВІДЛУННЯ РІДНОГО КРАЮ	116
Актуальне інтерв'ю Юрія Федіва з архієпископом	
Адамом Дубцем, Польща	116

<i>Іван Сенько. До 100-річчя церкви святого архистратига Михаїла в селі Красна</i>	126
<i>Галина Добрянська-Попович. Опарівка. Енергетика прадідівської землі.</i> 136	
<i>Галина Добрянська-Попович. Пам'ять прадідівської землі</i>	147
<i>Петро Антонів. Народне весілля в Ославиці.</i>	148
<i>Петро Антонів. Громадський діяч з Ославиці.</i>	160
<i>Ірена Тавпаш. Лемківщина в нашому серці.</i>	165
<i>М. Кузьяк-Шлянта. Каменярство в Бортнім</i>	168
<i>Ольга Дядишук. Музей-садиба родини Антоничів.</i>	170
<i>Фабрика-Процька О.Р. "Музей родинних професій"</i>	
<i>Романа Фабрики як фактор збереження української культури.</i>	174
<i>Ярослава Величко. Жива вода рідного краю</i>	177
<i>Анна Щерба-Стефчишин. Слово про "Лемковину"</i>	189
<i>Ярослав Козак. Громадська організація "Бощани" м. Самбора.</i>	192
НАШІ ЮВІЛЯРИ	199
<i>Володимир Шуркало. Федору Гочу– 85!</i>	199
<i>Богдан Жеплинський. До славного 85-літнього ювілею Даниїли Байко</i>	202
<i>Іван Д. Щерба. Володимирі Миколайовичу Ардану– 85!</i>	205
<i>Марія Горбаль. Андрій Петрович Сухорський. До 85-ліття від дня народження.</i>	206
<i>Михайло Чернопиский. Ти не неволі син. З нагоди 85-ліття від дня народження Богдана Жеплинського.</i>	209
<i>Іван Красовський. Андрій Тавпаш. До 80-ліття від дня народження</i>	212
<i>Іван Красовський. Творець на ниві мистецтва лемків. До 80-ліття від дня народження Андрія Красівського.</i>	215
<i>Михайлові Шпаку – 80</i>	216
<i>Микола Мушинка. Михайло Гиряк як фольклорист. До 80-ліття від дня народження.</i>	220
<i>Іван Красовський. Активіст на ниві розвитку лемківської культури. До 80-ліття Михайла Крупи.</i>	227
<i>Андрій Тавпаш. На честь славного ювілею Ярославу Швяглі – 75</i>	228
<i>Надія Волошин. До 75-річчя від дня народження Ярослава Шпака</i>	230
<i>Ярослав Козак. Петро Антонів. До 70-ліття від дня народження.</i>	232
<i>Ярослав Козак. Михайло Варянка. До 70-ліття від дня народження.</i>	235
<i>Анна Щерба-Стефанишин. Вітаємо ювіляра!</i>	237
<i>Владеку Максимовичу – 65</i>	239
<i>Леся Зарицька. Лем жаль ми вас, мої верхи. Ігореві Русиняку – 60.</i>	240
<i>Марія Горбаль. Вікторія Ковальчук. 60 років від дня народження</i>	242

Марія Горбаль. Анатолій Ядловський. 60 років від дня народження. . . . 243
Андрій Тавлаш. Отець Мирон Михайлишин. До 55-річчя
від дня народження. 245
Мирон Теплий. Покликання служити Богові. 55-ліття
від дня народження отця Володимира Коркуни 247
Марія Горбаль. Ліля Плахтій відзначає свій піввіковий ювілей. 250
Марта Новицька. Ювіляри ансамблю пісні і танцю “Лемковина” 251
Надія Желем. Дрогобицькій “Лемківині” – 25 254

СТАРІ СВІТЛИНИ ЛЕМКІВСЬКИХ РОДИН. 254
Іван Хомик. Доля родини Миколи Шевчика зі Святкови Великої. 254

КНИЖКОВІ НОВИНКИ 262

ЛЕМКІВСЬКА КНИЖКА В ІНТЕРНЕТІ 272

ПОСЬ МІЙМЕСЯ 273
Михайло Смереканич. Сміймесь добре 273

ВІДІЙШЛИ У ВІЧНІСТЬ. 277
Упокоївся Петро Шафран 277
Юліан Френчко. Відійшов у вічність Костянтин Шніцер. 277

ВІДОМОСТІ ПРО ЛЕМКІВСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ. 280

ДО УВАГИ ЧИТАЧІВ “ЛЕМКІВСЬКОГО КАЛЕНДАРЯ” 289

Науково-популярне видання
ЛЕМКІВСЬКИЙ КАЛЕНДАР
на 2014 рік
Альманах

www.lemko.org

На першій сторінці обкладинки: Тарас Шевченко.
До 150-річчя від дня народження. Різьба по дереву, 1964.
Художник Дмитро Солинка
Обкладинка Віктора Солинка

Підписано друку 02.12.2013
Формат 60x84/16. Папір офсетний
Друк офсетний. Зам. №
Умов.-друк.арк.